הצופה

ב"ה, יום ששי, י"ב אדר תשמ"ז (13.3.1987) • שנה נ' • גליון 14342 •
עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי * מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז"ל

היום — יום ששי

	יום ששי	יום שבת
הפרק:	יחזקאל יב-יד	יחזקאל טו-טז
המשנה:	מקואות ח, ב-ג	מקואות ח, ד-ה
הדף — בבלי:	בבא מציעא נד	בבא מציעא נה
ירושלמי:	סוטה ה	סוטה ו
ההלכה:	או"ח שא, מ"ט-נא	או"ח שב, א-ג
רמב"ם:	ברכות ד-ו	ברכות ד-ט
הזריחה:	5.50	5.48
השקיעה:	5.47	5.48
סוף זמן ק"ש:	8.04	8.03

פרשת תצוה

הדלקת הנר

	כניסה	יציאה
ירושלים	5.07	6.21
תל אביב	5.25	6.23
חיפה	5.17	6.22
באר-שבע	5.24	6.23
אילת	5.25	6.23

משכנתאות חופשיות ולזכאים
מגוון תכניות חסכון
בנק טפחות

ד"ר י. רוטנשטרייך וצבי צור — ועדת הבירור בפרשת פולארד

השופט משה לנדאו דחה הצעה לחברות בוועדה

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ועדת הבירור, שתחקור את פרשת פולארד, תהיה מורכבת מד"ר יהושע רוטנשטרייך נשיא מועצת העיתונות, ורב אלוף (מיל.) צבי צור, לאחר שהשופט בדימוס משה לנדאו סירב לקבל את התפקיד.

[illegible]

יעדת המישנה לעניני כוח-אדם של ועדת החוץ והבטחון התכנסה אתמול בלשכת שר הבטחון התחילה לקבל עדים מפי שר הבטחון על פרשת פולארד.

השופט לנדאו מבקש את סירובו

[illegible]

בר-לב: ועדת הבירור תבדוק גם את חלקו של הדרג המדיני

שר המשטרה חיים בר-לב אמר, כי ועדת הבירור תבדוק גם את חלקו של הדרג המדיני בפרשה.

[illegible]

א. שרון: יינתן סיוע למשפחת פולארד

[illegible]

סוריה מואשמת בטבח 200 אזרחים בלבנון

לונדון (ע"צ). ארגון „אמנסטי אינטרנשיונל" להגנת זכויות האדם קרא לממשלת דמשק לפתוח בחקירה, בעקבות ידיעות על טבח שביצעו חיילים סורים ואנשי מיליציה תחת פיקוחם ביותר מ-200 אזרחים חפים מפשע, כולל נשים וילדים בביירות ובצפון לבנון.

[illegible]

שני ישראלים מואשמים בהונאת ענק בארה"ב

[illegible]

מכבי תל-אביב וטריסר מילאני בגמר גביע אירופה

[illegible]

מכבי ת"א ניצחה את ריאל מדריד בתוצאה 82:89

[illegible]

סרן רמי בן צבי מעין חרוד נהרג בהיתקלות עם מחבלים

[illegible]

„חזית ההתנגדות הלאומית הלבנונית" מקבלת לאחריות למבצע הקטלני

[illegible]

ח"כ פרופ' שאקי בהצעה דחופה לסדר היום לכנסת

קורטוב של גזענות אנטי־דתית בהתקפת אלוני על פרופ' איילון

[illegible]

הנשיא נקרא לבטל את ביקורו בגרמניה

[illegible]

רק ארה"ב התנגדה לגינוי ישראל בוועדת זכויות האדם

[illegible]

תחזית מזג האוויר

[illegible]

הטמפרטורות החזויות: ירושלים 2—6, רמת הגולן 1—7, נהריה 7—12, צפת 1—5, חיפה 7—13, טבריה 7—13, נצרת 5—11, עפולה 5—11, הכינרת 3—8, ת"א 7—13, נמל התעופה בן גוריון 7—13, יריחו 8—18, עזה 8—15, באר-שבע 7—11, אילת 7—21.

מנהיג יהודי אמריקאי:

הרפורמות בבריה"מ לא הביאו להגירה חופשית יותר ליהודים

[illegible]

ארגון טרור מאיים בהריגת בן ערובה

[illegible]

אוטובוסים ישראליים נרגמו ב„רצועה"

[illegible]

אילת ודניאל קאופמן
מודיעים בשמחה על הולדת הבן
אח לשירה
נכד: להרברט ודפני קאופמן, לונדון
לאליצור וחנה דיבון, ירושלים
נין: לגב' מאיה קאופמן
לגב' מרים דיבון, ירושלים
לרבנית רינה אויערבך, תל אביב
י' באדר תשמ"ז (11.3.87)

ב"ה
לביה"ס „הצבי"
במושב קשת ברמת הגולן
דרושים:
מנהל ומחנכים/ות
בעלי חזון ורצון
בוא אלינו להתרשם, לחוות ולהשתתף
בנסיון פדגוגי-רוחני ישן-מחודש
לאור הדרכתו וברכתו של
מרן צבי יהודה זצ"ל
ובדליא — תלמידיו
לפנות חיים בן דוד, קשת — 06-960503

אוכל מוכן לליל הסדר וחג הפסח!
לאור הביקוש הרב
הרינו להודיע כי ניתן להזמין
אוכל מוכן לבית
לליל הסדר וחג הפסח
בטיב מעולה ובטעם משובח
עד לראש החדש ניסן (31.3.87) „אולמי וגשל"
בהשגחת הרב מ. לנדא אב"ד בני-ברק,
רח' מלצר 13 טלפון: 785052, 784536.

כל אפיקי ההשקעה
בקרנות הנאמנות של בנק המזרחי:

מאמחה מניות
נטיף קרן מניות
עידית קרן נאמנות צבירה (גמישה)
כספית קרן נאמנות צבירה (בנקים שבהסדר)
ברקת קרן נאמנות (בנקים שבהסדר)
ספיר קרן נאמנות לתשלומים חודשיים (בנקים שבהסדר)

מאמחה מדד
• סלע קרן נאמנות צבירה
• לשם קרן נאמנות צבירה
• מקשה קרן נאמנות צבירה
• חלמיש קרן נאמנות לתשלומים חודשיים
צוק קרן נאמנות

מאמחה מט"ח
שחם קרן נאמנות

• קרנות אלו משקיעות לפחות 75% מנכסיהן באג"ח נסחרות בבורסה שהונפקו ע"י המדינה ובנ"ע בנקאים שבהסדר

קרן בנאמנות
אמדה חברה לניהול קרנות נאמנות מקבוצת בנק המזרחי
בנק המזרחי

הצלחה אדירה באמריקה ועכשיו בעברית
בימים אלה יוצא לאור
הספר
רבי משה פיינשטיין
חדש!! ספור חייו של הגאון בעל ה"אגרות משה" זצ"ל בלווי תמונות רבות כולל תמונות צבעוניות חדש!!
דרוש בחנויות לספרי קודש!!
להזמנות ישירות נא להתקשר אל "נחלה"
רח' החבצלת 6 ירושלים, טל: 02-247553,222879
המחיר: 17 ש"ח
אנו מתנצלים בפני כל הפונים בעקבות המודעה הראשונה עכשיו הספר בכל החנויות

בעצב רב ובצער עמוק אנו מודיעים על פטירתה של יקירתנו
בתיה חרי ע"ה
הלוויה התקיימה אתמול, יום חמישי י"א אדר תשמ"ז (12.3.87) — בהר הזיתים, בירושלים
המשפחה
יושבים „שבעה" בביתה, רחוב הפורצים 8, ירושלים.

מועצה מקומית זכרון-יעקב — המועצה הדתית זכרון-יעקב
במלאת שנה לפטירתה של הרבנית
מרת מינה חיה עזריאלי ע"ה
אשת יבלחט"א הרה"ג הרב יקותיאל עזריאלי שליט"א רב ומרא דאתרא של מושבתנו ק"ק זכרון יעקב
יתקיים אי"ה הספד ואזכרה
בביהכ"נ המרכזי „אוהל יעקב" מרכז המושבה
ביום חמישי י"ח באדר תשמ"ז (19.3.87) בשעה 6.00 בערב
קוים לדמותה, דברי הספד והזיזוק:
ע"י רבנים, אישי ציבור ובני משפחתה
ילמדו משניות לעילוי נשמתה, ויאמרו פרקי תהלים
בני משפחתנו ומוקירי זכרה מוזמנים ליטול חלק בערב השנה זה
בכ"ד נעלה לפקוד את קברה בהר הזיתים ירושלים
חלקת הנביאים מול מלון אינטרקונטיננטל
ביום שישי ער"ש י"ט באדר תשמ"ז 20.3.87
שעה 11 לפנה"צ
הסעה מזכרון-יעקב —
[illegible]

דרושה
פקידה / טלפונאית
לחצי משרה
לבית אבות דתי בת"א
(דוברי גרמנית)
טל. 03-333351, 03-339020

אמרגן לחזנים
מקבל פניות
מחזנים
המעוניינים לשרת בחו"ל
לפנות 052-451919
לא בשבת

כתיבה במכונה
שיטה עוורת
תלמדו היטב ב-12 שעות
בבית-הספר למסחר
„רימון"
תל-אביב, דיזנגוף 85.
טל. 281985

בס"ד
מכללת אמונה
ללימודי עיצוב, אמנות וטכנולוגיה — ירושלים.
התנועה הדתית-לאומית
אמונה
נמשכת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח
בין המגמות המוצעות:
הנדסאות מחשבים — מגמה דו-שנתית
• ישומים: חשבונאות, מחוללי ישומים, עיבוד תמלילים, תבנות שימושיות, גרפיקה וכו'.
• פיקוח ותואר: הנדסאי מחשב, ממה"ט — הכרה ממשלתי להכשרה מקצועית.
ניהול עסקי ושיווק — מגמה דו-שנתית
• ילמדו קורסים בתחומים הבאים: — כלכלה, פסיכולוגיה, סוציולוגיה, סטטיסטיקה, פרסום, שיווק בינלאומי, חשבונאות, ניתוח פיננסי, תחוקה עסקית, מסחריה, מערכות מידע ממוחשבות, ניהול ואירגון.
• התלמידות תוכשרנה למילוי מיגוון רחב של תפקידים ניהוליים ושיווקיים במיגזרים הפרטי והציבורי.
• בפיקוח משרד החינוך והתרבות ובשיתוף המכון לפריון העבודה והייצור.
[illegible]
לפרטים והרשמה:
מכללת אמונה
דרך בית לחם 104,
ירושלים ת.ד. 10290
טלפון 715767, 711554

هكذا عن الأصل

صورة عن الأصل

על המצפה

בין בירור לחקירה

החלטתו של השופט בדימוס מיכה לנדוי, מי שהיה נשיא בית המשפט העליון, שלא ליטול על עצמו את המינוי כחבר בוועדת בירור על פרשת פולארד חידדה את הוויכוח סביב השאלה: האם יש להסתפק בוועדת בירור. ייתכן שהממשלה תמצא משפטן אחר שייענה לבקשתה, עם זאת, אי אפשר להתעלם מהעובדה שמשפטן בעל שם ומוניטין סירב להשתתף בוועדה כנ"ל, בפרט שיש מפרשים את הסירוב כהתנגדות לוועדה כנ"ל.

החלטת הממשלה לכונן ועדת בירור, במקום ועדת חקירה ממלכתית, עוררה תגובות שונות בדעת הקהל בארץ ובעולם. גם אלה המוכנים לראות בוועדת בירור משום פתרון לסבך הפולארדי, אינם רואים בה את התשובה המתחייבת והמחייבת בירור יסודי מקיף כדי להשיב על השאלה העקרונית: האם ידע הדרג המדיני על פרשת פולארד, או לא?

שאלה זו הטעונה בירור, אינה מצטמצמת לפרשת פולארד בלבד. היא מקיפה יותר באשר זו נוגעת לסדרי עבודתו של הדרג המדיני ומידת אחריותו לנעשה בתחום המשרדים שהוא ממונה עליהם.

הממשלה בהחלטתה לכונן ועדת בירור עשתה זאת, ככל הנראה, בעקבות הלחץ של דעת הקהל — מזה, והרצון לפייס את ארצות-הברית שנפגעה מפרשת פולארד — מזה. בשני המקרים לא השיגה את מטרתה. דעת הקהל בארץ, הלוחצת על כינון ועדת חקירה ממלכתית — לא נרגעה. לפי התגובות המגיעות מוושינגטון, גם ארצות-הברית אינה רואה בכינון ועדת בירור משום תרומה להפגת המתח, מלווה אי-אימון, ביחסי שתי המדינות.

לאור האמור, נראה כי במוקדם או במאוחר לא יהיה מנוס מכינון ועדת חקירה ממלכתית אשר תוכל לחקור את מחוללי פרשת פולארד ולהסיק מסקנות שיבטיחו כי לא ייעשו מקרים מחדלים כגון אלה בעתיד.

עם זאת, מן הראוי להימנע מקבלת החלטות תחת לחצים כבדים מצד דעת הקהל בארץ ובארצות-הברית. תחילה יש לעשות הכל כדי לברר היטב-היטב את ההיבטים השונים הקשורים בחקירת הפרשה, ובמיוחד — האין בחקירה שתיערך, יזות לחץ האירועים, משום פגיעה באינטרסים בטחוניים. רק אחרי בירור מעמיק בנדון יש לגשת לקבלת החלטות לגבי הצורה שפרשת פולארד ומחדליה ייחקרו.

הממשלה בהחלטתה מיום ד' האחרון, להקים ועדת בירור, לא העריכה נכון את מידת התגובה הציבורית על הקמת ועדה כנ"ל ולא היתה מודעת לכך, כי אין בה כדי להשיב, באופן אמיתי, על השאלה, לא רק מי נתן את ההוראה להפעלתו של פולארד, אלא מי אחראי לכך שקיים נתק בין הרשות המבצעת לבין הרשות המדינית שמחובתה ומסמכותה לקבוע את דרכי הפעולה הביצוע, בפרט כשמדובר במקרים רגישים ביותר הקשורים בפעולות מודיעין וביון.

הממשלה תיטיב איפוא לעשות, אם תקפיד לקבל את החלטותיה מתוך שיקול דעת מירבי וראיית הנולד. מה שנעשה עד-כה, ספק רב אם עומד במבחן הקריטריונים של ראיית הנולד.

מצרים וועידה בינלאומית

שתי הודעות שנתפרסמו השבוע בקאהיר — האחת לסיכום ביקורו הממלכתי של נשיא קונגו במצרים, והשנייה בוועידה זוטא של מדינות אפריקה, חושפות את כוונותיה האמיתיות של מצרים ואת העמדה שהיא תנקוט בוועידה בינלאומית בכל הקשור בסכסוך הישראלי-ערבי.

בהודעה המשותפת לסיכום ביקורו של נשיא קונגו במצרים נאמר, כי ממשלת מצרים איתנה בדעתה לדרוש נסיגה ישראלית מכל השטחים הכבושים, כולל מזרח ירושלים — כתנאי מוקדם לכינוס ועידה בינלאומית.

גם בהודעה השנייה שנתפרסמה בעת דיוני ועידת הזוטא של ארצות אפריקה, בה השתתפו בין היתר, קונגו, זאיר, אוגנדה וזימבאבואה, מודגשת הדרישה המצרית לנסיגה ישראלית מרמת הגולן, מיהודה ושומרון ומרצועת עזה. כן נאמר, כי מצרים רואה באש"ף את הנציג הלגיטימי של הפלשתינאים ששיתופו בוועידה הבינלאומית כתנאי מוקדם לכינוס הוועידה.

ההודעות הנ"ל שהתפרסמו כשבוע ימים אחרי ביקורו של ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס בקאהיר, שעם סיומו נתפרסמה הודעה בדבר כינוס ועידה בינלאומית, מוכיחות, כי פרס ומובארק אינם מתבטאים בסגנון אחד, בכל הקשור בכינוס הוועידה ודרך פעולתה. בעוד פרס חוזר ומדגיש כי ועידה בינלאומית תצטמצם בצד הטקסי בלבד, שהדיונים המעשיים יתנהלו בנפרד עם כל מדינה ומדינה שתהיה מעוניינת בכך, הרי שמובארק רואה בוועידה בינלאומית את העיקר להשגת הסדר במזרח התיכון והוא מתנה את כינוסה בשיתופו של אש"ף ובהצגת הדרישה החד-משמעית לנסיגה ישראלית מכל השטחים ש„כבשה" בימי מלחמת ששת הימים.

לפנינו הבדלי גישה מהותיים ביותר החושפים כוונותיו האמיתיות של נשיא מצרים, וכן מה שצפוי לישראל עם כינוס ועידה בינלאומית.

השינויים הבולטים בעמדות כפי שהן מוצגות על ידי פרס ומובארק, לא עוררו הד רב בישראל, ככל הנראה בגלל סדרת הימים והעיסוקים בפרשת פולארד. בכל זאת, יש להקדיש תשומת לב לשתי ההודעות במיוחד שהן אינן מותירות מקום לספקות ודאי לא לתקוות לגבי הוועידה הבינלאומית.

נשיא מצרים, חוסני מובארק, המעוניין בכינוס ועידה בינלאומית, אינו עושה זאת כדי לקדם את השלום בין ישראל לשכנותיה הערביות. לפניו מטרה אחרת לגמרי. הוא מעוניין להופיע כדוברם של הערבים בכלל ושל הפלשתינאים בפרט, כדי להתקרב אל העולם הערבי ולזכות באמונו, אחרי שנים של נתק וחרם שמדינות ערב הטילו על מצרים בתגובה על חתימתה על הסכם השלום עם ישראל.

בנסיבות אלה, מוטב איפוא להימנע מיוזמות מיותרות ואולי אף מזיקות לכינוס ועידה בינלאומית בפרט עתה כאשר ממשלת מצרים חשפה את עמדתה בהעמידה בראש הדרישות — את הדרישה לנסיגה ישראלית מכל השטחים בשיתוף מלא של אש"ף כנציגם הבלעדי של הפלשתינאים בוועידה בינלאומית.

התנועה הדתית-לאומית — הדור הצעיר

חגיגות פורים

* באופקים —
ביום א' בבית התרבות שליד המתנ"ס 18.00—23.00 — פורימיאדה — משחקים התהלוכות, תחרויות ועוד.
* בבני ברק —
ביום א' באולם ביה"ס נוה שרה הרצוג, ר' הרצוג 20.30 — הבדרן שלמה (גינגי) גולדברג ושעשועי בינגו עם זאב דורון.
* בגבעת שמואל —
במוצש"ק במכונה לישיבות בנ"ע, גבעת שמואל, 21.30 — הבדרן שוקה אופיר, שעשועי בינגו ומשחקי חברה עם שוקו וסילבי. תחרות תחפושות — ופרסים.
* בירוחם —
במוצש"ק במועדון הצעירים (ליד המשטרה) 20.30, עדלידע, משחקי חברה, בינגו ופרסים.
* בחולון —
ביום ב' באולמי ארמון — 19.00,
דברי תורה — הרב אלחנן שבת, הבדרן — צבי זגול,
תיקון — יוסי ברק, הזמר — אורי שבת, והקוסם אלאריון.
* עכו —
במוצש"ק בסניף בני-עקיבא — 21.30 — שירה בציבור וכיבוד קל.
ביום ב' יתקיים טיול לגליל העליון.
הרשמה: אצל מאיר לחמן — יו"ר מועצת הסניף.
* ברמת השרון —
במוצש"ק בביהכ"נ „חיי עולם" — הרב שלום בצלאלי, תכנית אמנותית ושירה בציבור — כיבוד קל.
* ברמלה —
במוצש"ק בסניף הפועל-המזרחי — 21.30, הרצאת הרב המקומי, הזמר אורי שבת.
* בראשל"צ —
במוצש"ק באולם ארגמן — 22.00, עמי דיין — אמן הפנטומימה, סעודת פורים.
* בשדרות —
במוצש"ק במועדון הצעירים — 21.00, שירה בציבור וכיבוד קל.

רבבות מנות „משלוח מנות" יחולקו ע"י חסידי חב"ד

בקרב חסידי חב"ד ברחבי הארץ יש גיוס מלא לקראת מבצע פורים רב-ממדים שייערך ביומי חג הפורים ביום ראשון וביום שני לפי הוראת האדמו"ר מליובאוויץ', רבי מנחם מנדל שניאורסון שליט"א, שביקש מחסידיו להתכונן בעוד מועד לקראת מבצע פורים.

כבר במוצאי שבת יצאו חסידי חב"ד רבים לבתי אבות ולבתי-חולים וכן לבתי סוהר, כדי לזכות יהודים בשמיעת קריאת המגילה במעונותיהם.

ביום חג הפורים יבקרו כ-600 נשים ובנות חב"ד אצל למעלה מאלפיים משפחות שכולות כדי להביא לכל משפחה ומשפחה משלוח מנות למשפחה ולילדים.

ביום ראשון וביום שני יבקרו אלפי בחורות של חסידי חב"ד בקרב אנשי הכוחות המוצבים ברחבי הארץ, וכן אצל בתחנות המשטרה בבתי סוהר ובבתי חולים, כדי להביא לכולם משלוח מנות בשמו של האדמו"ר מליובאוויץ'. חסידי חב"ד יחלקו במשך ימי החג רבבות מנות של משלוח מנות עם אותו הזמן כדי להרבות במצוות פורים ולעורר אנשים לקיים את מצוות „משלוח מנות איש לרעהו".

הצעה: המניות הבנקאיות יומרו במניות חברות ממשלתיות

מאת סופרנו הכלכלי

האוצר בודק את האפשרות של פדיון מניות הבנקאיות שבהסדר, העומדות בקרוב לפרעון, לתת למחזיקן מניות של חברות ממשלתיות שיוצעו למכירה.

הממונה על התקציבים באוצר, א' הרוח פוגל, שמסר זאת אתמול בפגישה עם כתבים כלכליים בת"א, אמר כי ניתן לגייס מהציבור סכום של כמיליארד דולר בהנפקות בבורסה של חברות.

א. פוגל העריך כי האינפלציה בחודש מאי תעמוד על שיעור של כ-2%, כפי שהיתה קודם לעליה האחרונה במדד. קיימים לכך כיום תנאים בשוק, כולל עליה ביתרות המט"ח. עם זאת ההחור בעלי כסף ההוצאות מהתחבורה הצריכה על ידי עליית שכר בקסטורים.

עליית שכר כללית במשק וכן ביטול ה„לביא". בהקשר לכך ציין כי ההסכם שכר ממשלתי לעובדים אינה נותנת להם במוסף של דבר כלים בשל התגברות האינפלציה.

כי הוא יוזהר גם מפני גידול בגירעון התקציב.

בהתייחסו למבצע ה„לביא" אמר כי לפיכך במבנה אותו כיום ישראל כ-300 מיליון דולר מהכסף האמריקאי שניתנו לישראל ע"י ארצות הברית הם להמרה חופשית בשקלים.

בדברו על חובות המשק החקלאי אמר כי חובות ההתיישבות מגיעים לכ-5 מיליארד שקל. הבעיה הצריכה היא במרכבים. תוכנית הבראה המעובדת עתה תכלול חיסול כמה מאות משקים.

ההסדר עם הקיבוצים לא יפול למפבט של הממשלה ההלוואות כיתכבם עליהם יזמנו למעשה על ידי הבנקים. לפי ההסכם היתן הממשלה כספים לפרעון חובות לטווח קצר ואלה יומרו לאחר מכן להלוואות לטווח ארוך באמצעות הבנקים.

„הקצין המושתל" דובב את דמיאניוק
„אדם שהוטל עליו תפקיד חייב לבצעו"

מאת יעקב שליש, כתב עתים

האם המלה „ז'יד" היא מלת גנאי אנטישמית או שמא כינוי לגיטימי ליהודי — מוכיח זה בי-רונה, בין השאר, בתהליך הקי-רור של עד התביעה רב-פקד אריה קפלן, על ידי סניגורו של ג'ון איוואן דמיאניוק, עו"ד אר-קונר, בהמשך משפטו בירושלים.

בטרם החלה החקירה הנגדית המי-שיך רפ"ק קפלן לצטט, בתשובה לשאלותיו של התובע עו"ד מיכאל שקד, קטעים מדו"חות רישום ש-רך, בעקבות שיחותיו עם דמיאניוק, באנף „צדק" בכלא איילון. כזכור סיפר רפ"ק קפלן כי הוא „המשתל" בכלא, בהיותו קצין ביחידה האר-צית לחקירות פשעים חמורים במש-טרת ישראל, שם הוטל עליו התפ-קיד „לדובב" את דמיאניוק בכלאו, מאחר שהוא שולט היטב בשפה הר-רוסית.

רפ"ק קפלן קרא כתוך דו"ח פעו-לה שרשם משיחתו עם דמיאניוק בכלא איילון ב-28.4.86: „שאלתי את דמיאניוק אם אנשי הכנסיה הא-אוקראינית בארה"ב, היו תומכים בו במידה שלא היה מכחיש את המעשים המיוחסים לו, כלומר ש-היה בידה כי שהה בטרבלינקה ו-היסל שם יהודים. תשובתו לא היתה חד-משמעית. הוא הסביר לי, כי אנשי הכנסיה האוקראינית בארה"ב מבינים היטב כי אדם שהוטל עליו תפקיד חייב לבצעו. אולם לא היו מקבלים כי אדם ביוזמתו, עושה מעשים חריגים כאלו, ועל כך הוא צריך לבוא על עונשו. — ציטט העד מהדו"ח.

„אמרתי לו" — ממשיך קפלן לצ-טט — „שאייכמן לדוגמה, לא רצה אישית איש. נכון, השיב לי דמי-אניוק, אבל הוא נתן פקודות. רי אולם אלו שקיבלו פקודות, השאלה היא אם הם הוסיפו מעשים מעצמם. ואז הוסיף האשם ואמר: הרי כל העולם יודע מי זה היה אייכמן ומי היה מנגלה" — סיפר העד.

העד קפלן ציטט עוד מפגישתו האחרונה עם דמיאניוק, ב-19.5.86 בטרם סיים את תפקידו כ„משתל". „בשלב ההתחלתי של השיחה אמר לי דמיאניוק שאין הוכחות כנגדו, וכי ההוכחות שבידיו זקוקות מאלו של המשטרה.

העד סיפר עוד, כי בהמשך שיחה זו אמר לו דמיאניוק, בתשובה ל-שאלתו, כי „איש לא היה מטובל לבצע דבר ללא הגרמנים.

איראן מספקת לארה"ב טנקים רוסיים „טי 72"

וושינגטון (עי"ש). שיזהור הי-בית הלבן האמריקאי שכל יד על פי נקים טובריים מדגם טי-72 ל-מעבירים אותם לארה"ב לבדיקה מדוקדקת — מסר פרס רביעי ב-לילד טקיר בממשלתי אמריקאי ש-רצה בעילום שם.

רשת הטלוויזיה האמריקאית אן-בי-סי מסרה קודם לכן, מפי מקורות בממשלתיים, כי ארה"ב מתכוונת ל-קבל טנקים טי-72 שיסופקו ע"י אי-ראן, במסגרת עסקת נשק וכתף שהתבהל לאחרונה בין שתי המדינות.

הפקיד הממשלתי אמר, כי הישג זה הושג ע"י סוכנות הביון האמ-ריקאית (סי-איי-איי) ואין הוא קשור במשלוחי הנשק ובחלקי החילוף לאי-ראן. הוא הוסיף כי מדובר ביותר מטנק אחד, בלי למסור פרטים נוספים על מקור הטנקים הללו.

דוברות של סוכנות הביון האמריק-אית, הגב' שרון פוסטר, סירבה ל-הגיב על הידיעה. רשת הטלוויזיה האמריקאית מסרה כי טהראן קרוב להודאי מקווה להמשיך ולקבל נשק וחלקי חילוף אמריקאיים הדרושים ל-מסירת הטנקים.

היא גם מסרה כי כאשר צה"ל פלש ללבנון ב-1982, לכד טנקים סו-ריים מדגם טי-72, אולם אלה היו פגועים יותר מדי כדי שאפשר יהיה לעמוד בפרוטרוט על תכונותיהם.

ממשלת קואליציה חדשה הושבעה בגרמניה

בון, (רויטר עתי"ם) — ה-פרלמנט המערב גרמני השביע אתמול ממשלת קואליציה חדשה ללא שינויים ניכרים, פרט למספר פניה הרשות, המבקשת ב-חלקה את עליית הליבראלים ב-בחירות הכלליות שנערכו לפני חודש ימים.

הקנצלר הלמוט קוהל תפס את מקומו הרגיל בראש השולחן והנס דיטריך-גנשר חזר לתפקידו כשר החוץ, גרהארד שטולטנברג כשר ה-אוצר והבגרד הורנר כשר ההגנה.

אולם המפלגה הדמוקרטית החופ-שית הליבראלית הקטנה קיבלה מו-שב אחד יותר בממשלה, ועתה יש לה 4 מכין 18 התיקים.

איומי רצח נגד הישראלים שישתתפו ביריד קהיר

קהיר (צ"ב רויטר עתי"ם). ארגון המחתרת „מהפכה מצרית" איים ל-הרוג את הישראלים העומדים להש-תתף ביריד הבינלאומי בקהיר החל מהשבת הקרובה, מסר אתמול שהון האופוזיציה הימנית הליברלית „אל-ואפד", בעמוד הראשון.

שגריר ישראל בקהיר, משה ששון, הוסיף הנתון, קיבל איומים, ברוח זו, ואמצעי הבטחון מסביב לשגרי-רות ולמקומות מגוריהם של אנשי-חים ישראליים תוגברו.

דובר של שגרירות ישראל הכחיש ידיעה זו בתשובה על שאלה של סוכנות הידיעות הצרפתית. ואמר כי 25 מפעלים ישראליים ישתתפו הי-שנה ביריד קהיר ה-20.

קנדה תעמיד למשפט פושעי מלחמה נאציים

אוטווה (רויטר עתי"ם) — ממש-לת קנדה הודיעה אתמול כי קיבלה המלצה מרכזית במסגרת חקירה על פושעי מלחמה נאציים, להתיר קיום משפטים בקנדה נגד אלה החשו-דים בפשעים נגד האנושות.

דו"ח של ועדת החקירה ציין, כי מבין יותר מ-800 חקירות נפרדות, יש להתניק „תשובה לב זהותם" ל-20 מקרים.

חד-פז
השחזה □ שרות □ מכירה □
עוד 31 יום לפסח
היכונו לקראת חג הפסח הבעל"ט
להשחיז סכינים וכלי מטבח
חג פורים שמח
חד-פז יפו 125 טל. 02-221967
מול תחנת האוטובוס אחרי מחנה יהודה

עמדת התנועה הדתית לאומית

ביזוי שלטון החוק

„האומר או כותב דבר על שופט או דיין לענין כהונתו בכוונה לפגוע במעמדו, או מפרסם דברי-גידוף נגד שופט או דיין כדי להחשיד או לבזות את דרכי השפיטה, דינו מאסר שלוש שנים. אולם ביקורת כנה ואדיבה לטיב החלטתו של שופט או דיין בדבר שיש בו ענין לציבור לא תהא עבירה לפי סעיף זה".
(סעיף 255 לחוק העונשין, תשל"ז—1977)

ח"כ שולמית אלוני מצהירה: „השופטים היושבים על תקן השופט הדתי, יותר משיש עליהם מרותו של החוק והממלכתיות, יש עליהם מיראת הרבנות וציבור העסקנים הדתיים ששלחו אותם". דבריה נמסרו בתגובה לקביעתו של שופט ביהמ"ש העליון, מנחם אילון, בנושא זכות העמידה לפני בג"צ, בדיון בענין הסגרתו של נקש.

התנועה רואה בחומרה הטחת ביקורת אישית כלפי שופט בישראל, וכלפי כל אדם בישראל, אך ורק בשל היותו שומר תורה ומצוות.

הערעור על מידת מהימנותו השיפוטית-מקצועית של שופט, בגלל היותו דתי, מהווה זלזול במידת הדין והצדק, ופוגע באופן חמור בשלטון החוק במדינה, בכבוד בית המשפט העליון ובשופטיו.

הדברים הללו חושפים את צביעותם של המסיתים, שרוממות שלטון החוק בפיהם אך ורק כאשר פסיקות בית-המשפט עולות בקנה אחד עם דעותיהם.

התנועה פונה אל היועץ המשפטי לממשלה בתביעה נמרצת, כי יפעל להסרת חסינותה של ח"כ שולמית אלוני והעמדתה לדין.

התנועה הדתית לאומית
דובר התנועה

זעקי, ארץ אהובה

תכופות אני שואל את עצמי: מדוע כוחות בזה„פשקוויל" שלנו? מדוע לא היה „אבא" לעניין השבירה ומדוע אין „אבא" לכשלון המחפיר של ממשלתנו, איראן וכו'? הלא היהודים עמדו בראש מיינות אדירות ותרמו לקי-דומן ואילו בהנהגת ישראל, מדינתם, נראים הם מתגלים כמסמסים?

סבורני שמצאתי את התשובה: פשוט אין להם זמן לטפל בעסקי המדינה!

אמת הדבר, שעל ראש הממשלה, שר חוץ, בטחון ואוצר, של ישראל — מוטל עומס כבד של בעיות מיוחדות לישראל, אבל הצרה העי-קרית טמונה בכך שהעיסוקים הבינמפלגתיים התוך-סיעתיים, אינם מניחים לשרים הבכי-רים — שהם גם עסוקים ראשיים במפלגותיהם, לתת דעתם ומכם כנדרש, לכל העיסוקים ה-ממלכתיים. אין פלא שגם עשרים וארבע שעות ליממה, אינן מספיקות להם למלא תפקידיהם כדרוש.

אולי צריך לחוקק חוק שמי שנבחר לשר בממשלה וכל שכן — ראש הממשלה — אסור לו לעסוק בעניינים מפלגתיים.

שערו בנפשכם כמה זמן צריך ראש הממ-שלה בהווה, יצחק שמיר, להקדיש למאבק במת-חרהו דוד לוי? למנוע טעות: אני דווקא מכבד את מר שמיר, וציינתיו לטובה לעומת מר בגין (הוא גם מש-כנע יותר ממה פרס) אבל יד על הלב: האם המאבק הפנימי והנושאים הכי-תתיים, והשי-חות עם העוזרים על התכסיסים לקראת ועידת „חרות" הקרבה ובאה — אינם זוכים אצלו ליותר שעות עבודה מאלה של עיסוקי ראש הממשלה?

והוא שניתן לומר גם לגבי מר פרס, מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ שאולי יש לו עתה פחות בעיות במפלגתו — אבל סיבך עצמו בצרה גדולה עם מינוי שני מנכ"לים למשרד החוץ!

וכל זה הוא כאין וכאפס לעומת הכושר האינ-טלקטואלי והכוחות הפיסיים הדרושים מהיה שמיר ופרס, כדי לנהל מאבקם התורני — האחד נגד הוועידה הבינלאומית, השני — בעדה. גם זו תרבות שלטון שתיתכן רק בישראל. העם הנבחר ואור לגויים!

גם למר שמיר וגם למר פרס יש עוד בעיות בלתי-ממלכתיות: הראשון פועל לבוחרי „התחייה" ומקפיץ את סגנון מאבקו בפרס, כדי לזכות בקולותיהם. ואילו מר פרס עושה אותו דבר אבל בכיוון הפוך: כדי לזכות בנתח הגון בבחירות הקרובות הוא זקוק לקולות השמאל (ואולי, אולי גם של הערבים). את פרשת מודעי כבר שכחנו? היכן שמעתם נקמה ונטירה כה עזה למעמד של מחצית הממשלה לתפקיד של שר ועל שום מה? מילא, מודעי יהיה שר או לא — זו בעייה שלו ושל שמיר. אבל האם יש מדינה בעולם, שמבעיית מודעי הולך ונבנה מעין מגדל של נושאים ממלכתיים המחכים לפתרונות שללא פתרון מודעי יוקצחו בתיקו?

קיצורו של דבר: זעקי ארץ אהובה! זעקי והתפללי שנזכה ליום בו יהיו ראשי ממשלה ושרים שלנו פנויים דיים כדי שיעסקו בבעיות ממלכתיות בלבד, ולגופן.

בקצה העט
מאת צב

עדיין בעין הסערה

תגובתם של בכירי השרים בממשלה — ראש הממשלה, מ"מ ושר החוץ, שר הבטחון — לסערה שקמה בארה"ב ובישראל, עם אישומו החמור של פולארד ורעייתו, חושפת יותר ויותר את המבוכה שהם שרויים בה. זאת, בניגוד לתקווה שדעת הקהל, כפי שהיא מבוטאת בכלי התקשורת, תלך ותרגע וחרף ההצהרות מוואשינגטון שהידידות בין ארה"ב לישראל איתנה, בסיסית וכו' וכו'. הגדילה לעשות ההנהגה היהודית בארה"ב שפרסמה גינוי חריף למעשה ממשלת ישראל.

ואילו ממשלתנו נראית כמי שטומנת ראשה בחול ומתעלמת, כקודם, מהשלכות החמורות שבהתכחשות הדרג המדיני לאחריותו ומהעמדה שיש בה יותר מכיסוי ספקות.

עד היום נמשך הפולמוס למידת האחריות של הדרג המדיני ולו גם לקידומו והעלאתו של אל"מ סלע, ימים ספורים לפני חריצת הדין על הזוג פולארד. האם פעל כאן „המוח האנגליטי" של שר הביטחון, הידוע לנו מאז 1977, שבעצתו עוצבה הממשלה בראשות המערך, כדי לפלס דרך לשלטון הליכוד? ואפילו לא היה זה ביוזמתו — כלום לא היה בכוחו לבטל את היוזמה של קידום סלע ואפילו לחגוג את ההתגרות בממשל האמריקאני בפומבי רב? ואם גם זה לא נעשה, כלום אין זה מחובתו של מישהו או מיהם, אחרי שעוללו לישראל מה שעוללו — להשפיע על מר סלע שיתפטר מרצונו גם אם, לדעתו, אין הוא רואה עצמו אשם?

ראש הממשלה מר שמיר חוזר ומתריע כי לממשלה לא היה, ואין, כל קשר עם שערוריית פולארד. אם כן מדוע אינו מביא להתפטרות סלע אשר לקשריו עם פולארד אין עתה כל ספק (האם יש — שיוכיחו זאת!) מר שמיר, גם התנגד, בתגובה רשמית, ליוזמתו של יו"ר ועדת החוץ והבטחון לכונן ועדה בדיקה מטעם אותה ועדה ורק אחר כך נראה שחזר בו. אחרי דיון שנמשך 8 שעות החליט הקבינט על ועדת בירור של שניים שתשתף פעולה עם הוועדה שבראשות אבא אבן, אך סירובו של מר משה לנדוי, מי שכיהן כנשיא בית המשפט העליון — מוכיח שאין די בזה ורק ועדת חקירה ממלכתית עשויה להוציאנו מהסתבכות.

המבושה המומבית שגרמו שלושת השרים הבכירים בהיעדרותם מדיון בכנסת ושר התיירות (!) השיב בשם הממשלה: האם יש עלבון גדול מזה לשלטונות ארה"ב — עלבון שגובל באטימות?

לא משום „זכות הציבור לדעת" שכותב הי-שורות האלה אינו מצדד בה כלל, אלא משום תחילת תורך בתשובה מהפרשה המחפירה ששמה פולארד ומשום הדחיפות לפתיחת פתח להתפייסות עם הממשלה בארה"ב, התפייסות שבלעדיה צפוייה ישראל לסכנות אין סוף — חייבת הממשלה לנקוט כל האמצעים לגילוי כן ואמיץ של הפרשה והשחקנים הראשיים ש-לקחו בה חלק, ולשקם מחדש את מערכת היחסים עם ידידתנו היחידה בעולם.

אין להיתפס לאשליות מסוג של „יהיה בסדר". נעשה פשע כבד ואנחנו שרויים עדיין בעין הסערה שקמה בעקבותיו.

„עשה זאת בעצמך"

רבים מקוראי טור זה פנו אלי והביעו הסי-תייגות ממה שנתפרסם בר בכיא בשבוע ש.ז. (20/2/87) בבנות ה„נושרים" היוצאים מברי-ה"מ כדי לעלות לישראל ואובדים לנו בדרך, בנוכות מעמדם כפליטים, שארה"ב מעניקה להם זכות בפליטה וגם הטבות שונות לראשית הקלי-טותם. צריך לציין שהדים למורת רוח, נשמעים גם בבתי-נים אחרים, שבהם אפילו מדברים על כפייה לעלות לישראל.

לא מיניה ולא מקצתיה! יהודים מכל ארץ שהיא, ראשים וחכאים להגר לכל מקום שירצו וכו'; את גם זכותם של יהודי ברית המועצות מי מ.ט.ה. ... לעבור לגלות אחרת, רשאים לעשות כן אבל בתנאי אחד: שיעשו זאת בשי-טת „עשה זאת בעצמך" ולא על חשבון מדינת ישראל, לא תוך כדי ביזויה וגם לא תוך גרימת נזק ליהודים שנותרו עדיין בברית המועצות.

אילו יהודים שאינם רוצים, מטעמים שלהם, לעלות לישראל (וכן ארגונים העוזרים להם בכך) ולהגר לארה"ב או לכל מקום אחר בעו-לם, היו פונים בגלוי — איש לא היה מבוהה בהם. לא כן (תרתי משמע) הדבר, כאשר הם מתחזים כמי שרוצה לעלות לישראל דווקא, מקבלים בזכות זו רשות יציאה, ויזה ישראלית — וכל זאת תוך ניצול המאבק היהודי העולמי נגד שלטונות ברית המועצות — ובהגיעם ל-וינה, הם הופכים עורם ועושים למשהו קרוב לנוכל, גם את מדינת ישראל וגם את המאבק הזה, ולקינוח, הם שוללים מקרובי משפחותיהם את האפשרות לאיחודם בישראל.

במאבק למען היתר עלייתם של יהודי ברית המועצות לישראל, פמנו הרעיון, שיהודי ארץ זו כמוהם לשוב למולדת הענתיקה. אנחנו מדברים אפילו על מספר של 400,000 שהם כעשרים וחמישה אחוז מהאוכלוסיה היהודית בארץ זו, המובייטים, לפיכמנו, „אומרים" את מספר הרו-צים לעלות לישראל בהרבה פחות מזה. ידוע גם שהיהודית, שהמספרים הרק של העלייה משם, מבוסס על מכסה שהסובייטים קובעים לעצמם (אגב, מכסה כזאת קיימת גם לגבי אסירי ציון) ו„נושרי" נוזל מקום של יהודי אחר, שאולי היה מגיע לישראל; עושה, כאמור, לצחוק את ה-מאבק למתן עליה לישראל; ותומך בטענת הסובייטים שרק מעטים רוצים לעלות לישראל, כשהם מצביעים על האחוז הגמור להרגיז, של יוצאי ברית-המועצות הפונים לישראל.

הביזוי הישראלי הוא כפול ומכופל: אין שום היתר יציאה מבריה"מ לישראל, אם אינו נדרש על ידי קרובי בישראל. השגתה והעברתה של דרישה זו, כרוכות בהרבה מאמצים וכאמור, רק אחד מרבים זוכה שתענק לו זכות יציאה. זכות היציאה ניתנת על יסוד ויזת יציאה לישראל. והנה אותו מעמד לנשירה, מגיע לווינה ופת-אום הופך את הקערה על פיה: לא רק שאינו יוצא לישראל אלא שאף מפגין כי על אף זהותו, בפוטנציה, אזרח ישראלי — הוא מעדיף לבעוט בה וליהפך ל„פליטי"!

זאת ועוד: הנשירה נותנת אמתלה בידי ה-סובייטים להצדיק סירובם לתת היתר יציאה לישראל בכך שהיוצאים כלל אינם מגיעים לישראל. הם אומרים: הרי יש עוד אזרחים ברוסיה שאף הם רוצים להתאחד עם משפחו-תיהם בארצות המערב כשם, שלטענתם, נותנים ליהודים לעשות כן. על זה הם משיבים הרוסים שהיהודים נוסעים למדינה שלהם. משרוב היוצ-אים אינם פונים לישראל — הם טוענים — אין להם במה להצדיק את יתרון היציאה, ליהו-דים בלבד.

מתוך כל התופעות השליליות האלה, אנו אומרים משהו בדומה ל„עשה זאת בעצמך". אתה רוצה להגר לאמריקה? עשה זאת בכוחות ובאמצעים שלך ושל התומכים בך — אבל לא על חשבונם וכבודם של מדינת ישראל, עם ישראל, ובני משפחתך בבריה"מ עצמה!

ושפטו את העם משפט צדק

המקרה של משה רייך מכפר-סבא, כפי שתו-אר על ידי במשדר „זה הזמן" — חייב לזעזע את מצפונם של רשויות החקיקה, השיפוט והי-ביצוע.

משה רייך, אזרח רגיל של מדינת ישראל, נקלע — באשמת המשטרה וגם בית-המשפט — לאישום שוא ולמעצר בעוד שלא היה עוול בכפו; בעקבות רשלנותם של הרשויות הנ"ל נפגע בפרנסתו ובנפשו והגיע עד פת לחם ולי-טיפול פסיכיאטרי ועדיין לא יצא ממצוקותיו. אם השלטונות האחראים לא ייחלצו, ובמהירות, לתיקון המעוות של המשטרה והשיפוט (שציוות על הנאשם המדומה מעצר בלי לבדוק כראוי את טענות האישום) — יטיל המקרה העצוב הזה צליהם כתם בל יימחה.

משפטנים כבר התריעו מזמן על הקלות, שבה נשלחים אנשים לבית המעצר (שתנאיו קשים יותר ממאסר בבתי הכלא). הנותל הזה מכיר את אמירתו של הרב יהודה לייב מימון ז"ל על „כבדהו וחשדהו": קודם כל חשודהו...

כפי הנראה גם שופטים מומחים ובהם גם שופטי בית המשפט העליון, אינם מחוסנים משגיאות. כך, למשל, נתקבל בציבור הרחב, פסה"ד של בית המשפט העליון על העתירה בענין „אחרים חוזר לצבא" — כפסק-דין מוטעה. זאת על סמך תיאורו של בית משפט זה, את טיב המחוזה. למזלנו, החוק אינו אוסר ביקורת על פסק הדין של בית המשפט אחרי שניתן.

בדרך-מקרה, בא הסיפור של משה רייך ביום שני השבוע, אחרי המישדר של תביעות קטנות שישודר יום לפני זה. במסגרת המישדר הוצגו בשני משפטים ולעניות דעתי שני פסקי הדין לא קלעו למטרה.

נושא המשפט הראשון היה דריסת כלב. בעי-לת הכלב תבעה פיצויים מהנהגת הדורסת. הנהגת לא הכחישה את העובדה אבל טענה שבעלת הכלב, היתה חייבת לשמור על כלבה לבל ישכב על הכביש. השופט לא נענה לתביעה ולא פסק תשלום הנזק והצער שנגרם לבעלת הכלב.

ואילו במשפט השני נתבע אופטיקאי שמכר לתובעת משקפיים שלדבריה לא היו טובים. האופטיקאי היה מוכן להחליפם אבל היא לא הסכימה לו את המשקפיים (המגעומים לדעתה) כדי לקבל אחרים. היא רצתה החזרת הכסף ששילמה. השופט פסק שתחזיר את המשקפיים הנתבע יספק לה אחרים וגם פסק תשלום של מאתיים שקל לזכות התובעת על גרימת צער...

צפיתי במישדר הזה בחברת כמו מכרים וכו'. לנו הרימונו גבות כלפי מה שנראה לנו כפסקי דין בלתי מאוזנים. הטלוויזיה עשתה שירות רב, לשידור המשפטים שבסופם פסקי דין מו-זרים.

מכאן שלא רק המשטרה, אלא גם השופט שציוות לעצור את משה רייך, כמו שופטים אחרים המגלים לטעות ככל בן תמותה — מחויבים מעקב של הממונים עליהם. צריך לה-כיר, שהסכסוך של המפסיד — קשה כמליים כאשר יש לו יסוד אובייקטיווי, להניח שלא זכה למשפט צדק.

הצופה

מוסף של שבת

,פרשת פולרד' והבעייה היהודית

מאת משה אישון

שני מאמרים העוסקים ב„פרשת פולארד" פרי עטם של יהודים נתפרסמו השבוע בשניים מעתוניה המרכזיים והחשובים ביותר של ארצות־הברית: ה„ניו־יורק טיימס" וה„ואשינגטון פוסט". שניהם מפנים אצבע מאשימה כלפי מדינת ישראל. הם מכוונים לעורר תשומת לב לבעיה היהודית שעלתה על הסדר בעקבות גזר הדין נגד יונתן פולארד ורעייתו אן. אחד הכותבים, ויליאם ספאייר, פובליציסט ידוע, הנמנה בדרך כלל עם דורשי טובתה של ישראל בפולמוס עם ראשי המימשל ב„בית הלבן", ב„פנטאגון" וב„סטייט דיפרטמנט". הכותב השני, ראביי קונסרבטיבי, יעקב נויזר, תושב ואשינגטון די.סי.

הראביי הקונסרבטיבי במאמרו ב„ואשינג־טון פוסט", אינו חוסך את שבט הביקורת ממדינת ישראל. הוא מצליף בה על שמאל ועל ימין ומזכיר לה את כל חטאותיה בלא להצטמצם בפרשת פולארד בלבד. בלהט הביקורת הוא קובע בפסקנות, כי ארצות־הברית היא הארץ המובטחת ליהודים ולא ישראל וכי ליהודים טוב יותר בארצות־הברית מאשר בישראל, כיוון שלא הגשימה את החזון הציוני.

מה עניין פולארד לארץ המובטחת ומהו הקשר בין הגשמת החזון הציוני לבין פרשה זו? — לראביי הקונסרבטיבי פתרונים. אולם מבין השיטין מבצבצת התשובה, כי פרשה זו משמשת לו עילה המסבירה את יחסו המסתייג מהמדינה ומהעם הרואים בארץ־ישראל את הארץ המובטחת שה' דורש אותה מראשית השנה עד אחרית שנה. לפיכך, אל לנו להתייחס לדבריו כאל פצעי אוהב היוצאים מלב כואב על מחדלי פולארד. תחילתם בפירה על סופם — על כוונותיו של הראביי לצוד שני ציפורים ביריה אחת, היינו לפגוע במדינה היהודית כארצם המובטחת של היהודים ולשאת חן בעיני ה„פריץ", ובדרך זו ליטהר מכל חשד של נאמנות למדינה היהודית על חשבון הנאמנות לארצות־הברית.

גם הכותב השני, ויליאם ספאייר, מוציא את חמתו על ישראל, לא כפובליציסט דעתנאי, אלא כיהודי הרואה עצמו נפגע בפרשת הריגול.

ספאייר כותב ב„ניו־יורק טיימס" בין היתר: „יהודים אמריקאים מרגישים נבגדים פעמיים: קודם כל הם רואים את כספי סיוע החוץ שלהם מנוצלים כדי לקנות את סתרות ארצות־הברית ושנית, בצורה שבה נוצלו רגשותיו הציוניים של פולארד תוך עידודו לחוסר מוסריות שבשידול אדם לבגוד במולדתו".

בהמשך דבריו בא רמז הכולל אזהרה ברורה לישראל: „כל זה לא יחלוף עם היות. אם העם של הישראלים לא יספיק כדי לקרוא את מנהיגיהם לסדר, הם יזמינו עליהם את העונש שישמח יותר מכל את אויביהם: קיצוץ בתקציב סיוע החוץ. סביר שמישהו יציע „קנס פולארד" שבו תתמוך הקואליציה המוזרה ביותר שראתה ואשינגטון מזה זמן רב...".

בשני המאמרים יש יותר מרמזים להבלטת לעומק הרגישות הדואגה ש„פרשת פולארד" גרמה ליהודי ארצות־הברית ועל מידת נחישותם לעשות הכל, כדי להופיע כפטריו־טים של הארץ המובטחת שלהם: ארצות־הברית.

ומהרים־מחזיקים אחריהם, ראשי ועידת הנשיאים היהודיים בארצות־הברית ובעלי־טורים בעתונות האמריקאית שהם ממוצא יהודי. ואף הם מזעיקים שמים וארץ נגד מדינת ישראל על מה שעוללה לארה"ב. גם הם תובעים עריפת ראשים, בתוספת איומים להפסקת התמיכה הכספית בישראל והטלת חרם על הקצין הבכיר ששמו נשתרבב בפרשה, לרבות בסיס חיל־האוויר שהוא מפקד עליו.

ייתכן שזו הדרך הקלה להקיים תרופה למכה כדי להדוף את ההסתה האנטישמית בטרם פרצה אל רשות הרבים. מי שסובר כך אינו אלא טועה. דברי הווידוי וההתנצלות של היהודים האמריקאניים, בתוספת דברי התקפה חריפים נגד מדינת ישראל והעומדים בראשה, לא יצילו אותם מפגעי האנטישמיות. שונאי ישראל שבכל דור ודור אינם מתרשמים מדברי התנצלות. אזנם אינה כרויה לכך. דרכם לנצל כל דבר שנזדמן תחת ידיהם כדי להכות ביהודים. בקנזאס סיטי הם ניצלו את המשבר החמור שפקד את החקלאים אשר כרעו תחת העול הכבד של הריבית שהיו חייבים לבנקים בהטילם את האשמה על הבנקאים היהודיים העושקים כביכול את הגוי. בשיקאגו הם מפגינים מדי פעם בפעם בלבוש ניאו־נאצים נגד יהודים, בלא להתחשב כלל בשלטון החוק האוסר הסתה גזענית בצורה כלשהי. וכיום, אנו עדים לנסיונות להציג את הנקודה היהודית ב„פרשת פולארד" כאילו מדובר בקשר יהודי שחוטיו נמתחים הישר מארצות־הברית למדינת ישראל וכל מטרתו לפגוע באינטרסים החיוניים ביותר של הגדולה במעצמות תבל.

ומי הופך שותף לחיות אנטישמית זו?

לא אחרים, אלא יהודים. בנסיונותיהם הבלתי נלאים להפגין את נאמנותם החד־משמעית לארצות־הברית, מכלל ההן שהם משמיעים בוקע הלאו — ההחשדה העצמית כאילו יש יהודים והם גם ציונים הקושרים קשר עם סוכנים של מדינת היהודים לשם חשיפת סודותיה הכמוסים של ארצות־הברית.

הצגת דברים ברוח זו אינה אלא שירות דב ליהודים ועידוד טוב שאין טוב הימנו לאנטישמים המצטיינים בשנאתם הכפולה: ליהודים ולמדינת היהודים.

האם נעלם דבר זה מההנהגה היהודית בארצות־הברית: האם שחו עיניהם של מנהיגים יהודיים מראות את תמונת המצב כהווייתה?

השאלות הללו עולות על הפרק למקרא הדיווחים המגיעים משם ובמיוחד לשמע צללי התרועה המזהירים כי ישראל תוכה בכיסה אם לא תעלה את הקרבנות הדרושים, כדי לרצות את המימשל הזועם.

פילא שאנשי ה„פנטגון" זועמים: גם ניתן להבין שב„סטייט דיפרטמנט" אינם שבעי רצון מצעד זה או אחר שנקטה ממשלת ישראל. הם נפגעו. אבל על מה רוגשים היהודים?

לא הם אחראים ל„פרשת פולארד". העובדה שהמעורב בה הוא במקרה יהודי, אין בה כדי להפליל את העדה כולה.

יונתן פולארד ורעייתו אן הם קודם כל אמריקאים, ובתור שכאלה הובאו לדין. אין איפוא מקום או הגיון כלשהו להפוך אותם לסוכנים יהודיים שפעלו בשירות מדינת היהודים. מדובר בסוכנים שהועסקו בטעות הם מעדו ונכשלו.

אנטישמים בלבד — כאמור — נוהגים להיתלות בזהותו היהודית של נאשם, כדי לעורר את קצפו של הציבור הלא־יהודי על כלל היהודים. חשוב כי נזכור זאת, בטרם ניגשים לבחינת ההיבטים השונים של „פרשת פולארד" והשפעתם של יחסי ישראל — ארצות־הברית.

*

אמנם אין זה סוד שיהודים על פי עצם טבעם בהיותם בגלות נפחדים מקול עלה נידף. אפילו במדינות החופש הסוגדות ומתפארות בפסל החירות, כסמל לחירות ולחופש האדם באשר הוא אדם — יהודי אינו חש בן חורין אמיתי. לכן ניתן אולי ללמוד זכות על אותם יהודים שנבעתו ונתחלחלו עם מתן גזר הדין המרשיע נגד יונתן פולארד. אף על פי כן, אין להשלים עם תופעה זו הנושאת בחובה סכנות מרובות ליהודי ארצות־הברית, לא רק לטווח קצר, אלא לטווח ארוך דווקא. ברגע שיהודים הופכים שותפים להצגת „פרשת פולארד" כבעיה יהודית־ישראלית, הם במו ידיהם מעוררים חשד נגד כל יהודי ויהודי, בפרט כשהוא ציוני ומזדהה עם המדינה היהודית הציונית.

אם יהודים מציגים את השאלה של נאמנות כפולה, בפיזור הצהרות מהצהרות שונות לשם הפגנת נאמנותם הבלתי מסויגת לארצות־הברית, הרי שהם נותנים לגיטימציה לאלה המטילים ספק בנאמנותם לארצם ומולדתם בנכר.

ומי שבא לומר, כי לא ישראל אלא ארצות־הברית היא הארץ המובטחת של היהודים, כפי שעשה זאת הראביי הקונסרבטיבי ב„ואשינ־גטון פוסט", משחק לידיהם של האנטישמיים הטוענים בלאו הכי כי ארצות־הברית נשלטת על־ידי בעלי הון יהודים.

מפליא, שגם במדינת ישראל חוגים מסויימים הפכו שותפים להצגת „פרשת פולארד" כבעיה יהודית. אמנם המניעים המועלים על־ידם אינם דומים לאלה כפי שהם מוצגים על־ידי יהודים גלותיים נפחדים הנוהגים לכופף את קומתם בעת משבר שלא להרגיז ושלא לעורר חשדות נגדם. בכל זאת, על־ידי הפניית

„פרשת פולארד" הפנתה את הזרקור על „נאמנותם הכפולה" של היהודים המתחלקת בין ארה"ב לישראל * האמנם יש קשר יהודי לפרשת הריגול המעיבה על יחסי ירושלים—ואשינגטון? * פולארד ורעייתו נשפטו כאמריקאנים ולא כיהודים * אין להפוך פרשה זו — לבעייה יהודית, כפי שגורמים מסויימים עושים זאת * הלחצים של הפנטאגון וה„סטייט דיפרטמנט" על ממשלת ישראל פוגעים במעמדה כמדינה עצמאית * חיפושי דרך להתפייסות — כן; כניעה לתכתיבים — לא ולא! * על ישראל לנהל את הוויכוח עם ארה"ב בקומה זקופה — כיאה לעם בן חורין *

תשומת הלב לנקודה היהודית — לסכנות ש„פרשת פולארד" טומנת בחובה לקהילה היהודית הגדולה ביותר בארצות תבל, יש משום עיוות ופגיעה בקהילה זו.

מי שבאמת ובתמים חרד לגורלם של היהודים בארצות־הברית מחובתו להרים את קולו נגד הנסיונות הבלתי פוסקים להפוך את „פרשת פולארד" לבעיה יהודית. חובה להסביר לראשי ופרנסי הקהילה היהודית בארצות־הברית, שפולארד לא הועסק כציוני, גם לא כיהודי. זה הזמן להבהיר, כי המידע שהועבר לא עסק בחשיפת סודות הקשורים בבטחונה של ארצות־הברית. בסך הכל מדובר בחומר הנוגע ישירות לבטחונה של מדינת ישראל. מסתבר שארצות־הברית, הרף ידידותה לישראל, נמנעה מלהביא חומר זה לידיעתה, למרות שמדינת ישראל העשירה את המודיעין האמריקני בחומר חשוב שנפל לידה ולארצות־הברית היה עניין מיוחד בו.

העמדת דברים על דיוקם והצגת הפרשה במימדיה הנכונים, בלא הפרזות, כפי שעושים זאת גורמים אינטרסנטיים ב„פנטגון", עשויים לתרום להרגעת הרוחות בקרב דעת הקהל הנסערת ואולי אף למתן את דברי ההסתה בכלי התקשורת על שני מרכיביה: הכתובה והאלקטרונית. אז בלבד ניתן יהיה לקיים בירור אמיתי, מתוך שפיות־דעת ואחריות, לשם הסקת המסקנות המתחייבות מ„פרשת פולארד".

אין עוררין שפרשה זו מחייבת הפקת לקחים כדי למנוע תקלות מסוג זה בעתיד, ובעיקר כדי להביא לחיסול המשבר המעיב על יחסי ישראל—ארצות־הברית. אולם את המשבר יש לחסל על־פי קריטריונים המקובלים ביחסים בין מדינות ידידותיות, מתוך הבנה ולא על פי הכתבה מראש; על־ידי גילוי רצון טוב לתקן עיוותים, אך בשום פנים ואופן לא על־ידי עריפת ראשים.

ישראל כמדינה ריבונית — היא בלבד צריכה להחליט אילו צעדים עליה לנקוט ומתי, נגד אלה שחרגו מסמכותם וסיבכו אותה בפרשה זו.

כל עוד לא יכירו בכך עלול להימשך המשבר והוא יחד גם הלחצים המגיחים על ישראל משני כיוונים מקבילים, מצד ממשלת ארצות־הברית ומצד הקהילה היהודית בגולת אמריקה. אלה כן אלה לוחצים על ישראל להקים ועדת חקירה ממלכתית, כדי לבדוק מה היה חלקו של הדרג המדיני בפרשה זו; אלה כן אלה מבקשים את ראשיהם של המעורבים הישירים בפרשה, בלא להתחשב כלל. שלחצים מסוג זה עומדים בסתירה מוחלטת לכללים הקובעים נורמות התנהגות ביחסים בין עמים ומדינות.

מרוב רעש והמולה מסיחים את הדעת מתופעה חריגה זו, אבל אין בזה כדי להפחית מחומרתה ומהשלכותיה הקשות על מעמדה ובטחונה של מדינת ישראל.

*

אחד הסנטורים האמריקאניים אמר, כי „פרשת פולארד" הוכיחה שישראל אינה יכולה להיות המדינה החמישים ואחת של ארצות־הברית. במלים אלה ביקש, ככל הנראה, להדגיש את חומרת המעשה שבפרשת הריגול המורה על פגיעה באימון שארצות־הברית רכשה לישראל, וממילא אין פלא שזה עירער את יחסי הידידות ביניהן. יש להניח שה־סנאטור, אמר את הדברים על דרך המשל והמליצה כדי להדגיש, מצד אחד את גישתה הידידותית של ארה"ב לישראל ומצד אחר את גודל בגידתה בה, אולם הם גם חושפים את הכוונות הנסתרות של ראשי המימשל, כיצד הם רואים את מדינת ישראל ומה יחסם אליה כאל מדינה עצמאית.

ההדגש שבדברי הסנאטור — ישראל כמדינה החמישים ואחת של ארצות־הברית — פירושו המעשי הוא, כי יחסם של האמריקאנים לישראל אינו כאל מדינה ריבונית המחליטה לבדה על מדיניותה ואורחות התנהגותה, אלא כאל מדינה שמעמדה העצמאי אינו עולה על מידת העצמאות והריבונות השמורה לכל אחת מהחמישים המדינות המרכיבות את ארצות־הברית של אמריקה. במלים אחרות, מדינת תלות הכפופה למימשל המרכזי בנושאים העיקריים ובמיוחד בענייני חוץ, בטחון וכיו"ב.

מכל מקום, דרך התגובה של המימשל בארצות־הברית על „פרשת פולארד" והתבי־עות הכמעט אולטימטיביות שהוצגו לממשלת ישראל מעידים כיצד רואים אותה בוואשינ־גטון ומה יחסו של המימשל אליה.

„מליצי היושר" שבתוך המימשל הישראלי התומכים לומר מראש את צידוק הדין על כל תביעה הנגיעה מוואשינגטון, נוהגים להציג להצדקתם את המענק בסך שלושה מיליארד דולאר שישראל מקבלת מדי שנה בשנה מהאמריקאנים — כמחייב התנהגות בהתאם. טבעי איפוא, הם מוסיפים, כי בעל המאה דורש לעצמו את הזכות להביע דעה, בחזקת „עצה טובה". לאמיתו של דבר, „העצות הטובות" המגיעות משם אינן אלא תכתיב ברור וחד־משמעי כיצד עלינו להתנהג כאן.

כזכור, ארצות־הברית הכתיבה לפני כשנה את המדיניות הכלכלית של הממשלה. היא קבעה את העקרונות לפיהם הוכן תקציב המדינה לשנת הכספים הקרובה. ועל פי כלל זה, הם מנסים להכתיב לישראל גם את קצב התפתחותה הטכנולוגית וכדומה.

הלכך, אם נבחן את יחסי ישראל—ארצות־הברית בעיניים רואות ואוזן שומעת, נמצא שעל הפרק עומדת שאלת עצמאותה של מדינת ישראל. אם לא תדע לשמור עליה כעל בבת עינה היא עלולה ליהפך ל„מדינת בננה", כהגדרתו של מנחם בגין שהשמיע בשעתו באזני שגריר ארצות־הברית בתגובה לדרישה מסויימת שהפנתה אליו מוואשינגטון. בגין אמר אז: אדוני השגריר, אנא הודיע לממשלתך, כי ישראל אינה „מדינת בננה"...

הדברים הרגיזו, אבל לא פגעו ביחסים. להיפך, מאז וואשינגטון נזהרה בניסוח דרישותיה מישראל.

כיום, בהיעדר תגובה אמיצה מצד ירושלים — מגבירה ואשינגטון את לחצה עליה. ב„פרשת פולארד" זה בולט לעין; בפרשיות אחרות, אפילו אם הלחצים היו חבויים מהעין. אף הם פגעו בלב ליבה של ישראל העצמאית. וככל שתהליך זה נמשך, כן הולכת ופוחתת מידת העצמאות של המדינה וגוברת תלותה בדעת אחרים.

הרמזים של ויליאם ספאייר ב„ניו־יורק טיימס" על „קנס פולארד" עלולים להטיל על ישראל אם לא תתיישר לפי הקו שנקבע בוואשינגטון, הם סימפטום נוסף החושף את גודל התלות הישראלית בארצות־הברית שהגיעו למימדים כה רחבים שקשה ואולי אף בלתי אפשרי להשתחרר מהם.

ותלות זו תגבר עוד יותר אם תיכנע ישראל ותסכים לפתרון „משבר פולארד" על פי התכתיבים המגיעים מוואשינגטון ומתוך רצון שלא לפגוע חלילה ביהודים הנפחדים החוששים פן יבולע להם אחרי שפרשה זו הפנתה את הזרקורים כלפיהם בכל הנוגע לנאמנותם הכפולה המתחלקת בין ואשינגטון לירושלים.

מובן שאין לחסוך זמן ומאמצים, כדי להגיע להתפייסות עם ואשינגטון, אבל יחד עם זאת יש להיזהר מנקיטת צעדים חפוזים שיותר משיש בהם כדי לתקן — הם עלולים לקלקל ולשבש דברים כפי שזה קרה לפני כשנה וחצי בפרוץ „פרשת פולארד" אל רשות הרבים.

חבל שיהודי ארצות־הברית, שבאחוריהם מסורת רבת שנים של עמידה לימין ישראל בעת משברים, ניצבים כיום מנגד ואף מושיטים יד למפעילים את מכבש הלחצים על ירושלים. גם אם לא ניתן כיום, בשל רגישות הנושא, לדרוש מיהודי ארצות־הברית להתייצב בגלוי לימין ישראל, כמותר בהחלט לבקש מהם להימנע מהצהרות המכבידות על ישראל לעמוד במערכה שנקלעה לתוכה עם חשיפת „פרשת פולארד".

גם אלה מקרב יהודי ארצות־הברית השותפים לדעתו של הראביי הקונסרבטיבי, כי לא ישראל אלא ארצות־הברית היא הארץ המובטחת של היהודים. עליהם להבין כי לגבי שלושה וחצי מיליון יהודים הגרים בישראל, מיליוני יהודים באמריקה ובשאר ארצות תבל, לא אמריקה אלא ארץ־ישראל היא הארץ המובטחת. ולא ישראל גורמת לאנטישמיות בעולם, להיפך, היא מבטחת עוז ליהודים בהלחמם באנטישמיות.

ישראל זקפה את קומתו של היהודי ולימדה אותו לא לכופף את זקיפות קומתו.

התגובה הנכונה על התקפות אנטישמיות היא בסגנון המגילה: „ומרדכי לא יכרע ולא ישתחווה". עלינו לחתור להתפייסות עם ארצות־הברית כתוך זקיפות קומה ונחישות דעת שלא לפגוע בעצמאותה של מדינת ישראל. וכל יהודי ויהודי שהגלות היהודית לוחשת בלבו בדין שיצמיד ליפינה של המדינה בעת צרה עם שיבוש היחסים בין ואשינגטון לירושלים.

ועדת בירור ומה הלאה?

מאת יעקב אדלשטיין

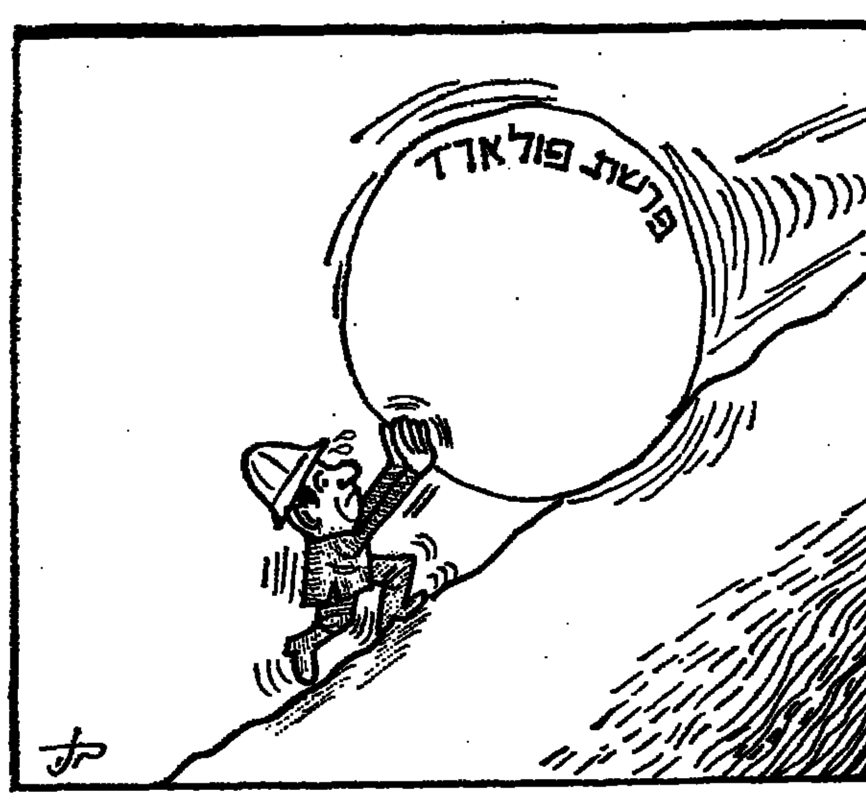

החלטת הקבינט המדיני על הקמת ועדת בירור, היא תוצאה של לחץ דעת הקהל בארץ, ושל דרישה בגלוי פה, גלוית בארה"ב, לא לגנוז את הפרשה אלא לנהוג כמקובל בארה"ב לגבי מחדלים מסוג זה.

ראש הממשלה יצחק שמיר שהטיף יום אחר יום, בנאומים, נגד כל חקירה ודרש גניזה של הפרשה, נאלץ להשלים עם הדרישה שהפכה להחלטה בקבינט.

ההחלטה זו היא פשרה בין ההצעה להקמת ועדת חקירה ממלכתית, שמסקנותיה מחייבות את הממשלה, לבין ועדה שמסקנותיה אינן מחייבות, מפני שאין לה כוח לכפות על עדים להופיע בפניה ולומר את האמת.

ועדה דומה הוקמה בפרשת ה„עסק הביש", הידועה בשם „ועדת אולשן—דורי". ועדה זו לא יכלה להגיע למסקנות ברורות מסביב לשאלה, מי נתן את ההוראה? שר הבטחון דאז פנחס לבון ז"ל או ראש המודיעין האלוף בנימין ג'יבלי?

פרשת „העסק הביש" ארעה לפני למעלה משלושים שנה. אך יש קווי דמיון בין שתי הפרשיות. גם אז התנער הדרג המדיני מכל אחריות למחדל.

בעקבות מסקנות „ועדת אולשן—דורי" התפטר שר הבטחון פנחס לבון, למרות שהוועדה לא הגיעה למסקנה ברורה, שהוא נתן את ההוראה. המסקנה היתה תיקו. אך לבון התפטר בגלל מה שכונה „אחריות מיניסטריאלית". זה היה המוצא הנכון באותו זמן. אבל פרשה זו לא נסתיימה בכך והיא זעזעה את המדינה בשנות הששים.

והיה אילו בדקו...

אילו ממשלת ישראל היתה ממנה ועדה בודקת לפני שנה וחצי, כאשר הפרשה נודעה ברבים, היא היתה חוסכת מעצמה הסתבכות שנוצרה עכשיו לאחר מתן פסק הדין ולאחר שנודע על מינויו של אל"מ סלע, המעורב בה להפקיד בכיר בחיל האוויר.

יש להניח שבעקבות מסקנות ועדה כזו, לא היה מתרחש מהלך כזה שגרם נזק לתדמיתה של המדינה בארה"ב.

כיוון ועדת הבירור תביא להפגת זמנית בלחצים מסביב לפרשה זו בארה"ב ובארץ. אבל מסקנות הוועדה יכולות להביא לזעזוע מחודש אם הוועדה תמצא את האחראים להוראה.

יש להניח שלפני הוועדה תתחיל „הדרשה" של הסלכת האחריות, כאשר הדרג המדיני מנסה להטיל את האחריות על הדרג המבצעי ואילו זה מטיל את הממשלה הדרג המדיני. הממשלה אמנם אינה חייבת לקבל את המלצות ועדת הבירור, אבל היא לא תוכל להתחמק מלחץ של דעת הקהל לבצע את המסקנות.

הערכה בפרשת החקירה במקרה פולארד התמקד על שתי בעיות מרכזיות. מצד אחד, לטובת היחסים בין ישראל לארה"ב, יש צורך להוריד את הנושא מסדר היום הציבורי בארה"ב. אסור להחזיק את הנושא חם זמן רב. מצד שני, חובה על המדינה לחקור מחדל זה ולהוציא את האשמים. שתי מטרות אלה מנוגדות זו לזו.

חקירה — כן; חקירה — לא; — שאלות אלה העסיקו את הממשלה בשבוע האחרון לבסוף הוחלט על הקמת ועדת בירור * ועדה זו מה תפקידה ומהן סמכויותיה? * ההחלטה על הקמת הוועדה — כניעה להכתיבים, או מחווה כלפי ארה"ב? * מה קדם לקבלת ההחלטה המפתיעה? * לפי התגובות הראשונות מוואשינגטון — אינם מסתפקים בהחלטה הישראלית * האם תיאלץ ישראל לנקוט צעדים נוספים כדי לפייס את האמריקאנים?

הממשלה פעלה בקרב המימשל האמריקאי, כדי לשכנע, כי היה כאן משגה וכי הדרג המדיני לא ידע על כך. הממשל אמנם שוכנע לפחות למראית עין, בביקורו של שמיר בארה"ב הוכיח זאת. האווירה היתה נינוחה. התביעות היו מנומסות. לא חל פירסום בהסו של ה־מימשל בארה"ב לישראל.

אך בעוד הפעולה בקרב הממשל נשאה פרי, לא התכוננה הממשלה לקראת מסע הס־ברתי בעקבות פרשת פולארד בקרב דעת הקהל, בייחוד היהודית, בארה"ב ולא הכינה מסע הסברה בקרב חברי בתי הנבחרים. בוודאי שללא הסבירה מה שניתן היה לדעת הקהל בישראל.

ולא רק זאת, בשל חוסר תיאום באה פרשת המינוי של אלוף משנה אביאם סלע והחמירה את המצב. בכך סיפקה הממשלה חומר בעירה להתקשורת כדי ללבות את האש. זאת למרות שהממשלה הוזהרה הרבה זמן קודם לכן ע"י הממשל האמריקני לגבי רגישותו בכל הנוגע למעמדו של סלע. האשמות החדשות בין שר הביטחון לבין הרמטכ"ל בקשר למחדל, אינן גורעות מאמתותו, אלא להיפך. הן מוכיחות על חוסר שליטה במערכת מצד הדרג המדיני. הר־טוען שלא ידע על פולארד ולא על מינוי סלע. מינויו של סלע בעיתוי כזה היה מעשה אומלל. שר הביטחון, המאשר מינויים כאלה, יכול היה למנוע זאת. אך לא עשה זאת, רק לאחר מעשה נזכר לומר שהרמטכ"ל אשם בכך.

אילו מונתה ועדת חקירה, אפשר יהיה לחזות את התוצאות מראש. בהתאם לתקדימים של ועדות קודמות; היא היתה קובעת שהדרג המדיני אחראי לפרשה, בין שידע עליהן ובין שלא ידע. אם היא תקבע שידע, משמע, שהדרג המדיני מסר לממשל האמריקני עדות שקר. אם

(סוף בעמוד 11)

חשבון נפש / מאת יצחק דויטש

פרשת הריגול של פולארד תמוהה מראשיתה ולכל אורך הדרך. ישנן קושיות רבות וקשות לגבי עצם ההחלטה שנתקבלה בעת שפולארד החל לפעול והרשלנות הרבה שליוותה את פעולתו במשך הזמן. קשות מהן השאלות בדבר ליקוי המאורות שהשתרר לאחר גילוי הפרשה.

עצם הפעלת המרגל בארצות הברית, ידידתה ובת בריתה של ישראל, בכגוב הטובות ביותר ביחסים בין שתי המדינות, מעורר מחשבות נוגות. במשך התקופה התחלפו מספר פעמים ראשי ממשלה ושרי ביטחון, מדוע הם לא איור־דו את הנושא, ומדוע לא שינו את המצב? התשובה היא לכאורה בהסבר שזו היתה פעולה פרטיזנית בלא אישור הממשלה. תשובה זו קשה לעבור למקרה המיוחד שבו מדובר. אם בישראל יכולה להיות פעילות פרטיזנית בנושאים כה רגי־שים בלי אישור הממשלה, אזי המצב פרוץ מאוד. זהו פתח לסיבוכים מרובים. כדאי איפוא לייעץ לכל מי שתוקף את הממשלה/ההנהגה הזיתית בעניין זה לנהוג בזהירות רבה בלשונו. הדרך להבטחת בטחונה של מדינת ישראל איננה תמיד סוגה בשושנים. לא אחת יש צורך בביצוע „פעולות מלוכלכות" — ועושים כך כל שירותי הביטחון בעולם. יש גם עכשיו רעינה של צבי־עות אצלנו ובמקומות אחרים. הדיבה היתה רבה מאוד על המיבות, אולי באווירה כדי להאמין שבפועל אין ריגול בהדינות ידידותיות. קשה מאוד להתום על כך שזהו המצב בין הידידות הטובות ביותר. דווקא מכום כך הפרשה הזו מורה ביותר: ממשלה אחראית יודעת לתחום את התחומים.

עובדת כאלה קשה מבחינת האחראים על הפ־עלת פולארד ב„תקופת העסק". כפי שהתברר, הוא ביצע את פעולות הריגול שנים ארוכות. מרגל הנמצא במקום רגיש שכזה במשך הזמן חייב להיחשף. עפ"י התיאורים הוא גם פעל באותן שיטות ובאותם מקומות. נגד עיני המפ־עילים צריך היה לעמוד גם הלקח של אלי כהן הי"ד. השאירו בתפקידו זמן כה ממושך יצרה מצב שחשיפתו היתה בלתי נמנעת. פרק הזמן הממושך שבו פעל פולארד מעורר את השאלה על כללי הזהירות והרמה המקצועית של המפ־עילים. שאלה זו צריכה להיבחן בעבר למקרה של פולארד וללא קשר עם היחסים בין ישראל וארה"ב.

יריקה בפרצוף

בעצם הפעלתו של פולארד ע"י „היחידה ל־קשרי מדע" אפשר למצוא צד זכות כלשהו. בכל שהדבר היה שלילי ומוטעה ביסודו, הרי הכוונה היתה טובה, להשיג מידע שיסייע את צרכי בטחונה של ישראל. מה שאין להבין — ואי אפשר להצדיק — הוא הצעד של קידום אל"מ אביאם סלע, אשר עפ"י הנאמר היה מפ־עילו של פולארד. זו היתה כבר שטות מיהלנית. ברור שסלע פעל מתוך מניעים פטריוטיים ביותר: אבל הוא „נשרף" כפי שבמונחים גדולים יותר נשרף פולארד. לשם מה היה דרוש המהלך של קידומו? למה ההנהגה באמריקנים? ומדוע עשו זאת במועד כה רגיש, ערב פסק הדין במשפט פולארד? הרי זו כבר איננה הפרשה פרטיזנית. במהלך זה היו מעורבים: מפקד חיל האוויר, הרמטכ"ל ושר הביטחון. זו לא היתה החלטה שמתקבלת באילוצים של זמן ונסיבות. האמרי־קנים ראו בכך „יריקה בפרצוף" — ואפשר בהחלט להבין את רגישותם. הגדרה זו אכן תואמת את המקרה.

על כך שילמנו מחיר כבד ביותר: קודם כל בהרעה ביחסים עם ארה"ב, הן בממשל והן בדעת הקהל. מה שגרוע יותר הוא שגם אוכלים דגים מסריחים וגם נזרקים מהעיירה. בעקבות המחאה החריפה של הממשל האמריקני עוכב הקידום בדרגה של אל"מ אביאם סלע. משמעות הדבר שנוצר תקדים כי ארה"ב מתערבת במינויים בצה"ל. גם אם במקרה חריג זה יש מה להצדיק בעמדתה, זהו הדין היה שאכן ישראל תקבל את הדריכה האמריקנית, הרי התקדים הוא בלתי־פת צפרדע. יש בכך העמדה על ברכיים — גם כשהדבר צודק לגופו. על כגון דא אמרו, כי ה־

חשבון נפש — זאת המסקנה המתחייבת מ„פרשת פולארד" * חשבון נפש כלפי פנים, כדי לבדוק כיצד זה קרה שהדרג המדיני לא ידע על הפרשה * דרוש בדק בית יסודי למניעת הישנותם של מקרים כגון אלה בעתיד * פרשת המינויים המפתיעים של רפי איתן ואל"מ אביאם סלע * האם התפטרותם תרגיע את האמריקאנים הזועמים? *

הבדל בין החכם לפיקח הוא זה שהחכם אינו מסתבך באותם עניינים שהפיקח מוצא דרך לצאת מהם. על אותה „יריקה בפרצוף" שילמנו מחיר יקר מאוד. זהו בהחלט פרכה שאסור ל־התעלם ממנה, והיא מעידה שמשהו רקוב בממ־לכה דנבדק ובתהליכי קבלת ההחלטות בממשל הישראלי.

חוצה קווים פוליטיים

אך בפרשת ההסתבכות עצמה יהיה זה מצער אם מישהו ירצה לעשות הון פוליטי בהסרות על גב ישראל. דומה שאין גורם פוליטי מרכזי אשר יכול להתנער מאותה פרשה. היא חוצה את הקווים הפוליטיים. היחידה לקשרי מדע פע־לה בתקופת כהונתן של מספר ממשלות ביש־ראל. היא הוקמה, ככל הידוע, בתקופה שבה שמעון פרס היה סגן שר הביטחון. באו התחלפו ממש־לות, והדבר „תגלה בעתה שבה שמעון פרס היה ראש הממשלה ויצחק רבין שר הביטחון. יש לשער כי לא היו הפסקות בזמן שמנחם בגין היה ראש הממשלה, או בזמן שיצחק שמיר כיהן בתפקיד זה. מסקנה ברורה. אין אחריות בלעדית לצד פוליטי אחד. לכן כדאי שישום גוף לא ינסה לדוג במים העכורים הללו. גם לא ממלאי תפקידים פרלמנטריים בכירים שאינם אוהבים אישים מסוי־מים במפלגתם דווקא.

סירוף ושמו ועדת חקירה

מי שמציע להקים ועדת חקירה בפרשה זו מעלה רעיון של סירוף, אלא אם כן היעד הוא לפגוע במודע במדינת ישראל. הקמת ועדת חקי־רה משמעה להחזיק את הנושא חם זמן רב וב־דרך זו למשוך יותר ויותר תשומת לב של גור־מים אמריקאיים וגורמים בינלאומיים אחרים לנושא. זהו מרשם מדוייק איך להחמיר בקווינו של פצע פתוח ביחסים שבין ישראל לארה"ב.

בוועדת בדיקה יש פחות נזק מאשר בוועדת חקירה עפ"י חוק ועדות חקירה, כיוון שהיקף פעולתה מצומצם יותר. אף שגם כאן לא חסרים מוקשים, אך לוועדת בירור כזו לא יכול היה עוד ה„קבינט" להתנגד, באווירה הציבורית, ה־פנימית והחיצונית שנוצרה.

בדק בית

פעילות ועדת חקירה אין פירושה לעבור ל־סדר היום. יותר מדי פרשיות צפו ועלו לגבי פעילות שירותי הביטחון בישראל. אין לשכוח כי במשך פרק זמן קצר מצאנו עצמנו ב„פרשת השב"כ", ב„פרשת איראן" וב„פרשת פולארד". גם אם בכל מקרה לגופו ניתן למצוא הסבר, הרי הסך הכל הוא מביך ומעורר שאלות רבות. הממשלה והלוחמים צריכים לבדוק עצמם הי־טב־היטב בכל הנוגע להפעלת שירותי הביטחון והקשרים הבינלאומיים אשר המתיקה יפה להם. צריך לקבוע היטב כללים לפעילות שירותים אלה. דווקא בימים שהם רגישים ובעייתיים, אחרת התופעות הללו לא יהיו נחלת העבר בקרוב.

הפרשיות לעתיד

מה שקרה באחרונה בידיעת הפניית ה־ממשלה — דווקא בממשלת האחדות — זורע את זרעי הפורענות לפרשיות העתיד. המדובר איננו בהכרח בתחום שירותי הביטחון אלא במערכת הפוליטית כולה. ישנה פגלה, ו„הסד־רים" מרבים אותה כל אחד בכיוון אחר. אחד — בעד ועידה בינלאומית: אחד — נגד ועידה בינלאומית. הפקידות הצדה כאיפה. אם יתגלה כעבור זמן קצר בתחום מדיני זה או אחר, על מי תהיה האחריות? הרי הדבר יבצע בכך שכל אחד פעל בכיוון שונה. מכיוון שאין אחדות ואין אחריות, זוהי דרך בדוקה לפרשיות, והיא אינה חייבת להצטמצם רק בתחום בינלאומי הגלויים לציבור. תיפקוד תקין הוא תנאי ל־מניעת פרשיות — וזה אינו מתקיים היום.

דאגה אנושית

לפולארד יש היבט אנושי ויהודי. יהיו ההבנים קשיים בכל שיהיו, אין ספק שג'ונתן פולארד פעל מתוך רצון לסייע לישראל. הוא נמצא בצרה גדולה. הוא שלך לכלא ושמעיר מצפה כי לא יראה עוד אור שמש. ממשלת ישראל כממשלה ידיה כבולות, היא אינה יכולה לשים להרים לגונתו ואין סיוע לא בכלל ולא סיוע אחר שיביא אולי למילוצו מהכלא במועד מאוחר יותר. אבל אפשר להשב ולמצוא דרכים לסייע בשני הכיוונים. זוהי חובה יהודית ואנושית. יש כאן גם צד לא תעמוד על דם רעך. אבל דווקא כדי להיות את מה שצריך דרוש שקט ולא רעש. בכל מקרה הדברים צריכים להיעשות.

هكذا عن الاصل

صكذا عن الاصل

האם פולארד הוא „המתופפת הקטנה" של הביון הישראלי?

מאת נ. גולן

צבא שצעד לשדה הקרב על קיבתו ועל רגלי חייליו ולא הובהל אליו בגמ"שים נוהג היה להעלות מוראל באמצעות ילד מתופף לבוש מדים ההולך בחלוץ בפני המחנה. המתופף הקטן סיכן כמובן את חייו, היה הראשון מול בדורי המוות של הצד השני, וקורבנו, אם להפשיטו ממלבושי ה-פטריוטיות המצויים למשל בספר „הלב" של ד'אמיציס המפאר ילד-מתופף שכזה — היה קרבן מיותר. ג'והן לה-קארה חולץ את המתופף הקטן ממקומו השמור בהיסטוריה של ימים עברו והפכו לסמל של סוכן ביון תמים המגויס למטרה שהוא לא בדיוק מבין את סכנותיה — סוכנת במקרה שלו, בספרו: „המתופפת הקטנה", ספר המוקיע את סוכני ה„מוסד" הישראלי ואת יריביהם באש"ף גם יחד.

האם ג'ונתן פולארד הוא „המתופפת הקטנה" של המודיעין הישראלי? את האיש שנידון למאסר עולם לא יכולתי לשאול שאלה זו כמובן. הוריו והורי אשתו הגראיינו וטענו: „ישראל נטשה את ילדינו. הקריבה אותם קורבן". מה אומרים סוכנים לשעבר שאם יש מישהו בעולם היכול להזדהות עם פולארד ולהבינו מבכרו ומנעליו — הם האנביבים?

על ראשה של שולה כהן מוטל גזר דין מוות בכל ארצות ערב פרט ללבנון עד עצם היום הזה. בלבנון — מחכה לה „רק" מאסר של שבע שנים.

שולה כהן התנדבה, ביוזמתה, להעביר מידע בטחוני חשוב למדינת ישראל כאשר היתה תושבת לבנון. גם במקרה שלה, ועדיין אי אפשר לפרט יותר מזה, נעשה משגה כלשהו מצד מפעיליה בארץ, שגרם לכך, שנתפסה, נאסרה, נחקרה ועונתה למוות. כל ימי מעצרה לא הודתה בריגול. כל הנסיונות לסחוט ממנה הודאה, עלו בתוהו. מאמצים חסויים, שאי אפשר לספר עליהם, גרמו לכך, בתוספת לעובדה שלא נמצאו הוכחות קונקרטיות נגדה, שעונש המוות הומתק למאסר עולם, לאחר מכן לעשרים שנה ולבסוף לשבע שנים.

היום, כאמור, שולה כהן חיה בישראל. על מערכת היחסים בין הזוג פולארד לבין מפעיליהם היא אומרת: הכל מה שכותבים, משדרים ומצלמים בתקשורת — מבוסס על חצאי ידיעות וחצאי אמת. דווקא אני, שראיתי איזה מרחק קיים בין מה שכתוב עלי לבין העובדות, מבינה, ככל הפרשנויות של החכמים למיניהם — אינן קולעות לאמת. מה בדיוק קרה בפרשת פולארד — רק פולארד עצמו ועוד כמה אנשים יודעים ולכן זה איני הוגן מצידי להביע דעה, אפילו להגיד אם הפקירו אותו או לא הפקירו אותו. לא אני ולא אף עתונאי יכול לדעת ולכן כל הדיבורים בימים האחרונים הם רעש מיותר ואפילו רעש מזיק".

איך בכל זאת השפיעה פרשת פולארד על רגשותיה?

מדובר ביהודי שעבד לטובת ישראל, וזוהי עובדה שאיש לא מכחיש. יהודי בצרות שנגזר עליו מאסר עולם. על זה כואב הלב. ראיתי בשידור טלוויזיה שהובילו אותו לבית המשפט במדי אסירים — ונדהמתי.

האמריקאים אינם נותנים לו חליפה לפחות לבית המשפט? זה מריח לדעתי באנטישמיות. מה אפשר לעשות למען פולארד?

שולה כהן: „מה שצריך היה לעשות למענו — היינו צריכים לעשות לפני שנתפס, עכשיו זה כמו חלב שנשפך. ואם יש מה לעשות — כדאי לא לדבר על זה כדי שלא להזיק לאחרים, לרבים שעובדים למען המדינה, ואיש אינו יודע עליהם. הלוואי שמקרה פולארד יגרום למי שאחראי לנושא לדאוג יותר לאחרים ולשמור עליהם עכשיו — כשהם בשטח ולא להכות על חטא כשמאוחר מדי".

האם יונתן פולארד דומה לרוברט דסה?

הפרשיה הקלאסית של „הכאה על חטא כשהיה כאוחר מדי — היה „עסק הביש" במצרים. גם אז, בשנותיה הראשונות של המדינה, נחשפו יהודים מקומיים (מצריים) שנשלחו ע"י מפעילים ישראלים (שבנימין גיבלי ראש אמ"ן עמד בראשם) לחבל ביחסים שבין מצרים לבין ארה"ב ובריטניה. גם אז מונתה ועדת בירור (ועדת אולש; — דורי) כדי לגלות „מי אחראי", האם הדרג המדיני (ההיינו שר הביטחון פנחס לבון) או הדרג המבצעי (גיבלי ואנשיו). כמה עצוב לגלות ששלושים שנה חולפות — ו„עסק הביש" חוזר על עצמו".

רוברט דאסה, ג'ונתן פולארד של „עסק הביש" (היה לו כמובן חברים ושותפים רבים אחרים במצרים בניגוד לפולארד ששיתף במעשה רק את אשתו) — האם המקרה שלכם דומה למקרה הנוכחי?

דאסה: לדעתי, כלל לא. פולארד הוא אורח. אנחנו גוייסנו ע"י ישראל לשירות הביטחון שלה וקיבלנו מינוי צבאי. הבדל זה מצדיק הבדל בטיפול של המדינה באנשים שהיא שלחה לבצע תפקיד למענה. אבל למרות זאת, ובלי לדעת את כל העובדות, רגשית אני מזדהה מאוד עם הזוג הזה. הם עשו מה שעשו ממניעים אידיאולוגיים וציוניים וצריך לעזור להם".

איך לעזור?

דאסה: כשאני נלכדתי ונעצרתי, הייתי בארץ אויב, במצרים. ממילא ישראל ניסתה לגייס תמיכה מכל העולם, מנשיא ארה"ב ועד לאפיפיור כדי להציל אותי ואת חבריי. הפעם — מדובר בארץ ידידותית. גיוס צד שלישי כדי להשתדל למען פולארד בתוך ארה"ב — זה אבסורד כמובן. אבל יש את מי לגייס, את עם ישראל. יהודים וישראלים צריכים לשלוח מכתבי עידוד ותמיכה לאן ולג'ונתן פולארד. הם צריכים לדעת שבעיני יהודים רבים בעולם מה שעשו — לא עשו לשווא. מנסיוני האישי אני יודע שמכתבים כאלה הם דבר גדול וחשוב מאוד למי שיושב בכלא על רקע אידיאולוגי".

האם זה מקובל כפי שלומדים בספרי הריגול של לה-קארה ואחרים, שאם סוכן שנתפס ונחשף מנתקים מגע?

דאסה: אולי כשמדובר בסוכן מקצועי שעובד רק למען כסף ולא רוצים להסתבך איתו, מעבר לזה — מנתקים מגע. אבל יהודים וישראלים לא ילכו בכוונה להפקיר אנשים. לא עשו כך בעבר ולא עושים כך, אני מאמין, בהווה.

„איסר הקטן", הוא איסר הראל, ראש המוסד לשעבר, היה פעם האיש הסודי והאנונימי ביותר במדינת ישראל. מי שניצח על לכידת אייכמן ועל עשרות פרשיות מוצלחות שהודות להן יצאו למודיעין הישראלי מוניטין רב בקהיליות הריגול הבינלאומית, מתייחס, כצפוי ל„פשלה" סביב פרשת פולארד בחומרה גדולה. „פשלה"? עסק ביש? בעיני איסר הראל אלה מלים רכות, מימיות, בלתי קולעות למטרה. הוא משוכנע שמישהו חולל כאן „אבק לאבי", מובן שכשלונות היו גם בעבר, גם בימיו שלו בראש המערכת הסודית. למרות שבתוקף סרב לדבר איתי על „ההיסטוריה", ובלי להתייחס לשאלה מי מהמכות הבאים פעל בתקופתו, איזה ישראלי אינו מכיר שמות כמו אברהם דר (ג'והן דרלינג) וולפגנג לוץ (זאב גור אריה), אלי כהן (נתלה בדמשק) סילוויה רפאל (פרשת לילהמר) ועוד. אבל את איסר הראל שאלתי רק:

האם פרשת פולארד היא כישלון של שירות המודיעין הישראלי ואם כן, האם היא מצדיקה ארגון מחדש או חקירה של שירות זה?

איסר הראל: ללא צל של ספק! ראשי השלטון בארץ טוענים — לא ידענו, לא שלחנו, לא מינינו אנשים. אם אמת בפיהם — הרי זה חושף מציאות נוראה. מה קורה כאן? גופים פריפריאליים עושים בקיבנו מה שהם רוצים? בהפקרות? אם כך, מחר יעוללו לנו אסונות גדולים יותר! חייבת לקום ועדת חקירה שתבדוק איך הגענו למצב כזה, שלי אין שום ספק כי השלכותיו מרחיקות לכת. יהיו למעשה השלכות על דעת הקהל האמריקנית, על מדיניות הבית הלבן, על הקונגרס, על הפנטגון ומה שמכאיב לא פחות, אולי יותר — על מצבם של היהודים בארצות הברית. ישראל, בעצם קיומה, התיימרה לזקוף את קומת היהודים בכל העולם ולתרום לבטחונם העצמי והפיזי. הנה ישראל היא

איסר הראל:
„ראשי השלטון בארץ טוענים — לא ידענו, לא שלחנו, לא מינינו אנשים; אם אמת בפיהם — הרי זה חושף מציאות נוראה. מה קורה כאן?"

*

רוברט דסה:
„רגשית אני מזדהה עם הזוג פולארד — הם עשו מה שעשו וצריך לעזור להם..."

*

שולה כהן:
„הלוואי שמקרה פולארד יגרום למי שאחראי לנושא לדאוג יותר לאחרים ולשמור עליהם עכשיו — כשהם בשטח ולא להכות על חטא כשמאוחר מדי..."

זו שבמעשה השוטים של פולארד השפילה את קומתם. יהודי ארה"ב חשים היום מבויישים, אשמים, וגם אם לא יגידו כך במלים גלויות, אני משוכנע שאצל רבים היחס אלינו ישתנה מחיבה ומסירות, — לטינה ותשדנות".

יש מוקנים שנזקה של ועדת חקירה ממלכתית יהיה גדול מתועלתה.

(שיחתנו, אגב, התקיימה בטרם נודע על הקמתה של ועדת בירור.) הראל סובר להיפך: ועדת חקירה תקיפה רק תבריא את האווירה ותעזור לנו הן ביחסינו עם ארה"ב והן בתיקון הליקויים הפנימיים בישראל. דבריו מוכיחים כי הוא אינו מאמין שאכן הדרג המדיני לא ידע: „על ועדת החקירה לקבוע: א) מי יזם את מבצע פולארד ומי אישר אותו? ב) מי ידע עליו ולא הפסיקו? וכשימצאו האחראים — חייבים להסיק מסקנות לגביהם ולא חשוב כמה גבוה הם יושבים. בעניין זה עלינו להיות תלמידיהם של האמריקאים".

עלינו ללמוד מהאמריקנים

הנה היתה להם פרשת אירן אומר איסר הראל, עסק ביש משלהם. הם מינו ועדת חקירה, הגיעו עד הנשיא, בלי לחוס על אף אחד, והנשיא רייגן קם בעומבי ומעל מסך הטלוויזיה אמר: שגיתי טעיתי בשיקול דעת. לא ידעתי מה נעשה בביתי ואני מבקש את סליחת העם. האם דברים אמיצים אלה פגעו בו. שואל הראל רטורית. אדרבא, הם שיקמו את תדמיתו. הרי דאה דומה בצד ישראל — עשייה לשקם גם את תדמיתנו.

ואולי הפרישה של ישראל שהיא שלחה את פולארד אכן משקפת מציאות עובדתית: היה פולארד היה „שליח מטעם עצמו"?

איסר הראל: אז מה? זה משפר את המצב? מי שהאזין להצעתו של הבחור היה צריך מיד לומר לו: אנחנו רוצים יהודים אמריקנים כתורמים, כפועלים, כתומכים בנו תמיכה מוסרית, כמשפיעים על דעת הקהל — לא כמרגלים. זה יהיה נורא בשבילנו ונורא בשבילכם. שב בשקט. לא אמרו לו כך והתוצאה? יהודים אמריקנים בעבודות בטחוניות בכירות עלולים להיחשב לסיכון בטחוני. כל הקהילה היהודית חשה תסכול ומבוכה, האם לזה התכוונו?"

ברור מדברי הראל שועדת בירור, ללא „שיניים" איננה התרופה המרה שתבריא אותנו. מאיש שהסודיות נר לרגליו אפשר היה לצפות שיחשוש מנזקיה של ועדת חקירה גלויה אבל איסר הקטן אומר בתקיפות: „אני דוחה טיעון כזה על הסף. אם אנחנו רוצים לשקם את יחסינו עם האמריקנים, יחסים שבעצם ידינו פגענו ואם אנחנו רוצים לשקם את המערכת הפנימית שלנו, בישראל, דבר חיוני לא פחות, חייבים לחקור. לא כל דבר בחקירה צריך להיות גלוי. אבל את המסקנות — לגלות, ואם יתברר שהדרג המדיני אחראי, שדרג זה העז לשחק בחומר נפץ ולסכן את המדינה — שיסיק מסקנות אישיות..."

ריגול הדדי — עובדת חיים

הדיבורים על סכנה למדינה או הצורך להכות על חטא בפני האמריקנים מקוממים ישראלים רבים. יש האומרים: מה המהומה? ריגול הדדי הוא עובדת חיים מוכחת ומוכרת גם בין מדינות ידידותיות, וכי אין לארה"ב מערכת מסועפת של איסוף אינפורמציה על ישראל?

יש אומרים: הצנקו לאמריקנים מידע בטחוני שלא יכולנו בפה (והצולה בערכו אפילו על הכיליארדים שהם מעניקים לנו) ואם הם אינם נותנים לנו מידע החשוב לנו, בתמורה, אז מה נורא כל כך אם ניסינו להשיג בדרך אחרת?

על שני כיווני המחשבה הללו מגיב איסר הראל כמעט בבהילות, ולפחות — בנות תהומי. הוא בכבה את ידידותיים בצד אחד ועקומומיים כהזהבניים בצד אחר, ותשובתו:

„למדינה שחיה לא מעט על חסדיה ורצונם הטוב של האמריקנים — אסור לשלוח יד לתוך המערכת הבטחונית שלהם. רק אחיתופל יכול היה להציע הצעה שכזו. אנחנו מקבלים מענק של שלושה וחצי מיליארד דולאר לשנה ובונים את תקציב הבטחון שלנו עליו, אנחנו נהנים מאויהם של האויר האמריקני שהוא כסלע איתן מאחורינו, העולם הערבי כולו יודע שמעצמה עולמית זו עומדת לימיננו ולידינו זו מציאות מרחיקת לכת, הגענו לא מכבר להבנה אסטרטגית עם ארה"ב גם במיבצור האווירי וגם במיבצור הגלובאלי ואת כל זה מסכנים בהימור כזה: אתם מרגלים אצלנו אז גם לנו מותר.

אנחנו מקיימים את ארה"ב בכספנו? אנחנו יצרניה הבטחוניות שלהם? אם, אין הם מוכנים לספק לנו מידע מודיעיני שאנחנו מעוניינים בו? נניח שגם שלושה המיליארדים שלהם לא היו מספיקים לנו והיינו רוצים יותר — האם יהיה מותר לנו לשלוח סוכן שיפרוץ את ה„בנק אוף אמריקה" וישלח לנו עוד כסף? ונניח שכבשים בצד את כל הטיעונים שנזכרו עד כה — היכן הדאגה לעם היהודי?

יהודי ארה"ב חשים, לדעתי, בצדק, כבוגדים. שאלו אותי כבר בקול ישראל האם אחרי תיקון מבדוני — יבוא סוף פסוק למעשה. עניתי — ביחסינו עם יהדות ארה"ב זה לא סוף אלא התחלה. יעברו הרבה מים עד שישכחו לנו את חוסר האחריות שגילינו לגורלם ולמעמדם — ואולי לא ישכחו לעולם.

על ג'ונתן ואן פולארד, האנשים, וגורלם האישי — לא מוכן איסר הראל לדבר כרגע. „תוצאה טראגית של האסון הגדול" הוא מכנה את מה שהוטל עליהם ומוסיף: „לו חשבתי שמדובר בתקלה מודיעינית, גרידא, אפשר היה להקדיש יותר זמן לשניים האלה. אבל כשבעיה גדולה הרבה יותר עומדת על הפרק, כשהמערכת כולה מעורערת וצריך לבדוק אותה ולתקן כדי שדבר כזה לא יקרה עוד — חייבים להקדיש את כל המחות לדרישה אחת: חקירה אמיצה. טיפול שורשי".

כמי שמכיר את המציאות הפוליטית בישראל ואת ההתחמקות מאחריות מיניסטריאלית, את ההתממות בנוסח: לא ידעתי, האם מאמין איסר הראל שוועדת חקירה מהסוג שהוא מעוניין בה — אכן תקום?

איני יודע, הוא עונה בפיו כשארשת פניו מוכיחה שאף הוא שותף לפקפוקי, אבל מיד מוסיף: לכן אני פונה אל דעת הקהל ומצפה מהציבור בישראל שלא יתפתה להתחכמויות וידרוש בעצם תיקון מן השורש. דבר זה חשוב לעצם קיומנו! אם נבין זאת — נפעל נכון!

השר יוסקה שפירא בסיכום ביקורו בארה"ב

הרעש בישראל סביב פולארד יגרום שהנושא לא יירד מהפרק בארה"ב

מאת שלום צוריאל

כשלושה שבועות עשה השר יוסף שפירא „חריש עמוק" בקרב הקהילות היהודיות בארה"ב. כיו"ר תנועת „תהיל"ה" העוסקת בעידוד העליה הדתית וכמי שענייני חינוך ונוער קרובים ללבו השתתף יוסק'ה בעשרות ארועים של סטודנטים ובני נוער ונפגש עם רבים מראשי הקהילה היהודית בארה"ב. בכל הארועים והפגישות הללו ביקש השר שפירא לטעת את התקוות ואת האמונה בלב שומעיו שאכן מאמצים בתחום החינוך, הנוער והעליה מניבים פירות וכי גם אם אין כוח המסוגל לעצור את ההתבוללות הרי בהחלט יש סיכוי לבלום את היקפה וממדיה ולהציל אלפים ורבבות מבני העם היהודי.

ביקורו של השר שפירא התקיים בעיצומן של שתי פרשיות שהסעירו את דעת הקהל בארה"ב והטילו צל כבד על מערכת היחסים עם ישראל. האחת היא פרשת איראן על כל היבטיה. השניה היא פרשת פולארד שהעמידה את יהדות ארה"ב בפני מצב עדין ביותר. על סדר היום המדיני עמדה שאלת כינוס או אי-כינוסה של ועידה בינלאומית בנושא השלום עם מדינות ערב. על נושאים אלה ואחרים סיכם השר בפנינו את רשמיו.

הביקור בארה"ב, אומר השר שפירא, היה אומנם לפני מתן גזר הדין הקשה על בני הזוג פולארד. אולם התרשמותי היתה שעל אף הביקורת הקיימת כלפי ישראל בפרשה זאת לא תרפה יהדות ארה"ב מתמיכתה הנאמנה והאמיצה במדינת ישראל. לעניות דעתי גם ארה"ב תוכל להתגבר על המשבר הכרוך בפרשת פולארד אולם זאת בתנאי שאנו לא ננפח אותה מעבר לפרופורציות המתאימות. יש לי חשש שהרעש בישראל סביב פרשה זו, הוא אשר יגרום לכך שפרשה זו לא תרד מעל סדר היום. דברים ברוח זו שמעתי גם מאישים מרכזיים ביהדות ארה"ב.

כרסום בעמדת ארה"ב לגבי הוועידה הבינלאומית

אשר לנושא המדיני אומר יוסק'ה: בפגישות שהיו לי עם עוזר שר החוץ לענייני המזרח התיכון ריצ'רד מרפי ועם אנשי מימשל אחרים אני יכול לקבוע כי ניכר כרסום בעמדתה של ארה"ב ונטייתה לוועידה בינלאומית. עמדה זו באה לידי ביטוי גם בביקורו של ראש הממשלה יצחק שמיר. נראה לי שאם למדינת ישראל תהיה עמדה ברורה בנושא זה אפשר יהיה למנוע את קיומה של ועידה זו כבסיס למו"מ. אין לי ספק כי עמדה זו תזכה לתמיכה גדולה הן בקרב יהדות ארה"ב והן בקרב חברי הסנט והקונגרס.

אשר לנושאים היהודיים שבשמם ולמענם נערך הביקור מפרט השר שפירא אחד לאחד את הנושאים שהעסיקו אותו ואת רשמיו מן ההישגים ומן המחדלים בכל אחד מן התחומים הללו.

ענין העליה הוא ללא ספק הנושא העיקרי לו מקדיש יוסק'ה את מירב זמנו ומרצו ולשם כך אף הקים את תנועת „תהיל"ה" העוסקת בעידוד העליה-הדתית מארצות הרווחה. העליה, אומר יוסקה, דרושה למדינת ישראל כאוויר לנשימה. אלא שבהבדל ממזג אוויר שעליו ניתן לדבר אך לא לשנותו אני סבור כי בנושא העליה צריך לא רק לדבר אלא גם לעשות. לדעתי ניתן לעשות ולקדם נושא זה מעבר למה שהושג בשנים האחרונות. ראיה לכך יכולה לשמש „תהיל"ה" שבתקופה הקצרה לקיומה הצליחה לחולל ראשיתו של מפנה בכל הקשור לעידוד העליה ובעיקר בדרכים הבלתי שגרתיות למען קליטתם של העולים המגיעים לארץ. כי לא די שעולים מגיעים יש צורך גם בקליטתם הנאותה כדי לצמצם את ירידתם ולמנוע לזות שפתיים העלולה לפגוע במניעיהם של אלה המבקשים לעלות. אדגים זאת במספרים: בשנת 1985 הגיעו מצפון אמריקה כ-2100 עולים. בשנת 86 עלו כ-2700 — היינו 600 איש יותר.

מספרם של העולים שהגיעו בסיועה של „תהיל"ה" — היה 140 משפחות המונות כ-600 נפש. בתנאים הקיימים זהו ללא ספק גידול משמעותי במספרם של העולים. אני בא וטוען שאם כל ארגון ציוני וכל תנועת נוער תאמץ לעצמה את דרך הפעולה של „תהיל"ה" אין לי כל ספק שיחול מפנה משמעותי בנושא העליה במיוחד מארצות הרווחה שבהן השערים פתוחים אלא שלמרבה הצער לא רבים הם היהודים המוכנים לארוז את מטלטליהם ולעלות לארץ. אינני אומר שהדבר תלוי אך ורק ברצונם הטוב של הארגונים הציוניים ובתנועות הנוער. הענין תלוי במידה גבוהה גם בגורמי הקליטה בסוכנות היהודית ובמשרד הקליטה בארץ. עליהם מוטלת החובה לבדוק מחדש את הכלים והאמצעים למען קליטה טובה יותר של העולים.

הנוער — היעד המרכזי לעליה

מאז ומתמיד טענתי שהנוער הוא היעד המרכזי לעידוד העליה ונסיון העבר מוכיח זאת. רבים מהצעירים שלמדו באחד ממוסדות החינוך בארץ הפכו ברבות השנים לעולים שהשתקעו בישראל. לפיכך אני סבור שיש להרחיב את מסגרות הלימוד בארץ במיוחד את המסגרות התורניות למיניהן. כמו כן יש ליצור באוניברסיטאות תנאים כאלה שיאפשרו לצעירים יהודים מחו"ל להשתלם בתוכניות הלימודים. אינני מוציא מכלל אפשרות פתיחתם של מספר חוגים שבהם הלימודים יתנהלו בשפה האנגלית. בהזדמנות זו אני רוצה להעלות על נס את מפעלה החינוכי של ישיבה-אוניברסיטה בניו-יורק שמרבית תלמידיה באים לשנת לימודים אחת לפחות ורבים מהם אף שנתיים ויותר.

כשמדברים על עליה אי אפשר להתעלם מתופעת הירידה שהשלכותיה השליליות על העליה מגבירות את תחושת התסכול וחוסר האונים של כל אלה העוסקים בעידוד העליה. גם לכך נתן השר שפירא את דעתו בביקורו האחרון בארה"ב. נושא הירידה, אומר יוסקה, הוא הנושא הקשה ביותר לפתרון. תמיד הייתי מצר על העובדה שיש ירידה. אולם היום אני מודאג מהיקף הירידה ומרמתם האיכותית של היורדים. דאגה זו צריכה להיות נחלתו של כל אחד מאתנו וכמובן נחלתם של המוסדות הממלכתיים שמתפקידם לבלום את התופעה. לשם כך יש לנקוט צעדים מיוחדים ולהבטיח שלא תהיה ירידה מקרב אנשי מדע וטכנולוגיה. דבר זה מחייב את המשך פיתוחו של מטוס הלביא ופרוייקטים דומים המספקים אלפי מקומות עבודה למדענים וטכנאים ברמה גבוהה. במקביל יש לתת את הדעת לטיפול הולם במשוחררי צה"ל העושים את צעדיהם הראשונים בחיים. לקראת אלה יש לבוא בהקלות בתחומים שונים שיאפשרו להם רכישת השכלה ומקצוע ובמידת האפשר גם סיוע בתחום הדיור. יחד עם זאת אין מנוס מעריכת בדק בית רציני בנושא החינוך לערכים. למרבה הצער לא נעשה עד כה כמעט דבר לחיזוק השורשים היהודיים של הנוער וקשריו לארץ. מערכת החינוך אינה מתמודדת עם דמותו היהודית של האדם. החילוני והתוצאה היא כמובן נתק מכל אותם ערכים המהווים למעשה את הבסיס הרוחני והמוסרי שעליו מושתת קיומה של מדינת ישראל.

שיחות עם ראשי האורטודוקסים

כאיש תנועה בכיר שנטל חלק במאמץ לחידוש פניה של התנועה בארץ הקדיש יוסק'ה חלק מזמנו גם להרצאות בפני חברי התנועה ולשיחות עם ראשי היהדות האורטודוקסית. על פרק זה המסכם את ביקורו בארה"ב אומר יוסק'ה: המתיחות בין הרפורמים והאורטודוקסים שגברה באחרונה בעקבות הוויכוח בסוגיית הגיור ומאמציהם של הרפורמים לחזק את אחיזתם בהסתדרות הציונית הביאו לכך שתנועת „המזרחי" זוכה לתמיכה מקיפה במסגרת המפקד הנערך בימים אלו לקראת הבחירות לקונגרס הציוני. ישנה תחושה של שותפות אמיתית בין כל חלקי היהדות המשתייכים לזרם האורטודוקסי. זוהי הזדמנות מיוחדת במינה לאיחוד ולליכוד השורות בקרב היהדות הדתית-לאומית בארה"ב. בשיחותי עם ראשי המחנה הציוני הדתי-לאומי ציינתי כי יש לשקול מחדש המשך השותפות שלנו בהסתדרות הציונית אם יתברר שאחיזתם של הרפורמים מתחזקת בעזרתה של תנועת העבודה, שעה שהשפעתנו בהנהגה הציונית הולכת ופוחתת. אין להעלות על הדעת שכוחנו בהנהלה הציונית ייקבע רק על פי מספר הקולות שנקבל לקונגרס הציוני מבלי להתחשב בעובדה שכמעט בכל תחום ציוני ויהודי מהווה הציבור שלנו כ-50 אחוז. כך למשל תנועת בני-עקיבא השווה בגודלה לכל תנועות הנוער הציוניות. גם יותר, וכך למשל בעליה שגם בה אנחנו מהווים כ-50 אחוז מכלל העולים אם לא למעלה מזה. גם בתוכניות הלימודים בארץ אנחנו מהווים למעלה מ-50 אחוז. במלים אחרות המפגן החינוכי שלנו בתנועה הציונית מזכה אותנו בהשפעה רבה יותר של הציבור במפעל הציוני.

האמנם דרושה ועדת חקירה?

ערב ההכרעה ב„קבינט" על הקמת „ועדת בירור" לבחינת ההיבטים השונים של „פרשת פולארד", כאשר באופוזיציה ובקואליציה נשמעו קולות בזכות הקמת ועדת חקירה ממלכתית ביקשנו תגובות על התועלת שבעיסוק תטטני בסוגיה זו. פנינו אל מקורבו של ראש הממשלה, יצחק שמיר, ח"כ דן מרידור (ליכוד) אל הפרופ' למשפטים, ח"כ אבנר שאקי (מפד"ל) ואל תא"ל (מיל') ח"כ בנימין („פואד") בן-אליעזר (מערך) שנמנה בעבר על קהיליית המודיעין.

מאת שאול שיף

ח"כ פרופ' אבנר שאקי (מפד"ל): ההלקאה העצמית המופרזת — מחלישה אותנו

האם אתה תומך בתביעה להקים ועדת חקירה ממלכתית בעניינה „פרשת פולארד"?

לא! אני סבור שההלקאה העצמית המופרזת בשאלה זו מחלישה אותנו, מה גם שאני משוכנע שהבסיס המוסרי של העניין כולו — רעוע. ואלה טעמי: ראשית: אני סבור ומשוכנע שלא נגרם כל נזק לבטחונה של ארה"ב כתוצאה מהידע שפולארד מסר לישראל.

שנית: מן המפורסמות, כי ישראל משתפת את ממשלת ארה"ב בכל הידע המודיעיני הנצבר אצלה. הן על העוצמה הערבית והן בכל הקשור למתרחש בעולם הקומוניסטי. משום כך תמוהה ביותר ההכרזה המיתממת כאילו הפרטים שמסר פולארד לישראל גרמו נזקים של מיליארדים לארה"ב. זאת נוסף למה שאינו מוטל בספק, כי פולארדים אמריקנים רבים מסתובבים במדינת ישראל ותרו הידיעה הזו מעולם לא עשתה שום ממשלה בישראל מהומה או צעקה בנושא זה.

אבל הנקודה המכרעת בעיני היא, שההתערבות האמריקנית לובשת ממדים הגובלים עם תכתיבים למדינת-ישראל, דבר הגורע ממעמדה כמדינה עצמאית. נכון הוא שהסיוע האמריקני לישראל נדיב ביותר ונכון הוא באותה מידה, שהצלחותינו במלחמותנו עם המדינות השכנות חייבות הרבה לסיוע האמריקני. ברם, הגיע הזמן שישראל תתייצב על שתי רגליה ותכריז קבל אמריקנים ועולם, שהסיוע המודיעיני האחר שישראל תורמת לממשלת ארה"ב לא רק שאינו נופל בערכו הצבאי והכספי מזה שנותנת ארה"ב לישראל, אלא שיש הגורסים ובתוכם כמה מראשי המדינאים והביון בארה"ב — אף עולה עליו.

ככל שנגביה טונים בפרשת פולארד כן תתחזק גישתו של שר ההגנה האמריקני קספאר ויינברגר הידועה באופייה העוין לנו ונזיק, וזה עיקר בעיני. למעמדם ובטחונם העצמי של יהודי ארה"ב. הדיבורים על „כפל נאמנות" והחיפושים אחר אשמים בקרב השרים, קציני צה"ל ועובדי מימשל מעידים בראש וראשונה על חוסר בטחון עצמי ועל חוסר אמון בצדקת מאבקנו באוייב הערבי ובראשו מדינות הסירוב וארגוני הטרור.

פולארד נענש בעונש החמור ביותר והדבר הוא טראגי כשלעצמו. רפי איתן שילם כבר בכך שעתידו המקצועי נחסם אם לא חוסל ואילו אביאם סלע איבד כפי ששמענו את סיכוייו לקידום לדרגת מפקד חיל-אוויר.

מניין המזוכיזם הזה לרצות בכשלונם ובהשפלתם של שרים, של איש ביון מעולה ושל קצין בכיר בצה"ל. סוף סוף לא היה המעשה הזה בגדר סיוע למדינת אויב? הרי פולארד לא התכוון להזיק לבטחונה ולאינטרסים הקיימים של ארה"ב ובפועל לא פגע כלל וכלל בבטחונה של ארה"ב.

אני בדעה שהנושא ראוי שירד בהקדם מסדר יומנו. עייפנו מועדות חקירה שהצליחו עד כה לפלג את העם ולהעמיק את הקרעים בתוכנו. טוב שממשלתנו התנצלה וטוב גם מעודד שהדבר נעשה שלא בהשראת מדינה עליונה.

ועדת חקירה לא תוסיף דבר משמעותי לגבי העובדות. הללו נקבעו כבר על-ידי בית המשפט האמריקני. אין גם היגיון בהתנצלות נוספת שכבר נעשתה או בענישה נוספת של הנוגעים בדבר, שכבר נענשו. את אי-האמון היחיד הקיים לדעתי ברגע זה יש להפנות לעבר הרצון הכפייתי הקיים בחלק מן העם להלקות את ישראל, להשפיל את מנהיגיה ולהצביע על עומק המחלוקת בתוכה.

ח"כ (תא"ל מיל') בנימין („פואד") בן-אליעזר (מערך): נעשתה כאן תאונה והממשלה אינה יכולה להתנער ממנה

האמנם יש צורך להקים ועדת חקירה ממלכתית לבדיקת „פרשת פולארד" כלום אי-אפשר להגיע לחקר האמת?

כרגע, אני בעד חקירה מכל סוג שהוא. נדמה לי שהחקירה הזאת נחוצה בראש וראשונה לממשלה. מדובר בתאונה מן התאונות שידענו וחייבים לדון וחייבים לחקור את תהליך התגלגלות הפרשה.

האינך סבור שהאינפורמציה שתדלוף תזיק יותר ותשרטט את אשיות המימשל?

היה לנו ניסיון עם ועדות חקירה, שחומר סודי שהוגדר כסודי לא דלף. ללא חקירה, ייגרם לנו נזק בטחוני חמור ומוטב שלא אוסיף בעניין זה.

ראש הממשלה, שר הבטחון ושר החוץ אינם מוכנים להביע תמיכה בהקמת ועדת חקירה, מאחר שהם סבורים, כי חקירה רק תגרום נזק לישראל. מדוע שלא תקבל את שיקול הדעת שלהם?

ביסוד התשובה שלי, כפי שאמרתי, מונחת הערכה שכאן נעשתה תאונה קשה, שהממשלה אינה יכולה להתנער ממנה, מבלי לבדוק את כל השלכותיה, משום שמדובר גם במדינה דמוקרטית החייבת להפיק באופן הברור ביותר שורה של לקחים, כדי למנוע הישנותן של תאונות מסוג זה בעתיד.

האינך מוכן לקבל את התשובות של צמרת המדינה כי הדרג המדיני לא ידע על פולארד?

אכן, נקודת המוצא שלי היא, שהדרג המדיני לא ידע ולכן אינני חושש מבדיקת הנושא. עלינו לזכור כי על כף המאזניים מונחת מערכת שיקולים כבדה מאוד של יחסי הגומלין בין מדינת-ישראל לבין ארה"ב. קיימת סכנה של פגיעה במערכת קשרים ענפה וחשובה, שנים רבות, בין צה"ל לבין צבא ארה"ב. ולא פחות חשוב, אנחנו חייבים להוציא ממבוכה את היהודים בארה"ב, שנדחפו נגד רצונם לאחד המצבים הבלתי נעימים שידעו אי-פעם.

לא מדובר כאן, לצערי, באירוע אחד בעייתי, אלא בשרשרת של אירועים, שלכל אחד מהם יש אולי הסבר מניח את הדעת, אבל לכולם ביחד יש מכנה משותף אחד: אטימות וחוסר רגישות כלפי ארה"ב. זה החל אמנם בפולארד, אבל בל נשכח שעדיין אנחנו גוררים את פרשת אירן ובאמצע סיפור הרחקתו של עמוס ירון מקנדה ולעת פרשת מינויו והעלאתו בדרגה של אל"מ אביאם סלע.

האם לא נראית לך טענת ראש הממשלה, יצחק שמיר כי בארה"ב כלל לא עוסקים בסוגיה זו וכי מדובר בעסקים ישראליים?

אני שולל טענה זו מכל וכל. שמענו דיווח טרי מח"כ שמחה דיניץ שחזר זה עתה מארה"ב, וחזקה עליו לדעת את מה שקורה שם. מתיאוריו וממה שאני שומע וקורא, אני למד שהמדינה הזאת, ארה"ב, נמצאת בגעישה. אני רוצה להיות זהיר מאד בדברי: הממשלה הזו חייבת להניח לפניה כשיקול עליון את הפגיעה החמורה בפזורה הגדולה של העם היהודי החיה בארה"ב. ייתכן שהתעלמות כזאת ואטימות כזאת, יכולה לדחוף יהודים רבים, שתופסים עמדות בכירות רגישות בממשל בארה"ב ובכלל זה הצבא, למצבים מאד מאד לא נעימים.

לכן, להערכתי, כדי לעצור את הסחף הזה וכדי למנוע נזק גדול על הממשלה לעשות שלושה דברים:

א) שראש הממשלה בשם הממשלה יתייצב בפני העם ויקח על עצמו את האחריות המלאה;

ב) שידאגו להרחקתם של רפי איתן ואביאם סלע מתפקידיהם;

ג) להקים, מייד, צוות חקירה שיסיק מסקנות מהפרשה על כל גלגוליה ויניחן על שולחן הממשלה.

ח"כ דן מרידור (ליכוד): חקירה בכל עת שמישהו אינו מרוצה מהממשלה

האם אתה מצדד בהקמת ועדת חקירה ממלכתית, לבדיקת כל ההיבטים ב„פרשת פולארד"?

פרשת פולארד היתה תקלה חמורה וגרמה נזק לישראל. משנתגלתה התקלה, צריך לעשות שני דברים: ראשית — כלפי-חוץ, לעשות מאמצים לצמצם את הנזק ככל האפשר, מפני שמדובר באינטרסים חיוניים ביותר של מדינת ישראל, ובעיקרם היחסים עם ארה"ב וכו'; שנית — כלפי-פנים, צריך לבדוק את ההיבטים השונים של הפרשה, גם במישור הממשלתי וגם במישור הפרלמנטרי. אני מניח כי בדרג הממשלתי הדברים נבדקים. במישור הפרלמנטרי הענין צריך להיבדק על-ידי ועדת המשנה לענייני מודיעין, של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, כפי שאכן הציע ראש הממשלה, יצחק שמיר, בהופיעו בפני ועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

אני מתפלא על יו"ר הוועדה, ח"כ אבא אבן, שקיבל את הצעת ראש הממשלה, אך בציבור יצר רושם כאילו הוא זה שדורש דיון בזה ובניגוד לדעת ראש הממשלה, יצחק שמיר.

בציבור נוצר הרושם כאילו ראש הממשלה אינו יודע לעתים קרובות מדי, מה שקורה בדרגי הביצוע. כך בפרשת אירן, כך בפרשת השב"כ ועכשיו בעניין פולארד?

אין שחר לרושם הזה שנוצר אצל כמה כתבים ואצל השמאל הפוליטי. אני, במקומם, הייתי מבקש סליחה כמה פעמים מראש הממשלה, אחרי שהאשימו אותו בהאשמות דומות בעניין השב"כ, ובסוף הוכיח צוות המשפטנים של משרד המשפטים, שדבריו היו אמת לאמיתה. אגב, בעניין פולארד נאמר הן על-ידי שר הבטחון, יצחק רבין והן על-ידי שר החוץ שמעון פרס והן מפי ראש הממשלה, יצחק שמיר, כי הדרג המדיני לא נתן את ההוראה, ועד לא שמעתי ששאלו את שני האחרים, זהיה פרס ורבין, שאלות מהסוג שמציגים בעניין זה ליצחק שמיר.

בכלל, בעניין פולארד מתקיים באופן מובהק הכלל, שככל שאדם, שר, ח"כ או עתונאי יודע פחות, הוא מדבר יותר.

יש אנשים הרוצים להקים ועדת-חקירה בכל עת שיש להם טענה כלשהי נגד הממשלה. שחיקה כזו של ועדות חקירה תזיק גם למוסד ועדת החקירה וגם תזיק לתפקודה התקין של הממשלה, כל ממשלה שהיא.

בארץ זבת חלב ושלג

השעון השווייצרי ירד לאחרונה מגדולתו. היפאנים זכו בכתר הבכורה. לא כן הדיוק המאפיין את ארץ ההרים והאגמים שנתברכה כזבת חלב ושוקולד למכביר.

הדיוק של השעון השווייצרי מוסיף לייחד מדינה זו. ייתכן שזה סוד הצלחתה שהשפיע עליה שפע רב של עושר ואושר. ואולי העובדה ששווייץ לא ידעה מלחמות זה כמאה וחמישים שנה בקירוב — היא אשר גרמה לכך? בין כה ובין כה: עובדה בלתי מעורערת היא ששווייץ יושבת על פלנטה אחרת. גיאוגראפית היא נמצאת בלבה של אירופה — מעשית לא תמיד מזוהה עם הקונטיננט האירופי. התרבות הגרמנית היא אמנם הדומיננטית בארץ זו, אך הסלנג השווייצרי המיוחד הולך ויוצר תרבות חדשה המתרחקת מהשפה הגרמנית בת זמננו.

על שטרי הכסף השווייצריים מודפסות כתובות בארבע לשונות ששלוש מהן נפוצות במדינה זו — גרמנית, צרפתית ואיטלקית — ובכל זאת בכל הקשור במדיניות ובעשייה היומיומית הם פועלים בשפה אחת, בלא תוספת „דברים אחדים" כנאמר על בני דור ההפלגה.

תעשיית השעונים קרסה. מתוך מאה אלף פועלים שהתפרנסו ממנה — שלושים אלף בלבד מוציאים את לחמם ממתוגי השעון המסתובב. בכל זאת, לא נוצר משבר. גם לא עלה אחוז המובטלים. כאלה אינם קיימים שם. מדינה זו מוסיפה לסבול ממחסור בידיים עובדות. למרות שהיא מארחת למעלה ממיליון זרים בתוכה. גם המשבר בתעשיית הטקסטיל לא פגע בה. היא ידעה להיערך מחדש מול המציאות המשתנית. יש אומרים שהדיוק השווייצרי תרם לכך. ויש מוסיפים על דרך ההלצה, כי מה שהפסידו בשעונים ובטקסטיל לטובת המזרח הרחוק המתעורר — הרוויחו כפל־כפליים מזרם התיירות הגואה מיפאן המכסה את עין הארץ של שוויץ. ואכן, על כל צעד ושעל אתה פוגש אותם — את בעלי העיניים המלוכסנות תרים באתרי הנופש השווייצריים.

מפנקס הדרכים
*
מאת משה אישון

שבמלון „וילברהורן" בגרינדנוואלד. מתפללים בדבקות ומתוך אדיקות חסידית. אבי המשפחה לבוש שחורים, אבנט רחב, עטור זקנקן כסוף. רופא שיניים במקצועו. רעייתו בכיסוי ראש ולצידה הבת, אף היא ניצבת בתפילה כיאה לצעירה יהודיה נאה וחסודה. לא העלינו על הדעת שאף הם בין חובבי ה„סקי". כן, הם באו במיוחד מטורונטו כדי להעפיל אל ראש הרים של ה„יונגפראו" ומשם לרדת אל הבקעה ב„סקי". אין בכך משום חידוש — אמר לנו בעל המלון. הוא מצביע על שורה ארוכה של יהודים שומרי תורה ומצוות המקפידים על קיום מצווה קלה כחמורה הפוקדים את המקום לשם חילוץ עצמותיהם ב„סקי".

גרינדנוואלד הסמוכה למרגלות ה„יונגפראו" היא אחד המוקדים הידועים ל„סקי". המוקד השני ששמו הולך לפניו באוברלאנד של שוויץ הוא ה„שילטהורן". המקום חדש באופן יחסי. בעוד האתרים של ה„יונגפראו" הם בני שבעים וחמש שנה לערך — רכבת הכבלים המעלה את חובבי ה„סקי" ל„שילטהורן" נחנכה לפני קצת למעלה מעשרים שנה בלבד.

המקום התפרסם גם בזכות הסרט הבלשי 007 של ג'ימס בונד שהוסרט במרום ההר, לצד בית הקפה המסתובב „פיץ גלוריה" ממנו ניתן להשקיף על נופיה ההרריים של שוויץ אם הראות מאפשרת זאת.

במעלה ה„שילטהורן", אחד ממוקדי הסקי הידועים בשוויץ

העלייה ל„שילטהורן" היא אטרקציה בפני עצמה. השימוש בשלושה־ארבעה כלי תחבורה שונים עד שמגיעים אל הפיסגה יש בו כדי לגוון ולהנעים את הנסיעה. אולם התענוג האמיתי הוא — המסע הרגלי של רבע שעה ברכבת שמעלה אותך לגובה של כאלפיים שבע מאות מטר — אל התחנה הרכבל המביא אותך אל ראש פיסגתו של ה„שילטהורן" שגובהו שלושת אלפים ומאה וחמישים מטר. זהו מסע פנטסטי, הן בשל הנופים המרהיבים שמסביב והן בזכות האוויר הצח המרענן את הנפש.

וכה אתה הולך ומשביע את העין למראה המשטחים הלבנים שלמרגלותיך והקהל הרב שמעליך המפלס לו נתיבים בשלג בהעפילו מראש ההר אל תוך הבקעה — מרחק של כשלושה קילומטרים.

הנסיעה ברכבל משמשת הזדמנות לפגוש „על רגל אחת" את המיגוון הרב של תיירים שבאים לכאן. כן, על רגל אחת — כי בעונה הצפיפות גדולה מאוד מרוב נוסעים. גם המסעדה המסתובבת מלאה עד אפס מקום. כל אחד ואחד שמגיע למקום אינו מוכן לוותר על ההזדמנות „לעשות סיבוב" על פני שוויץ. כך, למשל, מנקודת תצפית אחת אתה יכול להשקיף על ה„ריגי" — אחד ההרים הסמוכים ללוצרן; מנקודה אחרת על ה„מונט בלאן" וכיו"ב.

וברחבה שליד בית הקפה — מקום שיזוף. על עשרות־עשרות כיסאות הפזורים מסביב למעקה יושבים אנשים, נשים וטף ומשתזפים. קרני השמש האולטרא־סגוליות מגרעות מעניק את הכפור. בטמפרטורה של שלוש־חמש מעלות מתחת לאפס ניתן להשתזף כמו על שפת הים בימי הקיץ הלוהטים. מי שאינו נזהר כראוי, אף עלול להפגע ממכת שמש.

קרני השמש האולטרא־סגוליות מוסיפות ברק מיוחד לשלג הצחור המכסה את עין הארץ ברוכת השלגים.

שעה קלה עשינו בראש ה„שילטהורן". כמחצית היום בילינו במסע הלוך ושוב — אל ההר וממנו.

העיירה אינטרלאקן שלמרגלות ההרים עטורי השלג משמשת נקודת מפגש. ממנה מעפילים אל ראשי הפסגות. אי אפשר לפסוח עליה. גם בקיץ היא משמשת נקודת מפתח למטיילים באוברלנד של שוויץ. בימות החורף היא משמשת מפתח ל„סקי" ואילו בקיץ מרכז לטיול על פני האגמים שבסביבה וכן לאלה המבקשים להגיע אל השלג גם בימות הקיץ הלוהטים.

על ה„יונגפראו" וה„שילטהורן" ניתן למצוא שלג בכל ימות השנה — בקיץ כבחורף. שתי הנקודות הללו מהוות מוקד משיכה לתיירים בכל ימות השנה. על כך באותם של האוברלאנדים. הם יודעים להתפרנס מהשלג ומהאגמים; מהכפור וממשטחי הירק הרבים השובים את עין התיירים.

התייר הישראלי מעורר עניין

אחד המלונות המפוארים באינטרלאקן הוא „ויקטוריה־יונגפראו". בעליו יודעים לשלב בין הישן והחדש. המלון עצמו קיים קצת למעלה ממאה שנה. השירותים שהוא מגיש מתאימים לעידן המודרני.

ברשימת האורחים נמצאו שרים ורוזנים, נשיאים וראשי מדינות, מלכים בפועל ומלכים לשעבר. גם סתם „עמך" ניתן לפגוש בו. אחד מבעלי המלון שביקר בישראל יודע לספר, כי הוא קשר עסקות עם סוכני נסיעות שקיבלו על עצמם לארגן קבוצות ישראליות לאינטר־לאקן שיתאכסנו במלון המפואר ביותר — במחיר שווה לכל נפש.

מסתבר שהתייר הישראלי מעורר עניין אצל השווייצרים. ישראל, על פי נתונים סטאטיסטיים, תופסת מקום חשוב במפת התיירות — תיירות חורף וקיץ כאחד, אם כי בקיץ מספר התיירים מישראל עולה לאין־שיעור על מספר התיירים הישראליים בימות החורף.

אומר לנו איש תיירות: האמנו, כי ישראלים רבים יבואו דווקא בחורף. אין לכם שלג בארץ והרי זוהי אטרקציה ליהנות מהשלג ומהאוויר ההררי הצח, בעוד בקיץ יש לכם שמש משלכם, ים משלכם וכו'.

התיירות מישראל מעוררת עניין אצל השווייצרים. גם ישראל היא מקור התעניינות של התקשורת. זאת ניתן ללמוד בין היתר, מהמקום שהעתונות השווייצרית מקדישה לישראל. ביום בואנו קראנו כתבת ענק באחד מעתוני יום ראשון של המזל"ט הישראלי — המטוס בלא טייס — שצבא שוויץ מתעניין בו. יום אחר דווח על ביקורו של רמטכ"ל צבא שוויץ בישראל. כמעט מדי יום ביומו כותבים על הנעשה והנשמע בישראל, לרבות על הסכסוכים בתוך הממשלה בין שמעון פרס ליצחק שמיר. אולם אם תיכנסו בשיחה עם השווייצרי הממוצע תיווכחו שאינו מקדיש תשומת לב יתירה לפוליטיקה הישראלית. בכלל, השווייצרים אינם ידועים כ„חיות פוליטיות". הפוליטיקה אינה בתחום התעניינותם אישור לכך ניתן לקבל בין היתר מתפוצת העתונים. לדוגמה — תפוצתם של כל העתונים הרציניים המופיעים בעריה המרכזיות של שוויץ: ציריך, בזל, ברן, ז'נווה, לוצרן וכו' אינה עולה על תפוצתו של עתון הערב „בליק", המגיעה לשבע מאות וחמישים אלף גליונות ליום. וה„בליק", כדרכו של עתון מסוג זה, נקי מפוליטיקה. תמצאו בו כותרות ראשיות על שוד, רצח, תאונות וכדומה. כמעט ולא תמצאו בו ידיעות העוסקות בפוליטיקה. השווייצרים — מציינים — מעדיפים לנוח על זרי הדפנה של הנייטראליות.

וזאת, ככל הנראה, הסיבה שהבעיות הנוגעות לבטחון אירופה אף הן אינן מעוררות תהודה מיוחדת אצל השווייצרים. הם אמנם חוששים ממלחמה, אך על פי מסורת הנייטרא־ליות שלהם נזהרים מכל דבר שעלול לסבך אותם במצב מלחמתי כלשהו. לפיכך, רבים מהם, גם אינם רואים בעין יפה את התעצמותו של הצבא השווייצרי. „בשביל מה דרוש לנו צבא כזה?" — שואלים המתנגדים לקיומו של צבא גדול בשוויץ הנייטראלית. הם אף הצליחו לאסוף מאה אלף חתימות כנדרש על פי החוק, כדי להביא להכרעת „משאל עם" — האם יש לקיים צבא גדול ומצוייד היטב על פי כל חידושי הטכנולוגיה הצבאית המתפתחת, או לא?

השוללים את הצבא מוסיפים לאמור: נגד הרוסים לא נוכל לעמוד אם יתקפו אותנו, עדיף איפוא להפנות את המשאבים שמוציאים לשם קיומו של צבא גדול לצרכים קונסטרוק־טיביים שיש בהם משום תועלת לאדם.

בעוד כחודש ימים ייקרא העם השווייצרי להשיב במשאל עם על השאלה, האם לקיים צבא, או לא?

לפי הסקרים — הרוב בדעה שלא חלפה שעתו של הצבא. השאלה היא: מה יהיה מספר המשתתפים בהצבעה. לפי נסיון העבר — רוב השווייצרים אינו נוהג להשתתף ב„משאלי עם". אם זה יקרה, גם הפעם — אומרים בקורטוב של דאגה — יכול להיווצר מצב שההצעה שהועלתה לצמצם את היקפו של הצבא תזכה ברוב.

כדי למנוע זאת, עוסקים בשוויץ במסע הסברה מקיף שעיקרו להשפיע על האזרח לומר „כן" לצבא.

עם זאת, בלא כל קשר לשאלה: צבא, כן או לא — השווייצרים מודעים למה שמכונה הגנה אנטי־אטומית. בעניין זה הם מגלים פעילות רבה מאוד. במרוצת השנים אף הצליחו לבנות מקלטים מודרניים שבכוחם לקלוט את כל האוכלוסיה השווייצרית. למשל, בלוצרן הוקם מקלט גדול חצוב בסלעי ההרים ובו מקום מרווח לששים אלף איש, כמספר תושבי העיר. המקלט, גילו לנו, מצוייד בציוד החדיש ביותר. הוא כולל בתוכו גם בית־חולים מודרני, מאגרי מים ומזון.

השווייצרים אינם מפחדים, פן תקרה מלחמה בארצם. הם חוששים ממלחמה גרעינית באירופה — מלחמה שגם אם שוויץ לא תותקף היא עלולה להיפגע מהנשורת, הרדיו־אקטיווית. וכדי להקדים רפואה למכה דעתם נתונה לבניית מקלטים אנטי־אטומיים.

אינטרס משותף

השווייצרים הם אינדיווידואליסטים, לא רק כלפי חוץ, אלא גם כלפי פנים. כל קנטון הוא עולם בפני עצמו. כל עיר עיירה וכפר הם יחידה בפני עצמה. הסיסמה המרכזית היא: דה־צנטראליזם. אך האינטרס המשותף להגיע לרמת חיים גבוהה, לחיי עושר ואושר מאחד אותם. זאת התשובה שקיבלנו בשוויץ האיטל־קית בתשובה לשאלה: כיצד אתם מתהדרים עם בליל הלשונות והתרבויות שבארצכם. „האינ־טרס המשותף הפך את כולנו לפטריוטים שווייצריים..." — אמר איש שיחנו.

גם רצון ההישרדות באימת מלחמה אטומית מאחד אותם לשמור מכל משמר על הנייטרא־ליות בין שני הגושים הגדולים — המזרח והמערב, למרות שבאורחות החיים ובסדרי המשטר הם בסופו של דבר מערביים.

השווייצרים שסגולת הדיוק של השעון השווייצרי טבועה בנפשם יודעים להלך בגשם ולא להירטב. הם מהלכים בין הטיפות, לא מתוך התחמקות, אלא מתוך דיוק — כדיוקו של השעון השווייצרי, שאף כי ירד מגדולתו — כתר הדיוק לא ניטל ממנו.

היפאנים — מספרים — נחשבים לתיירים טובים. קודם כל, הם אינם מקמצים בממונם. ידם פתוחה וגם נדיבה. מבחינה זו, הם אף עולים על התייר האמריקאי שנהג להוציא כספים מרובים. כיום התחלפו היוצרות: הירידה התלולה של הדולאר, מזה, ועליית הין היפאני, מזה, חוללו מפנה תיירותי בשוויץ.

שוויץ לא נתברכה באוצרות טבע. אחד מעיקרי הכנסותיה — ענף התיירות. ענף זה מפותח מאוד. השווייצרים יודעים כיצד למכור את ארצם לתייר. הם אינם חוסכים זמן ומאמצים במילוי משימה זו. אמנם אין להם משרד תיירות מיוחד בראשות שר, אך אין בזה כדי לגרוע מיעילותן של לשכות התיירות הפועלות בכל עיר ועיר, סמוך לתחנות הרכבת.

הם יודעים להסביר פנים לתייר, למרות שעל פי טבעם אינם מצטיינים בסבר פנים לזר. אלה הם שני דברים נפרדים. כלפי התייר הם נוהגים בסבר פנים — במלון, במסעדה, בחנות וגם ברחוב. בבית — הם סגורים. מבחינה זו דומים השווייצרים לאנגלי שטבע את הסיסמה: ביתי הוא מבצרי. אין זה מפריע להצלחתו של ענף התיירות. סופו של דבר, התייר שבא כאורח נוטה ללון אינו מחפש את ביתו של השווייצרי, גם לא את לבו. הוא מחפש את השירותים הטובים ואלה ניתנים בשפע רב ולעתים — בעונה הבוערת — אף עולים ביוקר רב.

באנו בשערי שוויץ בין הזמנים — בין עונת החורף המתקרבת לקיצה ובין עונת האביב והקיץ שנערכים עתה לקראתה. הספקנו ליהנות מהשלג הצחור שכיסה את הנופים, אך גם טעמנו טעמו של הגשם ששטף את משטחי השלג ואט־אט הלובן החל משחיר...

ה„סקי" — הספורט בלבן

הפרידה מהחורף אצל השווייצרים מהולה בעצב, במיוחד אצל חובבי „סקי" שספורט זה טבוע עמוק־עמוק בנפשם. בעלי המלונות ואתרי תיירות החורף אינם מסתירים את צערם מחלוף ימות השלגים, אף שהשנה סבלו במקצת מהחורף הקשה שפקד את אירופה.

„תעשיית הסקי" — אומרים, היא אחת המכניסות ביותר. אין פלא שכה רבים מתמוגגים עליה ונהנים מפריה. מארבע כנפות תבל מגיעים לכאן. תפגשו תיירים מאוסטרליה, יפאן, דרום אפריקה, אמריקה הדרומית, הצפונית, אירופה על שני חלקיה — המערבית והמזרחית, וגם מישראל. מסתבר שלא מעטים הם הישראלים המנסים את כוחם ב„סקי". באים אבות הזוכרים את השלג וה„סקי" מימי בחרותם. הם מביאים אתם את הבנים כדי להקנות להם את הידע הדרוש כדי ליהנות מספורט החורף.

פגשנו אב ובנו — ירושלמים לפי כתובתם; אלזאסים לפי ארץ מוצאו של האב. שניהם חובשי כיפות סרוגות. ירושלים הרותה על לבם. בכל זאת אינם מחמיצים הזדמנות לחלוץ עצמותיהם ב„סקי" בהרי שוויץ. האב נהג כך בימי שבתו באלזאס שבצרפת הסמוכה. הבן — יליד ירושלים — מסורת אבות בידו, אף הוא נהנה מאוד מהספורט בלבן...

לא הרחק מהם ישבו בני זוג יהודי מקנדה. בשבת ראינו אותם בתפילתם בבית־הכנסת

סיכומו של שבוע

כשלונות בקהילת המודיעין

שבוע קשה היה השבוע לישראל מבחינה מדינית ובטחונית, עם ההידרדרות בזכר השלב הקודם „פרשת פולארד", כשעתה נוספה לה גם „פרשת סלע", שהיא תוצאה של הפרשה הראשונה.

נזק קשה נגרם לישראל עקב פרשיות אלה, והסכנה היא שהוא יהיה חמור עוד יותר אם לא תיעצר ההידרדרות. באווירה של „עליהום" השוררת כיום ספק רב אם הדבר אפשרי. מה עוד שחוגים פוליטיים שונים רואים לפניהם את הרווח הפוליטי שאפשר להשיג והם דוא־גים לכך שהנושא יישאר על סדר היום הצ־יבורי.

קהילית המודיעין, לזרועותיה השונות, עדיין לא התאוששה מפרשת השב"כ, שבה שילמה ישראל מחיר כבד ביותר בערעור יסו־דותיו של גוף בטחוני חשוב זה, וכבר החלה פרשת אחרת להתחשף. בפרשת השב"כ נאלץ הממשל לערוף ראשים ולהדיח כמה מראשיו. אמנם, „לא אלמן ישראל" ונמצאו מחליפים למודחים, אך אלה, גם הם מומחים מדרגה ראשונה, אין להם אותו ניסיון כמו לקודמיהם.

חמור לא פחות הוא ערעור האמינות והב־יטחון העצמי של המכהנים בזרוע זו. אלה עדיין הלומים מההדחות, ולא פחות מכך מה־אינטריגות האישיות, שגרמו לעיוות דין, ל־שקרים שליוו את הפרשה, ועוד מעשים דומים שהתגלו באחרונה.

נזק מסוג אחר הוא פרשת פולארד. בראש עומד הנזק המדיני, עם ערעור היחס הידידותי ששרר עד כה בין ישראל וארה"ב. במקומה באה החשדנות, שהשלכותיה יכולות להביא לצמצום שיתוף הפעולה בנושאי מודיעין וב־נושאים צבאיים שונים. פעולות „ענישה" אחרות יכולות להיות לחץ מזה הקיים היום להפסקת פרוייקט ה„לביא", צמצום הסיוע הצבאי והכלכלי, ועוד.

יכול גם להיות ש„מעז ייצא מתוק", וכתו־צאה ממה שקרה ייערך בדק בית פנימי כדי להכניס יותר סדר במערכת המודיעין הישר־אלית ולמנוע בכך כפילויות, התדיינות הד־דית, קשר לקוי עם הדרג הפוליטי האחראי על גופים אלה, ועוד. רוויזיה במערכת דרושה גם כדי לתחום התחומים ברורים בין הגופים השונים, ובעיקר לכל להחזיר את האימון הצי־בורי לגופים אלה.

מספר רב של גופים בטחוניים פועלים, והת־וצאה מכך היא בחלקה מה שקרה באחרונה. הגופים הפועלים כיום הם, ככל הידוע, המוסד המרכזי לביון („המוסד" כפי שהוא מכונה בעולם), שתפקידו הוא ביון מחוץ לגבולות ישראל; השב"כ, המופקד על בטחון פנים; חיל המודיעין של צה"ל העוסק במודיעין צבאי.

זרוע בטחונית חדשה היא יועץ ראש הממ־שלה למניעת טרור. לא ברור לשם מה הוקם גוף נוסף זה ומדוע לא יכלו להפקיד פונקציה זו בידי שני הגופים הקיימים. מדרך הטבע התפשט הגוף האחרון לטיפול בנושאים שלא לשמם נוצר, והוא סיבך את ישראל בעסקות נשק מיוחדות.

ואם לא די בכך הקימו עוד גוף נוסף, הלשכה לקשרי מדע, שלפי הפרסומים בחו"ל עסק בריגול, ולאו דווקא בנושא המשתמע משמו.

משרד החוץ אף הוא עוסק במודיעין, אולם הוא עוסק במודיעין גלוי בלבד, ובדרך כלל במידע מדיני.

גם בחלק הביצועי של בטחון פנים עוסקים כמה גופים, ולצידה של היחידה המיוחדת למלחמה בטרור (ימ"ם), הנמצאת בפיקוד „משמר הגבול", עוסקים בכך, בצורות שונות, גם צה"ל ומשטרת ישראל. ריבוי גופים העוס־קים באותו נושא אינו מגדיל את הפעילות המודיעינית, אלא פוגע בה, והגיע הזמן לבחון מחדש „מי עושה מה". ה„פאשלות" של הזמן האחרון מחייבות זאת.

ברוך אדלר

מי לוחץ על נשיא המדינה?

כאותו גנב, שבשעת מבוכה מפני רודפיו זועק: „תפסו את הגנב" ומצביע על אלמונים ש־לפניו, כך נוהגים הללו הרי־השיב שנאה לבני עמם ומבקשים להפעיל לחץ מגונה על כבוד הנשיא לבל יחון את אסירי „ה־מחתרת".

הם מפיצים בכלי התקשורת הררת שמועות זדוניות, כאילו בלחץ מקורבים של אסירי המח־תרת עומד הנשיא לחון אותם. דווקא הם אינם נרתעים מנסיון בלתי הוגן להטיל ספק בשיקול דעתו של כבוד הנשיא.

בעתון „הארץ", למשל, פור־סם מאמר בגירסה פסולה כל־כך, שבו מנסה הכותב להציג „ע־צות" לנשיא המדינה נגד חני־נה. באותו עתון התפרסם מכת־בו של דובר הנשיא, החוזר ו־מבהיר — בפעם המי יודע כמה — שהנשיא, כמנהגו, „ידון בכל בקשה על בסיס אישי ענייני", וכי אין הנשיא מתרשם מחרושת השמועות, וכו'.

אך הכל ללא הועיל אפילו קנאים אלה מוסיפים להרעיל את האווירה, מחשש שמא ינהג הנ־שיא, כדרך שצריך לנהוג, וי־שים קץ לסבלם של האסירים הללו.

הציבור ברובו הגדול הסתייג מדרכם הפסולה של אנשי „ה־מחתרת". גם פעילים בעבר ב־שורות „המחתרת" מודים כי לא זו הדרך. עם זאת, מצפים ומי־יחלים ליום שבו ידון הנשיא בבקשת החנינה.

לאמיתו של דבר, לכסא ההת־מצות של מתנגדי החנינה יש משמעות עמוקה יותר. לא רק במקרה זה מעיזים הללו לכפור בשיקול דעתו של כבוד הנשיא. כך הם נוהגים לגבי כל הלכה ושיקול דעת שאינו תואם את עיוות דעתם. בני אותה חבורה מנסים לכוף דעתם על אחרים, שרים, שופטים ויועצים משפט־יים. הם קופצים על כל אירוע שיש בו כדי להחליש את השל־טון ולקעקע יסודותיו כעל „מ־ציאה". אתמול — שב"כ; היום — פולארד; מחר — סלע, קונ־טראס, אירן ועוד ועוד. העיקר שירבו ועדות חקירה בישראל ויהיה „שמח", יהיה הנזק הלאו־מי, המדיני והבטחוני אשר יהיה.

האם לא על אלה נאמר: „ויהי בימי שפוט השופטים" — אוי לו לדור השופט את שופטיו"?

יונה כהן

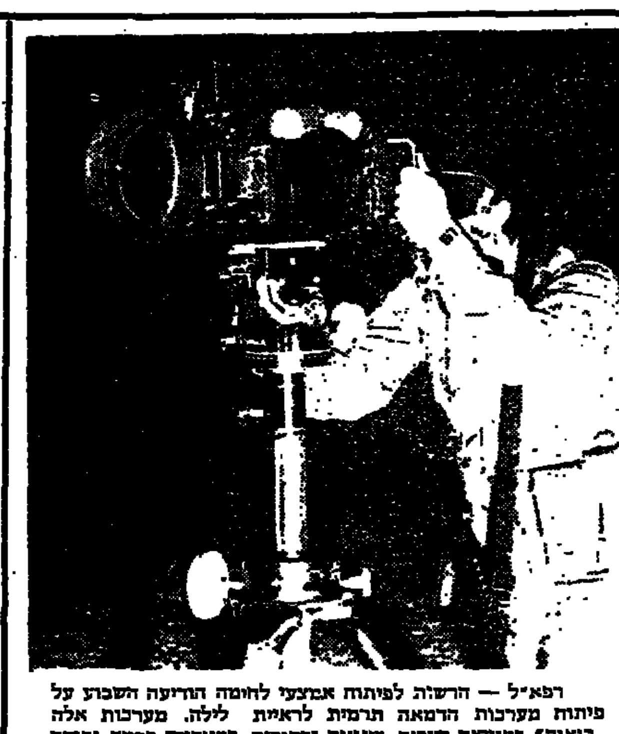
רפא"ל — הרשות לפיתוח אמצעי לחימה הודיעה השבוע על פיתוח מערכות הדמאה תרמית לראיית לילה. מערכות אלה „רואות" בטווחים קצרים, בינונים ורחוקים. ביצועיהן ברמה גבוהה ביותר והן ניתנות לשילוב בכוונות נשק ובמערכות אלקטרואופטיות למעקב ופיתות. המערכת נמצאת בשימוש צה"ל, ותוצג בסלון האווירי בפריס, שיערך השנה בחודש יוני.

ניתוח נוסף בבנקים

הבנקים יוסיפו עוד זמן רב להיות בכותרות. השבוע הם הו־עמדו בפני דרישה של בנק יש־ראל לסגור במשך שנת 1987 לא פחות מאשר 50 סניפים.

מספר זה כמשמעותו כחמישה אחוזים מכלל סניפי הבנקים ב־ארץ. יש לכך תרגום בכוח אדם: יהיה צורך לצמצם ולפטר אלף עד אלף וחמש מאות עובדים. בכך עדיין אין סוף פסוק. בשנ־תיים הקרובות צפויה לבנקים מכסת צמצומים דומה.

הדרישה של הפיקוח על הבנ־קים לא הלהיבה כלל את המע־רכת. אולם רק מנכ"ל בנק הפו־עלים, עמירם סיוון, התבטא נג־דה בפומבי, באמרו, כי בנק הפועלים כבר צמצם את מספר העובדים כך שצמצום נוסף ש־כזה הוא בבחינת משימה בלתי אפשרית.

לבנקים לא יהיה מנוס מלע־שות כן. באוקטובר הקרוב וב־אוקטובר שלאחריו עומדות ל־פדיון המניות שבהסדר. כבר הי־ום ברור כי שום תכנית ייעול לא תביא לכך שמחזיקי המניות יוסיפו להחזיק בהן לאחר המו־עד הקובע מתוך ציפייה שהבנ־קים עצמם יוכלו לעמוד מאחו־ריהם. ברור כי הממשלה היא שתידרש לכבד את המניות הל־לו ע"י פדיונן, או מתן אפש־רות להמירן בנייר ערך אחר ש־הממשלה אחראית לו. במצב זה, כאשר מדובר בסכום כולל של שבעה מיליארד ד־לאר, הבנקים אינם יכולים להיות כפונקים מדי. הכל יודעים, כי כאשר ה־ממשלה שותפת בהון הבנקים בסכום שכזה — מהלך של הל־אמת הבנקים אינו בלתי רל־וואנטי. לכן יש לממשלה אפש־רות לכפות את העמדה לגבי סגירת סניפים וצמצום עובדים.

יש לבנקים אינטרס לבצע את הצמצומים בתכנית ערוכה ומסו־דרת היטב ביזמתם. הדבר מב־טיח ייעול רב יותר והתקדמות לקראת עמידה על רגליים. הג־שת תכנית ייעול ע"י הבנקים תביא גם לכך שיינתן „אור י־רוק" להעלאת שיעורי העמלות, מה שמשפיע על רווחיותם.

הבנקים היום אינם עוד מה שהיו פעם. אבל המשק זקוק למערכת בנקאית יציבה ואמינה. פעילות משקית ופיננסית בלא מערכת בנקאית המתפקדת כהל־כה, היא בלתי אפשרית. לכן יש אינטרס על כל הגורמים בהצל־חת הניתוח.

י. ד.

ועידת „חירות" בממשלה

הדי המאבקים הפנימיים ב„חירות" מגיעים לממשלה. דוד לוי אינו נרתע מלהיאבק נגד יריביו בתוך הממשלה, לעיני שרי „המערך".

השבוע עשה דוד לוי כמה צעדים כדי להביך בממשלה את שמיר וארנס. אלה טוענים ש־הוא התקווה האחרונה של ה־מערך.

השר משה ארנס הביא ל־ממשלה הצעה לחזק את מעמ־דם של הכפרים הדרוזיים והצ׳ר־קסים. התקציב הדרוש לכך, 16 מיליון שקל, יבוא מתקציב ה־רווחה. לפני כן נפגשו ראש ה־ממשלה, יצחק שמיר והשר משה ארנס עם נכבדי הדרוזים. ב־ישיבת הממשלה טען דוד לוי, כי כל המהלך הזה נעשה בעי־תוי מכוון, סמוך למושב השני של ועידת „חירות" כדי לצוד קולות של צירים דרוזים ב־ועידה. שרי המערך שמעו זאת וקפצו גם הם על המציאה כדי לטרפד את ההצעה.

טענתם היא שבנושא הדרוזים לא נמצא כלל בתחום טיפולו של השר משה ארנס, שהוסמך לטפל בערבים בלבד. הטיפול בנושא הוא בחזקת ועדת מנכ"לים במשרד ראש הממשלה. השר יצחק נבון הגיש בשם שרי המערך תכנית משלו לטיפול בדרוזים, והשר משה קצב הגיש אף הוא תכנית כזו הנוגעת בעיקר בתחום ה־שיכון. מזכיר הממשלה ניסה לאחד את ההצעות, אך שרים לא ויתרו על עצמאות הצעותיהם.

דוד לוי לחץ שלא להחליט על כך לפני ועידת „חירות" כדי שלא לתת בידי שמיר— ארנס נשק חדש. המערך שראה בנושא מערכה לקראת הבחירות לכנסת היה לו גם כן מה לומר בעניין זה. סיכומו של דבר, ועי־דת „חירות" הכשילה את המה־לך והנושא נדחה למועד אחר.

מועד כינוס ועידת „חירות" הקרב ובא השפיע, כנראה, גם על ויכוח בנושא הוועידה הבינ־לאומית. שמיר שנקט עמדה תקיפה נגד הוועידה הבינלאו־מית הביך את דוד לוי, שהרי ברור הוא שזה דורש באופן טב־עי התלכדות של כל התנועה סביב שמיר במערכה זו. דוד לוי אינו חורג מהקונצנזוס בליכוד, אבל השבוע נקט מהלך חדש. הוא הציע שהליכוד ילחץ ל־הביא את הנושא להכרעה בממ־שלה. לא ייתכן — טען — שכל משרד ממשלתי יפעל לכיוון שלו, משרד החוץ ינהל תעמולה בעד ועידה ואילו משרד ראש הממשלה יהיה נגד. צריך להכ־ריע לכאן או לכאן. זה בדיוק מה ששמיר אינו מעוניין. נוח לו מצב של היעדר הכרעה. מה־לכו של לוי הביך את שמיר. לוי מצטייר כקיצוני ממנו וחוטף מידיו את הדגל לקראת ועידת „חירות".

י. א.

השבוע בקו מעט יק

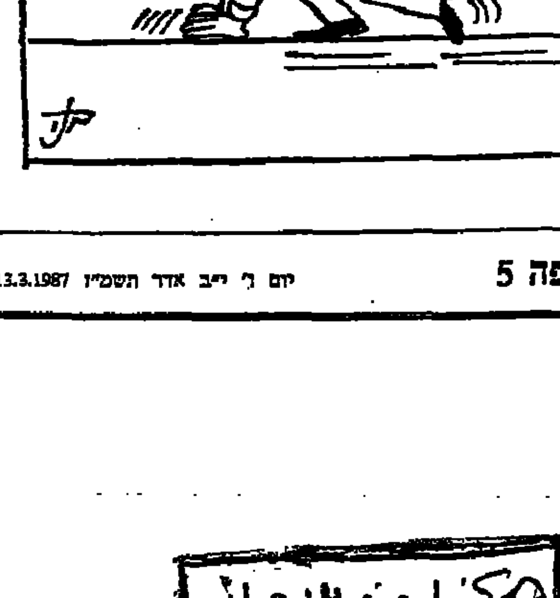

עט לשחוק

על אף דרישתה של ארה"ב שלא למנות את אל"ם אביאם סלע לתפקיד בכיר בחיל האוויר, החליטו מקבלי ההחלטות בארצנו לדחות את הדרישה ובכך להסתבך בעימות נוסף עם מעצמת־העל.

ר' לוי יצחק מברדיצ'ב היה בוודאי מנצל את ההזדמנות ומלמד כאן סניגוריה על ישראל עד כמה נאמנים הם ל„אבואם שבשמים"...

• * •

ישראל לא תיטוש את פולארד. קברניטי המדינה ניסחו הודעה משותפת שבה הם מצהירים כי מיד ל־אחר שיסיים פולארד לרצות את התקופת מאסרו הוא יתקבל בארצנו בכבוד רב ובזרועות פתוחות.

• * •

מר וענונו, מדוע פיטרת את פרקליטך?
א... אינני זוכר, זכרוני בוגד בי.

• * •

הסטודנטים השביתו את הלימודים לאחר ששכר הלימוד עלה לאין שיעור.

• * •

מהמן הרשע, יועץ המלך אחשורוש, אפשר ללמוד כי מי שמרבה בנתינת עצות, סופו שהוא עצמו ניתן על עצים.

אילן בומבך

صورة عن الأصل

صورة عن الأصل

עיטורי סופרים וספרים

המגילה בלילה וביום

מאת הרב יצחק מירסקי

המגילה נקראת פעמיים, פעם אחת בלי-לה ופעם אחת ביום. כך אמר ר' יהושע בן לוי: חייב אדם לקרוא את המגילה בלי-לה ולשנותה ביום וכו' (מגילה דף ד' ע"א). שתי הקריאות הללו מה טיבן, האם יש חי-בור ביניהן, האם קריאת הלילה וקריאת היום מצווה אחת הן, כשתיים שהן אחת, וקריאת הלילה חשובה כתחילת המצווה וקריאת היום בסיומה, או שתי מצוות הן? בך חקר ודרש העילוי מרוגאצ'וב בספרו „צפנת פענח" (פ"א ממגילה הל' י').

והנה עד שאנו באים על טיבן של הקריאות, עצם דברי ר' יהושע בן לוי קשים בעיקרם. הרי במגילה נזכרת במפורש רק קריאת היום, שנאמר: „והימים האלה נזכרים ונעשים", ופירש רש"י: „נזכרים" — בקריאת מגילה, „ונעשים" — משתה ושמחה וכו' (אסתר ט', כ"ח). ואמרה הגמרא במסכת מגילה ד; ע"א: הקיש הכתוב זכירה לעשייה, ולכתה וזכירה מעשייה, כשם שבעשייה אפשר לשנות את סדרי המעשה, להקדים מעבה כ"ד לפני בעשה י"ד, כך אי אפשר לשנות סדר קריאת המגילה (ולקוראה למפרע משום לתחילתה (ר"ן), או כשם שבעשייה אי אפשר לאכול סדר המאכלים למפרע, לאכול בתחילת הסעודה בה ש-נהוג לאכול בסופה, כך הזכירה, הקריאה, לא תהיה בהיפך הסדר. (ביאורו של תורת תמימה, אסתר ט' אות ל"ו). הרי שהשוותה הגמרא את הקריאה ל-עשייה, ובדיני עשייה כך דיני קריאה. לפי זה כשם שעשייה אינה אלא ביום ולא בלילה, שכן אמרו בגמרא: סעודת פורים (בעשייה) שאכלה בלילה (=שלפניו) לא יצא, לפי שנאמר: „לעשות אותם ימי משתה ושמחה" (אסתר ט' כ"ב), ומובא בפוסקים „והוה טוב" לגבי שעשייה ביום דווקא כהפסוק: והימים האלה נזכרים ונעשים, כך גם קריאת המגילה דינה ביום דווקא ולא בלילה שלפניו? (עיין רשב"א דף ד' ע"א, טורי אבן מגילה שם).

בחמת קושיא זו באו האחרונים לחלק בין שתי הקריאות מצד תוקף חיובם, ולומר, שקריאת המגילה ביום תקנה של מרדכי ואסתר היא, וקריאתה מדברי קבלה, ואילו קריאת הלילה שאיננה נזכרת במגילה כלל, איננה אלא מדרבנן (טורי אבן למגילה דף ד', שו"ת נודע ביהודה קמא סוף סימן מ"ד). ובאמת מצינו לראשונים שקבעו כי עיקר מצוות מגילה ביום היא, וכמה ראיות הביאו לכך: יש שהסתמכו בדבריהם על הסדר בלשון הפסוקים. פסוקים הובאו בגמרא כאסמכתא לשתי הקריאות. פסוקים אלה הם: „אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי" (תהלים מזמור כ"ב), והפסוק שבתהלים מזמור ל': „למען יזמרך כבוד (= ביום רש"י) ולא ידום" (= בלילה), שדומיה עניינה לילה, שנאמר ולילה ולא דומיה לי. רש"ש).

והני קראי אלה דרשו אותם חז"ל על אסתר ומרדכי (רש"י, מגילה דף ד' ע"א) וכיון שנזכרה בהם קריאה לילה ויום, הובאו כסמך להלכה שחייבים לקרוא המגילה בלילה וביום.

העירו הראשונים כי בשני הפסוקים סדר זמני הקריאה הפוך, קריאת היום מוזכרת לפני קריאת הלילה, אף על פי שקריאת הלילה קודמת לקריאת היום. מכאן באו לומר שעיקר קריאת המגילה ביום דווקא (תוס' מגילה דף ד' ע"א ד"ה חייב, ספר האשכול הלכות פורים סי' ט', ספר המנהיג בהדורת ד"ר יצחק רפאל עמ' רמ"א).

*

גם במגילה גופה הוזכרו רק ימים, ולילות לא נזכרו, שנאמר: „והימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר ט' כ"ח), „וימי הפורים האלה לא יעברו" (שם), ודייקו הראשונים ימים ולא לילות, לומר שעיקר הקריאה ביום דווקא (ספר המנהגים שם עמ' רמ"א). וכיצד עלה בדעתם לדייק מלשון „הימים" שהכוונה להוציא את הלילות, שמא כוונת הכתוב בלשון „הימים" לי"ד וט"ו באדר, ולעולם לילות בכללו? הסביר בעל ספר „האשכול", שמצינו שלשון ימים בא להוציא לילות. במצוות מילה נאמר: „ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר" (בראשית י"ז, י"ב), דייקו חז"ל במסכת שבת דף קל"ב ע"א, ביום ולא בלילה. אף על פי ש„שמונת ימים" בא לציין בן כמה ימים חייב במילה, מכל מקום דייקו ימים ולא לילות, ומכאן למדו לדייק כך גם במגילה (ספר האשכול הל' פורים סי' ט').

ויש שלמדו שעיקר הקריאה ביום היא, מתוך ההלכה לכפרים שלא יקראו בלילה אלא ביום בלבד. בתחילת מסכת מגילה אומרת המשנה שיושבי הכפרים רשאים להקדים קריאת המגילה עד לי"א אדר. ומפני מה התירו לכפרים לנהוג כך? כיוון שהכפרים אינם בקיאים בקריאה, ואין להם במקומם מי שיקראה להם, וביום שני וחמישי היו משכימים ובאים לעיר, הקלו והתירו לכפרים להקדים ולקרוא את המגילה ביום שני וחמישי שלפני י"ד אדר. ואחד מבני העיר היה קורא להם. ולא הטריחום לבוא שנית ביום הפורים לשבות בקרא מגילה ביום י"ד. שבענו קריאה יום שהיו הכפרים קורין, אבל קריאת הלילה מה תהא עליה? מכאן למדו ראשונים שהכפרים לא היו קורין בלילה, כי עיקר קריאתה ביום דווקא, וכשהקלו עליהם, הקלו להם גם בזה (עיין רא"ש פ"א ממגילה אות ו'. ר"ן על המשנה בהספר הראשון, ספר המנהג בהדורת ד"ר יצחק רפאל עמ' רמ"א, אור זרוע ב"ף אות שמ"ט). וכל זה לפי פירושם שביום הכניסה היו מתכנסים הכפרים בעיירות, כי בכפר אין להם מי שיקרא. מה שאין כן הרמב"ם, הוא פירש שהיו מתכנסים בכפר שלהם (לחם משנה פ"א ממגילה הל' ר'). ולדעתו אפשר לומר שהתכנסו בערב וקראו המגילה, עיין בספר „אוצר חיים" למגילה דף ד' לר' חיים יהושע ברודא, ועוד הסביר שם שלכן לדעת הרמב"ם אין מברכין שהחיינו ביום, כי גם לילה עיקר).

המאירי, שעמד גם הוא על שאלה זו תירצה, בשעת באחד מתירוציו על שינוי הסדר בפסוק: „אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי". שהקדים קריאת יום לקריאת לילה, לדעתו בני הכפרים גם הם היו קורין בלילה, אלא שיצא להודיע, שבני הכפרים שהיו באים לקרוא ביום הכניסה, בשני ובחמישי, היו מביאים עמהם בקי מבני העיר שיקרא להם בכפרים, והיה זה בלילה שאחרי יום הכניסה, ונמצא קדמה אצלם קריאת יום לקריאת לילה. וסמך המאירי דבריו על הפסוק שהקדים קריאת יום לקריאת לילה, ואף אנו ע"פ קורין בי"ד או בט"ו, היינו יכולים לנהוג כן, לקרוא בלילה שלאחר י"ד או ט"ו ולסמוך על הסדר שבפסוק, אלא שאיננו רשאים לעשות כן משום שנאמר: „ולא יעבור", היינו שאסור לאחר את הקריאה אחר זמנה. אבל הכפרים שמקדימין רשאים לעשות כן (מאירי דף ב' ע"א. ויש מ[illegible] עליו עיי"ש בהערת המהדיר).

עוד העלו ראשונים ואחרונים שקריאת היום עי-קר. מן המשנה בדף כ' ע"א, שם אומרת המשנה שמצוות שדינן להיעשות ביום, זמנם כל היום. ומצוות שדינן להיעשות בלילה, זמנם כל הלילה. בין המצוות שכשרות כל היום מונה המשנה את מקרא מגילה, ואומרת: „כל היום כשר לקריאת מגילה". אבל בין המצוות שכשרות כל הלילה לא נמנתה מצוות מקרא מגילה. הרי שעיקר קריאתה של המגילה ביום דווקא (רא"ש מגילה אות ו'. ריטב"א שם דף ד' ד"ה חייב, מרדכי שם אות תשפ"א, ספר האשכול שם).

ועוד הוסיפו הוכחה ממשנה ז' שקריאת היום עיקר. בסופה של המשנה נאמר: „זה הכלל, דבר שמצוותו ... בלילה כשר כל הלילה", ומקשה שם הגמרא: הרי דרך המשנה כשהיא אומרת פירוט ואחריהם כלל, לעולם הכלל בא להוסיף על מה שלא נזכר בפרטים, והרי בפרטים שם במשנה המצוות שכשרות כל הלילה, ומה בא כלל זה להוסיף? איזו היא המצווה שהמשנה לא פירשה?

מתרצת הגמרא, שכלל זה בא להוסיף אכילת קרבן פסח שכשרה כל הלילה, ומצווה זו לא נזכרה במשנה. וכוונת המשנה בכלל זה, לפסוק כשיטת רבי עקיבא שאכילת הפסח כשרה כל הלילה. ולא כשיטת רבי אליעזר בן עזריה שאמר שאין הפסח נאכל אלא עד חצות הלילה בלבד. לפי זה בכוונת משנה זו אוסיף הפיך מן המשנה בפסחים דף כ"ב ע"א, שם סתמה המשנה שאכילת הפסח עד חצות בלבד כדעת רבי אליעזר בן עזריה, ולכאורה למה לה לגמרא להידחק ולומר, שב„זה הכלל" כוונת המשנה להוסיף אכילת פסחים, ולגרום למחלוקת בין המשניות, יכלה הגמרא לומר שהמשנה באה להוסיף את מצוות קריאת המגילה, שהיא כשרה כל הלילה, ולפי זה לא יחלקו המשניות, והיא גם מעניין מסכתנו. על כורחך אתה למד שקריאה היום עיקר (עיין תפארת ישראל מגילה פרק ב', משנה ו' אות מ"ט, טורי אבן מגילה דף ד').

*

שתי הראיות האחרונות שהוזכרו עתה, הנצי־רעין בלבו של אחד מגדולי האחרונים ר' שלמה הכהן מווילנא בעל הגהות „חשק שלמה" על הש"ס, וחידש שקריאת המגילה בלילה נתקנה זמן רב אחרי מרדכי ואסתר, ובכל תקופת המשנה עדיין לא קראו מגילה בלילה, שכן לא מצינו במשנה חיוב לקרוא מגילה בלילה. ואפילו כשהיה למשנה מקום להזכיר קריאת הלילה, במשנה בדף כ' ע"א, כפי שהוזכרו עתה, לא עשתה כן, והגמרא נדחקה והעמידה את המשנה כשיטת רבי עקיבא, בעוד שיכלה לפרש שהמשנה באה להוסיף קריאת לילה והמשנה העמיד לדברי הכל. לפיכך יצא ר' שלמה הכהן מווילנא לומר, שלא נתחדשה קריאת המגילה בלילה אלא בימי ר' יהושע בן לוי, וכך לכם בימי צרה שהיו זועקים ביום ובלילה (רש"י דף ד'), וסמכו על הפסוק: „אלקי אקרא יומם... ולילה ולא דומיה לי". (ר' שלמה הכהן מווילנא בספרו שו"ת „בנין שלמה" סימן נ"ה עמ' ס"ב).

בזה גם יסביר ר' שלמה הכהן מווילנא, מדוע לא ביארה המשנה בראש המסכת כיצד נהגו הכ־פרים בקריאה של לילה שהוזכרו למעלה, ואמרה שבזמן המשנה עדיין לא הייתה תקנה זו, ולפיכך לא קראוה בני הכפרים. אבל בעל „הר צבי" לרצ"פ פרנק זצ"ל בסימן קי"ב, דחה ראיותיו של בעל „בנין שלמה", והוכיח מן הראשונים שגם בזמן המשנה כבר נהגה קריאת המגילה בלילה, והוכיח כן מהריטב"א בדף ד' ובדף כ'. ובשו"ת בריש בספרו ועוד (צויין במועדים בהלכה להר־גרש"י זווין זצ"ל עמ' רי"ב הערה 47).

אם הדין בעניין קריאת המגילה אמר ר' יהושע בן לוי לתלמידיו. ואף על פי שדבריו לכאורה אינם סתומים, שכך אמר להם: „חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ביום", מכל מקום נתן קשו לעמוד על כוונת דבריו. מה היה קשה להבין משמעות מילת „לשנותה". הם סברו שמלה לשנותה בלשון משנה, וכוונת ר' יהושע בן לוי, שביום יש ללמוד המשניות של מסכת מגילה. אמר להם רבי ירמיה: מלת לשנותה אין פירושה בלשון משנה, אלא בלשון שנית וחזרה. ואמר להם: פירוש זה קיבלתי מר' חייא בר אבא, שפירשה בלשון בני אדם האומרים: „אעבור פרשתא דא ואתנייה", כלומר אעבור על פרשה זו ואחזור ואשנה אותה פעם שנייה. ולכאורה טעות התלמידים איננה מובנת. הרי ראינו דעת הראשונים שהקריאה ביום היא העיקר, וכיצד עלה בדעת התלמידים להפליג ולהבין שכוונת ר' יהושע בן לוי ללימוד משניות מגילה, ולא לקריאת המגילה גופה? ולהסבר השאלה פירש הנצי"ב את הגמרא כך: לעולם לא עלה על דעת התלמידים שלא יקראו המגילה ביום, אלא הם סברו שר' יהושע בן לוי בא להוסיף על קריאת המגילה ביום, גם לימוד המשניות של מסכת מגילה. אמר להם רבי ירמיה, אין לפרש „לשנותה" במשמעות משנה, אלא במשמעות קריאה בשנית בלבד. ומה שהוציא ר' יהושע בן לוי דבריו בלשון זו, כיוון בזה לומר, שביום צריכה הקריאה להיות בידיעת ביאורה של המגילה להבין ולהשכיל בה. שכך מנהג בני אדם, שהקורא פעם ראשונה קורא על דרך ההוסות בלא העמקות, וכשחוזר וקורא שנית, הוא שם לב להשכיל יותר. לפי זה כך אמר ר' יהושע בן לוי: בלילה אין חובה להבין כל חלקיה ודקדוקי המקרא שבה, אבל ביום חייב לשנותה, כלומר לשים לבו להבנת המקרא ולהבין עומק הפשט (פירוש הנצי"ב על השאילתות, שאילתא כ"ו סוף אות י"ג, ובספרו „מרומי שדה" למגילה דף ד' ד"ה ולמיתנא. ובראש"ש שם פירש סברת התלמידים בדרך אחרת. ובטורי אבן מגילה דף ב' ביאר הגמרא בדרך אחרת עיי"ש).

והנה כנגד כל חבל הראשונים שהוזכרו למעלה, הסבורים שקריאת היום עיקר, מצינו לבעל ספר „המנהיג" בסימן קי"ט שכתב שעיקר הקריאה בלילה (ועיין דעת תורה למהרש"ם תרפ"ז אות ג' בסופו).

*

„ראבי"ה" שקריאת היום מרדכי ואסתר תקנוה, והיא עיקר המצווה, שקריאת הלילה תקנה דרבנן היא, ואינה חשובה כקריאת היום. בירור זה איננו עיוני גרידא, אלא שיש ... להלכות בעניין הקריאה דיש בו גם נפקא מינא לדינא. מה הספקא מינה אנשי שפיעם הפורים לא יהיה עדיין חייב קריאה, ואם יהיה מצווה גם בליל הפורים מחויב קריאה? ... דבר שלם. הרי קריאת לילה קודמת לקריאת היום, וקודם שבא חיוב יום כבר בא חיוב לילה.

אלא כל זה בהלכות קריאת בלילה, פרוז בן יומו נקרא פרוז, כלומר מי שגר בעיר מוקפת חומה ובא לעיר פרזות ויושב שם יום אחד, דינו לעניין קריאת מגילה כבני עיר הפרזות. ובן מוקף בן יומו נקרא מוקף, הבא לישב בעיר מוקפת חומה דינו כבני המוקפים.

והזמן של חלות החיוב על מי שאינו בן המקום תלוי כאן ... בו כבוא לפני עלות השחר של יום י"ד או של יום ט"ו. ומכאן להלכה: בן המוקפין הקורא שבא לעיר פרזות ביום י"ג, אם היה בדעתו לשהות בעיר הפרזות ביום י"ד לאחר עלות השחר, שהוא זמן קריאה של יום, קורא עמהם בלילה ויום כבני העיר. אבל אם כשהלך לעיר היה בדעתו לשוב לביתו בליל י"ד קודם עלות השחר של יום י"ד, אינו חייב לקרוא עמהם בלילה, ואין חלים עליו דיני בן עיר הפרזות. ולכאורה קשה, הרי ידוע שהלילה הולך אחרי היום, ובתחילת היום בלילה שלפניו, ולכן אמרו שבן המוקפין שהלך לעיר פרזות ושהה שם בליל י"ד, אם היה בדעתו לצאת קודם עלות השחר, לא יתחייב בקריאת לילה ויום. ועל לפחות יתחייב בקריאת הלילה, הרי היה בעיר בזמן החיוב של קריאת הלילה? אך מצא הלכה זו הסבירו הפוסקים כך: כיוון שעיקר חובת קריאת המגילה ביום היא, לפיכך הכל הולך ביום דווקא, ועיקר חלות החיוב ביום הוא ולא בלילה על כן בלילה היה עוד קודם חלות החיוב עליו (עיין שפת אמת מגילה דף י"ט ד"ה א"ר יהושע בן לוי, ערוך השולחן סימן תרפ"ח ס"ק י"ד, הגר"א תרפ"ח ס"ק ז').

נפקא מינא אחר העלה בעל „ערוך השולחן", כשאלה שאלה זו בספר „אבן יעקב", מי שאינו יכול לשמוע מקרא מגילה אלא פעם אחת, ביום או בלילה, מה יעשה יקרא ביום או יקרא בלילה? לכאורה פשוט כיוון שעיקר הקריאה ביום, צריך להעדיף קריאת היום; וכן הורה בספר „אבן יעקב" לאדם העובד בבית חרושת ואינו יכול להיפנות מן העבודה אלא פעם אחת, או ביום או בלילה, הורה לו שיקרא ביום, שקריאת היום עדיפה (אבן יעקב לר' יעקב מעסקין מגילה דף ד'). אבל בעל ערוך השולחן פסק שיקרא בלילה, אף על פי שקריאת היום עיקר, משום כלל שבמצוות „אין מעבירין על המצוות", והרי מצד הקדימה קריאה זו של לילה קודמת לשל יום (ערוך השולחן סימן תרפ"ז ס"ק ב').

גם כן הירושלמי יצא נפקא מינא בין חיובי הקריאות. בירושלמי במגילה פ"ב ה"ג אמר ר' ... בר יעקב, גר שמל אחר שהאיר המזרח כבר נפטר, כלומר גר שמל אחרי עלות השחר של יום י"ד כבר נפטר מחיוב קריאת המגילה ואין צריך לקרוא יותר כך. ולמה הוא נפטר, אדרבה, הרי עכשיו נכנס לחיוב ועדיין זמן החיוב לא עבר? הסביר בעל ה„אור זרוע", כיוון שתחילת זמן החיוב בעלות השחר, ובתחילת זמן החיוב כשהאיר המזרח היה פטור מן המצוה, שעדיין לא היה בר ישראל, לפיכך נפטר לגמרי מן המצוות, כעין מה שאומרים בדין דחויה נדחה. ודייק בעל ה„אור זרוע" על דרך השלילה, אילו היה הירושלמי סבור שעיקר קריאת מגילה בקריאה של לילה, היה על הירו־שלמי לומר: גר שמל קודם שהאיר המזרח כבר נפטר מקריאת מגילה של יום, שכיוון בלילה ב־תחילת עיקר החיוב היה פטור, אין המצוה חלה עליו כלל. מכאן אתה למד שקריאת לילה טפלה היא לקריאת היום, וגם אם היה פטור מקריאת הלילה, בכל מקום אם נתגייר קודם שהאיר המזרח, כשהאיר המזרח שהוא זמן חלות החיוב היה בר ישראל חייב הוא בקריאת היום (אור זרוע ס"י

(סוף בעמוד 8)

הגיגים המחזקים את התבונה

מאת משה בן זאב

צבי ירון, הגיגים של העם, התורה והמדינה, בהוצאת „מורשת" בשיתוף עם „הספריה הציונית" על יד ההסתדרות הציונית העולמית.

צבי ירון, מאנשי ההגות בציונות הדתית לאומית, בחמישים ושש שנות חייו, גילם באישיותו ובפועלו יהדות שרשית, ציונות מעשית, סוציאליזם בונה ומחשבה מקורית עצמאית; וצדדים אלו באו לביטוי בכל תחנות חייו העשירים, כמדריך רוחני של תנועת בח"ד באנגליה, בחברותו בקבוצת לביא בפרס ובקיבוץ הדתי בכלל; בניהול המדור הדתי של המחלקה לנוער וחלוץ של הסוכנות היהודית; במנהל לשכת העתונות ויחסי ציבור של הסוכנות; ובשליחות התנועה הציונית בחו"ל ועוד.

היה בעל כישרון הבעה כשילה ובכל כתיבתו הדריך בלשון הבהירה כמתנגד ומדריך שהשכיל לשלב ניצב הליכית וכאם כתיבה עם מחשבה בהירה. הירבה לפרסם מאמרים מחשבתיים ורשימות הגות בבמות שונות ובעיתונים פוליטיים וחברתיים כבחוניים. ולא פעם נקט עמדה שהיתה מנוגדת לרוב הציבור הדתי־לאומי ובמשי־יגת גם כדרכי המדינה התוכניות המעשית. כך, לדוגמה, אחרי מלחמת ששת הימים הצטרף ופעל בתנועה הרעיונית־מדינית „עוז ושלום", הגוף המקיף להוגים המבקשים לפגן שלום יותר על חלק ארץ ישראל השלמה, ומכאן גם שוללים את מפעל ההתנחלות של גוש אמונים בשטחי יהודה ושומרון. עמדתו זו של ירון הציבה אותו לא פעם בבריכה החריגית האידיאולוגית שהשתוררה בקרב הציבור הדתי לאומי.

אחרים כמאמריו ורשימותיו אלה של ירון, כתב זרא מתמודד עם שאלות הזמן בתחום ההתיישבות, הסבכות הפלכתית ביחסי הקשרים בין מדינת ישראל לבין התפוצות, הם — לדעת האספים ועורכי הספר — תרומה רבת משקל למחשבה היהודית בדורנו, ויחד עם זאת מהווים נר זיכרון לחבר הגעל איש הספר והמעש שנקטף בדמי ימיו בעוהז בשיא כישורו האינטלקטואלי והצורי. היה להרים עוד רבות להעשרת המחשבה הציונית ההגותית והמעשית בתנועה הציונית הדתית בפרט ובמדינה בכלל.

„יד" לחבר

„אין עושים נפשות לצדיקים, דבריהם הן הן זכרונם" — אומרים חז"ל, אבל כדי לעשות זיכרון לדברים צריך מישהו שידאג לכך. זכה צבי ירון, לחברים נאמנים שבאו לעזרת רעייתו קרלה הבלי"א ויחד בזכותנו ועזרה להצבעת זכרו ע"י פרסום מחדש כמבחר כתביו של הנפטר. הראויים לציון הברים אלה אנשי העשייה והמעש שנקבעו כאן בשמותיהם: בנימין עמירם ועקיבא קשת מירושלים, פרופ' דב רפל וברוך כהנא מקבוצת יבנה, אפרים קריצלר מקבוצת לביא אליה הצטרף המנוח תקופה בסדרי־כת. וד"ר אליעזר בשן מבשאוואל־יצחק שכתב את מלדותו. אבותיו שביצאו חברים שנתלכו לעבודת קודש זו של הצבת „יד" לחבר, שכן לא רבים זוכים לכך. הנה חי ופעל בתוכנו איש הג"ל הרב פעלים ר' משה גולדשטיין ז"ל, שבשנות הקריירה הציבורית שלו היה נשיא המזרחי־הפועל המזרחי בצ'כוסלובקיה, וגם כאן בארץ ישראל תפס עמדה גבוהה בתוך התנועה עד שברבות הימים נתמנה למנכ"ל הפועל המזרחי ובתפקיד זה מספר שנים. והנה נסתלק האיש והלך לבית עולמו ונזכרו צלל כמו אבן בתהומות הנשייה. והרי תלמיד חכם היה האיש, עסקן ציבורי תנועתי עתיר פעלים וגם פובליציסט כחונן. עד עלותו ארצה ערך משה גולדשטיין את השבועון הציוני „די יידישע שטימע" שהופיע במונקאץ' ומאמריו הראשיים פרי עטו בשבוע זכו להדים נרחבים בחוגי הציונות הדתית הגליליה. האיש נשכח ואיש אינו מעלה עוד את זכרו. הדורות הצעירים אינם יודעים עליו כלל.

כאמור, שפר חלקו של צבי ירון שנמצאו חברים ידידים שהצילוהו משכחה ולפני שמלאו עשר שנים לפטירתו הציבו לו „נר זיכרון" בדמות הספר „הגיגים על העם התורה והמדינה" שבו כנוס מבחר ממאמריו שפורסמו בבמות ספרותיות שונות.

ארבעה עשר מאמרים הובאו בספר שלפנינו והם חולקו לשלושה מדורים: הגות דתית, תורה ומצוות, ברשות הרבים, ובסיום מבחר ביבליוגרפי של כתבי צבי ירון שהתקין ד"ר יעקב רוטשילד. עורכי את הספר ד"ר א' בשן ופרופ' ד' רפל.

במסגרת רצנזיה זו, אין אפשרות לסקור ולמצות את תוכנן של כל הרשימות שהובאו בשלושת המדורים. נסתפק איפוא בציטוטים מעטים ובהערות קצרות בלבד.

רעיון בחירת עם ישראל

ברשימתו „רעיון בחירת עם ישראל" המובאת במדור „הגות דתית", אומר ירון כי בחירת עם ישראל אינו נושא לחקירה פילוסופית בלבד אלא היא עניין מעשי ביותר: היא נותנת טעם „משמ־עות לקיומו הנוכחי של עם ישראל. השאלה אם יש מעמד מיוחד בביצאותו של העם היהודי צריכה להטריד את מנהיגיו ושלוחותיו: על שום מה אנו קיימים כיהודים? מה הטעם לסבלות עמנו בכל הזמנים? אם אין כל שום יהודי לבה לו להתקיים רווי סבל ומוקף שנאה?

בעמדו בהרחבה על בירור השאלה מסכם צבי ירון: בחירת ישראל לא באה כהחלטה חדשה, לא כברית חדשה אלא כירושה של בחירת האבות. עד יעקב התקיימה בכל דור בחירה חדשה וכך נמשך תהליך המיון מדור לדור — — — ונגמר אצל יעקב. בני יעקב נעשו עם ישראל...

בחירה זו אין פירושה כעם ישראל מטבעו שונה וטוב מעמים אחרים אלא מבטאת את היחס המיוחד הקיים בין האלקים לבין העם הזה. הבחירה מבדילה את העם כדי לכוון אותו לאורחות חיים מיוחדים...

בכל דור ודור אנו אומרים מתי יגיעו מעשינו למעשי אברהם יצחק ויעקב ונהיה ראויים לקבל את הבחירה לא רק ע"י ירושלים אלא בזכות עצמנו. גם בדורנו אנו מקבלים על עצמנו את בחירת ישראל ממורשת העבר אך עלינו להשתדל גם לחדש איש איש לפי יכולתו דור דור לפי הכונתו.

במאמר „תיאולוגיה יהודית בימינו" מנתח מחברו את התמורה שחלה בעצמו בפירוש היחס בין אדם ואלקים. כשנפרצו שערי הגיטו פלשו לעולם היהודי רעיונותיה של ההשכלה האירופית והמשכילים הי־הודים קיבלו רעיונות אלה בשבחה ועשו נסיונות מרובים לסגל אותם ליהדות. נדמה היה להם כי כל מה שבא מן החוץ ריח של חכמה נודף ממנו. לעומ־תם הקימו היהודים הדתיים חומה אשר גם היא לא הבחינה בין דבר לדבר. הם הרגישו בסכנה העלולה לצמוח מן ההשקפה החילונית של ההשכלה, אבל לא העמידו במקומה השקפה כשלהם אלא יעיבו בשלי־לה וכמשתגות והתחזקה אצלם הנטייה להתבצר מאחורי עמדות רוחניות כדי להימנע מן הצורך בפגישה ועימות עם הרעיונות החדשים.

בניתוח מעמיק ותוך ציטוטים מהוראתם של פי־לוסופים יהודים ולא יהודים ובראש וראשונה גדולי המחשבה בימי הביניים הרמב"ם ור' סעדיה גאון ועוד — אומר ירון שאי אפשר לבסס את התיאו־לוגיה היהודית בדורנו על מחשבת חכמי ישראל בימי הביניים, שכן בעיותיהם אינן בעיותינו וגם הנחותיהם שונות מהנחותינו. נבוכי דורנו אינם יכולים היום להסתפק בלימוד „מורה נבוכים" של הרמב"ם, אמנם מחשבתם של חכמי ימי הביניים היא חלק בלתי נפרד של היהדות אבל כדי שנוכל לבאר לעצמנו את אמונתנו לאור הבעיות המטרידות אותנו כיום, שומה עלינו להמשיך ביצירת מחשבת הדת. אין להסתפק עוד במחקרים במחשבתם של דורות קודמים אלא עלינו להמשיך בדרכם.

ברשימותיו מרבה ירון לצטט מכתביו של הראי"ה קוק זצ"ל, ומגלה במשנתו של הרב בקיאות חודרת ועמוקה, את זאת ראינו כבר גם בספרו המקיף של ירון „משנתו של הרב קוק", שיצא לאור לפני כשלוש עשרה שנה.

האורטודוקסיה החדשה ביהדות ארה"ב

במדור השלישי, „ברשות הרבים", הכניסו המאס־פים את מאמרו של צבי ירון על „האורטודוקסיה החדשה ביהדות אמריקה" וכו תיאור רחב על אישיותו הכאריזמטית של הרב ד"ר דוב סולובייצ'יק מבוסטון ועל מנהיגותו ומעמדו הדומיננטי בתוך הקהילה היהודית האורטודוקסית בארה"ב ומעבר לה ולכן על יחסו למדינת ישראל שלפעמים הוא תוקף אותה בחריפות ולעומת זאת מכריז בלהט על זיקתו למדינה והשתייכותו לתנועה הציונית. הוא אף פעיל בתנועת המזרחי והוא רואה בה מנהלה הרוחני ללא עירער.

הרב סולובייצ'יק הוא ציוני היושב דרך קבע בחוץ לארץ וגם אינו מטיף לעלייה לארץ ישראל. בדבר זה אינו שונה מהאסכולה הציונית דאמריקא־ית. ואת האמביוואלנטיות הזו בדרכו של הרב מס־ביר ירון בתפיסתו את ההגות ההלכתית של היהדות והשפעתם על השקפתו הציונית כפי שבאה לידי ביטוי במשא־ההספד שנשא על דודו הרב הגאון זאב סו־לובייצ'יק ז"ל „ר' ולוולה בריסקר" שנפטר בירוש־לים לפני שנים אחדות. לדעת הגרי"ד סולובייצ'יק ירא דודו ר' ולוולה שהציונות התמידי עם המדינה החילונית יביא לידי ויתורים של הגדרה האידיאלית, לסדרה הריאלית, כלומר התפשרות החזון עם המציאות. „פרישה זו (של ר' ולוולה) מן המדינה נשאה בתוכה — לדעת הגרי"ד סולובייצ'יק — באופן פראדוקסאלי חיבה עמוקה לארץ — טבועה בדפוס הווית קדושתו"...

לדעת צבי ירון יש בדברים אלה כדי להאיר במקצת את יחסו של הגרי"ד סולובייצ'יק עצמו למדינת ישראל ואף את הפרובלמטיקה של האור־טודוקסיה האמריקנית ביחסיה למדינת ישראל.

כאמור, יש בקובץ ארבעה עשר מאמרים ממגוון רחב של נושאים שצבי ירון נקט לגביהם עמדה. ובסיכום אפשר בהחלט להסכים עם עורכי הספר שהרשימות שקובצו בו יהוו תרומה רבת משקל למח־שבה היהודית בדורנו.

מאיר בוסאק

בבוא הידשל מאוסטרופול לגן עדן

בין ירקת צמרות התרעד הזהב,
התבל מחליל וכנור,
בראשי צדיקים עטרות, כפניהם
התהלה – לכבוד כי כל האור?
האם לקדוש־על, שהציל הקהל
בהקריבו חייו?
הלחוד בדרא, לגאון שימיו
ולילותיו בתורה?
ואולי לאדם שיכית סגופים,
פרישות מעולם וצום?... — — —
— — — והנה בשער יהודי חד קטן,
צנום, דליל הזקן,
חלוקו משפשף, דהה ומטלא,
פסיעותיו כמהסס ונדהם;
ממקומו קם הבעש"ט, נגש אל הבא
חבקו ואמר:
„הידשל היקר —
שכיין השוב שמח לב אנוש
גם כי בביתו הלחם חסר,
בדיחותיו בחשכת אביונים – הבהגב נר,
חלכאים למד הוא לצחק
גם בצרה ובמצוק;
שונות דרכינו אך שתיהן
האורות להביא אל העם,
הוא לי את, אחי לעולם..."
כך ספר רבי הי"ד ובאו
חלפו השנים,
כדם יהודים האדימו
ידי גרמנים,
יום אחד והנה בעתון
מפי איש, בא מרוסיה, ספר:
במזיבוז, עיר הבעש"ט, יהודי
רק אחד שמו רחלים, שרד,
בבית הקברות שבעיר,
בו טמונים אלפים ורבבות
רבנים, צדיקים,
נשברו, נעקרו מצבות,
ובשדה הפתוח
רק שתים נותרו נצבות
מול הימי הגדול –
של רבי ישראל הבעל שם
ושל הידשל מאוסטרופול

עוללות עגנון

על התפילה לשלום המדינה

מאת דוד תמר

במאמרנו „האם חיבר ש"י עגנון את התפילה לשלום המדינה?" שנתפרסם במוסף הספרותי של „מעריב" (ב' באייר תשמ"ד — 4.5.84), הוכחנו, שאכן עגנון הוא שחיבר תפילה זו. עדות לכך הביא דב סדן (שיבדל לחיים ארוכים אלי יבלאל לו שבעים וחמש שנים — עד מאה ועשרים!) במאמרו, שנתפרסם לפני זמן קצר בספר היובל לאהרן מירסקי.

במאמרו כתב סדן בין השאר: „ידעתי מאז כי הוא (עגנון) נושא הבו לבך עיזוכה לכבוד להיך דבר התפילה. ודומה כי הפצו קם, אם לא באמירת דבריו בתפילה בכ"ש, הרי בציוניה של המהללים בספרו „ימים נוראים", שנתפשט הרבה וביום הכיפורים הרבה עיינו וקראו בו בהפסקות שבין תפילה לתפילה — — — ונראת שאמירה כזאת היתה קשה עליו. בהתקבל בידי ראשי רבני ישראל התפילה לשלום המדינה, והוא ש"י עגנון, ידע את עצמו מחברה. ואעיד בזה כי בבואי לפני הרב ר' יצחק הלוי הרצוג והזכרתי, בין השיחה, כי ניסיתי לחבר בעניי כמין תפילה לשלום המדינה, היידך לעומתי ו־אמר: רש"י עגנון קדמך. והוא הדוק לטענתו של ר' דוד תמר בזה" („באורה מדע", ספר היובל לאהרן מירסקי. הוצאת מכון הברכן למחקרי הברית, תשמ"ו עמ' 550—551). ונעלם מדב סדן שכל פרסום בכתב וכל דבר־דפוס גלויים ויודעים לפניו, שכבר הביא כותב שורות אלו עדות זו בשמו של סדן ברשימה „עוד על התפילה לשלום המדינה", שנתפרסמה גם־כן במוסף „ידיעות" חודשיים לאחר המאמר הראשון (ו' בתמוז תשמ"ד — 6.7.84).

כתבתי בין השאר: „דב סדן אמר לי, שאין ספק שהדין עמי שעגנון כתב את התפילה. הוא סיפר לי שהוא עצמו כתב תפילה לשלום המדינה סמוך לכינונה. בימי מלחמת השחרור דב סדן עדיין בתל־אביב. לאחר הסרת המצור על ירושלים נסע בדרך בורמה לבירה ובא אצל הרב"א הרצוג ואמר לו שכתב תפילה לשלום המדינה. השיב לו הרב, כבר קדמך עגנון. בשיחה שקיימתי עם דב סדן בביתו לפני שנה ובעלה דיבר עמי על מאמרו הנ"ל, הזכרתי את רשימתי בעניין זה. השיב לי שנעלמה ממנו רשימה זו, ובמאמרו בספר היובל הנ"ל כבר נדפס ואי־אפשר להוסיף דבר.

שמחת פורים של הראי"ה קוק

בספר „אסתרליין יקירתי" נתפרסמו מכתבים וגלויות, ששלח ש"י עגנון לרעייתו אסתר בי־שנים תרפ"ד—תרצ"א (1924—1931). הספר יצא בעריכת אמונה ירון, בתו של הסופר המנוח, בהוצאת שוקן תשמ"ג). במכתב מספר 46 נכתב ב' ירושלים ת"ו ד' ויקהל פקודי תרפ"ה (כב באדר).

וזה לשון המכתב: „אסתרליין אנכה להודיעך את כל הקורות אותי מיום אשר כתבתי לך את מכתבי בערב פורים, ובכן אחר אשר שלחתי לך את המכתב, תעיתי קצת בחוצות ו־לא ידעתי אנה לפנות, אם ללכת לעיר העתי־קה ואם למאה שערים והנה קראוני שלוש כאה הרב קוק והזמינני לבית הרב קוק הרב ק.ק קבלני בלשון רוסית ופולנית בבחינת „נהפוך", והוא מדבר בפורים בגויות. אח"כ אמר דברי תורה של פורים וכמה „פורים תורות" ואחר כך ריקד עם כל הקהל והיו הדברים בשמחה. יען אשר שלום (הכוונה לגרשם שלום — ד.ת.) בא עלי הביר בסעבוה, כי הכל ניתן לי, לקחתי רשות להביא גם את שלום ובעצמי ובכבודי „לפתי" בין השלחן וקראתיו, הרב קוק פקד על כל תלמידי הישיבה הרבנים ועשה אותם לאנשי צבא והוא צעד לפניהם כשר צבא בזמר אל תירא עבדי יעקב בלשון רוסית" (שם עמ' 75—76).

והשווה הדברים שכתב ר' שבתי דניאל די"ל ב„מהגיגי" י' באדר השנ"א על שמחת פורים של הרב (הדברים הובאו שנית בידי הרב משה צבי נריה בספרו „מועדי ראיה", תשמ"ם, עמ' רס"ג—רס"ה, ואני מצטט משם): „נוהגים להתחפש בפורים. זוהי שעת רצון להתגבר על השטן המקטרג. אנו נוהגים עשה קלה בנהגי עמלק, לובשים את מלבושיו, כתחפשים. קופ־צים ומהדהדים. הוא רואה בני אחד משלו ומסיח את דעתו מישראל... הרב א"ציש לבוסכי בפוריא — היה אחד להפר את מזימות עמלק — — — בשנה ההיא (תרע"ג תרצ"ד — ד.ת.) התחיל הרעש בגרמניא, בתי־כנסיות שרופים, ראשים יהודים רצוצים, גירושים ועוד. הרב הרית את השואה המתקרבת ובאה. לפתע־פתאום הוא קם, כמה את מגבעתו לצד אחד של הראש, מנהג בני־חיל, חוגר את אבנטו ופונה בקול נגיד ומצוה (צ' פתוחה) — ביאו בנים, נקים גדוד למלחמה בעמלק". כולם מתי־יצבים יחד, והוא עובר על פניהם בצעדים מדודים ובריבים. מפקד בלשון רוסית משובשת ומוביל את הגדוד דרך מסדרוני הבית, כש־הוא שר והחילים אחריו. מחה, מחה תמחה את זכר עמלק" בניגון־צבא הוא עובר בין השורות ומתחיל לשיר בהתלהבות ...: „הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום, ונקם ישיב לצריו". בגלל עליית הנאצים לשלטון בגרמניה הצעיד זצ"ל הרב בראש כשר־צבא במלחמה הסמלית נגדם, השטן ועמלק של דורו".

דרך אגב, מכאן אפשר בכוחותה להסיק, שהרב ראה בגרמנים־הנאצים את עמלק של דורו, והשווה הדברים שהבאנו במאמרנו ב„ספר זה" בשבת זכור, ה באדר. ערב שבת פרשת תצוה, בקטע על „הנאצים וזכר עמלק".

מיהו „משה עזריאל שומר הספרים"

בספרו „מברלין לירושלים", כתב גרשם שלום, „יחדו לאחר־בספר, ובעיקר גם לילית, בי"ד לביא העמקת ידיעותי בביבליוגרפיה עברית בהפניותי המופלאה על משה (מוזס) מארכס, גיסו של עגנון — — — איש מוזר ונדיר היה זה, סוחר טיפוסי בבדים וארגים שלבו דבק בטיפוגרפיה ובביבליוגרפיה עברית, אף־על־פי שכמעט נבער מכנו להבין תוכנם של ספרים אלו שקיבצם בידיו בחסידות ובאהבה והובאו לבריכת יד בהדרה אל השגולה שבי ברכי ברלין (דמותו עדה לשי עגנון כאשר כתב את אגדתו „מעשה בעזריאל שומר הספ־רים) — — — ובילית בספריותיו מבערב עד שבע בבוקר והמוקסם ההתי לאלפי הכרכים לעבור את ידיו" (הוצאת עם עובד, תשמ"ב, עמ' 168—169).

במאמר שנתפרסם במאמר הספרותי של „ידי־עות אחרונות" לפני שנתיים (ה באדר תשמ"ה — 3.85) כתבתי ש„קשה לקבל את דעתו של שלום, שדמותו של מארכס המנוח עמדה לנגד עיניו של עגנון כאשר כתב את הסיפור הנזכר. כך אמרו לי גם הגב' פתי שטיינשניי־דר (שבעלה המנוח, קארל שטיינשניידר נזכר ב„מברלין לירושלים"), בת־אחיהם של משה מארכס ושל אסתר עגנון, ודב סדן. אמנם מארכס, ששימש לאחר מכן כספרן בבית־המדרש לרבנים בסינסינטי, היה בעל ספריה גדולה, אבל לא היה תלמיד־חכם ולא היה בקי בספרים עצמם".

עכשיו ראיתי שעגנון עצמו אמר כך לשלום. „סיפר לי (לגב' אמונה ירון) פרופ' שלום ששאל פעם את אבי מדוע לא תיאר את גיסו וידידו משה בסיפוריו. אמר אבי, הרי כבר תיארתי אותו ב„מעשה עזריאל משה שומר ספרים" (אסתרליין יקירתי, עמ' 6 הערה 2). אעפ"כ קשה לפענ"ד לראות בגיבור סיפור זה את דמותו של משה מארכס.

טעויות סופרים

אוצרות של הלכה ואגדה, פיוט ושירה קודש, קבלה וחסידות מוטמנים, אם בגלוי אם בהעלם, אם במפורש אם במרומז, בסיפוריו של ש"י עגנון. רק חוקר ומבקר הבקי במקורות הללו יכול לעמוד על יופיים החוזי־ערכם ומלוא־משמעותם של הסיפורים. חוסר־הבנה וחוסר־ידיעה ובקיאות־כביכול השאובה מכלי שני או שלישי גורמים לסילוף ולעיוות. כמו שהוכחתי לפני כמה שנים במאמרי על חיבורו של הלל ויס, שעסק ב„עידו ועינם" ועוד סיפורים של עגנון (החיבור יצא בהוצאת האוניברסיטה הפתוחה), מאמר שנתפרסם במאמר הספרותי של „מעריב".

להלן נעיר על שתי טעויות של סופר חשוב ועל טעות של מבקר נודע, הבאות מתוך חוסר ידיעה במקרא ובמשנה.

במאמרו „הלב החלל הדרך התורה" (דברים בערב־זיכרון לש"י עגנון באוניברסיטה העב־רית בשנת 1973) כתב־אמר עמוס עוז בין השאר: „ויש תמים כמותו בשם גדליה צימליך, שעליו נאמר ב„סיפור פשוט", כי הוא לא נתייאש(!) מן הפורענות, כלומר ציפה לה בכל יום שתבוא, והיא אכן באה עליו היטב־היטב" (בשם עוז, באור התכלת העזה, הדפסה הש־נית 1982, עמ' 48). עוז נתכוון לדבריו של עגנון ב„סיפור פשוט", שגדליה בלבד עמד ב־מנוחה כל ימיו לא נתייאש מן הפורענות וכשבאה קיבל אותה כדבר המזומן לו מאליה" (על כפות המנעול, עמ' ריז"ה). העובדה שה־סופר שם סימן קריאה בסוגריים לאחר התיבה „נתייאש" מעידה, שהוא סבר שהוא חידוש מיטבה בבקצת של עגנון, ונעלם ממנו שזה לשונו של נתאי הארבלי במסכת אבות פרק א משנה ז: „ואל תתיאש מן הפורענות".

במקום אחר במאמרו הנ"ל כותב־אומר הסופ־ר: „איך אמר הידשל על דוד? שהשתגע ושב ונעשה ינוי ולא רק עשו אלא כביטי לפני היה הלל פקיבי" (ה.הטעה של עיגם עון), ובהמשך שם: „אלה אשר בתוכבות לבבם הן מוחה נפתליה, ביאליק „אלה אשר ליבם חלל בקירבם", כלשון הידשל הורביץ" (שם עמ' 48—49).

כנראה נעלם מעוז (שגם נתן את הכותרת למאמרו־הרצאתו „הלב החלל" וכו'), שזה לשון הכתוב בתהלים קט, כב „כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי".

דרך אגב, הסופר מעיר שם בסוגריים): „את חשבונו של הפרופסור בכלם לא אגבה מאת עגנון בערב זה". כידוע מקובלת הדעה, שעגנון כיוון בדמותו של פרופסור בכלם ברומן „שי־רה" לפרופ' יוסף קלוזנר. הערתו זו של עוז, שקלוזנר הוא דוד־זקנו, מחזקת ומאששת דעה זו.

ועכשיו לטעותו של החוקר־המבקר. בשנת תשמ"ב יצא בהוצאת „עם עובד" לקט של מב־חר מאמרים על יצירתו של ש"י עגנון, ליקט וערך מבוא הלל ברזל. בסוף הפרק האחרון של המבוא המקיף, שהוא חיבור לעצמו (160 עמ') מצטט ברזל כמה משפטים מן הסיפור „קורות בתינו": „ימים רבים ישב בשדה יער ואין עמו איש, רק עוף השמים וחיתו ארץ, ולא ירא. וקנגו אותם, כי חית השדה השלמה עמו" (מבוא שם עמ' 146). ומעיר על כך: „כך במקור, וצריך להיות כנראה: „השלימה", י' אחר הל', הל' מנוקדת בחיריק" (שם עמ' 168 הערה 24). ונעלם מברזל שזה לשון הכתוב באיוב ה כג, „כי עם אבני השדה בריתך וחית השדה השלמה לך" (עי' גם במפרשים שם ובאיוב שם פסוק כב).

הסופר והרב

דוד כנעני איש מרחביה, שנפטר לפני ארבע שנים ומעלה, זכה לקשור קשרי ידידות עם ש"י עגנון. בשנת תשל"ב, שנתיים לאחר פטי־רתו של הסופר, יצא לאור בהוצאת הקיבוץ המאוחד ספרונו של כנעני „ש"י עגנון בעל־פה". כנעני שיבח את עגנון על חכמתו ועל בקי־אותו בתחומים הרבה. אמר לו הסופר: „לא הידיעות עיקר. הרב קוק זכר צדיק לברכה לא חזר מעולם על אותו דיבור. אדם גדול, בעל חוויות גדולות, וזאת אני מחשיב ביותר. מילא, ידיעות אפשר לרכוש. אדם קונה שלוש־ארבע אנציקלופדיות וקונה דעת. חוויות אין קונים. ברכת אלוה ממעל" (שם עמ' 4). אכן, עגנון כיוצר ובעל נפש האמן עמד על העיקר בדמותו של הרב קוק, שניחן בחוויות גדולות. בכך נפלה ונתעלה הרב על רוב גאוני התורה בדורות שלפניו ושלאחריו, ודומה יותר לגדולי האדמו"רים בתנועת החסידות. עיקר־יה של הראי"ה קוק היה בעולם הנסתר ורק נוסף נטה לעולם הנגלה ואיצטלא של אדמו"ר היתה הולמתו יותר מחלוקא דרבנן.

תיקונים

במאמרי „מפרפראות לתורה" בגליון ערש"ק פרשת תרומה נפלו כמה טעויות־דפוס. נעיר כאן על שתיים מהן. במקום הכותרת „רבותינו מספ־רדים" צ"ל „רבותינו הספרדים". בקטע „מגלה ונסתר" נדפס „והגיה הדברים שאמר נכדו של בעל אבני נזר. האדמו"ר מסוכאטשוב [illegible] ... „לסופר ש"י עגנון [illegible]

בהאי לישנא

אל תאמר - אמור!

מאת אבנר ארליך

כידוע, יש תמיד רשימות של השמרות בעניני לשון: לא לומר כך, אלא כך. גם אנו עשינו רשימת איסורים, שכל אחד יכול לעמוד על טעמם וסיבתם. הרי הם:

אל תאמר	אמור
צבעני	עצבן
כנרית, ספרית, פקחית	כנרת, ספרת, פקחת
זהו סוף החדשות	זה סיום החדשות
טרומבון	טרמבון
טרומבוניסט	טרמבנן
להיפה	חיפתה
אף אחד לא הצליח	אף לא אחד הצליח
לפני שנה בערך	לפני כשנה
לפני שנה ומעלה	לפני למעלה משנה
נוצרים	נצרים
כמה אנשים	מקצת אנשים
סטפאן צוייג	סטפאן צוויג
כדי ל...	במטרה ל...

ולבסוף, אל תאמר: איש טפש, אמור: בן אדם שוטה.

ולמי שעדיין לא הבין — זוהי רשימה לפורים. ובפורים הבא עלינו לטובה נהגוה ההיפך...

בין הדף והמרקע

● החינוך הדתי — עיון ומעשה

עיון ומעשה בחינוך הדתי בישראל ובתפוצות, מאת אליעזר שטרן. עורכים: דינה שטרן, דב רפל. גומא ספרי מדע ומחקר, צ'ריקובר מוציאים לאור, תל־אביב. 294 עמ'.

פרופ' אליעזר שטרן ז"ל (תרע"ו—תשמ"א) תרם עשרות שנים בשדה החינוך בארץ ובתפוצות, תוך שילוב של עיון — במחקר ובמאמרים, הוראה — במסגרות שונות של מערכת החינוך, ובמשך שנים ניהל את בית הספר לחינוך באוניברסיטת בר אילן שהוא הקים, ומעשה — בפעילות ציבורית ומפלגתית. המאמרים המכונסים בספר זה הם בבואה לדרכו של פרופ' שטרן בעולם החינוך, בעיון ובמעשה כאחד, והם מתחלקים לארבעה פרקים המאפיינים את תחומי הגיונו ופעילותו.

בפרק הראשון מאמרים הדנים בקווים במחשבת החינוך הדתי. במאמר הראשון הוא מברר את מהותה של תורת החינוך ביהדות, מתווה קווי יסוד מנחים שלה, מציין את רכיביה העיקריים, מציג את הנחות היסוד הקובעות את רציפותה ואחדותה ומבהיר את אפיוניה התוכניים והצורניים. שני המאמרים הבאים מאפיינים להגותו החינוכית של המחבר ובראשיתם האדם רייעודו על פי ההשקפה „תורה עם דרך ארץ" וההנהגה הרתנית בתפיסת האורתודוקסיה בגרמניה. המאמר „קווי יסוד במחשבת החינוך הדתי והשפעתם על עיצוב החינוך הדתי בארץ" יש בו כדי לבטא את ה„אני מאמין" של פרופ' שטרן לגבי הבסיס העיוני של החינוך הדתי. הוא מרכז את העיון בשלוש נקודות מוקד: המפגש של החינוך היהודי עם ההשכלה המערבית; המפגש של החינוך היהודי עם האידיאולוגיה הלאומית־הדתית; רציפות הדפוסים החינוכיים המסורתיים ב„חדר" ובמיוחד בישיבה, והמפגש בין הישיבות והזמן החדש. לאחר מכן באה הצעת הכבית של מטרות, יעדים ותכנים בחינוך הדתי, שנוסחה בידי פרופ' שטרן לפני כעשר שנים בעת שעמד בראש ועדה לתכנון החינוך הדתי לשנות ה־80. עוד בפרק זה מאמר על ראשיתה של הישיבה התיכונית בהונגריה — מפעלו של ר"ע הילדסהיימר באייזנשטאט.

הפרק השני של הספר עוסק בבעיות במתודולוגיה של החינוך, בעיקר הדתי, ונדונים כאן מקצועות תנ"ך, דברי הימים וספרות וחינוך לערכים בבית־הספר הדתי להלכה ולמעשה. חינוך מורים ומחנכים — זהו נושאו של הפרק השלישי, ובו מאמרים העוסקים בהדרכת מורים בבתי־מדרש למורים ובאוניברסיטאות. פעילותו החינוכית של המחבר בגולה באה ביטויה בפרק האחרון שבספר שנושאו החינוך בתפוצות. יש כאן מאמרים על תכנית הלימודים לבית־ספר בתפוצות, חינוך לערכי היהדות בבית־הספר היהודי בגולה, חלקו של הרב בחינוך הנוער בגולה, ועוד. חותמים את הספר נספחים, הכוללים חומר משלים לחלק מהמאמרים.

*

● המוסיקה של שירת הבקשות

פרקים במוסיקה של יהודי מרוקו, מאת אברהם אמזלג. הוצאת ברית יוצאי מרוקו בישראל. 140 עמ' + 3 עמ' באנגלית.

„שיר ידידות", קובץ שירת הבקשות של יהודי מרוקו, שיצא לאור במרקש בשנת תרפ"א (1921), מביא כ־550 פיוטים המחולקים על פני עשרים פרשיות השבוע שבין פרשת בראשית לשבת זכור. יהודי מרוקו נוהגים להשכים קום בשבתות שבין סוכות לפסח, להתרכז בבתי הכנסת ולשיר את פיוטי שירת הבקשות. מטבע הדברים תופסת שירת הבקשות מקום נכבד בספר שלפנינו, פרי עטו של המוסיקולוג והמלחין ד"ר אברהם אמזלג, שכבר כתב שני חיבורים העוסקים במוסיקה ובפיוט של יהודי מרוקו ובפיוט בבית הכנסת.

ספר זה מקיף, כפי שמציין המחבר, פרקים אחדים במכלול המוסיקה רב־הפנים של יהודי מרוקו. בפרק הראשון יש דיון במודוס המגרבי, תוך התרכזות במוסיקה העממית—עירונית והאמנותית, סגנונות שהיהודים מיקדו בהם את התעניינותם. הפרק הבא עוסק בנובה האנדלוסית. הנובה נחשבת בעיני המרוקנים, יהודים וערבים כאחד, כשיאה של המוסיקה המגרבית. היהודים במרוקו השתתפו בביצועה, בלשונה ובצורותיה המקוריות, אם כזמרים ואם כנגנים. הפרק השלישי דן במבנה, בהתפתחות, בצורות הפיוט, המוסיקה והביצוע של שירת הבקשות. בהמשך עוסק המחבר באחת הצורות המרכזיות במוסיקה המגרבית — הקצידה — ששולבה בראשית המאה העשרים בשירת הבקשות. בפרק המסיים בוחן ד"ר אמזלג את מקורות המוסיקה של שירת הבקשות, תוך עיון בסגנונות וביחס בינה לבין סגנונות אחרים הרווחים במוסיקה של המגרב.

*

● ערים קדומות בנגב

שבטה, דמותה של עיר ביזאנטית בנגב, מאת ארתור סגל. הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה. 122 עמ'.

שש הערים הקדומות בנגב — עבדת, חלוצה, ניצנה, שבטה, רחובות וממשית — נוסדו, קרוב לוודאי, על־ידי הנבטים במאות הראשונות שלפני הספירה הכללית ובמאות הראשונה לספירה. יישובים אלה הפכו לערים של ממש בתקופת השלטון הביזאנטי, בעיקר במאות החמישית והשישית. למרות שנעשו מחקרים וחפירות בשרידי ערים אלה, נותרו עוד הרבה סימני שאלה סביב עניינים יסודיים הקשורים בהן.

ד"ר ארתור סגל, מרצה בכיר לארכיאולוגיה הקלאסית וראש החוג לארכיאולוגיה באוניברסיטת חיפה, מסכם את הממצאים הקשורים בשבטה, השמורה והשלמה ביותר מבין ערי הנגב העתיקות, והוא מדגיש בעיקר את התכנון העירוני, הארכיטקטורה והעיטור הארכיטקטוני. המחבר חקר במשך שלוש שנים את נושא תכנית העיר של שבטה הביזאנטית ואת הארכיטקטורה הציבורית והפרטית שבה, בהתבססו בעיקר על ניתוח תצלומי אוויר, על סקר מדוקדק בשטח, על מדידת הבניינים החשופים כבר בשלמותם או בחלקם ובמקרים מסוימים נערכו חפירות בדיקה.

בספר שהופיע בצורה אלבומית מהודרת כלולים 110 איורים וצילומים, והוא שופך אור על עיר קדומה זו, השוכנת במרחק 43 ק"מ מדרום־מערב לבאר־שבע ושטחה פחות מ־81 דונם. חלק מהמסקנות שלו לגבי שבטה כוחו יפה גם לגבי שאר הערים הקדומות בנגב. בין היתר הוא מציין, כי ערי הנגב התקיימו על חקלאות המדבר המתוחכמת וסביבן השתרעו עשרות אלפי דונמים של שדות ומטעים, הידע, המינהל היעיל והמדיניות הנבונה של השלטון המרכזי — כל אלה חברו יחד והבטיחו שגשוגה של אוכלוסיה עירונית (וגם אוכלוסיה כפרית בחוות ובכפרים הפזורים בין שש ערי הנגב), אשר ביססה את קיומה על חקלאות מדבר מתוחכמת. שמא יש בכך משמעות גם לפיתוח הנגב בימינו?

*

● מאורעות היסטוריים בראייה אישית

שמונים שנה ועוד..., מאת גרדה לופט. הוצאת עם עובד, תרבות וחינוך, תל־אביב. 152 עמ'.

ספרה זה של גרדה לופט, שנפטרה לפני פחות כשנה, סמוך להגשת ספר זכרונותיה לדפוס (תורגם על־ידי מרים הרמן), הוא מצד אחד סיפור אישי, אולם כפי שהיא מציינת בהקדמתה, „אך לי שהיי היו קשורים בקשר הדוק עם גורל ההתיישבות הציונית והתפתחותה של מדינת ישראל, קשה להבדיל בין גורלי האישי ובין המאורעות ההיסטוריים. ידידי היו מלכתחילה שקועים בעשיית ההיסטוריה והיו בשר מבשרה, רוח השפיע, כמובן, באופן מהותי על חיינו הפרטיים. הצלחות ציבוריות היו בעבורנו הצלחות של היחיד. כשלונות של התנועה הציונית ושל מדינת ישראל היו חלק מן החוויות האישיות שלנו, ונמצא שאני עוסקת כאן בחיים כפולים — בחיי האישיים ובחיי המקצועיים".

העובדה שהמחברת היתה אשתו הראשונה של חיים ארלוזורוב ולאחר מכן נישאה לצבי לופט, אף הוא דמות בולטת ביישוב הארץ־ישראלי, כבר מפקיעה את זכרונותיה מגדר של זכרונות אישיים. אך אם נוסיף לכך את העובדה, היותה עתונאית במשך כחמישים שנה (כתבה בעתונים בארץ ובאירופה) ואת היותה צמודה לאירועים היסטוריים ולצומתי הכרעות, הרי שהספר אוצר בתוכו השתקפות של התרחשויות ואישים בתנועה הציונית ובמדינת ישראל, כבעד לראייתה האישית של המחברת.

בספרה היא מתארת את ילדותה בקניגסברג שבגרמניה, כבצירת ילדיהם של חיים והנה גולדברג, לימודיה בבית הספר היסודי, בגימנסיה ובאוניברסיטה, המעבר לברלין שם המשיכה בלימודיה הגבוהים, ימי מלחמת העולם הראשונה, ההכשרה, העלייה לארץ בשנת 1924 עם חיים ארלוזורוב ותחילת הקריירה העתונאית באותה שנה ככתבת השבועון של ארגון ציוני גרמניה, ה„יודישה רונדשאו", ומכאן החיים בארץ־ישראל וזכרונות כמאורעות החשובים בעשרות השנים האחרונות. יש עניין מיוחד בתיאורים של אישים שהכירה, כמו חיים ויצמן, זלמן שזר, גרשם שלום, דוד הורוביץ ועוד.

ש. יהושע

יהדות המזרח בתקופת השואה

מאת יונה כהן

„פעמים", פרקי עיון במורשת ישראל במזרח ספר 29, תשמ"ו, ירושלים. הוצאת יד יצחק בן צבי.

זה מקרוב הופיעה חוברת „פעמים" מספר 29 (הוצאת יד יצחק בן צבי, ירושלים), והיא משלימה סדרה של שלוש חוברות על יהדות ספרד והמזרח בתקופת השואה.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה, נמצאו בעולם כ־16.7 מיליון יהודים. מבחינת מידת חשיפותם לאיום הנאצי, מסווג אותם עורך „פעמים", יצחק בצלאל, לארבע הסיבות: ארצות שבהן שלטה גרמניה ודין היהודים נגזר למיתה; ארצות שבהן שלטו בעלות בריתה של גרמניה, והיהודים בהן סבלו גזירות ורדיפות; מדינות ניטראליות, שבהן הוכלו גזירות על היהודים כביטוי כתנופות השלטון לגרמניה; מדינות שלחמו בגרמניה, שבהן היו היהודים בטוחים מאימת הנאצים.

ערב המלחמה היו מיליון יהודים בארצות שבשליטת בעלות בריתה של גרמניה: איטליה ומושבותיה, לוב ואתיופיה, מושבות צרפת של וישי בצפון אפריקה, בלקאנס, בולגריה ובמדינות מוסלמיות נייטראליות, כגון עירק, אירן, טורקיה, אפגניסטן. בארצות אלה היו גילויים של איבה, גזירות כלכליות, אפליה ודיכוי.

בשלוש חוברות „פעמים" (27, 28 ו־29) הובאו מאמרים כמעט על כל הקהילות של יהודי ספרד והמזרח. הראשונה עוסקת בהשמדת היהודים ההרריים בקאוקז וקהילות יהודיות ביוון, ביוגוסלביה ובבולגריה. בקהילות הנ"ל עמדו הגרמנים בפני בעיית „מיהו יהודי" לצורך השמדה. הנאצים הוציאו את הקראים מכלל הגזע היהודי ולא גזרו עליהם כליה. הם היו מסופקים גם בדבר יהדותם של היהודים ההרריים והגרוזינים, יהודי בוכארה ואפגניסטן. בשל הספק הזה ניצל מהשמדה קובץ קטן של יהודים מבוכארה ומגרוזיה שחיו בצרפת.

בחוברת זו, מספר 27, פרטים על רצח יהודי קרים, יהודי יוגוסלביה ופרטים על הצלתם של יהודי יוון, והשתתפותם של היהודים ביוון במלחמת הפרטיזנים, בסיועה של הכנסייה היוונית. רשמים מרטיטים את הלב מעלה ליאון כהן, יליד סלוניקי, על התקוממותם של עובדי המשרפות, ב־7 בספטמבר 1944, במחנה ההשמדה בבירקנאו, שמרביתם הוסלו בידי הגרמנים.

החוברת השנייה, מספר 28, עוסקת בקהילות שהיו בשליטת צרפת הווישאית: אלג'יריה, מרוקו, טוניסיה ולבנון; ובקהילות שהיו בשליטת איטליה הפשיסטית: איטליה, לוב ואתיופיה. קהילות אלה היו חשופות למדיניות ההשמדה הגרמנית, אך בשל קוצר זמן שלטונם לא הספיקו לבצע את זממם.

עם כל זה, כשמונת אלפים מיהודי איטליה, שהם כחמישית מכלל יהדות זו, נרצחו. יהודי לוב סבלו מהגבלות שנ"ת בתנאי הכלכלה והחברה. כחמשת אלפים יהודים נעקרו ממקומותיהם, אלפים מהם גויסו לעבודות כפייה, ורק קץ השלטון האיטלקי (1943) הציל את יהודי לוב.

החוברת שלפנינו, מספר 29, המשליכה את ה־סדרה על יהדות ספרד והמזרח בתקופת השואה, מוקדשת לקהילות היהודיות בארצות מוסלמיות עצמאות, שהליטתן ספגו את האידיאולוגיה ה־נאצית כלפי היהודים: טורקיה, אירן, עירק ואפגניסטן.

פרופ' אמנון נצר דן באנטישמיות באירן בשנים 1925—1950, שהושפעה מהפעילות הנאצית באירן. ב־1936 ביקר שם שר האוצר הגרמני, ד"ר שאכט, השאה ריזה הוזמן לביקור בגרמניה, אך הוא לא נענה מפחד הרוסים והאנגלים. ע"ב פלישתם של הגרמנים לרוסיה הגיעה הפעילות הנאצית באירן לשיאה. מהנדסים גרמניים פיקחו על תחנת השידור בטהרן. באירן מצאו מקלט רשיד עלי אלכילני וה־מופתי הירושלמי, האג' אמין אל הוסייני. השדרנים הנאצים הפיצו דברי נאצה על היהודים. התפתחה אנטישמיות כלכלית. מפעלים נסגרו בפני יהודים. היו גם גילויים של חרם על יהודים וסחורתם. בערים ועיירות היו פרעות דמים. ככל שקרבו ה־גרמנים לגבולות אירן התפללו האירנים לנצחון הגרמנים התכוננו למבצע רצח יהודים (ג'יהוד כוש").

ב־1941 דרשו הסובייטים והבריטים מהשאה ה־אירני לגרש מארצו את הסוכנים הגרמנים. הגרמנים הודיעו לשאה שהם עומדים לכבוש את דרום רוסיה וקרבים לאירן. משעיכב השאה את גירוש הגרמנים מארצו פלשו צבאות רוסיה ואנגליה, ב־25 באוגוסט 1941, לאירן. בספטמבר נאלץ ריזה שאה לוותר על כסאו לטובת בנו, ויצא לגלות לדרום אפריקה.

ד"ר אבנר לוי כותב על יהודי טורקיה ערב מלחמת העולם השנייה ובמהלכה. ד"ר נסים קזז דן בהשפעת הנאצים בעיסוק בפעילות אנטי־יהודית בשנות 1933—1941, בפרעות שהיו בשבועות תש"א (1941), שבהן נהרגו 180 יהודים, מאות נפצעו, אלפי בתים וחנויות נשדדו.

ד"ר אודי קופפרשמידט מביא אחד מהקולות המעטים במזרח הערבי שנשמעו אז, אשר הביעו נכונות לעזור ליהודים שנרדפו על ידי הנאצים, קולו של אנטון בוטרוס ערידה, הפטריארך ה־מארוני בלבנון, שהציע לקלוט אלפי יהודים מ־עיראק בלבנון.

בן־ציון יהושע מפרסם פנייתם של ראשי עדת יהודי אפגניסטן בירושלים, בתרצ"ה (1935), ל־סוכנות היהודית לבוא לעזרת אחיהם באפגניסטאן, נוכח התגברות ההשפעה הנאצית בארץ זו.

ד"ר שמואל ספקטור מביא תעודות נאציות, שלפיהן טענו ראשי הקראים באזור גרמניה, ש־אינם יהודים במוצאם, ואין להחיל עליהם את החקיקה האנטי־יהודית הנאצית. השלטונות הנא־צים קיבלו טיעון זה, ואף גייסו קראים ליחידות נאציות.

בצדק מציין עורך „פעמים", כי ידיעת השואה והמודעות לה בקרב יהודי ספרד והמזרח אינן נזקקות לכך שיצויין שגם יהודים אלה היו בין קרבנות הנאצים. השואה שהכריתה שליש מהעם ה־יהודי, גם אם הנספים היו מארץ אחת, דיה לעורר בכולנו מודעות זו. ברור שהשואה היתה הרה גורל, ופצעה פצעים עמוקים בלב כל אחד מבני העם היהודי בכל תפוצותינו. בתקופה זו של הנאצים בא לידי ביטוי ייחודו של עמנו בין הגויים, קהי־לות שהושמדו וקהילות שעמדו על סף ההשמדה.

יהלומים או שברי זכוכית

מאת בנימין צביאלי

בית היהלומים, סיפור הטלוויזיה הישראלית מאת צבי גיל, ספריית הפועלים, 152 עמ'.

למעשה אין זה ספר, בסך הכל ספרון, מין כתבה ארוכה. אמנם כתובה בשטף, אפשר לומר בסגנון עתונאי דרמאטי בלשון רהוטה וקולחת ועוקצנית שופעת מטפורות סלנגיות המקובלות אצל סופרים ועיתונאים מסויימים הרוצים ראשית כל להסב את תשומת לב הקורא לעצמם. ראו במה אני חריף, ראו במה אני חד עין. ראו במה אני יודע הכל.

אחרת, קשה להבין מה אצה לו לצבי גיל הדרך, מה דחף אותו לכתוב „היסטוריה" של הטלוויזיה הישראלית. שעד עתה „כשתרצה" על פני כברת זמן של שמונה עשרה שנה. ובספרון עצמו עוד פתוח, היא עדיין בתוך תוכו של התהליך „ההיסטורי" הזה, על כל התהפוכות והגלגלים, ואת סופו מי ישורנו. יותר על כן, המחבר בהיותו מעורב אישית, ואין ספק — גם אמוציונלית ו„קביה" ב„היסטוריה" זו אינו יכול לראות את הדברים מתוך ראייה אובייקטיבית. „אפשר לומר כי הכיה כאן מידה רבה של יושר אינטלקטואלי בעצם ההצעה לרצות לכתוב את הספרון.

צדק איפוא יוסף (טומי) לפיד בסרבו להפיק סרט תיעודי על הטלוויזיה, כפי שהציע צבי גיל, כי חששותיו התאמתו במלואם בספרון שלפנינו. זאת סלקציה שרירותית של דברים שהיו וקרו והתגלגלות שרירותית עוד יותר לדברים שהיו וקרו, והדברים אמורים גם כלפי „הנפשות הפועלות" על הבימה הסוערת הזאת ששמה הטלוויזיה הישראלית ורשות השידור". אחדות מהן זכו ל„טיפול נמרץ" מצד המחבר ואחרות — לא בא זכרן כלל. כאילו לא היו מעולם. ואפילו מדי לא היו. האי שאפשר לומר, כי תפקידו של ההיסטוריון הוא לברר ממלאי הקורות את המאורעות החשובים ביותר, ועל ידי כך ליצור או לשחזר. את המונח העבר. אך זה בדיוק מה שאמרנו, עוד לא בא זמנה של הטלוויזיה שיכתבו את ה„היסטוריה" שלה.

זאת ועוד, צבי גיל מודה בעצמו, כי הוא אינו עוסק בספרו בתככים שהטלוויזיה כשדרות. „אלה ראויים להתייחסות נפרדת מעמיקה היסטורית", כלשונו. אם כן במה עוסק הספר? באפיזודות, בזיכרונות, בסצנות רכילויות, ואולי קצת „פיקנטי", מין דוקודרמה קטנה. משל למה הדבר דומה? לכי שכותב הערכה על ספר ומסתפק בציון הציבה שהכריכה והנייר כשובה, והדפוס ברור...

ואף־על־פי־כן יש שמדפס גורם הנאה לקורא, הלא פותחו בגנות אלא כדי לסיים בשבח. הספרון נקרא בנשימה עצורה כמו סיפור מתח, בעיקר שמות פרשיות האירועים. ומי ששכח את „המאורעות הכבירים" שאירעו בטלוויזיה לפני מספר שנים ולא הבין את פשרם, הנה ליהנות ניתנות לפניו מיס שערי בינה והוא יודע עכשיו בדיוק מה קרה מיידי ההולכים ילמני פלאים, ומי משך באיסים ומי יצא יחיד ומי יצא נפסד. ומי היו הפליטוניראים שהזיזו את כלי השחמט ב„בית היהלומים", ויש סיפורים „מיתיים" שדצרי המזייפים את הגרוטסקיות של ביזוי גוליבר.

צבי גיל ניחן בחוש עיתונאי, ויש סיפורים שהוא בונה להם דבר ומותח אותם על פני כמה עמודים

בדרכו של כתב מומחה. הסיפור הדרמאטי על הבניין לשדר תכניות טלוויזיה בליל שבת, אפשר לעשות ממנו מותחן טלוויזיה מדרגה ראשונה עם „הפי אנד", כביכול. והסיפור על שני הכתבים שנסעו בלי רשות למצרים כדי לסקר את הועידה שסאדאת הכוון לקיים בקהיר אף הוא חומר לדרמה קולנועית שרבים ירוצו לראותה.

יש בספרון כמה גילויים מעניינים על דעתם של מדינאים על הטלוויזיה בטרם קמה — בן גוריון, אשכול וגולדה מאיר — ולאחר שקמה והחלה להפיך את „ביחוזחי" באוכלוסיה הישראלית — בגין, דיין ואלון. יש להבין, כי בטלוויזיה שקמה אחרי מלחמת ששת הימים ונועדה לשמש מנוף הסברתי של מדינת ישראל כלפי האוכלוסיה הערבית בארץ ובארצות ערב השכנות, לא מילאה את תפקידה העיקרי הזה, ותחת זה הפכה ל„מטרד" ביורוקרטי תרבותי וחברתי של המדינה שממנו לא נשתחררה עד היום.

צבי גיל יודע לספר על כל פרשת התככים שקדמו להקמת הטלוויזיה, המאבקים האישיים, בתוך צוות עובדי רשות השידור והמוצע לו. ה־יסוד המצוות הרעוע שעליו נבנה מוסד הטלוויזיה מן הרגע הראשון לקיומו. הוא שאיים לעתים קרובות במפולת מוחלטת ובסגירה. היעדר יד מנוחה ומנהלת והשארת החלטות גורליות בידי כל ספיק או בימאי, עד שהעובדים הפכו, בלי כוונה תחילה, חלק מן „הקולקטיב הפוליטי".

מסופר כאן על מערכת היחסים המקולקלת בין הוועד המנהל של רשות השידור, שהיה חסר אונים לגמרי, ובין המנכ"ל, ובין זה האחרון ומנהל הטלוויזיה, והעובדים ביניהם לבין עצמם. על „הגילדות" המקצועיות שלהם ועל האינטרסים האישיים של קידום ושלטון. לכאורה דברים רגילים ומצויים בכל מוסד ציבורי, אך בטלוויזיה הישראלית, שהפכה להיות מוקדו של כל מין סירוף חברתי שקשה להסבירו, הם מקבלים ממדים גודליים ובמעויות לאוטיות. ייתכן שזה הדבר שפיתה את צבי גיל להוציא את ספורנו לאור, פיתוי עיתונאי סיפורי, מין „סקופ" שלא כדאי לבזבזו.

ולבסוף, הערה לשונית. המחבר משתמש במלה מ ד י ה כאילו היתה זאת צורת יחיד של שם עצם עם סיומת עברית, ולא היא. מדיה היא צורת רבים מן המלה הלטינית מדיום. הטלוויזיה בלבד היא איפוא מדיום; אך הטלוויזיה, הרדיו והעיתונות יחד הם מדיה.

הקנקן אינו דומה למה שיש בו

מאת בת שלום

את ו. ס. נייפול, הסופר ההודי יליד טרינידאד, לא צריך להציג בפני הקהל הישראלי. רבים מספריו תורגמו לעברית ואחד או שניים מהם אף הופיעו עוד הפרפרייה ליסם של הוצאת „עם עובד". ביבים אלה זכה נייפול לתשומת לבה של הביקורת הספרותית בעולם הגדול להרומן מספר השלושה־עשרה שלו שבתרגום חופשי באנגלית אפשר לכנותו כי „חידת התשובה".

הרומן שיצא בהוצאת קנופף כתוב בגוף ראשון ומעורר רושם חזק של אוטוביוגרפיה. „האני המדבר" כאן הוא סופר הודי יליד טרינידאד, אדם באמצע שנות החמישים לחייו, המעדיף את החיים באנגליה על פני כל נוף אחר בתבל, וכל הסיבים הללו מתאימים מאד גם לנייפול עצמו.

עלילת „חידת התשובה" מאופקת ובולטת באור. כמעט שום דבר אינו מתרחש בספר.

הגיבור מציג באהבה, בפרטי פרטים ובלשון פיוטית להפליא, את הירקות השלווה של הכפר האנגלי במחוז ווילטשייר. בינו אוקספורד, חוזר אל הסירה הכפרייה האנגלית ששכר מבעליה אחרי שוטטות אינטנסיביות בכל העולם, כחולים המספר שאין מקום קסום יותר לבלות בו את שאריות היוו באשר בפינה השוכה לא רחוק מסביבתי ומישור סליסבורי באלבון מימי ויקטוריה.

לאט לאט, בהלוך עשר השנים שהוא עושה בסירה — מגלה המספר שהקנקן אינו דומה למה שיש בו. כלפי חוץ — זה עדיין אנגליה היפהפיה האיומרגדית, הבלתי משתנה, האריסטוקרטית — אבל בתוך הפרי הנפלא כרסמת תולעת הרקב ששבה... הבאה העשרים. גנן ואיכר זקן בסביבת הסירה הולך לעולמו — ועל אדמתו משתלט קונצרן מסחרי גדול. כפרי אחר, משכיל ואינטליגנטי — מתאבד.

מספרות העולם

בעל הסירה מבנו שכר הסופר את ביתו — סובל מדיכאון ד־קדרות נפשית, ובעיקר כנראה מן האילוצים הכספיים שגרמו לו להעביר את בית אבותיו לידי... הזר.

נייפול, ההודי־בלי־מולדת כביכול, שאימץ לעצמו את אנגליה למולדת רוחנית ופיזית, מודה שההתלהבותו מהכפר האנגלי היא חד־צדדית. האנגלים עצמם אינם מתלהבים כל כך מהזר הכהה שהתחפש לבנות לאריסטוקרט בריטי ולו ניסה לשכור את הסירה לפני יובל שנים, כותב נייפול, ודאי לא היה הדבר עולה בידו.

בכל שהפוסקאות בצרפות לעבודים — כך הולך הנוף הכפרי ומתפורר לנגד עינינו. עצים שהיקים בני מאות שנים נשברים בסופה, חלקת שדה בור־ריקה ופורחת הופכת לשכונה של בתים טרומיים המיועדים לנופשים של סוף השבוע, אנשים שבים נספרים בבפתיע כשבון או מהתקף לב (למרות השלוה הכפרית לברות קצב החיים האיטי!) והגיבור שחלם במשך ארבעים שנה נדודים על פריסה אל חיק הטבע האנגלי כחלים בכאב לב שעליו לעזוב ולהפש השובה במקום אחר.

„חידת התשובה" היא איפוא שם כפול משמעות. בשביל המהגר בן התרבות האחרת שאמכם למד והתהגר באנגליה והכשה לעצמו אנגלית ספרותית ייחודית — אין ארץ חלומותיו מקום בו הוא יכול לצפות השובה אמיתית. התרופה היחידה שמציע המחבר לניפול הצאובוב הנוטש את הסירה שבור לב היא... לזכור ולכתוב. הכתיבה, בסופו של דבר, נשארה לו כמולדה האמיתית היחידה.

מחומר כזה — סיפורים אחרים לא היו מסוגלים „לייצר" אפילו סיפור קצר. נייפול מצליח למלא 368 עמודים ולהוכיח שוב שאכן בכוחו, יכול לחתך את חידת האווירה, הנוף והמבטליות האנושיות אפילו במקום שבו כאילו לא מתרחש שום דבר.

*

רצח אחד — שני ספרים

פרשיית רצח בלתי מפוענחת מפרנסת פרשת טלוויזיה חדשה בישראל. פרשיית רצח שהוקירה עלולה שבע שנים רצופות מפרנסת עתה לא ספר אחד אלא שני ספרים חדשים.

האחד נקרא „הדים באפלה" בהוצאת בורו ונכתב ע"י שוטר לשעבר מלוס אנג'לס בשם ג'וזף ואמבאו שהפך לסופר, והשני: „גדברו לרצוח" בהוצאת ויקינג שנכתב ע"י עתונאית חוקרת בפילדלפיה בשם לוריסה שוורץ־נובל.

בשני הספרים מככבים אותם הגיבורים. המורה סוזן ריינרט שגופתה נמצאה במכוניתה בשנת 1979, ילדיה קרן ומיכאל, בני 11 ו־10 שנעלמו ומקבלים להירצחה של אמם ומקובל לחשוב היום שאינם בין החיים, המורה וויליאם ברדפילד המנהל ג"ב ספרות, שכאמור שבע שנים אחרי הפשע, כלומר בשנה שעברה, נמצאו בשני בתי דין ועל ידי שני חבר מושבעים אשמים ברצח.

לחשוב על רוצחים ופושעים המתפקדים כאנשי הוראה? מעורר צמרמורת.

ומדובר לא בעלילה דמיונית אלא במעשה שהיה. בפרשיה עובדתית ומציאותית.

הציבור, כסתבר, אוהב סיפורי אלימות מכאלה. אחרת איך להסביר שלמרות שכמה שוכה לכיבוי „רצח מיין לייני בעיתור בית של שנת 1979 סוקר בהרחבה ובאינטנסיביות בכל כלי התקשורת בזמן גילוי הגופה ובזמן הפיענוח — עדיין הוא צמא לקרוא על הפרשה גם בספר, ובוטב יותר — בספר ספרים.

מי שעקב בארץ אחר ההתעניינות הציבורית בפרשיות הרצח המפורסמות איננו מופתע.

כתיבה מימין לשמאל ולהיפך

מאת רפאל לוי

הקורא את המגילה למפרע לא יצא (מגילה ב, א)

גונדלית („פלינדרום" בלועזית)

במסכת גיטין פו ע"ב מצאנו: „דלמא גונדלית חתים".

הרב ח"י קאסוסקי כותב באוצר לשון התלמוד (הוצאת רונלד בע"מ, ירושלים): גונדלית — בשמאל: הרוצה לכתוב ראובן מתחיל מן השמאל ומהלך אל הימין וכותב „ן בואר".

„הערוך" אומר: „דלמא גונדלית חתים, פי' גונדלית בשמאל הרוצה לכתוב ראובן מתחיל מן השמאל ומהלך אל הימין וכותב נבואר... וכן בכתב יווני, אם מתחיל מן הימין וכותב והולך בשמאל בכתב יוונית כותא אלפא...".

א' אבן־שושן כותב: גונדלית — בהיפוך אותיות או סדר המלים מימין לשמאל ומשמאל לימין.

אברהם א' לבנסטון וד"ר ראובן סיוון כותבים במילון „מגידו החדש אנגלי־עברי" (הברה להוצאת ספרים בע"מ ת"א תשל"ז 1977) על הערך הלועזי „פלינדרום": מלה או פסוק, שאפשר לקרוא אותו גם בהיפוך, כגון המשפט: „אבי איל חי שכך למה המלך משיח לא יבא".

דן פינס וקפאי פינס כותבים במילון „לועזי־עברי המורחב" (הוצאת צמיחי, ת"א, תשל"ז 1977): פלינדרום, פולינדרומון (פלינדרומוס, יוונית — חזר ורץ). מלה, משפט או חרוז, שאפשר לקרוא אותם ישר והפוך: שלש, אבא וכו'.

ראובן אלקלעי כותב ב„לקסיקון לועזי־עברי החדש" (הוצאת מסדה רמת־גן 1976): „פלינדרום" (פלינדרומוס — ביוונית — „רץ בחזרה") — מלה או משפט, שאפשר לקראם ישר והפוך מבלי שישתנה תוכנם (כגון שלש בעברית, מדם באנגלית); הידת רצוא ושוב.

נ' ובסטר כותב במילונו האנגלי הבין־לאומי החדש: „פולינדרום" — מלה או משפט, הנקראים קדימה ואחורה וכן מספר (כגון 18181) שערכו זהה בקריאה בהיפוך.

אחרים מתארים את הכתיבה הנ"ל צורה לוליינית או צורת בורג.

ברוך קרוא כותב ב„מילון תלמודי" שלו (הוצאת אל המקורות, ירושלים): גונדלית — בצורת בורג.

אלקלעי במילון העברי־אנגלי כותב: גונדלית — צורה לוליינית, כתיבה בצורה לוליינית, כתיבה (עברית) משמאל לימין.

מ' יאסטרוב במילון לתלמוד שלו אומר על גונדלית: צורה לוליינית (ספירלית) כתיבה בצורה לוליינית. יאסטרוב מפנה את הקורא למלה היוונית: „בוסטרופדון". אלקלעי כותב על „ביסטרופדון" — סיבוב כשור (ביוונית). שיטה עתיקה של כתיבה מימין לשמאל וחזרה משמאל לימין (כדרך החורש בבהמה).

יצחק אבינרי ז"ל, בספרו „יד הלשון" (הוצאת יזרעאל, תל־אביב, מהדורת דבר, תשכ"ה, 1964) בע"מ 586 ואילך כותב על „שעשועי ישר הפוך". להלן מקצת דוגמאות מן החומר המאלף. המחבר פותח בדבריו של בעל הטורים על „ונתנו" (שבראש פרשת „כי תשא"): „ונתנו, אם תקרינו למפרע יהיה גם כן „ונתנו", לומר לך: כל מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו ולא יחסר לו בשביל זה כלום".

אבינרי מוסיף ומפרט פעלים במקרא הנקראים גם למפרע: אתא, נגן, נתן, שרש וכו'. ובתלמוד: זרז, כרך, סרס, שבש וכו'. שמות הנקראים למפרע: גג, וו, הה, ביב, גין, זוז, לול, מום, סוס וכו'. וכן אבא, אמא.

אשר למלים מרובעות: הגגה וגגו, התה, הצצה וכו'. מלים מחומשות: הדהדה, ודודו, כיצים, כיצים וכו'. בכינויים: ידידי, ישישי, ההוזה וכו'. בצורת הכפולים: כמגמג, לבלבל, לכלכל וכו'. מלים בנות שש אותיות: מיבבים, מיללים וכו'. מלים משובעות: ויהדידי, וישישיו, ותוותוו, ותמימתו וכו'. מלים בנות שמונה אותיות: המחבר מצא כמה כלים בנות שמונה אותיות — ומידידימו, ומישישימו וכו' — אך הללו אינן צריכין אלא לשירה החרוזה.

המחבר מזכיר, שבתלמוד יש מלה המורכבת מילה מאות אחת משולשת והיא „ששש" — שבת כה ע"א. ברם שי"ן ראשונה ימנית והשתיים שלאחרונה — שמאליות (הכוונה: ששמח).

יצחק אבינרי מזכיר גם האות החוזרת ונקראת ארבע פעמים ווו (כגון [החלון] ההוו שלו).

משפטים הנקראים אחורנית: „רבע הלילה צבר". המחבר מזכיר את הראב"ע, שהשיג כמדומה ש"א גבור. מייחסים לו מכתב קצר, שכתב לבני ביתו ובו מודיע כי ישוב בקרוב מדרכו. וזה לשונו: „דעו מאביכם, כי לא בוש אברש, שוב אשוב אליכם כי בא מועדי".

עד כאן מספרו של יצחק אבינרי ז"ל. המתעניינים יפנו לספרו הנ"ל וימצאו בו חומר מופלא ומרתק.

לבסוף כדאי להזכיר תרופה המוזכרת בתלמוד. התרופה מתבססת בכתיבה בהיפוך — היינו, גונדלית. תרופה זו טובה לטיפול בשבה יציאת דם מן הנחיריים.

במסכת גיטין סט, ע"א (בתרגום בארמית): לדם שיוצא מן הנחיריים — יביא אדם כהן, ששמו לוי, ויכתוב לו: לוי למפרע (יוא: יול); ואם לא — יביא אדם, סתם ויכתוב לו: „אני פפי שילא בר סומקי" למפרע; ואם לא — יכתוב לו כך: טעם דלי במי־כסף, טעם דלי במי פגם..." (מין לחש).

● * ●

עוד על ארס נחשים

הרב ד"ר חיים מנחם לוויט מירושלים הואיל לשלוח לנו עוד מראי מקומות בדבר ארס של נחשים (ראה „ענייני לשון ובריאות", „הצופה" כ"ן בחשוון התשמ"ז) כלהלן: בתלמוד בבלי עבודה זרה ל, ע"ב ובירושלמי שבת פרק א', הלכה ד.

בעבודה זרה ל, ע"ב: „שלשה מיני ארס הן, של בחור — שוקע, של בינוני — מפעפע, ושל זקן — צף... אע"פ שאכלו ממנה ט' בני אדם ולא מתו, ושתה עשירי ומת... מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים ולא ירביץ בהן את הבית ולא יגבל בהן את הטיט ולא ישקה בהן לא בהמתו ולא בהמת חברו ולא ירחץ בהן פניו, ידיו ורגליו...".

בירושלמי שבת פרק א, הלכה ד, מצויים דברים דומים. צוין שם בתוך השאר, שהשבן והחומץ, הציר והמורייס (רוטב של דגים כבושים) הדבש — אין בהם משום גילוי. הפירוש: „דאין נחש שותה מהם".

● * ●

ליצן

ליצן — מי שאוהב להתלוצץ.

„אין דור שאין בו ליצנים" — ירושלמי ברכות ד, ב.

„שקעת משה ליצני ישראל מדברים כאחריו" — שמות רבה נא.

„אמר לה הנחש: מן העץ הזה אכל בוראנו וברא את העולם... ואם אתם אוכלין ממנו, יכולים אתם לבראת עולם כמותו... מכאן שהיה (הנחש) ליצן" — (מדרש תהלים בובר א, ט).

לפרשת השבוע — תצוה

על תנוך אוזן אהרן

מאת הרב חיים פרדס

ושחטת את האיל, ולקחת מדמו ונתתה על תנוך אוזן אהרן ועל תנוך אוזן בניו הימנית, ועל בוהן ידם הימנית ועל בוהן רגלם הימנית, וזרקת את הדם על המזבח סביב (כט כ). ומפרש רש"י על פי „תורת כהנים" שם: תנוך, הוא הסחוס האמצעי שבתוך ה־אוזן. ובפירושו של הנצי"ב „העמק דבר" שם פירש: וענין אוזן ובהן יד ורגל, הוא להגביה בזה כח השמיעה (ולקדשו), המביא לידי מעשה ביד. והמעשה מביא לידי הרגל, שעושה לגבוה גם בלי כונה, אלא כמו הרגל שנעשה טבע שני. ועל זה נמשל בוהן רגל. נמצא, שנתינת הדם על תנוך אוזנם של אהרן ובניו, באה לטהר את כח השמיעה שבהם, ודרכם את כח השמיעה של כל ישראל, כדי שיקיימו בכל לבם את מה שנאמר בדברים יא יג: והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי.

בנוגע לכוח השמיעה שבאדם. מצינו שראו בו חכמים כוח מכריע באישיותו ובמהותו. שהרי שנינו במשנה במסכת תרומות פרק א משנה ב: „חרש" שדיברו בו חכמים בכל מקום (הכוונה היא) שאינו לא שומע ולא מדבר. והרמב"ם בפירוש למשנה שם כתב, כי משום שאין הוא שומע מלידה, לכן אין הוא מדבר. וכבר כתבו פוסקים רבים, כי אם ילמדו את החרש לדבר באמצעים החדשים העומדים לרשותנו כיום, דינו כמי ששומע ומדבר. והדברים פשוטים וברורים, לכל מי שדעתו וסברתו ישרות ואמיתיות. אך אם אין הוא שומע ואין הוא מדבר, עליו אמרו במסכת ראש השנה כט א במשנה, כי דינו כשוטה שאינו יכול להוציא את הרבים ידי חובתם, משום שהוא עצמו פטור מכל ה־מצוות שבתורה. ובמסכת סנהדרין סו א כינו את החרשים בשם „אומללים שבעמך", ללמדנו, עד היכן ועד כמה מגעת חשיבותו המכרעת והחיונית של כוח השמיעה שבאדם. וכמו ששנינו במסכת בבא קמא פה ב: אמר רבא, קטע את ידו (של חברו) נותן לו דמי ידו, שיבר את רגלו נותן לו דמי רגלו, סימא את עינו נותן לו דמי עינו, חירשו נותן לו דמי כולו. ומפרש רש"י שם: חירשו, אינו ראוי לכלום. והרמב"ם בהלכות חובל ומזיק פרק ב הלכה יב כתב: הכה את חבירו על אזנו וחירשו, נותן לו דמי כולו, שהרי אינו ראוי למלאכה כלל. וראה מה שכתבו התוספות בבבא קמא שם בסוף דבריהם, וב„הגהות מיימוניות" ל־רמב"ם שם. נמצאנו למדים, כי כוח השמיעה שבאדם מכריע הוא בחשיבותו, וערכו גדול יותר מכל חושיו ואיבריו.

ובאמת, הרי כל קבלתה של תורה תלויה וקשורה היא לכוח השמיעה שבאדם, שהרי נאמר להלן כד ז: ויאמרו, כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ואמרו במסכת שבת פח א: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול (מן השמים) ואמרה להם, מי גילה רז (וסוד) זה לבני, שמלאכי השרת משתמשין בו. (שהרי נאמר בתהילים קג כ:) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו, לשמוע בקול דברו. ברישא (ובתחילה, נאמר שם:) עושי, והדר, לשמוע. וישראל אף הם תפסו לשון זו של „נעשה ונשמע", כלשונם וכדרכם של מלאכי השרת. ואם כן, הרי השמיעה ה־גשמית־הממשית והקליטה הרוחנית של הדברים, היתה קובעת ומרכזית בקבלת התורה ב„נעשה ונשמע". ובנוגע למצוות קריאת שמע, שהיא יסוד האמונה וקבלת עול מלכות שמים, אמרו במסכת ברכות יג א לפי דעה אחת: שמע ישראל תשמע לאזניך (את) מה שאתה מוציא. מפיך. משום שהשמיעה הממשית מחדירה את הדברים עמוק במוחו של האדם, עד ש־הוא עושה ופועל ונוהג על פיהם גם לאחר זמן רב. והרי כלל גדול נקוט ומקובל בידינו, כי „שומע כעונה", כמו שאמרו במסכת סוכה לח ב. משום שהשמיעה בכוונה ובלב שלם, נחשבת לשומע כאילו הוא עצמו אמר ממש את הדברים ששמע מפי האחר. עד כדי כך מגעת מעלת השמיעה ההאזנה והקליטה. ובמסכת חגיגה ג א, דרשו את מה שנאמר בדברים לא יב בנוגע למצוות „הקהל": הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך, למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'. למען ישמעו, פרט למדבר ואינו שומע (שהוא פטור ממצוות הקהל). משום שכל עיקרה של מצוות הקהל לא באה, אלא כדי להקרין ולהשפיע על הציבור באופן ישיר ובלתי אמצעי, מדברי התורה שהשמיע המלך באוזניהם. ואם חסר לו לאדם כוח השמיעה, ואין הוא מסוגל לקלוט ולספוג אל קרבו את דברי התורה והקדושה במישרין מפה לאוזן, הרי הוא פטור ומשוחרר לחלוטין מקיומה של מצוה זו.

וכמה נאים ונפלאים הם דברי הגמרא במסכת כתובות ה ב: מפני מה אצבעותיו של אדם משופרות (ומשופעות בסופן) ביתידות, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יניח אצבעותיו באזניו (כדי לסתמן, שלא ישמע). תנא דבי רבי ישמעאל. מפני מה אוזן כולה קשה והאליה (שבקצה האוזן) רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יכוף (ויכופף) אליה לתוכה. תנו רבנן. אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים, מפני שהן נכוות (ונפגעות) תחילה לאיברים. ומפירושו של רש"י שם, למדנו דבר גדול. רש"י מסביר שם, כי אזנו של אדם רגישה ופגיעה באופן פיזי וממשי, ונכוית מן האש יותר מן האיברים האחרים. שהרי אמרו ב־מסכת עבודה זרה לח א: האי עובד כוכבים דחזק רישא, שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה. כלומר, גוי שצלה ראשו של חגב ולא התכוון כלל לבישול, מותר לאכלו אפילו מאזנו, שהיא רכה וקלה ונוחה להתבשל לפני ויותר מכל האיברים. ומפרש רש"י במסכת כתובות שם, כי „הן נכוות תחילה לאיברים", פשוטם כמשמעם של דברים. שהאוזן השומעת דברים בטלים מגונים ופסולים, הרי היא נפגעת ולוקה בכח השמיעה שבה, ולא רק מן הבחינה הרוחנית־השכלית־המופשטת.

וכה חשובה ונעלה היא סגולת השמיעה וההק־שבה של האוזן, עד שמנו אותה חכמים במסכת אבות במקום השני בין ארבעים ושמונת הקניינים שהתורה נקנית בהם, והיא „שמיעת האוזן". וכמה מאלפים הם דברי רבינו הגדול הגראי"ה קוק זצ"ל, שנדפסו בספר „מאמרי הראי"ה" חלק א עמ' 204. ואלו דבריו: מצאנו לרבי אליעזר הגדול שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם (סוכה כז ב. ויומא סו ב). וקשה בזה מה שמצאנו ב„אבות דרבי נתן" פרק ו גבי רבי אלי־עזר, שדרש בדברים שלא שמעתן אוזן מעולם. ול־כאורה זה סותר את הכלל של מידתו של רבי אליעזר, שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו. וצריכים אנו לומר, שהפה של הרב (של רבי אליעזר) אב התורה רבן יוחנן בן זכאי אמרו (את כל מה שאמר תלמידו רבי אליעזר), אבל מכל השומעים הצטיין רבי אליעזר הגדול בהקשבתו העמוקה, שאזנו שמעה מתורתו של רבו שלא שמעו אחרים. ואת אותה האזנה־הקשבה־שמיעה ישראלית מיוחדת־עליונה, באה הזאת ידה־לקבוע, על תנוך אוזן אהרן הימנית.

هكذا من الأصل

هكذا عن الاصل

מורי ורבותי, אחי ורעי

מאת משה קרונה

„עולם חדש" בארץ ישנה (ב)

ברוב עם הדרת איכות

הנכון הוא, כי שמחנו מאוד לעלייתו המאוחרת של אחד מבני חבורתנו הצעירים בגרם המעלות של העבודה. כולנו בדור הבנים של הפועל המזרחי — מה שמשה שפירא היה מכנה בשם „המשמרת הצעירה" — היינו בבחינת „דור עליה", „מספסים" ותופסים מקומות גבוהים יותר במבכות ואחריות. אולם התבוננות קרובה יותר בסביב עבודתו ועיסוקיו של בנימין שחור — העלתה מחשבות הרהורים. יכולנו לראות בחוש ממש כי בנימין שחור — האיש והחבר — עובר תהליכי השתנות בעקבות השינויים הדרמאטיים שאירעו בתהליכי הוויתה והתגבשותה של התנועה עצמה. „ימים ידברו" — אכן „דיברו" הרבה מאוד והכניסו קיבצא קיבצא לתוך התנועה שינויים והליכים אחרים במבנה, בכוח האדם הפוסק בפועל בעבודה היום יומית בתנועה במרכז ובסניפים, אורחות מחשבה ויחסי חברות — — — הכל היה שונה ממה שהיינו רגילים בעבר. ראינו סימנים ברורים של המגמות בתנועה כתוצאה מקליטתם של רבבות חברים חדשים מסוגים שונים של רקע וחינוך או אי חינוך. התהווה נגד עינינו מבט מתוך ההכרה של פוליטיזאציה מופלגת. מהיכולת של הפעלת מאניפולציות מכסיסיות בתוך „מרכזי הכוח" של רוב העולים החדשים למיניהם וכדומה. בקיצור: אפילו אנו שהיינו מאז ומתמיד במליצים על אופיה העממי של התנועה מול האלטרנטיווה של הגרעת איכות — אפילו אנו כמעט שנבהלנו מעוצמת הצמיחה ההמונית.

חזרה ל„נוסח" הישוב הישן

לפתע התחלתי להבחין בתופעה שהגה בנימין שחור שלנו — איש תנועת הנוער הנמי — מתאם עצמו ומתיישר מהר מאוד עם הנוסח החדש שהוא אמנם הכרח המציאות החדשה, אולם לא תמיד מכוון היטב למה שמצפים מבניה בעלת יעדים חברתיים-מוסריים, דתיים לאומיים. כמעט שהייתי אומר כי בנימין שחור הזה, בעל כורחו ובניגוד לרצונו הראשון והמקורי, אל „נוסח" „הישוב הישן" חוזר. סיפר לי באחד הימים בנימין שחור בעצמו כדלהלן: יהודי אחד תמים ושלם מבני „זכרון משה" שבירושלים (היא השכונה שבה גדל חזי) ובעל חנות מכולת ועזרה שאל: אנכי מכיר אותך היטב מילדותך ואולי תואיל לומר לי כעת את האמת לאמיתה — האם התנועה, המפלגה שאתה כה מכור לה תמיד באמת מתכוונת לשם שמים? הסביר לו בנימין שחור בערך כך: אמשול לך משל, שבינינו בנימין שחור חנות המכולת שלך נתייסדה לכתחילה לשם עשיית רווחים ולהפקת פרנסה, צריך ומחוייב אתה להרויח. אולם — כך המשיך בנימין שחור בשיחתו עם האיש — האם יכול אתה לומר בביטחה כי על כל אחד ממאות הפריטים שאתה מוכר בקימעונות או „לאחדים" בלשון הרבים ההם, אתה באמת מרוויח? כלום זה רחוק מן האמת לומר כי לעתים אין אתה מרוויח כלל על אחד הפריטים ואולי — אף אתה מפסיד על אחד מהם? הרי תופעות מסוג זה אינן סותרות את עצם התכלית של חנות מכולת זו. היא נתייסדה לשם רווחים. הוא הדין בעניין התנועה-המפלגה שאתה שואל אם באמת היא מתכוונת „לשם שמים". כן, אמר — היא נוסדה לשם שמים ועשייתה היא לשם שמים. אולם בתוך המציאות ההווי נקרות מכשלות ומזדמנות תקלות. אין היא — המפלגה — טלית שתמיד ובכל היא כולה תכלת. היא שוגה או טועה לפעמים. אולם היא נוסדה בטהרה וכל כוונותיה תמיד הם לשם שמים.

אכן, ביהה נאה זו שהיתה אמיתית והתקיימה באמת מקיפה ומבטאת יפה את המציאות התנועתית-מפלגתית שהתפתחה בעת ההיפך הפועל המזרחי לגוף ציבורי גדול, עממי והמוני. תנועה זו יסודה בהררי קודש ומקורותיה בתפיסה רעיונית טהורה ונאמנה; כוונותיה וציפיותיה — לשם שמים. אולם במירוץ עם הזמן ומתוך פחד אמיתי שמא רבבות של יהודים דתיים מאמינים שהגיעו לארץ יפלו חלילה במלכודות של המפלגות החילוניות — היתה התנועה נאלצת לסגל לעצמה תכונות מסויימות שלא היו נוחות ונראות להרבה מחברינו האיסטניסים האידיאולוגיים.

בנימין שחור היה מראשי האוחזים בהגה — בשום אופן לא יחידי ולא אחראי בלעדי בשעת התמורות האלו בחיי התנועה. זכרה לו אלוקים לטובה, כי לדעתם של רבים מאוד ואף לפי צניעות דעתי שלי — הוא עשה למען הכיוון שבפשרונית נכון היה לעשותו במידה מסויימת. כל הסגולות והתכונות, האמצעים והטכסיסים שהיו מוכרים לו היטב מימי זכרונות הילדות בירושלים של היישוב הישן התעוררו אצלו, ובכלכלתו מופלא, והוא היה מפעילם במציאות החדשה. ימי התחיל ללכת לפניו כמארגן מעולה: העתונות הדביקה לו את התו דיבוע של „המושך בחוטים". „האיש" כיוצא באלה. העתונות והעתונאים, שהכירו „הצופה", סייעו הרבה ליצור לו בדעת הקהל „תדמית" שמצד אחד היתה נכונה וחיובית ומצד אחר — אופיינית לתקופה של „ביטים" המפלגתיים העוסקים כל הזמן במאניפולציות וכדומה. בנימין שחור היה שוחה בכל אלה כדג במים. בזכותו, במידה רבה מאוד, גדלה התרחבה התנועה ויצאה במובן ידוע ממצב של „כוח עולה" למצב של „כוח שכבר עלה". הוא עמד למעשה בראש המאמץ הקולוסיאלי של כתיבת כוחה האלקטורלי של התנועה עד כדי המאקסימום האפשרי.

בנימין שחור נבנה היה על „מחנהו" של משה חיים שפירא. כמוני וכמו רבים אחרים היה אדוק כל ימיו בגישה העממית הדרכוית בחיי התנועה. כמוני אף הוא אהב את הצמצום ובוכובע היה כי צמצום מדעת אינו ערובה לאיכות. אדרבא, ברוב עם הדרת איכות. „אלא כאי — כך היה מסביר למבקרים — אתם טוענים כי השיטה שאנו נוקטים תעורר בעתיד הרבה סבכים ובעיות? האמנם חייבים אני לירא ולחשוש מפני בעיות וסבכים? הרי לכך נוצרנו!"

בדרך כלל היה בנימין שחור ספקן וחשטן. לא בקלות ולא בחיפזון היה מקבל החלטות. היה מתפלבם קודם כל עם עצמו ואחר כך — עם חבריו בלי יוצא מן הכלל. הכבדות שהיה צורך להחליט החלטות בבריאות ממש. אולם משהחליט או משהחליטו דברים שהיו מעכבים אותו בדרך, לא יכלו לו להיות הפוליטיקאי דיוצר, הנסיון ה„ירושלמי" הרב, המסירות ללא כל גבול (ממש) לענייני התנועה — כל אלה הופכלו אצלו בכללא התנופה עד כדי כך שרבים המפלגתיים בארץ שבמחנות האחרים היו לא פעם מתאים, ובסתר לבם אף מקנאים, שבוה" מנהל את ענייניה הנוספים של המפ-

לגה הדתית הלאומית.

ואמנם כן, הזכרנו את המפלגה הדתית-הלאומית היא הרי הוקמה (1956) במידה ברובה הרוב למאמצים תרבים שבנימין שחור השקיע בה, פירוש: לא הוא אשר יזם או הקים את המפלגה. זוהי בהמה. המפלגה הדתית הלאומית הוקמה לאחר תהליך ארוך וקשה של דיונים ובירורים ובעקבות שבהם השתתפו בפועל מאות מראשי התנועה וכבני ניגה בארץ ובתפוצות. זה היה מהלך מחושב היטב. אולם בהיות בנימין שחור משעם בשנות השישים כמזכיר הפועל המזרחי (היום המקביל להואר זה הוא: מזכ"ל) סבבי הדבר שהוא אשר עמד במרכז העניינים היה „מגלגל" עיקרי של המשא ומתן והמאמץ הארגוני שהיה כרוך בכך.

הגנה בתחום האיגוד המקצועי

„מוכרח" אני לשים קנצי למלין בנושא בנימין שחור במקום זה שכן אם אמשיך בסיפורי עליו אתחייב בהקדמת המאוחר שבסיפורי הרשמים-הזכרונות שלי. בהמשך הדברים ודאי נגיע שוב לנושא זה. כאן במקום הזה צריך אני לחזור לסיפור שלי ולומר כי בשובי לארץ (1952) היה בנימין שחור יחד עם אלעזר גואלמן בין הגורמים העיקריים שדחפוני להיכנס לתפקיד של נציג הפועל המזרחי בענייני הפעלת ההסכם עם ההסתדרות בדבר איגוד המקצועי.

אכן, „ביד ועם הארץ" הייתי בנושא זה אולם עברו רק שבועות אחדים לעבודתי בבית הוועד הפועל של ההסתדרות (בבניין היכן שברחוב אלנבי בתל-אביב) וכבר נתברר לי מעל לכל ספק כי לא רק אני בלבד איני יודע ואינני בקי בעניינים אלה אלא שגם, בבחינה מכובדם, חברי וידידי משני הצדדים להסכם אינם מומחים גדולים בהרבה ממני. כמעט שהייתי אומר: התמו על „הסכם" ולא ידעו בדיוק על מה התמו...

פרשה זו לא אספר עליה בפרטי פרטים. אולם עיקרי הדברים הם כאלה: אנשי האיגוד המקצועי של ההסתדרות קיבלוני די יפה לתוך חבריתם. מזכירה הכללי של ההסתדרות בימים ההם היה מרדכי נמיר והאישים שעל האיגוד המקצועי — אהרן בקר ויהושע משל (שניהם בשנים הבאות מזכירי ההסתדרות לאחר תקופת הבינים שבה „מלך" פנחס לבון). עם האנשים האלה (את חלקם הכרתי יפה מקודם) התיידדתי היטב. היו בינינו יחסים של ידידות וחברות של ממש. אמנם, היינו פעמים רבות חלוקים חריפות בדעותינו אולם מיד נוכחתי, כי במערכת היחסים שנתגבשה בינינו כלל וכלל לא היה כל דמיון וצד שווה לאותה מרירות, משטמה והשחדה שהיתה תכונה מובדת ועיקרית ביחסים שבין אנשי מפא"י (מפלגת פועלי ארץ ישראל) לבין אנשי אחדות העבודה ומפ"ם (מפלגת פועלים מאוחדת) בימים ההם. אני והם היינו כנציגי ציבור ידיבים ואילו הם ו„הם" — כולם חברי ההסתדרות ומראשי סיעותיה — היו שונאים אלה את אלה ויורדים ממש לחיי זולתם. לא פעם אחת בלבד הייתי עד ראיה בוועדת המהלכה לאיגוד המקצועי או הוועדה המרכזת כשהגנוי מדוכא עד דכדוכה של נפש למראות „נוגעים" שנתגלו לפני...

הסתבר לי כי, הרבה לפני שחזרתי לארץ הגיע הפועל המזרחי לכלל מסקנה ברורה כי חייב הוא לתת להמוני חבריו הגנה יותר חזקה וברורה בתחום האיגוד המקצועי. בכוחות עצמאיים בלבד, כך היה נראה, לא מסוגלת היתה התנועה לתת להמוני חברים החדשים ההישגים מאוד בשוק העבודה הגנה מאסיבית. המוני חברים אלה שעתה זה נקלטו בהפועל המזרחי מבלי שניתן להם תחילה חינוך רעיוני-תנועתי ומבלי שהיו באמת חדורים רעיונות התנועה ומחוסנים מבחינה אידיאולוגית במידה כלשהי ורק נצטרפו בחלקם אל הפועל המזרחי ב„מקומות" הקליטה ההמונית — חברים רכים אלה זקוקים היו למעין „ביטוח מיבנה" כי אכן הפועל המזרחי מעניק להם באמת הגנה מקצועית בדומה להסתדרות. מבחינה זו היתה החלטת התנועה בעניין הסכם האיגוד המקצועי הגיונית ונכונה. והיה עוד נימוק צדדי לחיוב העניין: „ההסכם" על איגוד מקצועי עם ההסתדרות היה בבחינת תהליך לרעיון ההצטרפות להסתדרות שמכבד עשרות שנים היה מחלחל בלי הרף בתנועה. והיה עוד נימוק אמיתי: בהפועל המזרחי משוכנעים היו כי אמנם כן — הסכם על איגוד מקצועי ישפר למעשה את מצבו של איש הפועל המזרחי שהוא פועל שכיר. אלפים שכירים היו בפועל המזרחי בימים ההם — רובם „פועלי דחק" מסכנים שחיו בתנאי דיור עלובים וכטופלים היו בהמון בעיות וקשיים.

ה„הסתדרות" היתה אף לה „חשבון" בעניינים האלה. כבר מזמן היא באה לכלל מסקנה שלא תוכל לו להפועל המזרחי כל נסיונותיה הרבים ב„שבירה" לא עלו יפה; כל נסיונותיה לא עלו יפה, כמצופה, כל הנסיונות לארגן סיעה דתית חזקה במסגרת ההסתדרות. ממילא צצו אנשי ההסתדרות כדרך שכל „גוברין יהודאין" פראגמאטיסטים מבטן ומלידה עושים: משלימים עם המציאות וסוחטים ממנה את המאקסימום האפשרי. בימים ההם עוד חלמו רבים מאנשי מפא"י כי על ידי תהליך של „קירוב לבבות" הדרגתי אולי אפשר יהא להביא את הפועל המזרחי לכלל הצטרפות להסתדרות והעיקר: לגבש על ידי כך רוב נגד הכוחות השמאליים של „אחדות העבודה" ומפ"ם.

היו איפא דברי הגיון, חשבון וכוונות במעשה ההסכם הזה. אלא מאוד לי התברר בשלב מוקדם למדי שכל הצדדים הרוצים ומעוניינים בקיומו של ההסכם טועים לחלוטין בחשבון. זוכר אני היטב את שיחתי הראשונה עם אחד מראשי ההסתדרות בעניין סדרי עבודתי. וכך, בערך היו חילופי הדברים:

אני: מה יהיא סדר עבודתי?

הוא: „ביום א' בשבוע יש ישיבת המחלקה לאיגוד המקצועי. הישיבה מתקיימת אחר הצהרים. ממילא יש צורך להתכונן לישיבה כזו בשעה שלפני צהרים.

יום שני בשבוע — הוא בדרך כלל „יום ירושלים". חברינו — אמר — קבעו לעצמם מנהג לעלות לירושלים כדי להסדיר עניינים שונים. אף אתה ודאי תצטרך לנהוג כך. והסביר לי — הימים השלישי והרביעי בשבוע — המשיך — נועדים לבירורים שונים, ישיבות של ועדות שונות לשם טיפול בעניינים מעשיים מסויימים. בכמה מהוועדות האלו ודאי תשתתף גם אתה. בימים אלה אף מגיעים חברים מערי השדה ממקומות עבודה ובוודאי תהא אף אתה בין אלה שיפנו אליהם. ואילו יום חמישי „מן היושר" שיהא מוקדש למפלגה במקרה דנן — הפועל המזרחי. ביום חמישי מקובל הדבר ש„הירושלמים" יורדים לתל-אביב וכאן מתקיימים ביום זה בכל שבוע ישיבות מישיבות שונות של מוסדות המפלגה. ודאי — סיים — אתה חבר אחד בלבד של מוסדות התנועה ובכן יהא לך מה לעשות..."

חוסר דינאמיקה

האנשים שעמהם צריך הייתי להתחיל לעבוד היו נציגים נדיבי לב רצו באמת לעזור אבל לא ידעו כיצד ובמה. לא עברו חדשים רבים וכבר נתברר לי כי האיגוד המקצועי ההסתדרותי — הוא עצמו — עובר תהליך קשה של השתלמות והתבוננות לקראת צורות ושיטות של עבודת איגוד מקצועי בהיקף ממלכתי גדול הרבה מכפי שהיו רגילים לו בעבר. תהליך המעבר מאיגודים מקצועיים מגוריים „אינטימיים" למבנות של איגודים ארציים גדולים יותר. כן הנבנע היה שיתקיימו העניינים כפי שהיה בעבר — בתקופת המבנים הקטנים של טרום-המדינה. אנשי מפא"י הבינו אז נכון כי יש להם צורך להביא בתחומים המקצועיים מהאיגודים שבעבר אל התהליך לעבור בשלהות להוק לארץ כדי ללמוד ולהתבונן. חלו גם תמורות בעצמתן של „מועצות הפועלים" המקומיות ו„הסקציות" המקצועיות שלהם. מעמדן של ה„מועצות" פחת והלך. המדיניות המקצועית בעצימתה יותר ויותר ארצית וצבורה באופיה החזירות המקצועית הפכו יותר ויותר למקומות שבהם נערכים בירורים ראשוניים, שתדלנות, היקף עלילות וכיוצא בזה. עיקרו של דבר — כך נראו לי הדברים לאחר כמה וכמה חדשים של לימוד ההתבוננות — הוא בזה שההסכם חסר כלהתחילה ובראש כל סממנים של דינאמיקה. הפועל המזרחי — נראה לי — מקבל בהיקף ההסכם איזה מעמד בתוך מערכת האיגוד המקצועי והמעמד הוקפא אחת ולתמיד. אכבם, התקבלו עקרונות עניין הבחירות, היינו שאין מקיימים אסיפות איגוד מקצועי בשבחות. אולם למעשה הרי כמעט הסתדרים המנהג שאין אסיפות בכלל, אף לא בימי החול... אכבם, התקבל העיקרון שהפועל המזרחי משתתף בבחירות שונות ארציות ומקומיות. אולם מה לעשות התהליכים הם לא כל כך דימוקראטיים כפי שדימינו: יותר ויותר היו נדירות הבחירות הארציות של ההסתדרות הארצית באיגוד המקצועי ומהבחירות באגודות המקצועיות — מהן אין תוחלת מריבה...

ואכן, נה עלי לציין כאשר מתברר לי שעשו „הסכם" שבעיני — ובל אחטא בלשוני — נראה היה כמעין תשלום „כופר נפש" של הפועל המזרחי הניתן הנאה מבירורי איגוד מקצועי ללא סיכוי להפעיל דינאמיקה, ללא אפשרות להרחיב ההשפעה. זה היה בעיני עניין של „סטאטוס קוו" דל תוכן, מוקפא עמוק ועל כל פנים — לא לפי רוחי ודרכי.

הן אמנם לא אוכל להכחיש כי השקעתי מאמצים ניכרים כדי לסחוט ולמצות מהסכם זה את כל המאקסימום. נסעתי הרבה לסניפים וטיפלתי בעניינים בעצמיים של קיפוחי חברים שכירים — מהם קיפוחים אמיתיים ומהם מדומים. היתה לי מעורבות בהרבה דיונים כלליים ומקצועיים ויכולתי במסגרת זו להעביר הרבה מידע ממשי לחברי במחלקה לאיגוד המקצועי בהפועל המזרחי שרובם ככולם תלו הרבה תקוות ב„הסכם" וכולם רצו בכל מאודם לפתח שירותים חיוביים בתחום זה אצל חברינו בכל הארץ. יכולתי גם לכתוב הרבה מאוד בענייני כלכלה ואיגוד מקצועי מעל עמודי „הצופה". התחלתי להתמחות בעניינים אלה. הרבה פעמים הבעתי לעצמי שאלמלא קיימת בימים ההם אוניברסיטה בתל-אביב הייתי מתחיל ללמוד במסגרתה לימודים מסויימים. אולם בתל-אביב עדיין לא היה מוסד אוניברסיטאי של ממש (פרט לעריכת דין — לימודים בשעות הערב) ועל כן נבהל והייתי לאוטודידאקט מובהק, כמעט „מתמיד". למדתי וקראתי הרבה במקצועות שהיו קרובים לעיסוקי היום יומי — כלכלה, ככל האפשר בלי הדרכת מורים מומחים, איגוד מקצועי וכיוצא בזה. כשאני נזכר בנושאים שעמדו אז על הפרק, שדנו בהם התווכחו עליהם ברוב התלהבות — אני מוצא דמיון מדהים בין כל אלה לבין העניינים המעסיקים אותנו כעת, עם כתיבת השורות: אינפלאציה, פיחות ירוד, יצוקות, הידוק החגורה, עצמאות כלכלית, תלות ב„שנור", מדיניות מוניטרית נכונה, שוויון העומס וכיוצאים באלה.

זכור לי מקרה אחד (והיו כמוהו רבים מאוד) במיוחד: ישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות. דיון כלכלי סוער וזותח בראשותו של פנחס לבון. לוי אשכול — שר האוצר בימים ההם — „הכין" אותנו לקראת הדיון המכריע על מדיניות השכר. אף אני נטלתי את רשות הדיבור ואף על פי שבתוך הפועל המזרחי נמצאו אז רבבות פועלים שהיו בחלקם גם היו פועלי דחק או מובטלים העזתי (על דעת חברינו) לדבר בשבחה של מדיניות מרוסנת בכל הנוגע לשכר ותגמולים סוציאליים. לוי אשכול ופנחס ספיר כמעט נהנו מדברי התקיפים והמעמבציים. אולם מה היה בסופה של ישיבה זו — בוטחו ונכלמתי. בסיומו של הדיון הסוער נטל לוי אשכול את רשות הדיבור „כדי לסכם" והנה מה שומעות אזני? — לא פחות מאשר כך בערך: „אני חוזר ואומר כי דברים רעים מאוד צפויים למשק אם תאושר מדיניות כלכלית ומקצועית בלתי מרוסנת. זוהי סכנה של ממש לעצם התהליך לקראת עצמאות כלכלית. אולם מה אעשה — — כך אמר בי נעימה האשכולית הידועה תוך הרמת ידיים ל„אות כי נה" — ואני שלוחם של פועלי ישראל מוכרח לקבל עלי את הדין". כולי הייתי מזועזע עד עומק הנפש. האיש ואחרות רק לפני כמה שעות כי נעמוד לימינו, נגן עליו, הנה הם ה„נבגעים" הראשונים, הפרגמאטיסטים הקיצוניים „העוטים „צחוק" כן, למדתי פרק במה שקרוי פראגמאטיזם קיצוני ויצר לי הדבר מאוד...

אכן, את הפראגמאטיזם הזה כשיטה כלל לא ראיתי כשהגיעו הדברים לעסקי מחלוקת עם סיעות השמאל שבהסתדרות. בחמת זעם נלחמו איש ברעהו. לא בחלו באמצעים ולא נסו ליעום פשרות. לעומת זאת מערכת היחסים הכללית והאישית בינינו לבינם היתה הוגנת ונינוחה.

כל אותן השנים (קרוב לארבע) הייתי פעיל למדי במסגרת התנועה בכלל ובמוסדותיה המצומצמים — בפרט. לא היה לי תואר רשמי ולא מעמד פורמאלי שהרי „החטא הקדמון" של היעדרותי מהוועידה האחרונה עדיין לא „כופר". אלא, חברי, אחי ורעי, הרי היו „גזלנים" יהודים, צירופי הצטרפתי להמון דיונים. ובסך הכל היו לי ארבע שנות עבודתי כנציג הפועל המזרחי בהסתדרות הכללית (לענייני האיגוד המקצועי) מעין שנות קליטה כהודעת של מעין „עולה חדש". שנות קליטה והמהגה. חיכיתי להזדמנות ראשונה כדי לירד בנחת מן העגלה הזו של האיגוד המקצועי שלא היה לי נוח בה. ציפיתי לאיזה פנה והנה האה. הוא בא. בשנת 1956 הוקמה המפלגה הדתית לאומית בוועידה גדולה בתל-אביב. עליתי ונתעליתי ל„עגלה החדשה" הזו ונפתח אצלי שוב דף חדש בספר החיים.

באמת ובאמונה / [illegible]

א. עמוד האמונה

הצבי יהודה על במותיך חלל — איך נפלו גבורים?!

ביום שנסתלק הרצי"ה קוק זצ"ל, ראש ישיבת „מרכז הרב" בירושלים, נדמה לי כאילו מרן הרב זצ"ל עצמו נסתלק בפעם השלישית מן העולם. בפעם הראשונה בג' באלול תרצ"ה, בפעם השניה בי' בכסלו תשי"ב — בפטירת תלמידו-חברו הרב רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל, ובפעם השלישית בי"ד באדר תשמ"ב — בפטירת בנו יחידו הרצי"ה זצ"ל. שכן היו שני הצדיקים הגדולים האלה ממשיכי דרכו בקודש של מרן הראי"ה זצ"ל.

הרב צבי יהודה קוק זצ"ל היה דמות מיוחדת במינה מן הסוג הנעלה של „גבורי כח עושי דברו, לשמוע בקול דברו" 1). האיתן הזה היה עמוד האמונה, הוא ניצב כציר הלכיש מוכח אביהם של תורה בכל ענייני הבהית של עם סגולה וארץ סגולה. חכם-תורה בהיקף ובעומק, שיעור קומה של איש מידות, בעל עקרוניות ללא פשרה — כולו אמת ואמונה.

נוהג היה בלכתו בירושלים בסביבת בית הרב לעקוף את רחוב הנביאים ואת רחוב החבשים, כדי להמנע מלעבור על יד מוסדות מיסיונריים ועל ידי בית-יראה חבשי.

ב. מושגי קדושה

פעם אחת שמעתי מפיו הסבר נפלא הקשור למושג קדושה. בחול-המועד סוכות בשנת תשי"ג נזדמנתי לבקר בסוכה בית הרב. הסבר שם הרב ר' צבי יהודה זצ"ל ובנו הרב ר' שלום נתן רענן-קוק זצ"ל ובני ביתו ישבו בסעודת הצהרים. כיוון שהגעתי לפני ברכת המזון, נתכבדתי בסעודה. הצטרפתי לזימון. אחר הברכה פנה הרב צבי יהודה בשאלה: מפני מה אומרים בימות החול „מגדיל ישועות מלכו", ואילו בשבת ובימים טובים ובראש חודש אומרים „מגדול ישועות מלכו"?

ואת היתה תשובתו: יש מדרגות בקדושתם של ספרי המקרא. לחומשי התורה — מדרגת קדושה עליונה, למטה מכבה — קדושת ספרי הנביאים, ולמטה מזו — קדושת ספרי הכתובים 2). חז"ל ראו לנכון להשריש את אמונת ימות המשיח בלבות ישראל, ושילבוה בסוף ברכת המזון, שהיא חובה על אכילת כל אחד בכל יום. והנה הפסוק המדבר על „ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו" מצוי במקרא בשני פרקים מקבילים — בספר שמואל ובספר תהילים. אלא שיש הבדל ביניהם: בספר תהילים (י"ח, נא) נאמר: „מגדיל ישועות מלכו", ואילו בשמואל ב' (כ"ב, נא) נאמר: „מגדול ישועות מלכו" וגו'. מה עשו חז"ל? בימי המעשה, שקדושתם מועטת, הקדימו לומר אותו פסוק כפי שהוא כתוב בספר תהילים שקדושתו מועטה, קדושת ספרי הכתובים. ואילו בימים שאינם ימי מעשה, שקדושתם מרובה, הקדימו לומר אותו פסוק כפי שהוא כתוב בספר שמואל, שקדושתו מרובה, קדושת ספרי הנביאים.

ג. חכמתו ותבונתו

על חכמתו הרבה ותבונתו העמוקה של הרב צבי יהודה זצ"ל אפשר לעמוד מתוך מעשה שהיה ביום הבחירות לכנסת הראשונה. לקראת הבחירות, שנערכו בחודש שבט תש"ט ל„אסיפה המכוננת" — היא הכנסת הראשונה — התאחדו ארבע המפלגות הדתיות — המזרחי, הפועל המזרחי, אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל — ברשימת „החזית הדתית המאוחדת" (סימנה: ב). מלבד הכרוז „דבר רבני ישראל אל העם היושב בציון", הקורא לתמוך בחזית הדתית המאוחדת ולהצביע בעדה, אשר נתפרסם ביום כ' בטבת תש"ט בחתימתם של 195 רבני הערים והמושבות שבמדינת ישראל הצעירה בראשות הרב הרצוג והרב עוזיאל זצ"ל, הרבנים הראשיים לא"י, נתפרסם כרוז דומה בחתימת ארבעים ראשי ישיבות, ובין החותמים היה כמובן גם הרצי"ה קוק, ראש ישיבת „מרכז הרב" 3). אך ביום הבחירות הוא נקלע לכמה [illegible] יציבות. שכן בין המועמדים הראשונים של החזית הדתית המאוחדת היה אגודאי ירושלמי, שבוא [illegible] של הרצי"ה: כי כעשרים שנה קודם לכן [illegible] פגיעה חמורה בכבודו של מרן הראי"ה קוק, רבה הראשי של ארץ-ישראל, על ידי הצגת [illegible] גסה ופרוחות בפומבי. ועתה התלבט הרב צבי יהודה איך לנהוג: להימנע מלהצביע בעד החזית הדתית המאוחדת אינו יכול, ולתת את קולו לאותו מועמד גם כן אינו יכול. והנה ביום הבחירות לאחר שעה 11 בלילה עבר ר' ברוך דובדבני ז"ל ברחוב, ובדרכו פגש את הרב צבי יהודה, שהלך באותה שעה אל הקלפי שבאיזור מגוריו כדי להצביע. תמה מר דובדבני על שהרב דחה את הצבעתו עד סמוך לחצות, שעת סגירת הקלפיות. נענה הרב ואמר: „אני מניח שאותו האיש שברשימת החזית הדתית המאוחדת כבר נבחר בקולותיהם של מצביעים אחרים, וקולי ייזקף לזכות המועמדים הרשומים אחריו". ר' ברוך הבין במי הדברים אמורים — ותמה על תבונתו.

כך פתר הרצי"ה לעצמו בחכמתו ובתבונתו בעיה מסובכת מבלי לסטות מעקרונותיו: יהא חיובו לחזית הדתית המאוחדת, ושלילי לאותו מועמד פסול.

ד. תלמידיו — בניו

הרב צבי יהודה זצ"ל נתאלמן בגיל צעיר, ולא זכה לצאצאים. אבל תלמידיו הרבים, אשר זכה להעמיד עד הסתלקותו בגיל 92, הם כולם בניו — כמאמר חז"ל: „ושננתם לבניך — אלו תלמידיך" 4). היתה לי הזדמנות לעמוד על הקשר הנפשי-האבהי שלו כלפי תלמידיו. היה זה בשמחת תורה.

במשך שנים רבות נהגו חברי בני-עקיבא בירושלים בשמחת תורה לצאת אחר ההקפות מן המועדון עם ספרי התורה להקפה ברחובות העיר בשירה וברקודים. מן הסניף שברחוב חובבי ציון הגיעו לישיבת „מרכז הרב" שברחוב הרב קוק, שם הצטרפו אל תלמידי הישיבה שירדו לרחוב ובראשם הרב ר' צבי יהודה ראש הישיבה. בשירה אדירה ונלהבת „אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלקיו" 5) התקדמו מאות הרוקדים בשורות צפופות עם ספרי התורה דרך רחוב יפו עד צומת רחוב ג'ורג'. בצומת נוצר מעגל ענקי, שרקד וזימר בהתלהבות כחצי שעה. תוך כדי מהלך הרוקדים במעלה הרחוב הצטרפו יהודים רבים אל תהלוכת השמחה, ומחלונות הבתים הציצו סקרנים. בצומת הרחובות ג'ורג' ובן-יהודה שוב נערך ריקוד נלהב במעגל גדול, וכן בכיכר ציון שבצומת הרחובות בן-יהודה ויפו. ומשם שבו הללו לישיבה והללו למועדון לקריאת התורה ולתפילת מוסף.

לימים הוארך המסלול של תהלוכת ההקפות. הרב צבי יהודה הינחה את קהל הרוקדים להמשיך עד „היכל שלמה" ולהגיע לבתיהם של הרבנים הראשיים לא"י. באנו אפוא אל בית הראשון לציון הרב ניסים זצ"ל ואל בית ראש הרבנים הרב אונטרמן זצ"ל. לאחר קידוש ודברי תורה שבו כל הרוקדים אל בסיסם.

פעם אחת התאחרה השעה מאוד — וחזרתי להמשך עבודת היום לישיבת „מרכז הרב". הרב צבי יהודה ביקש ממני לעבור לפני התיבה. בשעת הזכרת נשמות עמד על ידי והנחה אותי באזכרות הציבוריות. כאשר אמרתי תפילת אזכרה לנשמות חיילי צה"ל, לחש לי הרב סדרה מפורשת של שמות תלמידי הישיבה שנפלו במערכות ישראל. שם הבחור ושם אביו, הכל מתוך הזכרון — לא מתוך רשימה כתובה — באטיות, בנחת, במצח מקומט ובדריכות כהותה. באותה שעה חשתי בבירור את הקשר הנפשי-האבהי העמוק של ראש הישיבה אל כל אחד מתלמידיו, שמסר את נפשו על קדושת השם למען עם ישראל בארץ-ישראל.

ה. מורה לדור בבעיות הציבור

באלול תשכ"ט נתמנתה בבני-ברק המועצה הדתית הראשונה על ידי שר הדתות ד"ר ורהפטיג, ורבני העיר מן הציבור החרדי התנגדו למינוי המועצה הדתית, ואף שללו אותה על ידי „פסק דין" מראש חודש מרחשון תש"ל. וכפי שנודע לי גם עמדה על הפרק הצעה להקמת קהילה נפרדת. בהיותי אז חבר במועצה הדתית פניתי אל הרב צבי יהודה, כדי לקבל ממנו חוות דעת והנחיה.

בתשובתו כתב לי כמה דברי מקורות על קהילות נפרדות: על סידור קהילות נפרדות חרדיות כתב הגאון הנצי"ב זצ"ל כי העצה הזאת קשה כחרבות לגוף האומה הישראלית — בתשובה ארוכה נגד זה בספר תשובותיו „משיב דבר".

דעה דומה הביא גם בשם הגאון ר' אריה לייב ברודא זצ"ל הגאב"ד דקהילה לבוב ובשם הגאון הקדוש ר' משה'לה פרידמן זצ"ל הי"ד. כמו כן רשם ציטוט מתוך „כתב סופר" לפרשת בחוקותי. ובסיום כתב: „סבא קדישא ר' ישראל מהוסיאטין זצ"ל אמר לי במפורש שאין להצטרף אל הגוש האגודאי שמגמתם בפירודי כלל ישראל — ועל אחת כמה וכמה בקדושת ארץ-ישראל, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ הם גוי אחד".

הוא שלל אפוא באורח עקרוני את שיטת הפירוד של „אגודת ישראל".

מורנו הרב רבי צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל — חמש שנים להסתלקותו

ו. מקרב רחוקים באהבה

בקיבוץ צרעה שבאיזור בית-שמש חלה בשנת תשכ"ה התעוררות אצל חוג חברים, הם ביקשו לארגן בקיבוץ מניין לתפילה בימים הנוראים. לאחר גלגולים שונים הגיעה פנייתם לישיבת „מרכז הרב". בהשראת ראש הישיבה יצאה חבורת בחורים לצרעה לפני ראש השנה, והסדירו במקום את כל הדרוש לקיום התפילה כהלכה, הביאו ספר תורה, ודאגו לאוכל כשר — ובערב החג הגיעו בעלי התפילה, בעל קורא ובעל תוקע. הכל פעל יפה לשביעות רצון שני הצדדים — לרבות חבורה של הורי חברים, שעלו מאפריקה הדרומית. במוצאי ראש השנה הוסעו בחורי הישיבה חזרה לירושלים, הם ומלוויהם באו לביתו של הרב צבי יהודה. הפגישה היתה נציגות פעילי התרבות של צרעה, שידעו את עריכת התפילה ועד למצו המשמעות. במשך התפילות היה ביום כיפור — וביתר שאת וברבים משתתפים מבין חברי הקיבוץ.

בני, אשר היה מראשי הפעילים של „מרכז הרב" בצרעה בימים הנוראים, הזמין אחדים מחברי הקיבוץ להתוועדות, שנערכה בתקופה תשכ"ו בפתח-תקוה. הם אמנם נענו להזמנה ובאו. והנה גם הרב ר' צבי יהודה בראש חבורה גדולה מבחורי „מרכז הרב". בשעת ההתוועדות נתגלה שהרב צבי יהודה נעלם מן האולם. לא ידענו מה היה לו — עד שנתברר שהוא יושב בתוך באחת הפינות ומנהל שיחות ידידות עם אנשי צרעה.

התוועדות הזאת הניבה פירות, ואכן חלו לאחר מכן התפתחויות חיוביות בקיבוץ צרעה.

ז. המנהיג הרוחני של מדינת ישראל

איתנות אמונתו של הרב צבי יהודה באתחלתא דגאולה ותקיפות התבטאויותיו על ערכה האלוקי של מדינת ישראל ועל „תוקף קדושתו של יום עצמאותנו" עשו אותו למנהיג הרוחני הבלתי מוכתר של המדינה.

כדאי לצטט כאן שלושה קטעים מדבריו ולהתבשם משגב התוכן ומתוק הביטוי שבהם.

על ה' באייר, יום העצמאות, הוא כתב: 6)

„הנה הגענו, דרך כל קרבנותינו המרובים והנוראים שבארץ ושבגולה, עם כל הניסים והפלאות שנתגלו במערכותינו הצבאיות והמדיניות, אל פרק זמננו זה, אמנם נס-הניסים ופלא-הפלאות, היסוד השותף של כל אלה אשר הראנו ד', הלא הוא עניינו של היום הזה: הכרזת ההודעה כי קמה והנה מדינת ישראל, כי התחילה קמה וגם נבנה עצמאות שליטתנו על ארץ-אבותינו מורשת נחלתנו.

אומץ-הגבורה ועוז הרוח הזה של אנשי ציבוריותנו, אשר נתכנסו ביום ה' באייר בבית-הבשכונת (= במוזיאון) בתל-אביב והודיעו אל מרחבי העולם כולו וממשלותיו כי יש מדינת ישראל, ואלה סביב וקיבלו ברצון ובחיוב, וכגל של אגודים המשיכו לסדר הכרה, התקרבות ויחסים, — אחד הוא עם רוח הגבורה הנשגבה של גבורי צבאותינו קודשינו, לכל פלגותיהם, מוסרי נפשותיהם ההרוגות על קדושת ד' וארצו ועמו ותורתו, אחד הוא מתוך המקור האחד של אור ישראל בגבורה ועוטרו בתפארה, המוליכו להרות עולם ומחדש ימינו כקדם בתשובת נחלתו וחזרת שכינתו".

הרי כאן השקפה רוממה ואחדותית, ראיה כוללת ומקיפה, אשר מנוסחת במבנה ברור ובהיר, בעברית נכונה ונקיה, בלשון עשירה ושרשית, ואשר מבחינה בגילויים השונים שבמהלך המציאות התהתקפות יסוד פיוכדי אחד: הגשמת תכנית אלוקית לגבי ישראל עם קרובו בארץ ירושתו.

על ערכה של ארץ-ישראל לעומת חוץ לארץ כתב: 7)

„גדול ה' ומהולל מאוד בעיר אלקינו הר קדשו" 8) — בעיר אלקינו הוא גדול ומהולל, אך שלא בעיר אלקינו לא גדול הוא ולא מהולל 9). אין להעלות על הדעת כלל כי יש אפשרות להחליף את מקומם הטבעי של ישראל. אין כל אפשרות של החלפה של שוויון בין ארץ-ישראל לחו"ל. מקור הויתם וחיותם של ישראל הוא אך ורק בארץ-ישראל 10). אינו דומה יהודי הנמצא בארץ-ישראל ליהודי הנמצא בחו"ל, ואף אם הוא שומר תורה ומצוות. שהרי הוא חסר קרקע, הבסיס שמוט מתחת לרגליו. יהיה שני של גלויות הוא מספק: ודאיות ישנה רק בארץ-ישראל. הוודאי שמו כן הגלותי".

על דיבורי „פשרה טריטוריאלית" פרסם הרב צבי יהודה כרוז קצר שכותרתו „לא תגורו" וכה נכתב בו: „מסירת קרקעותינו לידי גויים היא חולשה של חוסר דעת אמונה, ואינה אלא לכשלונם של ישראל, ד' ישמרנו. אין שום צד היתר לאיסור-תורה זה של מסירת קרקעותינו לגויים. ועל כל אדם מישראל למנוע ולעכב את זה בכל אומץ נעו, ולבסס ולהחזק עמדותינו בנגוד לזה. כל מי שיעשה בזה בגמוד ובקלקול לשלמות עמנו ונחלתנו הוא בטל ומבוטל כעיקרא ולעולם, ואין לו שום ערך משפטי ומדינתי לישראל ולדורותיו. בציפיית הישועה השלימה כדברי ד' הנאמן, צבי יהודה הכהן קוק".

*

מי עוד מחכמי התורה שבדורנו כתב בדברים האלה? מי זולתו בין גדולי הדור התבטא כך? אכן עמוד האמונה היה, איתן כצור. מי יתן לנו תמורתו? זכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ארץ-ישראל, אשר כה אהב סלה.

1) תהילים ק"ג, כ.
2) עיין: קיצור שולחן ערוך סימן כ"ח סעיף ד'.
3) ראה: הרב מנחם מ' כשר, התקופה הגדולה, ירושלים תשכ"ט, עמ' שע"ד—שפ"א.
4) ספרי, דברים ו' ז.
5) תהילים קמ"ד, טו.
6) בספרו „לנתיבות ישראל", ירושלים תשכ"ז, עמ' 178.
7) שיחות הרצי"ה על פרק קנין תורה בעריכת נחום רקובר, אלון שבות תשמ"ב, עמ' צ"ח.
8) תהילים מ"ח, ב.
9) ספר הזוהר, ויקרא חלק ג' דף ה', א.
10) עיין: ספר הכוזרי מאמר ב' סעיף י"ד.

המגילה בלילה וביום

(סוף מעמוד 6)

שם"ט, ועיין מג"א ריש סימן תרפ"ז ומחצה"ש שם).

עוד עולה מדברי ה„אור זרוע" שקריאת לילה וקריאת יום שתי מצוות הן, ואינן תלויות זו בזו. וגם אם נאנס מקריאה של לילה, מכל מקום חייב בקריאת היום. ואילו היו שתיהן מצווה אחת, כיוון שנפטר בלילה, נפטר לגמרי ושוב לא יהא חייב ביום (עיין צפנת פענח על הל' מגילה פ"א הל' י').

אחרים חילקו בין שתי הקריאות לא רק מצד תוקף חיובן, שקריאת יום מדברי קבלה וקריאת לילה מדרבנן, אלא גם מצד מהותן ותכליתן של שתי הקריאות. שני טעמים מצינו למקרא מגילה: האחד משום פרסומי ניסא (עיין תוס' דף ג' ע"א ד"ה מבטלין), והשני משום זכירת עמלק, לזכור שהשנאה מסובבת בלבם לדורותם. ומציין שיש בקריאת המגילה משום זכירת מעשה עמלק שכן אסתר ביקשה מחכמים שיכללו את מגילת אסתר בכתבי הקודש. הגולה סירבו חכמים לעשות זאת, עד שמצאו רמז מן התורה שאפשר למלא את מבוקשה. והיכן מצאו את הרמז? בפסוק האמור בפרשת „עמלק", שבסוף פרשת בשלח: „ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק וגו'". ואמרו חז"ל שבפסוק זה רמוזים כל המקומות שיש להזכיר מעשה עמלק. וכך אמרו: „כתוב זאת" — מה שכתוב בפרשת בשלח ובמשנה תורה בפרשת כי תצא, „זכרון" — מה שכתוב בספר שמואל, „בספר" — רמוזת למגילת אסתר (מגילה דף ז' ע"א). נמצא שמקור כתיבת המגילה על ספר נלמד ממחיית עמלק. מכאן למדו האחרונים שיש בקריאת המגילה גם משום זכר מעשה עמלק (שו"ת אבני נזר סימן תקי"א אות ד', ושם בסימן תקי"ז אות כ"ז, „מרחשת" לר' חנוך העניך אייגש סימן כ"ב אות א', וכעין זה ב„אור שמח" פ"א ממגילה הל' א').

תכניה של המגילה מעשה עמלק, שכן ידוע שהמן וחבר מרעיו שהצרו לישראל עמלקים היו, ואותם הרגו היהודים בשעה שניתנה להם הרשות כאת הוי להרוג בשונאיהם (תרגום לאסתר פ"ט פסוקים י"ב, ט"ו ועוד).

בכ"ן יצא בעל „המרחשת" לחלק בין קריאת היום לקריאת הלילה. קריאת היום שני עניינים בה: האחד משום פרסומי ניסא, והשני משום זכירת מעשה עמלק. אבל בקריאה של לילה רק עניין אחד, משום פרסומי ניסא בלבד. ומציין „המרחשת" לומר שבלילה אין הקריאה משום זכירת מעשה עמלק, אלא משום פרסומי ניסא? מדברי ספר החינוך, שכתב כי מצוות זכירת מעשה עמלק נוהגת רק בזכרים, כי להם לעשות המלחמה (חינוך מצווה תר"ג). וכיוון שהלילה אינו זמן מלחמה, גם לא למלחמת מצווה (עיין רש"י מגילה דף ג' ע"א ד"ה אמש ביטלתם), לפי זה אין בה משום זכירת מעשה עמלק, אלא משום פרסומי ניסא (ספר המרחשת לר' חנוך העניך אייגש סימן כ"ב אות ג' וד').

*

מצוות זכירת מעשה עמלק פירשה הרמב"ם שתכליתה לזרוע שנאה נכונה תמיד להלחם בו. כך כתב בספר המצוות: „שנצטוו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדמנו ברעה ושנאמר זה בכל עת ועת... שלא תחלש השנאה" (ספר המצוות להרמב"ם מצווה קפ"ט, ועיין פ"ה מהל' מלכים הל' ה'). וכיוון שתכלית המצווה — המלחמה בעמלק, כתב בעל ספר החינוך שנשים פטורות ממצוות זכירה, לפי שאין עליהן לצאת למלחמה (חינוך מצווה תר"ג). על פי ביאור זה במהות מצוות זכירת עמלק, יישב ר' ירוחם פישל פרלא קושיא שהקשה על בעל הלכות גדולות, שהוא אחד ממוני תרי"ג מצוות, שבמצוות עמלק לא מנה אלא מצוות עשה למחות, ואילו מצוות זכור לא מנה. ותירץ, שבעל הלכות גדולות סובר, שמצוות הזכירה אינה תכלית לעצמה, ואינה מצווה בפני עצמה, אלא פרט הוא במצוות מחיית עמלק, שכן תכלית הזכירה — המלחמה. [illegible] וזאת היא הזכירה דבר אחד, שכן כתוב בפסיקתא: „זכור את אשר עשה לך עמלק" — ת"ל: „תמחה את זכר עמלק" (פסיקתא רבתי לפרשת זכור הוצאת איש שלום דף מ"ח ע"ב). מתוך שתלה הפסיקתא זכירה ומחייה בדיבור אחד, מכאן שדבר אחד הם (פירושו של ר' ירוחם פישל פרלא לספר המצוות של רס"ג ח"א עמוד 521).

תכלית הזכירה במצוות מחייה, שימשה תשובה לשאלה מדוע אין מברכין על מצוות זכור. שכיון שתכלית הזכירה היא מלחמה, והיא פרט במלחמה, כלל

הוא בידוע אין מברכין על ההנאה, ואפילו על השחתה של אומות העולם. שכן מצינו להקב"ה שהקפיד שלא לומר שירה על טביעת המצרים, ואמר: מעשה ידי טובעים בים ואתם (= המלאכים) אומרים שירה („יפה ללב" לר' רחמים פאג'י חלק ג' סימן תרפ"ח אות ג' עמוד כ"ח ומובא בכף החיים סימן תרפ"ה ס"ק כ"ט).

אבל הרעיון שהזכירה אגודה במלחמה, ותכליתה הכרתת זרעו של עמלק, היה קשה לבעל המנחת חינוך. וכתב שלפי זה יצא לנו חידוש, שלעתיד לבוא, כשיבוא משיח צדקנו במ"א, ויוכרת זרעו של עמלק ולא יהיה לו זכר מכל וכל, תיבטל מצוות זכירה ומי עמד בעד ה' יתברך שזוהי תכלית המצווה, ותיעקר מצווה זו מתרי"ג. לפיכך אמר בעל המנחת חינוך, שיש בזכירת מעשה עמלק טעם שאינו נוגע למלחמה. ואמנם יש שפירשו מעשה עמלק תכלית לעצמה. והיא: שנזכור את הסיבה למה שעמלק בא עלינו, הוא עוון רפידים. ומהו עוון רפידים? אמרה תורה: „ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" (שמות י"ז, ח'). וביארו חז"ל: למה נקרא שמו רפידים, על שום שרפו ידיהם מן התורה (מכילתא שמות פרשה ה' ה' סנהדרין ק"ו ע"א).

עוד אמרו המפרשים שגם בעוון הפירוד והמחלוקת ביניהם נתפסו ברפידים. שנאמר: „ויחן שם ישראל נגד ההר" — כאיש אחד בלב אחד, ואילו ברפידים: „וירב העם עם משה... ויאמר להם משה מה תריבון עמדי" (שמות י"ז, ב'—ג'). ורמז לזה במלת רפידים, שאותיות רפידים — פירודים, היינו שנפרדו מאת ה' ונפרדו ביניהם על ידי מסה ומריבה. וגלגל זכות על ידי זכאי [illegible] גם בימי מרדכי ואסתר, שבעוון שני אלה נתפסו גיהם. על רפיון תורה, שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל (= ישראל) כלייה (מגילה יב ע"א), [illegible] שבאותו הדור כליה, [illegible] השתחוו לצלם, ועוד אמרו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה י"ב ע"א). ומעין שהיה פירוד, שבא המן לפני המלך ואמר: ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים. וגם או. שלח עליהם הקב"ה את עמלק. לפיכך נצטוו בזכירת מעשה עמלק שעל ידי זכירת מעשיו, נזכור למה בא עלינו לכישלה עוד (כלי יקר על התורה סוף פרשת בשלח, מלאכת שלמה על המשניות מגילה פרק ג' משנה ג').

ומשלו על זה במדרשים משל, למלך שהיה לו כרם והיה ירא שיגנבו לו פירותיו. מה עשה? הקיפו בגדר והשיב בו כלב נשכן, וכל מי שיבוא ויפרוץ הגדר ישכנו הכלב. לימים נכנס בנו של מלך לגנוב מן הפירות. נפלו עליו הכלבים וקרעו בגדיו. אמר המלך בלבו: מה אעשה לאוהבי שיזכור? אם אני אומר לאוהבי למה לך בגדיך קרועים, אני מלבין פניו. אלא אומר לו בדרך הרמז: כלום ראית כלב שוטה היאך קרע בגדי המלך. כך כל זמן שמבקש הקב"ה להזכיר [illegible] של ישראל שחטאו ברפידים, שרפו ידיהם מן התורה, אומר להם: זכור את אשר עשה לך עמלק (עיין תנחומא סוף תצא, וילקוט סוף תצא).

וכך היה בימי המן, כשהכירו ישראל בעמלק, חזרו בתשובה, קיבלו עליהם את התורה שנאמר: קיימו וקיבלו, והתחזקו באחדות על ידי משלוח מנות איש לרעהו. [illegible] ישנו עם אחד מפורד ומפוזר.

גם לפי טעם זה הסביר בעל „יפה ללב" למה אין מברכין על מצוות זכור, שכיון שלא בא עמלק על ישראל אלא על שרפו ידיהם מן התורה, ותכלית המצווה לזכור זאת, אין ראוי לברך על דבר שיש בו מזכרת עוון, ובלשונו המליצית: שזו מצווה הבאה בעבירה (= נולדה על ידי עבירה).

על פי זה גם לעתיד לבוא כשייכרת זרעו של עמלק, תהיה מצווה זו הווה (וו ראשונה חלומה, השניה בקמץ), שנזכור להיות מאוחדים ומחזיקים בתורה. וזהו מה שאמר בתרגום יונתן: „עמלק מתחות שמיא, ואפילו ליומי מלכא משיחא לא תתנשי" (= לא תשכח). ביקש בזה התרגום לומר: כי אף בעתיד לבוא תהא מצוות זכור נוהגת; ובביאת משיח צדקנו ימחה שמו וזכרו של עמלק, ולא תיבטל המצווה, אלא גם לימות המשיח העצם מצווה יש בה תכלית לעצמה.

נמצא שני עניינים במצוות זכור. האחד לזכור מעשיו הרעים כדי להכינו למלחמה להשמידו, והשני שנזכור מעשינו הרעים שהביאוהו עלינו ונתחזק בתורה ובאחדות. האחד לשעה, והשני לשעה ולדורות עולם.

הצופדיס

ב"ה
יום שישי, י"ב באדר תשמ"ז
(13.3.1987)
גיליון מס' 274
בעריכת עפרה ורד

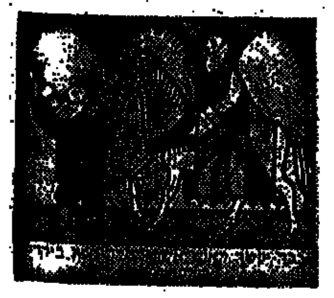

שלום, יקרים

„משנכנס אדר — מרבין בשמחה", זאת יודעים אנו היטב. המסיבות בגני-הילדים ובבתי-הספר היו עליזות, ממש משגעות, אך שיאה של השמחה עדיין לפנינו, והכוונה, כמובן, לחג הפורים.

את חג הפורים אנו חוגגים לזכר הנס הגדול שקרה לעמנו בפרס. המן הרשע מזרע עמלק, משנה-למלך אחשורוש, ביקש להשמיד את כל היהודים, מנער ועד זקן, ביום אחד, אך הקדוש-ברוך-הוא בעזרת שליחיו, מרדכי היהודי ואסתר המלכה, סיכל את המזימה.

פעמים רבות במהלך ההיסטוריה של עם ישראל, עמדו צוררים ורשעים להשמיד ולאבד את עמנו. בכל דור ו„המן" שבתקופתו. דוגמה בולטת לניסיון זה היא ה„שואה". עדויות לזוועות ולמגמת הגויים להשמיד אותנו, נשמעות בימים אלה בירושלים, בה מתנהל משפט דמיאניוק. עדויות אלה מחזקות וממחישות את גודל הנס שהיה בשושן הבירה, וכן מוכיחות שוב ושוב שבעזרת ה', אנו גוברים על אויבינו, וקיומנו כעם הוא נצחי.

על כן, נשמח ונעלוז בחג הפורים „עד דלא ידע", אך גם בשעת שמחה לא נשכח את צו התורה: „ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" — לא נשתמש בחפצים מסוכנים, כגון: קפיצונים, נפצים ועוד.

שבת שלום
ופורים עליז ושמח
שלכם,
עפרה

חג פורים היה יהיה

מאת רחל שילוני

משחק לו המזל
עם חג הפורים
בכל החודשים:

גשם יהיה?
לא יהיה?
מה יהיה?

אם גשם יהיה
חג פורים
רטוב יהיה.

ואם שמש תהיה
חג הפורים
יצעד ברחובות
עדלידע שלו:
אורות ותחפושות,
שירים ומחולות,
ותבקש לה השמחה
לשמים לעלות.

על איזה עץ יתלה המן?

מאת חנה בר

כשעבר אלקים בין עצי הגן
שאל כל עץ, שיח ואילן:
מי מוכן ומי מזמן
שעליו בפורים יתלו את המן.

נבהל הזית והשיב ברגש:
ממני הכינו שמן למקדש
ושמן זך למנורה הקדושה.
לא אסכים כי עלי יתלה הרשע.

נעלבה גם הגפן והניעה ראש:
ממני מכינים יין ותירוש
עלי מברכים כל חג ושבת
קידוש והבדלה לבן ולבת.

ספקה התאנה כפים ירקות
ודמעות מעיניה החלו זולגות.
מתוקה אני ונוטפת דבש
ממני הביאו בכורים למקדש.

הסמיק הרמון ופרש ענפיו
היסכים כי יתלו את המן עליו?
הרי בני ישראל לרמון נמשלו:
כמו גרעיני הרמון המתוקים
רבות זכויותיהם והמעשים הטובים.

הרכין האתרוג ראשו בבושה
האם עליו יתלה הרשע?
בסכה כל אחד בו משתבח
עם המן על ראשו, איך יפיץ ריח?

נותר הדרדר בודד בשורה
אין לו זכיות ואין בו תורה
יצאה בת קול וכך אמרה:
קוץ ודרדר הם זוג נאה
יבוא המן ועל הקוץ יתלה.

פרשת השבוע

תצוה

ואתה תצווה את בני ישראל... (שמות כ"ז, כ')

מעירים כאן חכמי ישראל: בפתיחה מיוחדת זו של הפרשה מלמדת התורה דרך-ארץ לכל אדם: בתחילה עליך להיות „ואתה" — להשתדל שתהא בעצמך ללא דופי מכל הבחינות; ורק אחרי-כן יקויים בך „תצווה את בני ישראל" — תוכל להורות ולהדריך אנשים אחרים.

ופיתחת עליו פיתוחי חותם קודש לה' (שמות כ"ח, ל"ו)

על ציץ הזהב של מצח הכוהן הגדול היו חקוקות המלים: „קודש לה'". חכמי ישראל מעירים שיש בכך מוסר-השכל לכל מנהיג בישראל: עליו למלא את תפקידו לשם שמים ולכוון שכל מעשיו יהיו „קודש לה'".

שבת „פרשת זכור"

השבת שלפני חג הפורים נקרא שבת „פרשת זכור" ובה קוראים ל„מפטיר" בספר דברים פרק כ"ה: „זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים". קטע זה נבחר ל„שבת זכור", משום שחז"ל קבעו שיש להקדים זכירה לעשייה. כידוע, היה המן בן המדתא האגגי צאצא ישיר לאגג מלך עמלק. תלייתו של המן ושל עשרת בניו הגשימה את הציווי של „מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים" (שמות י"ז, י"ד). אנו מקדימים מצוות זכירה למצוות של „מחה אמחה" בעזרת קריאת הקטע המדבר על הציווי של „זכור" כבר בשבת שלפני פורים, שכן בפורים נתקיימה המצווה של „מחה אמחה". (עפ"י הרב י. מ. לאו „יהדות הלכה למעשה")

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר

פורים היום

מאת יצחק בון

— היום פורים — אמר לי חברי, שמחה, כשנפגשנו ברחוב, לאחר קריאת המגילה.
— תודה רבה, באמת חשבתי שהיום פסח.
— אל תתמרמר כמי שאכל מרור. בפורים מצווה לשמוח.
— אני שמח! אני שמח! צעקתי בקול ורקדתי על רגל אחת.
— שכחתי לחומין תמורות. זה היה קולו של ראובן. הוא היה גדול מאתנו. תמיד הוא מוצא להגיד מלים של צחוק ושל לגלוג עלינו הקטנים.
— בוא אלינו, משכני שמחה אחריו. הלכתי עמו לביתו. נכנסנו לחדרו וסגרנו את הדלת.
— נתחפש, ששון!
— למה?
— אני לאתה ואתה לאני. מהר ונחליף את בגדינו.
— אמי לא תסכים שאלבש את בגדיך שאינם מכובסים. גם אמך לא תסכים — אמרתי.
— שקט, אל תדבר בקול רם, אל תקלקל את התוכנית. היום פורים, כולם שמחים. שמחה כבר פשט את חולצתו ואת מכנסיו. עשיתי כמוהו. לבשתי את בגדיו והוא לבש את בגדי. החלפנו גם את נעלינו. אפילו את הכובעים לא שכחנו להחליף. על פנינו שמנו מסכות. המסכות דומות זו לזו. סיכמנו בינינו לא לדבר, כדי שהקול לא יסגיר אותנו.
— בוא ונצא לרחוב.
אמו של שמחה נתנה לי שתי סוכריות: אחת לששון — אמרה, היא

לא הכירה אותי. בינתיים יצא שמחה בלי לומר „שלום". אמור לו, לחברך, שגם בפורים אומרים „שלום", אומרים „תודה". — לקחתי את הסוכריות ויצאתי אחר חברי, גם אני בלי „שלום" ובלי „תודה".
שמחה החזיק בידו כדורגל לא מנופח.
— תן לי את הכדור וחכה לי ברחוב — אמרתי לו. נכנסתי לחצרנו. התחבטתי על יד הפתח ולא אמרתי דבר.
— את מי אתה מבקש, שמחה? אתה רוצה את המשאבה? חפש את ששון בחוץ. נשאתי את רגלי ורצתי אל שמחה ופרצתי בצחוק גדול: אמי חשבה שאני — אתה. שוב ראה אותנו ראובן.
— גם זאת התחפשות, מסכות על הפנים וזה הכול? — שמחה אחז בי ומשכני אל ביתו של ראובן. ראובן הלך אחרינו. עמד אחיו הקטן של ראובן והסתכל בנו, מחופשים ואמר: אי אפשר להכיר. — ששון, נראה את המסכה שלך. — פנה אל חברי.
— מה אתם רוצים כסף או אוזני המן? — שאלה אותנו אמו של ראובן. משכנו באוזנינו.
— אמא, הם רוצים אוזני המן — צעק אחיו הקטן.
אחר שסבבנו בין הבתים חזרנו אל ביתנו.
— היכן היית, בני ששון? רציתי לשלוח אותך לרבי, להביא לו משלוח מנות — אמרה אמי בפנותה אל שמחה, חברי. נטלה צלחת מלאה כל-טוב: אוזני-המן, עוגיות, סוכריות והושיטה אותה לעבר חברי. הוא רצה לחבק... אנשים שעברו ברחוב.
— אורחים באים אלינו! דודי ודודתי — צעק חברי, שמחה, בשמחה. לרגע שכח שהוא — אני ועוד שכח שהחלטנו לא לדבר, אמר „שלום" ורץ אל אורחיו.
— שובבים! פרצה אמי בצחוק.
— היום פורים, אימא — צחקתי גם אני, והסרתי את המסכה מעל פניי.

חידון ששון

את הפתרונות יש לשלוח ל„הצופה לילדים" רחוב המסגר 66, תל-אביב

משמאל לימין:
1) שתי אחיות המחלה הראשונה במגילת אסתר. 3) בת-דודו של בן יאיר. 5) גילת מזונת בגנזן והרש. 6) „איש יהודי ... בשושן הבירה" (מגילת אסתר). 7) רטוב. 8) „חול ... ונודר" (מגילת אסתר). 9) בעל-חיים טורף. 10) הדר, לשכה. 15) הוא המולך מהודו ועד כוש. 18) צליל בסולם הצלילים. 19) היום השביעי בשבוע. 20) מושל. 22) לעצמי, אליו. 23) „כי ... תפול לפניו" (מגילת אסתר).

מלמטה למעלה:
1) שמה הנוסף של אסתר המלכה בהיפוך האותיות האמצעיות. 2) „חור כרפס ... בחבלי בוץ וארגמן" (מגילת אסתר). 3) מבני המן 4) מפיץ ריח. 5) חיש, בהיפוך. 8) הרביעי מעשרת בני המן (ללא האות השנייה). 11) ראשון, יחיד. 12) סימן לצליל מוסיקלי. 13) אשת המן. 14) „גם ... המלכה עשתה משתה" (מגילת אסתר). 16) „... חבורה" (מגילת אסתר). 17) ערבב (בתוספת ו'-החיבור). 21) דף, מדף.

בהצלחה!

הלנה פורימית

מאת רחלי מוצגר, תל-אביב

קושיא: מדוע דנו את המן דווקא בתלייה?
תשובה: חז"ל מספרים, כי כשהמן הוביל את מרדכי, רכוב על הסוס, ברחובות העיר, שפכה עליו בתו מי שופכין ובגדיו נרטבו. לכן תלוהו ל„ייבוש".

קושיא: בכל המגילות הנקראות במועדים השונים כגון: קהלת, רות, שיר-השירים, אומרים „קדיש" אחרי קריאת המגילה. מדוע אין אומרים „קדיש" אחרי קריאת מגילת אסתר?
תשובה: כי המן לא השאיר אחריו אף אחד שיאמר עליו „קדיש".

קושיא: ממתי החלו להתחפש בפורים?
תשובה: מתקופת אחשורוש והראיה לכך — אחשורוש שאל: „מי הוא זה ואיזה הוא"... אילו לא הייתה מסכה על פניו של המן, הרי יכול היה אחשורוש בעצמו לראות מי עומד בפניו.

مكتب الاعلام

בעריכת נעמי גוטקינד

בחוג המשפחה

„פורים שפיל" מפלסטלינה

אם בתוכנית הספרותית של הטלוויזיה „סוף ציטוט" מן השבוע שעבר העיזו המתדיינים (פרופ' אלעזר שבייד, ד"ר אבי רביצקי ויוסי שריד) בעידודו הנמרץ של המנחה ירון לונדון להשוות את מגילת אסתר לסיפור קרנבלי שבו מרדכי היהודי מתפקד כפוליטיקאי תככן ורב-מזימות ואסתר המלכה מוצגת כאשה מפוקפקת מאוד מבחינה מוסרית, מה לנו כי נלין על אפרים סידון שבמסגרת סידרת הספרים החדשה לילדים „אגדה של חגים" חיבר עלילת מתח בלשית על רקע שושן הבירה ושמה „הרפתקאה במסכות"?

מגילת אסתר הופכת בספר לסיפורם של דני ורותי, ילדים ישראלים שבעזרת מרבד הקסמים מוזנקים לאחור בזמן ויוצאים בשליחות סודית של ראש שירותי הביטחון של שושן הבירה?

מרגלים וסוכנים עומדים היום על הפרק הודות לפרשת פולארד, אלא שדני ורותי נשלחים לרגל דווקא בארמונו של אחשוורוש ומשימתם לגלות א) מיהי המלכה החדשה שאין איש יודע את מוצאה (כזכור כך צוותה ע"י מרדכי דודה) ב) מה קרה למלכה הקודמת? ג) מי האיש המסתורי היוצא ובא בשער המלך? ד) מה גמולו של האיש שתפס את הבוגדים במלך?

באמצעות תיחכום והעזה, ובהדרכתו של חרבונא הטוב, מצליח צמד „חסמבה" החדש הזה לחשוף את מזימתו של המן ולהציל את עם ישראל ואפילו לחזור הביתה בשלום אל המיטה שבדירה הישראלית הממוצעת.

הסיפור, המלווה בדמויות הפלסטלינה הצבעוניות והמקסימות של רוני אורן מסתיים ברגע שבו מצווה המלך לתלות את המן.

„לא נשארנו בשושן עד י"ג באדר. הרי כבר ידענו פחות או יותר מה קורה... אנחנו מכירים את המגילה, לא?" — כך שואל סידון את קוראיו הצעירים.

אני לא הייתי מוכנה להבטיח שתשובתם על שאלתו הרטורית תהיה חיובית. אין ספק שהספר „הרפתקאה במסכות" יפה — כמתנה, אבל נקווה שהוא והדומים לו לא יהפכו בשביל ילדים בבתים חילוניים תחליף לדבר כשלעצמו כלומר, לקריאה במגילה עצמה.

בסידרה הנ"ל יצאו כבר הספרים „אגדה של האגדה" ו„אגדה של סביבון" ובתכנון ספרים ליום העצמאות ולראש השנה וכולם — עם גיבורים מפלסטלינה.

גיבור המגילה עשוי פלסטלינה — היכול לשמש השראה לתחפושת
מתוך הספר „הרפתקאה במסכות"

בצק לאזני המן —

נושא וחמש וריאציות

על הבלית לא אומר הרבה. כל אחת — ומעמית. יש המעדיפות בית ויש שרוצות רק אגוזים. יש שמעדיפות המנים קטנים עם צימוקים ומיץ תפוזים ויש מי שיודעת להכין מלית נהדרה מריבה ובוטנים טחונים. השאלה היא באיזה בצק להטמין את כל טוב ההמנים הזה.

סוג הבצק — קובע גם את הטעם והמראה של אוזן ההמן.

(א) בצק שמנת או בצק מיץ

אם את רוצה להכין אוזני המן חלביים לרשי יחדיו בבית של שמנת (אם את בדיאטה הסתפקי באשל) יחד עם 200 גרם מרגרינה, 3 כוסות קמח תופחי אבקת אפייה, שימי לב — אפשר לוותר על אבקת האפייה ואז הבצק נעשה יותר פריך. במקרה שאת מעדיפה אוזני המן „פרווה" — הכניסי כוס מיץ במקום השמנת. את הבצק כסי בנייר פרגמנט והכניסי למקרר לכמה שעות עד שיגיע הזמן להלק לשלושה חלקים, לרדד ולקרוץ ממנו אוזני המן.

(ב) בצק גבינה

כאן אי אפשר לשחק „בפרווה". מדובר באוזני המן חלביים ממש. את צריכה ללוש חבילה מרגרינה, קופסת גבינה לבנה רכה (250 גרם) שניים וחצי כוסות קמח וקמצוץ מלח עד שמתקבל בצק חלק ולא דביק. אם הבצק דביק — הוסיפי עוד קצת קמח, ושוב — לכסות ולהכניס למקרר לשעתיים שלוש.

(ג) בצק שמרים „חם"

מדובר במשהו שלא דורש הרבה עבודה. פשוט לפורר 20 גרם שמרים ברבע כוס מים פושרים (או חלב לפי ההעדפה) להוסיף כפית סוכר ולחכות לתסיסה. ואז — לערבב בקערה ארבע כוסות קמח, שמרים, שליש כוס סוכר, 50 גרם מרגרינה, 2 חלמונים. כוס מים פושרים (או חלב פושר), קליפת לימון מגוררת וכף רום או ברנדי. אם הבצק לא חלק — הוסיפי עוד קצת קמח לפי הצורך, וזהו. כסי במגבת וחכי עד שיכפיל את נפחו. דחסי בטפיחה קלה והספיחי שנית והבצק מוכן.

(ד) בצק שמרים „קר"

מפוררים 40 גרם שמרים בחצי כוס קמח, ומוסיפים קצת מים פושרים עד שמתהווה בצק דליל. מנחים במקום חמים עד שיתפח. ועכשיו — שמים בקערה שש כוסות קמח, קורט מלח, חצי כוס סוכר (אפשר יותר) 400 גרם מרגרינה, 4 חלמונים, חצי כוס מים, קליפת לימון מגוררת וכמובן השמרים שבכוס לשים, מכסים בפלסטיק או בפרגמנט ומצננים במקרר לשעתיים ואם יש לך זמן — לכל הלילה.

(ה) בצק פריך

בצק פריך לא מתוק קשה מהבצק הפריך המתוק, כדאי לדעת מראש ולא להבהל. את מערבבת ביד בעזרת סכין או 2 סכינים שתי מדסות קמח ועוד שלושה רבעי הכוס עם מאתיים גרם עד שנוצרים גרגרים קטנים מוסיפה בערבול קל (בלי ללוש) גם חצי כפית אבקת אפייה, חצי כוס סוכר, ביצה או שני חלמונים, קליפת לימון מגוררת וסוכר וניל. אפשר לערבל הכל בבלנדר כדי שהחיים יהיו קלים יותר. התערובת ממש אחידה, אבל בתנאי שעוד לא הכנסת את הקמח. הקמח מתווסף בסוף ובבחישה ידנית. גם את היצירה הזו (זכרי שלא לשים בידייך!) מכניסים למקרר לשעה לפחות.

מה חדש?

קאזינו פעם בשנה

אמנם הלוח העברי ומסורת ישראל „מרקים" היסודים בחג אחר לגמרי, בחנוכה ולא בפורים. אבל למצן אווירת ה„ונהפוך הוא" אספר על שעון חדש ב„המציאה" חברת לונגין השווייצרית שזכה להיקרא על שם בירת ההימורים של ארצות הברית:

„לאס-וגאס". מדובר בשעון עם מכסה גב שקוף המאפשר לבעליו לצפות בפעולת המנגנון. אבל מי שמשחק בגלגלי השיניים לא מספק אותו יכול בעזרת שלוש טבעות מעגליות הסובבות ציר מיוחד עם חץ המחוברות למכסה לשחק עליו גם לוטו, בינגו, מיני ביליארד ו...רולטה

את שעון המהמרים הציגו בהופעת בכורה חגיגית בבית הנבחרים של ציריך בנוכחות החברה הנוצצת של אירופה כולה החתיכובים הללו חנכו את האירוע בהימורים כשבון

אגב יש גם דגמים של לאס-וגאס לנשים ודגמים למיליונרים, המשובצים ביהלומים ובזהב.

✶

מנגל ולא שיפוד

כבאומרים מנגל חושבים מיד על שיפודי בקר וקוביות בחיק הטבע, אבל המנגל שבו מדובר הפעם הוא שם של מפעל משותף לקיבוצים למרכבים ולעיירות צבר גליל העליון העוסקים בגידול תפוחים ובהכנת ה„סיידר" המפורסם. מיץ תפוחים טבעי ללא תוספות. אחרי שקנו ה„מנגלים" מהצפון בסכום של כמאתיים אלף דולר את הזכות לייצר מיצים נוספים (תפוזים אשכוליות, אננס וקוקטייל פירות כמנגו, פסיפלורה ובננה) מכפפל גת, הם משווקים עתה את המיצים החדשים תחת השם ה"כפתרי „צפיפון". מוכר במיץ טבעי לגמרי שקודם מרכזים במיכלים מיוחדים כתרכיז ואח"כ משחזרים לצורה של מיץ אבל לא מוסיפים לו שום תוספת מלאכותית.

חידוש נוסף לקראת הקיץ — סיידר בבקבוקים. כפי שנהוג לשתות את מיץ התפוחים בחו"ל. אנשי הסיידר מתכוונים בחודש הבא לשתק את מפעלם לכמה שבועות כדי להחליף בו ציוד — אבל המחסנים המלאים שלהם בתוצרת שהוכנה מראש מבטיחים שלא יהיה מחסור במשקאות קלים או במיצים טבעיים בראשית הקיץ.

✶

נא להכיר — קרמבולה

אם התחלתי בביצים — אמשיך בפירות. אם התרגלנו למנגו ולאבוקדו — כנראה שנסתגל גם לעוד עולה חדש אקזוטי, והפעם פרי צהוב הדומה לכוכב מדרום־מזרח אסיה. קוראים לו קרמבולה, הוא חמצמץ יותר מאשר מתוק, ואם פורסים אותו לרוחב, מקבלים פרוסות יפהפיות, בצורת כוכב לקישוט עוגות או סלטים. מחיר של הפרי האקזוטי כ־6—7 ש"ח לק"ג. הוא נשמר שבועיים מתו לקירור וערב פורים — אפשר להכין ממנו בקטר אלכוהולי. מערים קילוגרם של קרמבולה בכוס יין שרי למכך שעתיים ואז מרסקים בבלנדר והמסננים ומוסיפים לקערה שני בקבוקי יין לבן ובקבוק שמפניה. מגישים עם קוביות קרח ושותים עד דלא ידע.

מה נצפה — מה צפוי

בידיו ✶ בטלוויזיה
בעריכת שולה מוסטיק

בטלוויזיה

* „שהלוחי" (א', 21.30) — אלקסיס משיבה להכשיל קולבי מחזה על הנצת הנשואין שלה. פאלון מספרת לניק סוטסבית, כי החליטה לבנות ולשקם את חייה עם בעלה. ניק מוסר לקלאודיה את הידיעה, כי גופותיהם של בתה ובעלה נמצאו בג'ונגל באקוואדור. קלאודיה מספרת את האמת על תאונת אביתה. מריבה קשה פורצת בין בלייק קרינגטון ובפיבן בצאתו מן הכלא.

* „בקיגיורו" (ג', 22.20) — בשיטה שקיבל עליו להציא את קייס, צלמה ציתונית יפהפיה שעקבותיה נעלמו בידהים אפריקה. נקלע מקג'יור למרוץ היבלכות מסובך בנסיונו לשוב לעבר הגבול.

* „ריצעות בארץ הפלאות" — סרט טלוויזיה (ד', 22.05) — שתי כוכבות קולנוע מהוללות של אמריקה בימינו מגלמות את דמויותיהן של שתי הרכילאיות הגדולות ששלטו בהוליווד של שנות ה־30 וה־40: אליזבט טיילור מגלמת בדמותה של לואלה פרסונס, וג'יין אלכסנדר מתייצבת כנגדה בדמותה של הדה הופר.

* „444 ימים בשבי האיראני" — סרט העדה — החלק הראשון (ה', 21.30) — המש שנים לאחר ששוחררו 52 החטופים האמריקנים באיראן, משחזר הסרט הזה את 15 חודשי התחייה הקשה.

ב־4 בנובמבר 1979 תפסו את האמריקנים קנאים מוסלמים. הסטודנטים איראנים, שביקשו נקמה באמריקאנים על שמדינתם איפשרה לשאה המודח לקבל טיפול רפואי בארה"ב, השתלטו על השגרירות ועל אנשיה.

בסרט משולבות עדויות אישיות מפי כמה מן החטופים, עדויות שלא סופרו לפני כן, גם סרטים שצילמו האיראנים עצמם בתוך השגרירות.

* „ראשון בין שווים" (ה', 22.30) — הפרק האחרון: יותר מעשרים שנה עבוד על ארבעת הפוליטיקאים במאבקם: מאבקים בתוך בית הנבחרים וגם על קהל הבוחרים שלהם. ועכשיו אחד מהם יעבור את סף הבית בדאונינג 10 וישב על כסא ראש הממשלה.

* „גלדיקי" (ה', 23.30) — הפעם בתכנית הנושאים האלה: כתבה על הצייר משה קופפרמן, מציירים הבולטים של ישראל; מחול חדש בלהקת בת־שבע: „מאבולה ראסה" לכוראוגרפיה של אוהד נהרין; קטעים מכמה הצגות לילדים לקראת פסטיבל התאטרוני הילדי שייערך בחג הפסח בחיפה.

מבט בפורים

* „אורה ושמחה וששון" (מוצ"ש, 20.00) — חגיגת פורים שצולמה בקיבוץ שדה אליהו בעמק בית־שאן. בחגיגה משולבים גם קטעים מן המגילה בקריאה על מרשאות הקיבוץ.

* מניחות במצלמה נסתרת עם אריה אורגד (מוצ"ש, 22.00) — אריה אורגד מגלם שורת תפקידים מיוחדים, שבהם הוא מיתג אנשים הנקלעים למקום פעולתו, ומצלמה במצלמה נסתרת את תגובותיהם.

* „לילה באופרה" — קומדיה קולנועית עם האחים מארקס (מוצאי שבת, 22.50) — בסיפור העלילה מעמיד גראוצ'ו, האח בעל השפם המצוייר והסיגר הגדול, פני אמרגן אופרה כדי לקדם את הקריירה של טנור צעיר ומבטיח. בנסיונותיו בתחום זה הוא מצליח לסכך להקת אופרה שלמה והמעט הרכוש אנוהה כליל. כשהוא ואחיו נכנסים לדמוק בתוצאות מעשיהם, הם גורמים לשערוריות והסבכות אין ספור.

* „אלגרי" (א', 20.02) — הפעם התכניות באווירת פורים: שני צחוקים של מתמודדים — האחד מסתן ויצמן לספיע, והאחר מאנורביסיטת תל־אביב. בתכנית: — תחבורות במסכות, צוות שואל צוות, שחמט מוסיקלי, מבצעים, הפתעות, ועוד.

לילדים ולנוער

בטלוויזיה הכללית והלימודית

✶ יום השי

14.00: יהודה הצעיר — יהודה הצעיר היא תנועת הנוער הציונית של הדסה הגדולה ביותר בארה"ב. כרבע מכלל חניכיה המגיעים ארצה מתיישבים עליה. התנועה ייסדה את קיבוץ קטורה בערבה ואת מושב נווה אילן בכניסה לירושלים. הסרט הופק במלאת 75 שנים לתנועת יהודה הצעיר.

14.30: משפחת פליטר — פרק 9 — גלנקורה ילדת את בתה השניה. פיבואם מחליט להציע לוויליש אפיגני האם בישואין. גם לורד צ'ילטרן מחזר אחרי ויולט. השניים מחליטים לצאת לקרב ומתמודדים בבלגיה. גלנקורה עדיין רואה בפיבואם מקסם איום על עתיד ילדיה.

✶ יום ראשון

17.30: „כתגלגלים" — התכנית השלישית „יש קהל". צוות הקרקס ערוך עמיק בהכנות אחרונות לערב ההצגה. כל הסידורים האחרונים הושלמו. רק בעיה אחת נותרה: יבוא קהל, או לא יבוא.

✶ יום שני

17.30: „שמיניות באוויר" — תכנית לפורים, את העדלאידע של פורים בתל־אביב הכינו השנה תלמידים ההורים מבית הספר לאמנויות בתל־אביב.

התכנית „שמיניות באוויר" מלווה את ההכנות בבית הספר ובעת התהלוכה. בעדלאידע צועדים מאות תלמידים עם הוריהם, תזמורות נוער, להקות ריקוד, בובות ענקיות, תלבושות ססגוניות ועוד.

✶ יום שלישי

14.15: בית הספר שלנו — סרט קולנוע — דייויד לי הוא נער שחור כבן 12, בן למשפחת איכרים עניה, אך מאושרת מאוד. הנער רוצה ללמוד חשן למשמעת בכסף, וכמו כן אין בית ספר באיזור מגוריו. האב נותן לבן ניבוי המגעל מאבק כדי שבנו יוכל ללמוד.

15.45: שמל „באמצע, שביל בצד — ספי מבקר עם צוות צילום ב„חי בר" יטבתה שבערבה.

17.30: „נבל לחדשות" — הפעם מוזמן לתוכנית אורח מארצות הברית. האורח מחבר אגדה מיוחדת על מכשפה שהחליטה לבקר בעיר הגדולה כדי לראות פעם אחת חולקן חדשות.

✶ יום רביעי

15.00: מועדון הפיקוקים — פרק 9 פיקוקיק נמצא אשם במשפט המגהל גנזו ונתבע לשלם סכום גבוה של פיצויים. הוא נואש בדעתו שלא לשלם, אף אם יהיה עליו ללכת לכלא.

17.30: „פסטיגל 87" — השנה הינהג חידוש בפסטיגל: המרים המשתתפים מבצעים בליקס משיריהם הידועים, נוסף על השיר החדש המתמודד בתחרות.

המשתתפים: גידי גוב, שרי צוריאל, אלון אולארצ'יק, יאיר ניצני, דני בסן, לאה לופטין, דיקי גל, רבקה זוהר, שרלה חן, להקת הרקדניות של חוה הדלהקה הכלית „ברושי". מנחים: גידי גוב ואברי גלעד.

✶ יום חמישי

14.15: קשי, משפחתי — בתוכנית משרתת עלי נפתלי בת 15 עם אחיו יותם על יחסיה עם אחיה, הוריה וחבריה. בחלק השני משתתפת אמה של עלי.

17.30: „מקבת ו" — הפרק האחרון: „המתקפה על אסטרוניד". צוות ביזה מצליח להרוס תחנת חלל, שממנה הה יהב גריף, וכוכותיו לצאת לכיבושים נוספים ביקום.

17.55: „מטפחת קמבלי" — הפרק השביעי: הרחק ממקום ישוף, גיל מתיידד עם צייד תמהוני שפגש ביער. למחרת הוא מוצא אותו פצוע ומביא אותו הביתה לטיפולו של אביו.

בתופעת פורים (16-15.3.87) תשדיר הטלוויזיה החינוכית משדרים מיוחדים לחג, החל משעה 9.00 ועד ל־17.30.

את השידורים תפתח תכנית פורימית משעשעת של „שעת כושר" שבה מופיעים כל הנבחרים בתחפושות.

9.40: סיפורים מן העולם — האב נתולד דה בפנטוס — סיפור עם דלתם אמריקני המתאר כיצד הכריע הבומר הנאמן ע"י בוחנת שמנים שנוקד בדרכו ביער.

11.00: איש הצעצועים — סרט קולנוע — סרט משעשע על ילד יתום המאמץ את עצמו כבן לאיבר המנוחי בעיירה נידחת, ומעסק בקשות המפואי בייצור צעצועים כדי לשמח את התותים.

12.35: בעלי החיים המופלאים — מופע ראוה, המציג בעלי חיים בעלי „תבונות אנושיות", או כאלה שיש להם קשרים מיוחדים עם אנשים.

14.45: ונציה — קרנבל, סיפור אהבה — סרט המעביר לצופים את האווירה הקסומה של הקרנבל בוונציה, ארמונות ונציה העתיקים, סימטאות התעלות והכיכרות מלאים באנשים מחופשים בתחפושות עתיקות ומודרניות.

15.30: „ריחוב מתוסוס פורימי" — (שידור חוזר — יום ב' 09.20) — ברחוב יהיה קרנבל צבעוני ומשעשע, עיבוד חרש למגילה חישנה, שעשועון טלוויזיה מטורף, פינת בישול אופטימית, לוקת קצב, מבזקי חדשות מחורים, ועוד. וכל השמחה הזאת בהשתתפותם של קיפו (שרי צוריאל), דיל בו־רדור (אופניק), יונה עטרי, נתן דטנר, מיקי קם, אלברט אילוז, שמואל שילה ושאר השחקנים הקבועים של הסדרה.

16.00: (שידור חוזר — יום ב' 10.30): „זהו זהי" פורימית, אתורנה לעונה זו, עד לתחושת הקיץ. — מתי משונוב, גידי גוב והבלה גליקמן בפרודיות על האחי"י כלהו במגילת אסתר. ירום בוקר יהיה אחשורוש, עופרה חזה — הנ"ית אסתר, ועוד — מתי כהן, רמי קלינשטיין, שלמה ברזוני ותנ"ייז חופה בקטע מתוך „בתבנטורה".

יום ב' — הוא יום „זהו פורים — ולא אחרת".

שלוש תכניות פורים של „זהו זהי" משובצות באותו יום — ב־10.30 — שידור חוזר מפורים 1985, ב־13.00 התכנית מלפני שנתיים וב־16.00 — תכנית המפלצות המטורפת מפורים 1986.

לפני כל שידור, באותו יום ישובצו קטעים משעשעים מתכניות „זהו זהי" ישנות וזו תשמשנה כרבוי הרצף בין השידורים.

את השידורים תפתח ביום ב' „שעת כושר" בה משתעשעת אורה זוית ואלין בבלונה. נא להכין בלון בבית.

„פנסו" של הצור רוח ישודר בשעה 12.00 וב־14.15 „ינקי בחצר המלך ארתור", עפ"י מרק טווין.

ברדיו

* „קבלה שבכתב" — פרשת „תצוה" בעריכת שבתאי ביבר (א) שישי, 15.00 — שיחה על הפרשה מפי הרב הראשי ראש אבות בתי הדין בכ"ת, הרב משה מלכה, קווי דיוקן של עמלק ישרסם ד"ר יוסף בורג, בתורה יקרא ההזן הירושלמי חיים כהן, בהפטרה יקרא משה חבושה ואריה יוליוס.

* „מהודה פלהבה" (ב) מוצ"ש, 22.10 מסיבת פורים בנוסחים שונים. הצור: משה חן.

* „מה יש פורים" (גל"צ) מוצ"ש, 00.05 — שעתיים של בהדורה מיוחדת עם אריו סל ויותר בהתהפי „מה ישי".

* „קפצונים" (גל"צ) ראשון, 09.05 עם דורי בן זאב הבוגרים שעתיים של מערכונים בלעדיים שהוקלטו ע"י גל"צ.

* „בבון לפורים" (גל"צ) ראשון, 11.05 — מהדורה מיוחדת לפורים עם מנחם זילברמן ואורחים.

* כורתון „מה ישי" (גל"צ) ראשון 13.05 — ארבע שעות של מיטב הקטעים מתוך תוכניות „מה ישי" שהיו בעבר — עם אריו סל.

* „על הפנים" (ב) ראשון, 18.06 — קטעים נבחרים מתכנית היחיד החדשה של יהונתן גפן.

* „מה שהיה היה" (גל"צ) ראשון, 19.05 — מפגש היסטורי של דמויות „מה ישי" בדימוס — עם אברי גלעד.

* אזמר בשבחין (ב') ראשון 20.05 — פיוטים לפורים בנוסחי העדות השונות, בשילוב ראיונות עם נציגי יהדות שונים, כורדיסטאן ואפגניסטן, שיספרו על מנהגי הפורים בקהילותיהם. העורך: משה חן.

* צימוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש (ב') ראשון, 22.50 — המבצע: לקט שירים לפורים.

* „ציפורי לילה פורימיות" (גלי צה"ל) ראשון, 00.05 — עם דודו טופז „המשחות בתכנית מיוחדת לפורים עם אשפי הבידור של שנות האר־בעים והחמישים בארץ: אלכסנדר יהלומי, ג'טה לוקה, פרדי דורה, סעדיה דמארי, יעקב בודו ואחרים. בתכנית פרשמיים גם מיטב הלהיטים בביצוע אמנים אלה.

* „מקום טוב באמצע" (גל"צ) שני, 13.05 — תכנית יומית חדשה בנושאי תרבות, בידור ואמנות: לאן ללכת? ממה להיזהר? מה כדאי?

* „תום השודדה" — עם נגדים בצה"ל (גל"צ) שני, 18.05 — תכנית שנייה, הפעם עם נגדי משמעת. בתכנית מספרים הנגדים על עבודתם היהודית כנגדי משמעת, קידומם המקצועי האישי והרגשתם בצה"ל היום במסע האישי והרגשתם בצה"ל היום במסע קידומם.

* „ונהפוך הוא" — חידון פורימי בשידור חי — עם שמוליק רוזן (ב) שני, 18.06

* „סולם הפכורות" (ב) שני, 20.05 מהדורה פורימית, קטעים מובחרים מהמופע „כל המגילה בגרוש אחת".

* „שיעור בתלמוד" — מסכת „ברכות" — מפי הרב שבתאי סבתו (א') שלישי, 19.05

* „שונו זהר וכל אחד לחוד" (א') שלישי, 22.05 — יהפעם קו פתיח לשחיה על נושאים לפי בחירת המאזינים.

* „עוד פעם אחת" (ב') שלישי, 22.05 — והפעם „מושבים" על המחשב בבן בית, כבלי עבודה וכמאגר מידע — שיחות עם הסוציולוגית פרופ' רבקה בר־יוסף, הפתונאי אריה חשביה וחיים גליקמן ממשרד המשפטים.

* „קפד ראשון" — הידונם מגוונים בהשתתפות המאזינים — עם קוביק רוזן (ב') שלישי, 23.05

* „שואל כעניין" — שאלות בעניני חברה והלכה עם רב בישראל (א') רביעי 19.05

* „המישה כעקבות אחד" — מיכק רדיו פומבי (ב) רביעי, 23.05 (ש"ח).

* „שיעור בתניא" — מגיש הרב עזרין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05

מאת חיים לנגלבן

ב־י"ז בניסן התשמ"ז — 16 באפריל 1987, יפיק השירות הבולאי הישראלי בול זכרון, המוקדש למשחקי „הפועל".

משחקי „הפועל" נערכים אחת לארבע שנים בהסותו של נשיא המדינה ובראש המועצה הציבורית של המשחקים עומד המזכיר הכללי של הסתדרות העובדים הכללית.

כינוס „הפועל" נערך לראשונה בשנת 1928. היה זה מפגש של כל חברי ההתאגדות, שנטלו חלק בתחרויות ומפגשים שונים בענפי ספורט רבים. האירוע נמשך ימים אחדים ובכל שהתרחבו שורות הספורטאים הפעילים, כך השתנה אופיו של מפעל זה.

כיום זהו אירוע שיא המסכם פעילות של האגודות הספורט הגדולה ביותר בישראל, והיא מתבטא במאות תחרויות ומפגשים בכל רחבי הארץ.

עד קום המדינה היה זה אירוע ישראלי בלבד. אולם בכינוס הראשון שנערך במדינת ישראל בשנת 1952 השתתפו, לראשונה, גם ספורטאים מפעלים בחו"ל.

המשחקים עצמם, הנערכים שנה אחת לפני התחרויות האולימפיאדה, משמשים הבגה טובה לבחינה כושרם ויכולתם של ספורטאים מעולם מכל חלקי תבל ואמנם, ובמיוחד הבינלאומי של התחרויות. אלה מצררו עניין רב בקרב אוהדי הספורט בארץ ובחוצה לה.

ספורטאים מצטיינים בענפים שונים נוטלים חלק ב„תחרויות הסגנה" מיוחדת ומעלים את הרמה האיכותית והמשנית.

לפי שהסביר לנו מר יצחק אופק, המזכיר הכללי של „הפועל" ויושב ראש הוועד האולימפי בישראל, משחקי „הפועל" מוכרים על־ידי התאחדות הספורט הבינלאומית והכללים בלוח האירועים שלה. ראשי הספורט העולמי מכבדים את המשחקים בנוכחותם והתורמים לאירוע משקל בינלאומי ניכר.

משחקי „הפועל"

כאמור, משחקי הפועל לציון „כינוס" הי"ג יזכה להנצחה בולאית בעיצוב מהולל של גד אלמליח, לזכותו עיצובי בולים רבים וגם מדליות זכרון, כגון מדליית מכביקו משנת 1979. הבול בערך של 90 אגורות, מראה את סמל כינוס הפועל ה־13 וכן עליו מופיע כרוזה: משחקי הפועל 1987.

הבולים נקבעים בבית הדפוס של לוין אפשטיין בשיטת פוטוליטו.

מן הראוי לציין, כי התאגדות „הפועל" מאגנת לארגון ספורט הפועלים הבינלאומי ובארבעה ענפי ספורט: התעמלות, כדורעף, טניס וכדורסל, משחקים אלה הם אליפות העולם של ספורט הפועלים.

מר אופק, מזכיר „הפועל" מוסיף, כי בעת ובעונה אחת עם האירועים התחרותיים והלצוניים יקיים מטה המשחקים שורה של אירועי ספורט עממיים בכל חלקי הארץ כמו צעדות והילוצים עממיים, בהשתתפות רבבות בני נוער ובוגרים. באילת, למשל, יתקיים טורניר מיוחד לספורטאים מקומות עבודה הנקרא „ספורטיאדה". כמו כן יערכו, מבחני כושר גופני בהשתתפות תנועות הנוער החלוציות, גימלאים וחברי מתנ"סים.

מטה הארצי של תחרויות „הפועל" גם פרסם רשימת 25 ענפי ספורט בני תחרות: אתלטיקה קלה, שחיה, כדורסל, הרמת משקולות, היאבקות, ג'ודו, גליגה, קשתות, שיט, קיאקים, טניס, טניס־שולחן, סיוף, אופניים, רוגבי, רכיבה על סוסים, כדורגל, קט־רגל שוהם, ברידג', כדוריד, כדוריה, כדורמים, התעמלות וניווט.

ביום הופעת הבולים — 16 באפריל 1987, תופיע למכירה מעטפת „היום הראשון" שהמכר במחיר של 1.10 ש"ח

גליון הדואר השלם מכיל 15 בולים עם 5 שבלי ביאור המצורפים לשורת הבולים התחתונה. על השובל מופיע סמל „הפועל" בתוספת הכתובה: משחקי הפועל 1987 בעברית ובלועזית.

הסתדרות הפועל המזרחי
האגף לתרבות

פורים לדורות

מוצאי שב"ק פר' "תצוה" (14.3.87)

קרית מוצקין — מסיבת פורים תתקיים בבית התרבות של הצעירה, בשעה 21.30. בתוכנית: רב פורים, תבדרן האומן: הח' יהודה היימוביץ, כיבוד, שירה בציבור.
ירוחם — מסיבת פורים תתקיים במועדון צעירים, בהשתתפות דור צעיר בני־עקיבא, בשעה 20.30, בהנחיית שרה מוריש. כיבוד, תחפושת, בלווי אקורדיון והצגה בינגו.
קרית חיים — מסיבת פורים תתקיים במועדון. תחפושות. דברי ברכה, שירה בציבור בלווי אקורדיון.
קרית שמואל — מסיבת פורים תתקיים בשעה 21.00, בבית משמרת הצעירה, בהנחיית יפה פרץ — יו"ר מועצת הסניף. שירה בציבור בלווי אקורדיוניסט הגב' חנה קליין.
קרית שמואל — מסיבת פורים תתקיים עבור צעירים משוח־ררי צה"ל בבית משפחת בלומנפל, בשעה 21.00. המנחה: ש. בלומנפל. תחפושת, שירה בציבור בלווי אקורדיוניסט.
ראשון־לציון — מסיבת פורים תתקיים באולמי "אבירה", בשעה 22.00, בהשתתפות: אמנה וכשמרת הצעירה. בתוכנית האומנותית: עמי דיין, תזמורת קול רינה, בהנהלתו של אריה אברון (הוברמן).

יום ראשון י"ד אדר תשמ"ז (15.3.87)

קרית הרצוג בני־ברק — מסיבת פורים תתקיים באולם הספורט שע"י בית הספר התיכון הטכנולוגי הדתי לבנות, בשעה 20.30 בשיתוף הדור הצעיר. בתוכנית: שלמה (ג'ינג'י) גולדברג, יצחק בדרה, דורון זאב, קוסם בדרן, תחרות תחפושת בנשא פרסים, בינגו פורימי, כיבוד קל.
גבעת שמואל — מסיבת פורים תתקיים בבית־הכנסת שבת אחים, בהשתתפות הרב אלבז, חברי מועצת הסניף, גבאי בית כנסת, בשעה 19.00. — כיבוד, תחפושת, שירה בציבור בלווי אקורדיוניסט.
אור יהודה — מסיבת פורים תתקיים בבית הכנסת ע"ש אלי כהן ז"ל, בהשתתפות הרבנים המקומיים, בשעה 17.30. שירה בציבור.
רמת פנקס — מסיבת פורים תתקיים בבית הכנסת המרכזי, בשעה 10.30 בבוקר. בהשתתפות הרב עמוס חגיב. — שירה בציבור.
נתניה — נשף פורים יערך אי"ה בבית הכנסת ע"ש קדושי אוד־יסר. בתוכנית: שירה חסידית מפי טובי האומנים — מר אלי ארזו, דוד רואחי, ויקטור עזרה, ניסים רוסו, יעקב מימון, ויקטור חסאן. ברכות: מר דב סנא — יו"ר המועצה הדתית, תגן ראש העיר; עודד יצחקי — חבר הנהלת העיריה; ד"ר יצחק בן גד — סגן ראש העיר; אליהו עטיא — חזן ביהכ"נ; חיים סמיה — גבאי בית הכנסת, — מנחה הערב: אפרים עטיה — חזן בית־הכנסת.
כפר סבא — מסיבת פורים תתקיים אי"ה בבית כנסת "משכן ישראל". בשעה 20.00. דברי פתיחה: לאוצי אלברט. תכנית אומנותית: תחפושות, להקת השרונים, ושירה בציבור. המנחה: יהודה אשר

נ.ב. מסיבות שיתקיימו בימי שני ושלישי, נערכים אחרי שבת.

● אזורים בנין — בשנת 1986 היה לחברה רווח מותאם של 1.5 מיליון שקל בהשוואה ל־הפסד מותאם של 2.6 מיליון שקל בשנה קודמת. ההון ה־עצמי המותאם הסתכם ב־45 מיליון שקל. יצויין, כי ההת־חייבות השוטפות של החברה הסתכמו ב־37.7 מיליון שקל לעומת הרכוש השוטף שהסתכם ב־67.6 מיליון שקל.

● כלל סחר — הרווח המותאם בשנת 1986 הסתכם ב־5.1 מיל־יון שקל בהשוואה לרווח של 1.8 מיליון שקל בשנה קוד־מת.

בתנועה

פרשת השבוע
בשבת בהמשך שינקין רח' המ־ערכה 40 תל־אביב המרצה: הגב' ר־בקה נוה
במבין הנוער החדי קרית שלום המרצה: הרבנית סגל.
בדרך הנצחון בבית הכנסת בש־עה 11.15 למנהיג ע"י הרבנית גת־דשמים.

מוצאי־שבת
סניף קרית־עקרון
בסניף הפוהמ"ז בשעה 8.00 פו־רים. קריאת מגילה ע"י שמעון ש־עדי.

יום שני, שלישי
קרית־גת
בואו לקראת הפסח, ב"אמונה" רח' המרגלית 100. כל ההכנסות קו־דש למוסדות ילדים.

"אמונה" תאו"ל — המדור לקליטה חברתית רוחנית של עולים
נתניה — ביום שישי תבקרנה ח־ברות בבתי העולים במרכז קליטה בן־יהודה, מעון "שהון" ואצל משפ־חות עולות בעיר להבאת משלוח מנות. ילדי בתי־הספר המ"ד שה"ל ויסכ"ם יביאו משלוחי מנות לתב־ריזב התלמידים העולים.
כפר סבא
ביום אלה תאורגן עצומה לשח־רור בנה היחיד, של ד"ר ובדה אור־סנים, מסורב עליה במשך 15 שנה. עצומה זו תשלח למר שולץ שר החוץ בממשלת ארצות־הברית. מ־ארגנת: אסתר איזנברג.

שבת
ירושלים — עולים שזה עתה ה־גיעו יתארחו במשך השבת אצל מ־שפחות בקדומים.
קרית־מלאכי
שבת מוקדשת לעולים החדשים ב־בית הכנסת לעולים. דברי ברכה ע"י אישי ציבור. הזמר מרדכי בוזגלו ינעים בשירי שבת. קידוש וכיבוד.

יום שני
בבצרון יתקיים חוג התנ"ך בשעה 8 בערב ע"י הרבנית גולדשמים.

יום שלישי
שעור התנ"ך עם הגב' עץ חיים. יתקיים ט"ו אדר תשמ"ז 17.3.87 בשעה 4.30 אחה"צ במועדון רח' די־זנגוף 209 תל־אביב.

חוג דרומבום
יתקיים ט"ז אדר תשמ"ז 17.3.87 בשעה 5 אחה"צ בביתה של החב' טובה יערי רח' בצלאל תל־אביב. בהשתתפות המשוררת בתיה ומחוב־ךלי.

נטיה לעליות בבורסה

מגמה מעורבת עם נטיה ברור־רה לעליות שערים סימנה את שבוע המסחר במניות ההופש־יות. במהלך המסחר נרשמו ע־ליות שערים ל־201 מניות וני־רות ערך המורים כנגד 36 ש־ירדו או 119 אחרות שנסחרו ל־לא שינוי בשער. מחזור העיס־קות במניות ההופשיות הסתכם אתמול ב־18.1 מיליון שקל.

אתמול בבורסה

עליות השערים שהיו בשוק ה־מניות ההופשיות בתחילת השבוע ואתמול קיזזו את הירידות שהיו באמצע השבוע, כך שבסיכום ש־בועי עלה שוק המניות ההופש־יות בשיעור ממוצע של 0.53 אחו־זים. אתמול עלה שוק המניות ה־הופשיות בשיעור ממוצע של 1.17 אחוזים.

בענפי ההשקעות הסולידיים הי־תה אתמול נטיה לעליות שערים מתונות. מניות ההסדר עלו עד 1.2% (בנק לאומי). בסיכום שבועי עלו מניות ההסדר בשיעור ממוצע של 2.42 אחוזים. איגרות החוב הצמודות למדד עלו אתמול בשיעור ממוצע של 0.04 אחוזים ולעומת זאת האיגרות הדולריות ירדו ב־שיעור ממוצע של 0.20 אחוזים.

במערכת קרנות הנאמנות לא הי־תה פעילות מהותית. בקרנות ה־מניות היתה צבירה בהיקף נמוך, ומנגד בקרנות הסולידיות היו פד־יונות בהיקף נמוך. יצויין כי פק־דונות בהיקף 4 מיליון דולר שהיו במערכת ביום קודם נבטו מפריר־נות של אחד מחברי הבורסה שפעל עבור לקוחותיו. אותו חבר בור־סה הופיע במגמת מכירות, בדרך כלל, בימי המסחר האחרונים, ול־עומת זאת הוא הופיע לרכוש מנ־יות הסולר.

כאמור, בתחילת הרשימה, היתה אתמול תפנית חיובית בשוק המנ־יות ההופשיות. התפנית החיובית נרשמה בתגובה לירידות השערים שפקדו את השוק בימי מסחר קו־דמים, ומתוך הערכות כי מדד ה־מחירים לצרכן עבור חודש פברואר (שיפורסם ביום ראשון) יהיה ב־סביבות ה־2%, דהיינו, בשיעור נ־מוך מתחזיות מוקדמות שהיו עד שתה.

המגמה החיובית במניות ההופ־שיות, התבטאה בעליות מתונות ב־מניות הכבדות. בין המניות הבכי־רות שעלו עד 4.9% נבצא את חיפה כימקלים, כלל־תעשיות, די־סקונט השקעות, דלק, הסנה, פי.בי.. שאר המניות הכבדות נסחרו ביצי־בות או שעלו בשיעור נמוך יותר.

שערי המניות

המניה		השער	השינוי בנקי	השינוי ב־%
ספנות	0.1	2185	+175	+ 8.7
הבינלאומי		4830		
פי. בי.		5925	+155	+ 2.7
אי.די.בי. ל'		91200		
אגוד		68400	+700	+ 1.0
דיסקונט א'		116300	—350	— 0.3
מזרחי צ"ש		37670	+150	+ 0.4
פועלים צ"ש		62350	+640	+ 1.0
כללי		157750		
בנ"ל		34650	+460	+ 1.2
מימון	1.0	52100		
אדנים		35300	+700	+ 2.0
לאומי מש' ש'		9190		
פתמ"ש		4180		
משכן		3780		
עצמאות		16100	+460	+ 2.9
ספנות צ"ש		23700		
מירב		7802	— 78	— 1.0
שלמון		871		
לאומי תע' ש'		12305		
הסנה		425	+ 10	+ 2.4
סקוריטס		1359		
שופרסל א'		11100	+ 50	+ 0.5
דלק		5470	+150	+ 2.8
אורן	1	736	+ 30	+ 4.3
אגודים		הפסקת מסחר		
אפריקה	1.0	43500	+100	+ 0.2
נכסים		3320		
גב ים	0.5	3812		
הכשרה		82950	+200	+ 0.2
ישפרו		5999	+184	+ 3.2
ישרס		22580	+1579	+ 7.5
כלל נדלי"ן		725	+ 24	+ 3.4
מגרב		3127	+120	+ 4.0
נאות אביב		11500		
רסקו כ"ה		5375		
פולגת	4	3190	+ 40	+ 1.3
פוליגון		15250	+1000	+ 7.0
אורדן	1.0	8810	+ 23	+ 0.3
כבלים		46000		
קופ' פח	1.0	4510	+110	+ 2.5
אלקו צ"ש		5140	+ 82	+ 1.6
אלקטרה	5.0	1485	+ 20	+ 1.4
כלל אלקטרו'		2605		
אי. פי.		1300	+ 40	+ 3.2
תעשי' מודול		787	+ 48	+ 6.5
דשנים	5	1540		
חיפה כימי'		900	+ 42	+ 4.9
טבע		11750		
ים המלח		3800		
פטרוכימים		618	+ 13	+ 2.2
פרומאדום		22070		
מפעלי נייר		443500	+3000	+ 0.7
פולק	5	1530	+ 50	+ 3.4
מרכזית		12120		
כלל תעשיות		2635	+ 55	+ 2.1
אי.די.בי. פי'		8700		
החברה	1	18400		
אמפא		26500	+802	+ 3.1
פועלים השק'		10800	+600	+ 5.9
דיסקונט ה'		5660	+130	+ 2.4
מזרחי השק'		30600	+200	+ 0.7
יצוא		14500	+400	+ 2.8
ירדן		3550	+ 50	+ 1.4
כלל ישראל	10	הפסקת מסחר		
פז השקעות		3865	+185	+ 5.0
עוז	0.5	3100	+230	+ 8.0
פכה	0.5	8590	+290	+ 3.5

לוח הצופה

● **למכירה** בירושלים בהזדמנות בסנהדריה המורחבת + חדר ארו־נות + שירותים כפולים + אפשרות להרחבה קי"ד טלפון: 03/283993.
● **מזנון** ותיק מיוחד + עיטורים מסורתיים, 3,500 ש"ח. 993042—03.
● **בבני ברק** 3 ק"ג + חדר"ש עם אפשרות בניה על הגג. 706555—03. 663217—03.
● **בפתח תקוה** באזורים קומה ד' (בלי) + 3½ + פנת אוכל + מרפסות 57.000 דולר. 9225008—03.

מדור שידוכים

● דתיים/יות ולמסורתיים/יות רוקים/ות לנישואין מאושרים!!! התקשרו ל"יחד" — 719042—03. 720032—03.

למכירה
בנבעת אבן מורשה. בנבנין ב'
מגרש
דו־משפחתי
יפה — 660 מ"ר נטו
המחיר 35.000 $
לא כולל ביטוח
טלפון 818327־02

למכירה
חיפושית פולקסווגן
שנת 1961 — ססט לשנה
15,000 שקל. חדש
יצחק — טל. 451823־03

כלים נאים מכסף
מרחיבים דעתו של אדם...
מתנה מכסף לפורים!
מבחר כלי כסף
ודברי קודש
בסגנון עתיק ובעיצוב חדיש
אל תקנה מתנה מכסף
לפני שביקרת אצלנו!
ג ו ־ צ ב י
תל־אביב, רח' רמב"ם 24,
(בית שני מאלנבי), טל' 664072

תל אביב מדיקל סנטר
אקופונטורה הומאופטיה

הטיפולים ניתנים ע"י רופא — M.D.
כאבים: גב, ראש, פרקים, רמטיזם ועוד
אלרגיות: אסטמה, ברונכיטיס ספסטית, נזלת אלרגית, בדיקה לגילוי אלרגיות ועוד.
דכאונות, חרדות, הרזיה, הפסקת עישון — טיפול חד פעמי. בדיקת שיער ובדיקות כלליות.
טלפונים: — 289215, 221226, 451563
בית הרופאים, רח' ריינס 18 תל־אביב

רגיס בע"מ
מודעה

להוי ידוע בזה, כי האסיפה הכללית היוצאת מן הכלל של בעלי המניות של החברה, שנתכנסה ונתקיימה ביום 12.3.1987 בתל־אביב, קיבלה פה אחד החלטה מיוחדת לתקן את תזכיר ההתאגדות של החברה ע"י הוספתן של המטרות המניות מטה לתזכיר ההתאגדות של החברה, כמובא להלן:
א. סימונו של ס' 2(א) לתזכיר ההתאגדות של החברה ישונה ויהיה מעתה ס' 2(א), ובמקומו יבוא ס' 2(א) חדש בנוסח שלהלן: — 2(א) החברה כשרה לכל זכות חובה ופעולה משפטית.
ב. לאחר ס' 2(א1) בתזכיר ההתאגדות של החברה יבואו ויתוספו סעיפי המשנה שלהלן: —
(א2) להשכיר ולמכור ליבואנים ו/או כסוכנים ו/או בכל דרך אחרת רכב לסוגיו השונים.
(א3) להשכיר ולמכור ליבואנים ו/או כסוכנים ו/או בכל דרך אחרת ציוד מכני הנדסי לסוגיו השונים, לרבות טרקטורים, מחפרים, מפלסות, מלגזות וכיו"ב.
(א4) להשכיר ולמכור ליבואנים ו/או כסוכנים ו/או בכל דרך אחרת ציוד עירוני תעשייתי לסוגיו השונים — לרבות מכונות טיאוט ושאיבה.
(א5) להשכיר ולמכור ליבואנים ו/או כסוכנים ו/או בכל דרך אחרת במות הידראוליות, לרבות במות כאלו המורכבות על כלי רכב ו/או נגררים.
(א6) להשכיר ולמכור ליבואנים ו/או כסוכנים ו/או בכל דרך אחרת כנופים לסוגיהם השונים ובהם מנופים ניידים ונייחים.

גדעון ארהרד
יו"ר האסיפה

בתנועה

הפוהמ"ז — הפוהמ"ז
במועדון רמת אביב, רח' ברודצקי 33 שעור בתלמוד מסכת חולין ע"י הרב כ. אהרוני בשבת בבוקר.
במועדון קרית שלום בליל שבת ב־8 שעור בדף היומי ע"י הרב י. שולמן. בשבת בבוקר ב־11 שעור במורשת השבוע ע"י מר י. פישמן. 12 שעור במסכת בבא מציעא ע"י הרב סגל ושעור בדף יומי ע"י הרב י. שולמן. אחה"צ ב־4 מסיבת עונג שבת על פרשת השבוע ירצה י. שולמן.
.בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכפר שלם א' שעור ותורה ע"י הח' מאיר רבי.
בביהכנ"ס בר אילן בשבת ב־10 שעור במסכת שבת ע"י הרב נפתלי טרופ.

בביהכנ"ס הפוהמ"ז בהמשך שנ־קין שעור במדרש רבא אחרי קבלת שבת שעור בגמרא מסכת יומא לפני מנחה ע"י הרב מרדכי בהרב.
בביהכנ"ס שער שמים רחוב ה־מעפילים ב־1.30 שעור בפרשת ה־שבוע ע"י הרב מלאכי.
בביהכנ"ס ראשון לציון מגדל עוז לבנדה ב־2 שעור באורח חיים ע"י הרב י. מלאכי.
בביהכנ"ס קהל חסידים רח' רוקח 20 בשעת קדושא רבה ירצה בפר־שת השבוע ומציגא דיומא הרב ש. זלמן הכהן.
במועדון המשך שנקין שכון ה־פוהמ"ז מניין צעירים בבוקר בש־עה 10.30 שעור במסכת בבא בתרא מגיד השעור מר מרדכי טרופר.
בביהכנ"ס הפועל המזרחי אבן גבירול 195 בבוקר בשעה 10.30 שעור בתלמוד במסכת בבא בתרא ע"י יוסף טילס.
שעור במשנה ע"י יוסף טילס ב־שעה 4.00.
בביהכנ"ס המרכזי שד' סמאטס 22 ת"א בליל שבת קודש לאחר קב־לת שבת משנה יומית ע"י ר' פנחס שיינמן.
בשעה 8 בבוקר מסכת בכורות ע"י פ. שינמן בשעה 8.45 בבוקר כפר השינוך מ.י. בראון.
בשעה 9.30 בבוקר מדרש רבה ע"י ר' י.מ. בראון.
בשעה 4 אחה"צ מסכת יבמות ע"י ר' פנחס שיינמן.
בשעה 4 אחה"צ דף יומי מסכת סנהדרין ע"י ר' מ.י. בראון.
בשעה 4 אחה"צ אור חיים ודברי אגדה ר' י. ענבי. בסעודה שלי־שית משנה יומית ע"י ר' פנחס שיינמן.

הסתדרות הפועל המזרחי
"מועדון לחבר"
ירושלים
יום ראשון:
בשעה 10 בבוקר שיעור במסכת בבא מציעא — הרב ד. שמואליבץ.
יום שני:
בשעה 10 בבוקר שיעור במסכת סנהדרין — ד"ר אברהם ארזי.
יום שלישי:
בשעה 6 אחה"צ הרב שמחה יוד־עלמי — פורים ביהים ההם ובזמן הזה — בשעה 18.00 מר ג. שטרן — הרפואה הטבעתית וגיל הזקנה.
יום רביעי:
בשעות 12—11 בבוקר עו"ד אריה אביאור — יועץ בעניני ביטוח לאומי בתים משותפים הנזיקין הח' יואל שיפמן — יועץ בעניני היגוד השיקום.
יום חמישי:
בשעה 10 בבוקר אגדות חז"ל — ד"ר ש.ז. כהנא.

תל אביב

עונג שבת — "א. ...
השבת פרשה. תצוה — זכור
בשעה 16.30 ירצה הרב ש. זלמן הכהן בעיונים בפרשת זכור, פרש־נות במגלת אסתר חג הפורים בהל־כה ובמנהגים. החזן הראשי מר משה ציטרין ישמיע פרקי זמרה ושירי פורים. הרב ד"ר ש.ז. כהנא ישא דברו בעניני דיומא בירוש־לים במועדון מוריה ובבני ברית. הרב ש. זלמן הכהן יקרא את ה־מגילה במוצאי שבת בשעה 190. בבית הכנסת חסידי בוהש שד' רוטשילד 112 ובבוקר בשעה 00.

בית הכנסת הגדול
רח' אלנבי 110 תל־אביב
השבת, שבת זכור. בבית הכנסת הגדול בתל־אביב, יעבור לפני ה־תיבה החזן מאיר הופשטר. לפני קבלת השבת, השעור ברמב"ם, בפי נשיא בית הכנסת מר אברהם חצ־רוני בהלכות מלכים ה' ה' בנושא: "בלחמה בעמלק בדור דור".
קריאת המגילה במוצאי ש"ק ב־שעה 6.45 בערב.

במלאת שנה לפטירתה של

מרשה יהודית סלומינסקי ע"ה

לבית דולגין

יתקיים אי"ה **ערב התייחדות** עם זכרה
ביום שלישי, ט"ו אדר תשמ"ז (17.3.87), בבית הכנסת באלקנה.
עליה לקברה באותו יום, בשעה 16.30 בבית העלמין סגולה, פתח־תקוה.

המשפחה

ועדת בירור ומה הלאה?

(סוף מעמוד 3)

היא תקבע שלא ידע, תחשוף את המחדל של המערכת המדינית כולה. מכל מקום, שרים היו צריכים להתפטר בעקבות מסקנות כאלה.

האיש שלא רצה לדעת

ראש הממשלה, יצחק שמיר, הופיע, כאמור, כמתנגד החריף ביותר לחקירה בפרשת יונתן פולארד. גם בפרשת השב"כ התנגד לחקירה. בבקום להערות על חקירה מידית, לאחר ש־נודעו לו פרטי האירוע באוטובוס מספר 300 לאשקלון, הסמין את ראשו בחול. התהות זו גרמה לכך, שפרשת השב"כ התגלגלה ככדור שלג, עד שהגיעה לדרגים של חקירה משפטית. הרי אפשר היה למנוע זאת.

שמיר רואה בחקירה "הרס עצמי", כדבריו. יש סבורים שהוא ממשיך להיות בתקופת המח־תרת ולא התרגל עדיין לסדרי מדינה. עמדתנו זו אינה נוגעת רק בפרשת פולארד. הוא מהווה אצלנו קו רציף בכל הפרשיות. ועם קו זה יש להתווכח. שכן קו מדיני־ציבורי כזה אינו יכול להתקבל על הדעת.

דו"ח ועדת כהן, שדרשה בפרשת סברה ושתילה, קורא לכך "קהות חושים". שר ה־תקשורת דאז מרדכי ציפורי מסר לשמיר, כי קיבל אינפורמציה על טבח שנערך במחנות סברה ושתילה בביירות, וביקשו להתערב ולפ־עול בעניין.

מר שמיר שר החוץ לא טרח לטפל במידע זה שהגיע אליו. הוא התעלם. לא רצה לדעת. אף לא מצא לנכון להתעניין במה שקרה? שמיר ביטא עמדתו השבוע כאשר אמר בפומבי: למה ההפרדה הזו? למה החיטוט בפצעים? כדי שלא יגלידו? למה יהודים שמים למכותינו יותר מזרים?

חקירה צריך כדי להעניש את האשמים וכדי להפיק לקחים, ולא רק כדי לחטט בפצעים.

בפרשה זו נעשה מעשה שהיה בו כדי לסכן את הגדולה שבקהילות ישראל. להעמיד אותה בפני מצב של "נאמנות כפולה" ולעורר בעק־בות כך אנטישמיות. כיצד זה יכול לקרות? כיצד זה יתכן שהדרג המדיני לא ידע? מי הסמיך את העוסקים בכך להרחיק לכת עד כדי כך? מדוע לא לוקחים לקח לאחר כמה נסיונות מרים וכשלונות גדולים, שהיו, החל מפרשת לבון ועד היום?

איך זה יתכן שהדרג המבצעי מחליט על דעת עצמו לעשות צעד מכריע, בעל משמעות מדינית ממדרגה ראשונה ולא מצא לנכון להתייעץ עם הדרג המדיני?!

בין הדרג המדיני והדרג המבצעי

נתק בין הדרג המדיני, קרי שר הביטחון יצחק רבין, לבין הדרג המבצעי, קרי הרמטכ"ל, גרם לאי הבנות בכמה נושאים, ביניהם מינויו של אל"מ אביאם סלע לפקד בסיס וקידומו בדרגה, ומינויו של אלוף מצנה ידמיהו אולמרט לפקד הנח"ל שבוטל עוד בטרם נכנס לתוקפו. נתק זה הוא שגרם למפולת בפרשת יונתן פולארד, כאשר הדרג המבצעי לא מצא לנכון להעביר מידע לדרג המדיני, מהו המרגל ש־כספק מסמכים מכבשנו של בית היוצר האמ־ריקני, ואילו הדרג המדיני לא שאל.

נתק זה הוא שאיפשר לשלוחיאליות להשת־תולל, כאשר בשלחה הזמנה לנשפה האווירי האמריקני להשתתף בטקס מינויו של סלע ל־מפקד בסיס בחיל האוויר וקידומו בדרגה לתת אלוף. לעומת זה, אמרו בצה"ל, הדרג המדיני כנסה להעביר את האחריות לדרג המבצעי. וגים במטכ"ל אמרו, כי פרישתו הקרובה של הרמטכ"ל משה לוי גרמה לכך שהוא יהפך כתובת לכל הפשלות שאירעו בפרשת פולארד. הוא נתון לביקורת חסרת תקדים מצד שר הביטחון, ונהם כי כדור האשמה נפל במגרש שלו ורוצה לגלגל אותו לבגרש אחר.

הרמטכ"ל ומפקד חיל האוויר מתנגדים ל־צעד של צניחה כלפי אלוף כמנה אביאם סלע. הם הסבירו זאת בשיחה עם השר יצחק רבין, רבין טוען, שמאחר בפרשה אביאם סלע נתונה לטיפול מדיני צריך היה לתאם עמו את ביתור מינויו והעלאתו בדרגה ולא להעמיד אותו בפני עובדות. לעומת זאת, הדרג המבצעי טוען, ש־רבין היה צריך להוריד הוראות בצניין זה לדרג המבצעי ולהעמיד אותו על חומרת ה־בעיה. אך הוא לא עשה זאת. כיום כך הם לא אשמים בכל הפרשה. רבין צריך היה להוריד הוראות ברורות לדרג המבצעי מה החולש ב־קביעת המדיני בפרשת פולארד, ומה הן המסק־נות מכך לגבי קידומו של אביאם סלע. אך הוא כנראה לא טיפל בכך. ואל לו עכשיו לזמם על אחרים.

בכל הפרשה הזו היה צירוף בדהים של סטירות ואטימות, מצד הדרג המדיני והמבצעי גם יחד.

המוסד לביטוח לאומי

הודעה למבוטח העצמאי ולמבוטח שאינו שכיר וי"ש לו הכנסה

בחודש מרץ 1987 אתם פטורים מלשלם את דמי־הביטוח בעבור חודש פברואר 1987

את המקדמה שמועד תשלומה 15 באפריל 1987 יש לשלם כרגיל, בהתאם לחוק.

מבוטחים שכבר שילמו את דמי הביטוח בעד חודש פברואר רשאים להפחית את התשלום מדמי־הביטוח שעליהם לשלם בעד חודש מרץ 1987 (שמועדו 15 באפריל 1987) והכל בתיאום עם סניף המוסד שבו מתנהל חשבון דמי־הביטוח.

המוסד להסברה וליחסי ציבור

המוסד לביטוח לאומי

הודעה למעסיקים

החודש פטור המעסיק מלשלם את דמי הביטוח עבור עובדיו לחודש פברואר 1987

משכרו של העובד לחודש פברואר ינכה המעסיק דמי ביטוח כרגיל, כדי שיהיה אפשר לזכות את חשבון המעסיק בסכום דמי הביטוח המגיעים ממנו על פי החוק.

על המעסיק להגיש את הדין וחשבון לחודש פברואר 1987 עד 16 במרס 1987

באמצעות: בנק הדואר, בנק המזרחי המאוחד, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל או בנק הפועלים

המעסיק יעביר את הדין וחשבון בעד חודש פברואר ממולא על כל פרטיו בצירוף תשלום של 5 ש"ח (הסכום יירשם במשבצת "הסכום ששולם בש"ח" בטופס הדיווח ב. ל. / 102).

התשלום יוזקף לזכות חשבון דמי הביטוח של המעסיק, והוא הבאי־לקבלת אישור על מסירת הדין וחשבון במועד.

מעסיק שלא יגיש הדיוח במועד החוקי לא יזכה בדמי בטוח.

מעסיקים שכבר שילמו את דמי הביטוח בעד חודש פברואר רשאים להפחית את התשלום מדמי הבטוח שעליהם לשלם בעד חודש מרץ 1987, והכל בתיאום עם סניף המוסד שבו מתנהל חשבונם.

את דמי הביטוח לחודש מרס 1987 ומעלך על המעסיק לשלם כרגיל לפי הוראות החוק.

שערי חליפין במט"ח
בנק המזרחי המאוחד בע"מ

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 12.3.87, עד למחרת בשעה 12:30, לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו במפורט להלן:
בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שקים והעברות)	שער מכירה (שקים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.6619	1.6321	1.58	1.66
בריטניה	לישט'	1	2.5685	2.6008	2.51	2.65
גרמניה	מרק	1	0.8672	0.8781	0.85	0.89
צרפת	פרנק	1	0.2604	0.2638	0.24	0.27
הולנד	גילדר	1	0.7677	0.7774	0.75	0.79
שוויץ	פרנק	1	1.0352	1.0482	1.01	1.07
שוודיה	כתר	1	0.2489	0.2521	0.24	0.26
נורווגיה	כתר	1	0.2308	0.2337	* 0.22	* 0.24
דנמרק	כתר	1	0.2301	0.2330	* 0.22	* 0.24
פינלנד	מרק	1	0.3545	0.3590	0.34	0.37
קנדה	דולר	1	1.2262	1.2416	1.19	1.25
אוסטרליה	דולר	1	1.1105	1.1245	1.04	1.15
דרא"פ	רנד	1	0.7688	0.7785		
אוסטריה	שילינג	10	1.2346	1.2502	1.21	1.27
איטליה	לירה	1000	1.2220	1.2374	** 1.14	** 1.36
יפן	ין	100	1.0524	1.0657	1.03	1.08

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר.
** רק לגבי בנקנוטים של עד 10,000 לירטות
לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מהאגף לעסקות חוץ.

מגן דוד

טלפון חירום 101 · ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון־לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.
ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קרית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קרית־טבעון — 931401, קרית־ביאליק — 721817, חדרה — 22333־063, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 90111־067, קרית־שמונה — 44334־067, ביה"ש — 8722־065, עפולה — 93333/4־065, חצור הגלילית — 36333־067, קצרין — 61333־067, נצרת עלית — 73333־065, מגדל־העמק — 4006־065, רחובות — 451333־054, אשדוד — 51332/3־055, אשקלון — 23323־051, לוד — 229133־054, רמלה — 221022־054, קרית־גת — 881333־051, קרית־מלאכי — 8233־055, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 97074־051, באר־שבע — 78333־057, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 72333־059, צפת 30333־067

בתי מרקחת

ירושלים:
ירושלים, רח' יפו 212, 520073.
תל אביב:
בס, פרישמן 66, 237326. "מעין חיים" סניף צהלון, שד' ירושלים 98 יפו, טל. 822986.
פתח תקוה:
סופרפארם, רח' שפירא 43, טל. 909030.
נתניה:
הדסה, רח' הרצל 34, טל. 22243.
חולון:
ד"ר חורי, רח' סוקולוב 70, טל. 842433.
חיפה:
נוה שאנן, התיכון 37, 235530.
ב"ב ר"ג:
אסותא, ז'בוטינסקי 41 ר"ג, טל. 7511874.

יום שבת
ירושלים:
קופ"ח של ההסתדרות, מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28, טל. 523191.
מוצאי־שבת
בית חולים ביקור חולים, רח' שטראוס 5, טל. 223141.
תל־אביב:
בס, פרישמן 66, 237326. זיוה, אצ"ל 52, שכ' התקוה, 378403.
מוצאי־שבת
בס, פרישמן 66, 237326. זיוה, אצ"ל 52, שכ' התקוה, טל. 378403.
פתח־תקווה:
מרכז השרון, רח' אהרון קציר 40, טל. 911078.
נתניה:
הכגן, שד' ויצמן 13, טל. 22985.
חולון:
עין יהב, עין יהב 4, 884854.
חיפה:
הדס, חורב 53, 252214.
ב"ב ר"ג:
רבת יצחק, ירושלים 96 ר"ג טל. 777506.

חיפה

בבית הכנסת הגדול
"יבנה — נצח ישראל" חיפה
תפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, בשבת בבוקר ב־8.15 לפני התפילה ב־7.30 שעור בתלמוד ע"י הרב ישעיהו נגר, רבו של בית הכנסת לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי
בשבת בשעה 7.00 בבוקר יה' קיים 2 שיעורים בתנ"ך "בנבואת מפי החב' מנחם המר, ובשעה 10.30 שיעור בחוג רמב"ם מפי הר' תב' יוסף קרייצר.

רדיו

קול המוסיקה

06.00 "שמע ישראל"; 06.02 "צ־לילי בוקר"; 07.07 "מה נשמע"; 07.09 "בהאזנה נינוחה"; 09.00 "קונצרט בוקר"; 11.57 "מגישים שיר"; 12.00 "מן הסרטיה"; 13.05 "בהאזנה נינו־חה"; 15.00 "לקראת שבת"; 16.02 "לבקשתכם".

מוצאי־שבת
19.00 "הקונצרט שלי"; 21.05 "או־פרה"; 00.10 "התקווה".

רשת א'

06.00 שידורים לעולים; 07.30 "ר־דיו־קל"; 07.58 רגע של עברית; 08.05 "פעמי המזרח"; 10.05 "והאר עי־נינו"; 11.05 רגע של עברית; 11.10 השידור היומי לבתיה"ס; 11.30 "שי־רי עמים"; 12.05 "מעורב ים־תי־כוני"; 13.00 חדשות באנגלית; 14.06 "בראש צעיר"; 15.00 "קבלת שבת"; 16.05 "נושא לציון".

מוצאי־שבת
19.30 שידורים לעולים; 22.05 "בדי לבוסים ותבצלות"; 23.05 "מושב ליצים"; 00.10 "התקווה".

רשת ב'

06.06 "שמע ישראל", "מה טובו אהליך יעקב" וסיכום המשנה היו־מית; 06.12 התעמלות בוקר; 06.22 לחקלאי; 06.30 סקירת מאמרי המ־ערכת של עתוני הבוקר; 06.40 "מה נשמע"; 06.53 "אור ירוק"; 06.57 רגע של עברית; 07.00 "הבוקר הזה"; 08.05 "כל צבעי הרשת"; 11.40 הו־דעות; 12.05 חדשות מקומיות; 12.10 "שריקה פתיחה"; 13.05 "בחצי ה־יום"; 14.06 "הוכנות הנחות בכו־לות"; 15.05 הודעה על זמני כניסת השבת; 15.4 "מה נשמע"; 16.05 "עובר ושב".

מוצאי־שבת
19.05 "הקול קולנוע"; 20.05 יומן השבוע; 21.05 "המבדיל"; 21.08 "פ־רח בגני"; 21.47 הודעות; 22.05 "פ־רקי היום בתנ"ך"; 22.10 "מלווה מ־לכה"; 23.05 "פסקול"; 00.10 "לילה טוב"; 01.10 "התקווה".

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות; 05.55 באופן מילולי; 06.00 אות פתיחת השידו־רים; 06.05 צלילי בוקר; 06.30 "פר־קים עין"; 07.07 תוספת בוקר; 08.00 בוקר טוב ישראל; 09.05 בילוי נצים; 11.05 קולה של אמא; 12.05 "טו-דלים"; 14.05 עוד לא שבת; 15.05 "הדרין"; 16.05 "שיר בשקט בשקט".

מוצאי־שבת
19.05 מצעד הפזמונים הלועזיים; 20.05 "מסורת מסורת"; 21.00 מבט להדשות; 21.30 "קוקטייל שבת"; 23.05 "עושים מדינה"; 00.05 "מה יש פורים"; 02.00 מבזק ידיעות; 02.05 מסיבת ריקודים; 05.00 מבזק ידיעות; 05.05 מסיבת ריקודים.

טלוויזיה

טלוויזיה כללית

מוצאי־שבת
19.00 "המסעדה הגדולה" (ע); 19.30 חדשות (ע); 20.30 משפחת קוסבי; 21.00 מבט לחדשות; 21.30 משחק השבת; 22.00 תכנית מיוחדת לפורים; 22.30 "לילה באופרה"; 00.00 "מכירי של ביורי" החדשות.

בתי חולים

יום שישי
ירושלים: הדסה עין כרם (ילדים, פנימית), הדסה הר הצופים (נשים), שערי צדק (כירורגית, אורטופדית, עיניים), ביקור חולים (א.א.ג.).
תל־אביב: רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).
נתניה: לניאדו.

יום שבת
ירושלים: שערי צדק (ילדים, נשים, כירורגיה, אורטופדית, עינ־יים), ביקור חולים (פנימית, א.א.ג.).
תל־אביב: רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).
נתניה: לניאדו.

הצופה
עיתון יומי
HATZOFE
DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: משה אישון. מערכת ומנהלה תל־אביב, רח' המסגר 66 טל' 33605־; ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144. סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148 טל': 234910—02. בערב טל': 639524—02. סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל' 663628—04
דפוס "יעשויר" בע"מ ת"א
אין המערכת אחראית להוכן המודעות והפרסומות

هكذا عن الأصل

صكرا من الأصل

שר האוצר, משה ניסים, בביקורו ביישובי עזתה:

סיוע הממשלה למושבים מותנה בהתייעלות ובהתארגנות מחדש

שר האוצר, משה ניסים, ביקר אתמול ביישובי המועצה האזורית עזתה. [illegible] ...

[illegible] ... 800 בתי אב ... רק 200 מתפרנסים באופן מלא מחקלאות ... [illegible]

שר האוצר משה ניסים, אשר ביין ציין רב בבעיה, שהוצגו לפניו, אמר: „ההתיישבות היתה מפעל ציוני אמיתי. אני לא מהאר־לצבור את מדינת ישראל ללא ההתיישבות ... [illegible]

פעלו שצבר להפקידו המוגדר, תוך עשיית שגיאות רבות בניהול הפרי־ ... [illegible]

עוד אמר השר, כי התוכנית הכלכלית הנוכחית שמה לה למטרה להקטין ... [illegible]

בנושא המושבים ציין השר, כי מושב שאין לו בעתים לצמוק ... [illegible]

הקלאות עליו להפוך לישוב קהילתי ... [illegible]

לסיום אמר שר האוצר: „נשתדל להמציא פתרונות רציניים באופן משותף, כולנו, כמובן, בהשקיה, בהתארגנות שונה תוך התייעלות וריסון.

מזכ״ל ההסתדרות הביע תמיכה במאבקם של העובדים הסוציאליים

המאבק שמנהלת ההסתדרות הארצית של איגוד העובדים הסוציאליים ... [illegible]

בשיחה הוכחו שהשירותים הסוציאליים בבדיקה עומדים בפני משבר ... [illegible]

המזכ״ל קיסר הביע תמיכה במאבק האיגוד לשיפור התנאים של העובדים ... [illegible]

המשטרה מזהירה מפני שימוש בתחפושות מסוכנות

המשטרה מזהירה את ציבור ההורים והילדים משימוש בתחפושות ... [illegible]

סניף גני תקווה ישלח 2,000 מנות לתושבים ביישוב

סניף הסניפה ... [illegible]

נקבע כי יחולקו כ־2000 משלוחי מנות ... [illegible]

משרד הבריאות קבע כי האוויר בפ״ת מהמזוהמים ביותר בארץ

— מאת משה לוי, סופר „הצופה" בפתח־תקווה

פתח־תקווה היא אחת הערים המזוהמות ביותר בישראל ... [illegible]

נקבע כי יש להקים מערך ניטור לבדיקה רצופה של איכות האוויר במקומות שונים בפתח־תקווה, אך בערך כזה טרם הוקם. ... [illegible]

משרד הבריאות גילה 12 מפעלים ... [illegible]

הילולא לזכר הרב יוסף מלול זצ״ל בבית שאן

מאת א. צבי גבעון

עצרה רבה משתתפים נערכה בבית הכנסת „אבניי" בבית שאן לזכר של האדמו״ר הרב יוסף מלול זצ״ל ביום פטירתו. ... [illegible]

שר המשפטים שריר ליועץ המשפטי לממשלה:

מדוע התפרסמה חוות דעתך בעניין נקש קודם שהובאה לידיעתי?

שר המשפטים אברהם שריר האשים אתמול את היועץ המשפטי לממשלה ... [illegible]

שר המשפטים חזר והדגיש, כי יקבל החלטתו רק לאחר שעניין נקש יבדק בדקדקנות ... [illegible]

כתב עתיים מוסר, כי לא ניתן היה לקבל את תגובתו של היועץ המשפטי לממשלה עד כה.

חוג למדיטציה פועל בחיפה באולם השייך לעירייה

מאת א. צבי גבעון

לם „בית הטשילרי" שבראשותה ... [illegible]

אישים ומוסדות

— קהל רב בראשם ראש עירית חיפה אריה גוראל ... [illegible]

— אישי תורה, שופטים ... [illegible]

מסגרת חדשנית בנח״ל: גרעיני נח״ל במגמה תורנית

מאת חיים פיניק — כתב „הצופה"

מסגרת חדשנית של הקמת גרעיני נח״ל במגמה תורנית ... [illegible]

בני עקיבא, ששים לא מכבר את הקוצה ... [illegible]

האגף לתרבות בתנועה ייזום משלוחי מנות לחיילי צה״ל

כאת סופרנו בתל־אביב

בימי הפורים יעקבו בברבית בניני התנועה בארץ ... [illegible]

האגף לתרבות ממשיך בינתיים בהכנות לקיום של טיולים ... [illegible]

התנועה הדתית לאומית

לשכת המזכיר הכללי — ועדת התרבות — סניף ת״א

לקראת המושב הבא של ועידת התנועה שיוקדש לבירור רעיוני־אידיאולוגי, יתקיים

כינוס אזורי

לתושבי גוש דן והסביבה

בהשתתפות מזכ״ל התנועה הרב יצחק לוי

נושא הדיון:

מיעוט דתי ורוב חילוני במדינה יהודית

בוחנו הדיון: זבולון המר — השר לענייני דתות

ד״ר ח. מ. בסוק — ראש אגף התרבות בעיריית ת״א

מנחה: משה אישון, עורך הצופה

ברכות: שמחה רגר יו״ר ועדת התרבות בסניף תל אביב

הכינוס יתקיים אי״ה, ביום רביעי, י״ז באדר (18.3.87), בשעה 19.00, בבית סוקולוב, רח׳ קפלן 4 תל־אביב.

חברים אוהדים ופעילים מוזמנים — נא לדייק!

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

אלפסי רוקה ויהודה	— בת	כהן יהודית וגבריאל	— בת
אהרון ערנה ועמוס	— בן	כרמי מיכאל ואורליה	— בת
אהוה תמר ומרדכי	— בת	כהן יצחק ואילנה	— בת
אבלס פרידה ובנימין	— בת	לוסטיג שרה ויוסף	— בן
בן שלמה דליה ואהרן	— בת	לוברבוים רימלה ויעקב	— בן
בנימין בלה ומשה	— בן	מהגר מרסין ובנימין	— בן
בן יוסף אליס וגרליה	— בן	מחבר נטלי ודן	— בן
בן חמו מרי ומאיר	— בן	מזיר מרסין ופינקוס	— בן
בן עדיבה מזל ואברהם	— בן	סלומון שרה ויעקב	— בת
ברים חיים ולאה	— בן	סבג יצחק וחגית	— בן
גבזל עדידה ואברהם	— בת	עיד שי יעל ודוד	— בת
גולדבלט צפורה וחיים	— בת	עמור מאיר וחנה	— בת
גרוסמן בלה ויששכר	— בן	פרנשטיין גרדה ומשה	— בן
דור דינה ואליהו	— בן	פלארי אירים ובנימין	— בן
דוזן שולמית ויצחק	— בן	פריזגט מלכה וחיים	— בן
הורוביץ נחמה ונחמן	— בן	פולק צביה ושרגא	— בן
הרשקוב מלכה ודוד	— בת	צבאח סימה ואלי	— בת
הלברמן שרה ויחזקאל	— בת	קראוס אסתר ונחמיה	— בת
חסבי ברכה ועזרא	— בן	קסטא פנינה ויחזקאל	— בן
יחזקאל אהרן ואפה	— בת	רייכמן חנה וזאב	— בת
כהן רחל וארמונד	— בן	רוזנברג דניאלה ואליהו	— בת
כהן בת־שבע ועמרם	— בת	רוזנגרטן גיסל ושלום	— בן

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

ה ה נ ה ל ה

אמונה — EMUNAH

להברת ההנהלה הארצית

שרה פריד

עם היבחרך כיו״ר מזכירות

סניף המפד״ל בקרית גת

שלוחות לך מיטב ברכותינו

באחולי הצלחה להצעדת התנועה קדימה — במעלה

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית

לחברנו **עמוס חג׳ג׳ גילבוע**

ורעייתו **טובה** תחי׳

שפע ברכות ואיחולים לבביים

לנישואי בנם **גולן** נ״י עב״ג **לאה סיטון** תחי׳

תזכו לרוות מהם רוב עונג ונחת

דור ישרים יבורך

רפאל בן נתן

מזכיר לענייני רווחה וכלכלה

„לה - מאדם"

יבוא ושיווק כובעי נשים ואביזרי אופנה

רח׳ מהליבר 2 פתח תקוה — 03-9326962

★ הגיעו כובעי נשים לאביב ולקיץ

★ תכשיטים בסיטונות וליחידים

★ אנו מופיעים בחוגי בית בהתאם להזמנה

באיכות ובמחירים אין לנו מתחרים

חג שמח

ולהתראות!!!

הרבנות הראשית — המועצה הדתית

פתח־תקווה

חוזר

מכרז מס׳ 1 חיצוני ופנימי

אנו מודיעים על

משרה פנויה

לתפקיד רב פוסק -

כולל פיקוח על בית המטבחיים

התנאים הדרושים:

1. כושר מהרבנות הראשית לישראל למילוי תפקיד רב פוסק.
2. הסכמת הרבנים הראשיים לפתח־תקווה.
3. בעלי ידע ונסיון בבדיקת סכיני שחיטה ובדיקת בקר פנים וחוץ.
4. בעל התפקיד חייב להיות תושב קבע בפתח־תקווה.

מועמד שאינו תושב המקום והתקבל לתפקיד הנ״ל, יכנס לתפקיד רק אחרי העתקת מקום מגוריו לפתח־תקוה באופן קבוע. המעונינים בתפקיד הנ״ל יגישו הצעה בכתב, תולדות חיים והתעודות הנדרשות, במעטפה סגורה, ויציינו עליה מכרז מס׳ 1, עד תאריך כ״ט אדר תשמ״ז — 30.3.1987.

גמליאל אייזנמן

ראש המועצה

בס״ד

ועדת סת״ם שליד הרבנות הראשית לישראל

המועצה הדתית מטה בנימין — הקרן לכתיבת ספרי תורה מטה בנימין

אנו שמחים להודיע לציבור על

קיום השתלמויות בנושאים הבאים:

1) סופרי סת״ם (כולל לימוד הלכתי ומעשי)

2) מגיהים (כולל לימוד הלכתי ושימוש מעשי)

בתום ההשתלמות יגשו המעוניינים לבחינות המאושרות על ידי הרבנות הראשית לישראל.

פרטים במשרדי המועצה הדתית מטה־בנימין

פסגות, ד. נ. מזרח בנימין

או בטלפון 02-976363, בשעות העבודה.

מלון גני שמשון - אשקלון

מודיע

כי לאור הביקוש הרב החלטנו להפעיל

בפסח הבעל״ט את מתקני מלון דגון

נותר מספר מצומצם של חדרים לאירוח על פי מיטב המסורת המלונאית שלנו

הזמנות — גני שמשון — אשקלון

טל׳ 34666 — 051-36641

הלכו מיו שנים של כאב ללא מרפא מאז נפל בננו האהוב

אליהו (אלי) אביבי ז״ל

נתיחד עם זכרו בבית הקברות הצבאי, בקרית שאול, ביום שלישי, ט״ז באדר תשמ״ז (17.3.87), בשעה 3.30 אחה״צ.

האזכרה והלימוד לעילוי נשמתו יתקיימו באותו יום בשעה 5.00 אחה״צ בביתנו, רח׳ הרצל 75 פתח־תקוה.

ההורים

יוסף ושולמית אביבי

ובני המשפחה

המועצה המקומית יהוד

למשפחת אלטלף הנכבדה

נשתתף בצערכם על פטירתו של ראש המשפחה

ר׳ אברהם אלטלף זצ״ל

ראש המועצה לשעבר, הנבחר הראשון

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ולא תוסיפו לדאבה עוד

מרדכי ליניק — ראש המועצה המקומית

דוד ריעני — מ/ראש המועצה

חברי ועובדי המועצה

הרבנות המקומית — המועצה הדתית

יהוד

מתחמילים הכנים

למשפחת אלטלף הנכבדה

על פטירת ראש המשפחה היקר באדם ועוסק בצרכי ציבור באמונה

ר׳ אברהם אלטלף זצ״ל

חבר המועצה הדתית לשעבר

בבנין ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד

הרב ניסן טורצין — הרב שלמה טובים

דוד ריעני — ראש המועצה הדתית

חברי המועצה ועובדיה

אוניברסיטת בר-אילן

הפקולטה למדעי היהדות

הקתדרה

לחקר פרשנות ימי הביניים ע״ש ר׳ אשר וייזר ז״ל

כנס התייחדות

עם זכרו של ר׳ **אשר וייזר** ז״ל

במלאת חמש שנים לפטירתו

יתקיים אי״ה ביום חמישי י״ח אדר תשמ״ז (19.3.87) בשעה 16.30 באולם ארגנטינה שבקרית האוניברסיטה.

בתכנית:

ברכות ודברי תורה:

ד״ר זרח ורהפטיג, יו״ר הוועד המנהל

פרופ׳ דניאל שפרבר, דיקאן הפקולטה

דברים לזכרו: ד״ר יהודה מוריאל

הרצאת בעל הקתדרה: ד״ר מנחם כהן על הנושא:

„קווי אופי של תוספות מאוחרות בפירוש רש״י לספר תהילים".

עשרים פרסי עידוד של 160 ש״ח כל אחד יוענקו ... ע״ש ר׳ אשר וייזר ז״ל על פרקי אבות, יוענקו לתלמידים, לימודי מקרא וחינוך, ע״י גב׳ עמליה וייזר ועו״ד יצחק מוניק, לשעבר מבקר המדינה.

העליה לקברו תתקיים בי״ח אדר תשמ״ז (19.3.87), בשעה 15.45 בבית העלמין שבנחלת יצחק (מתאספים ליד שער הכניסה). לאחר האזכרה תהיה הסעה מאורגנת לאוניברסיטת בר־אילן לטקס ההתייחדות עם זכרו.

במלאת שלושים לפטירת אמנו וסבתנו

ריס מרים ז״ל

נעלה לקברה לאזכרה וגילוי מצבה — ביום שלישי ט״ז באדר תשמ״ז, 17.3.87, בשעה 09.00 בבוקר בבית העלמין הר המנוחות ירושלים.

נפגשים בכניסה (מול המשטרה).

המשפחה